

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Autor
Dr. Ali Muhammed es-Sallabi

DTP
Fahrudin Smailović

Prijevod s arapskog
Tarik Spahović

Lektura
Mahmut Suljović

Izdavač
El-Kelimeh

Korice
Senad Redžepović

Za izdavača
Malik Nurović
Muzafera Nurović

Štampa
Grafičar, Užice

Urednik
Senad Redžepović

Tiraž
300

Recenzija i redaktura prijevoda
hfz. Edin Redžepović, prof.

CIP - Каталогizacija u publikaciji
Народна библиотека Србије, Београд

28-175

AL Salabi, Ali Muhamed, 1963-

Vjeronanje u sudnji dan / Ali Muhammed es-Sallabi ; [prijevod s arapskog Tarik Spahović]. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2022 (Užice : Grafičar). - 457 str. ; 24 cm

Izvornik na arap. jeziku i pismu. - Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 978-86-7980-356-6

a) Ислам -- Есхатологија

COBISS.SR-ID 71462409

Dr. Ali Muhammed es-Sallabi

VJEROVANJE U SUDNJI DAN

Novi Pazar, 2022.

إذن بترجمة وطباعة ونشر كتب الدكتور علي محمد الصلابي

2021/9/1

أنا الموقع أدناه علي محمد الصلابي أوافق على منح دار "الكلمة" للنشر، التابعة للمشيخة الإسلامية في صربيا الإذن بطباعة وترجمة مؤلفاتي من اللغة العربية إلى اللغات البوسنية والصربية وغيرها من اللغات، وفي مقدمة الكتب:

- موسوعة أركان الإيمان (الإيمان بالله - الإيمان بالملائكة - الإيمان بالرسول والرسالات - الإيمان بالكتب السماوية والقرآن - الإيمان بالقدر - الإيمان باليوم الآخر

- كتاب إبراهيم عليه السلام

- كتاب دولة السلاجقة

- أيُّ مؤلف من مؤلفاتي المنشورة أو اللاحقة إن شاء الله تعالى

وسنوفر لهم ما يحتاجه من الكتب المطلوبة بصيغتي الـ word أو الـ pdf.

وأسأل المولى عز وجل من فضله وكرمه وجوده وعطائه أن يكون هذا العمل خالصاً لوجهه الكريم وأن يتقبل منا ومنهم ومن جميع المسلمين صالح الأعمال وأن تكون هذه الكتب وأعمال ترجمتها ونشرها سبباً لإحياء روح الأمة وحضارتها ونشر دعوة الإسلام الدين القويم دين رب العالمين. وأسأله تعالى ان يحشرنا مع النبيين والصدقيين والشهداء والصالحين والصادقين وحسن أولئك رفيقاً.

د. علي محمد محمد الصلابي

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

DOZVOLA ZA PRIJEVOD, ŠTAMPANJE
I IZDAVANJE KNJIGA DOKTORA
ALIJA MUHAMMEDA ES-SALLABIJA

1. 9. 2021.

Ja, dolje potpisani, Ali Muhammed es-Sallabi, saglasan sam da se **El-Kelimeh, izdavačkoj kući Mešihata Islamske zajednice u Srbiji**, dodijeli dozvola za štampanje i prijevod mojih djela s arapskog na bosanski, srpski i druge jezike, a naročito sljedećih knjiga:

- Temelji imana: Vjerovanje u Allaha, Vjerovanje u meleke, Vjerovanje u Allahove poslanike, Vjerovanje u nebeske knjige i Kur'an, Vjerovanje u Allahovo određenje, Vjerovanje u Sudnji dan,

- Ibrahim, alejhis-selam,

- Država Seldžuka,

- kao i drugih mojih objavljenih djela i onih koja će biti objavljena, ako Bog da.

Molim Uzvišenog Gospodara za Njegovu milost, plemenitost i darežljivost, da ovo djelo bude posvećeno Njegovom plemenitom licu, da primi od nas, od njih i od svih muslimana dobra djela, te da ova djela budu uzrokom za oživljavanje duha i civilizacije ummeta, za širenje poziva islama, ispravne vjere, vjere Gospodara svjetova. Molim Uzvišenog da nas proživi u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divno društvo biti!

Dr. Ali Muhammed es-Sallabi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

PREDGOVOR

Hvala pripada samo Allahu, Njega hvalimo, od Njega pomoć, uputu i oprost grijeha tražimo, Njega molimo da nas zaštiti od zla naših duša, i od loših djela naših. Onoga koga Allah uputi niko na stranputicu ne može odvesti, a onoga koga Allah na stranputici ostavi niko na Pravi put uputiti ne može. Svjedočim da nema drugog boga mimo Allaha i da je Muhammed Božiji rob i poslanik.

Gospodaru, Tebi hvala sve dok ne budeš zadovoljan, Tebi hvala i kada budeš zadovoljan, Tebi hvala nakon što budeš zadovoljan.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.

O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani! (Ali Imran, 102)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا.

O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte – s imenom Čijim jedni druge molite – i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi. (En-Nisa, 1)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا. يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا.

O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu. On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijeha vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio. (El-Ahzab, 70–71)

O Gospodaru, Tebi hvala sve dok ne budeš zadovoljan, Tebi hvala i kada postaneš zadovoljan, Tebi hvala i nakon zadovoljstva.

Ova knjiga govori o Sudnjem danu, o kojem nas je obavijestio Uzvišeni Stvoritelj, Milostivi, Samilosni, Jaki i Silni, u Svojoj veličanstvenoj Knjizi.

Tokom svoje karijere, kroz povijest vidio sam kako su države nastajale i nestajale, kako su se širile kulture i civilizacije i kako su nestale kao da nikad ni postojale nisu, koliko je bilo vladara, namjesnika, vojskovođa, učenjaka, fekiha, filozofa i običnih ljudi čiji broj ne zna niko osim Onaj koji ih je stvorio, postali su dio prošlosti i nalaze se u zagrobnom životu.

Ova knjiga govori o sudbini čovječanstva bez izuzetka i odgovara na pitanja koja su zbunila mnoge zbog njihove udaljenosti od Allahove Knjige i sunneta Njegova Poslanika, alejhisselam.

Vrijeme u kojem živimo vrijeme je kada su se poremetila razmišljanja ljudi i kada se iskrivila vjerovanja o Allahu i svemiru, o čovjeku i životu, o Allahovom određenju, o Džennetu i Džehennemu. Muslimani posjeduju ispravno vjerovanje, koje ne posjeduje niko drugi, i Uzvišeni Allah je učinio da zavole Njegovu Knjigu, koju On čuva od gubitka i izmjene, i sunnet Njegovog Poslanika, alejhisselam, koji je ujedno i pojašnjenje za Knjigu našeg Gospodara. Zato mi možemo svijetu ponuditi nešto što oni ne posjeduju, a itekako su u potrebi za tim.

Ljudska bića pitaju o svojoj sudbini, svom putu, gdje idu. Boje se smrti i njenih strahota i u stalnoj su potrazi za zadovoljavajućim odgovorom: Šta poslije smrti?

Istinu je rekao Uzvišeni Allah u Kur'anu:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ. فَتَعَلَىٰ اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ.

Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti? I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti, nema drugog boga osim Njega, Gospodara svemira veličanstvenog! (El-Mu'minun, 115–116)

U ovoj knjizi se nalaze adekvatni odgovori na mnoga ljudska pitanja koje sam uzeo iz Kur'ana i sunneta Poslanika, alejhisselam, vodio

sam se govorom ranije uleme čiji je naučni trud Uzvišeni Allah saču-
vao u starim i novim knjigama, kao i ostalim pouzdanim izvorima.

U prvom poglavlju ove knjige govori se o: duši, smrti i zagrobnom
životu. U prvoj studiji se govori o suštini duše kroz prizmu Kur'ana, i
nalaze se odgovori koji se tiču duše: Da li je ona stvorena ili nije? Da
li je nefis isto što i duša i koje su kategorije duše? Da li duše umiru?
Da li duša ima način da nauči? Kako duša biva oduzeta u toku sna?
Kada se zatvaraju vrata pokajanja? Kako se čupa duša i kako duša
izlazi iz vjernika?

U prvoj studiji se nalazi pojašnjenje ajeta koji se tiču ove teme,
kao što su riječi Uzvišenog Allaha:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ. لَهُمُ الْبُشْرَى
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

*I neka se ničega ne boje i ni za čim neka ne tuguju Allahovi šticienici,
oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti
i na ovome i na Onome svijetu – Allahove riječi niko ne može izmijeniti
– to će, zaista, velik uspjeh biti. (Junus, 62–64)*

I riječi Uzvišenog:

جَنَّتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْرَى اللَّهُ
الْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ تَتَوَفَّوهُمْ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ
تَعْمَلُونَ.

*Edenski perivoji u koje će ući, kroz koje će rijeke teći, i u kojima će sve
što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi, one
kojima će meleki duše uzeti – a oni čisti, i kojima će govoriti: “Mir vama!
Uđite u Džennet zbog onoga što ste činili!” (En-Nahl, 31-32)*

I riječi Uzvišenog:

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ. ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً.

*A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i On
tobom zadovoljan. (El-Fedžr, 27-28)*

Također se govori o tome kako nevjerniku duša izlazi i kako on umire, i o pojašnjenju ajeta koji se tiču toga, kao što su Allahove riječi:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا
أَنْفُسَكُمْ أَليَوْمَ تُخْرَجُونَ عَذَابَ الّهونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ
ءَايَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ.

Ko je nepravedniji od onoga koji laži o Allahu iznosi, ili koji govori: "Objavljuje mi se" – a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: "I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje." A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjavani zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali. (El-Enam, 93)

I riječi Uzvišenog:

يَوْمَ يَرُونَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا.

Onoga Dana kada ugledaju meleke, grješnici se neće radovati i uzviknuće: "Sačuvaj nas Bože!" (El-Furkan, 22)

I riječi Uzvišenog:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ. لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ
هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ.

Kad nekome od njih smrt dođe, on uzvikne: "Gospodaru moj, povrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!" – Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti – pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživljeni biti. (El-Mu'minun, 99–100)

U drugoj studiji govori o smrti i činjenicama vezanim za smrt, kao i bitnosti čovjekovog prisjećanja smrti u toku svog života da bi se udaljio od grijeha, da bi okrutno srce postalo mehko, da bi iskušenja i nedaće postale lahke. Ko se bude puno prisjećao smrti malo će se radovati, malo će zavidjeti i pripremaće se za putovanje.

I u njoj (ovoj knjizi) će cijnenjeni čitalac naći pojašnjenje mudrosti smrti, kao i to da je trenutak smrti najopasniji trenutak u životu čovjeka. Smrtne muke i poteškoće će biti mnogo veće ukoliko čovjek ne bude vjerovao u Onaj svijet, ukoliko bude drzak u svom načinu življenja, odnosno u suprotnosti sa Allahovom vjerom, ili ukoliko bude radio novotarije i bude vjerovao u praznovjera koja udaljavaju od ispravnog imana i Pravog puta koji je u skladu sa Kur'anom i Sunnetom.

U ovoj knjizi sam ukazao na uzroke lijepo završnice, kao što je uspostava monoteizma, uspostava prave vjere, bogobožnost, istinoljubivost, pokajanje, dova, mala očekivanja, razmišljanje o bezvrijednosti dunjaluka, sjećanje na smrt, nada u Allahovu milost, lijepo mišljenje o Allahu, udaljavanje od uzroka lošeg završetka, također sam ukazao i na uzroke lošeg završetka kao što su: sumnja i nezahvalnost, obožavanje Allaha uz razne novotarije, odugovlačenje pokajanja, neuspostavljanje prave vjere, vezivanje srca za nekog drugog mimo Allaha, loše mišljenje o Allahu, ustrajavanje u grijesima, zaboravljanje Ahireta, zaboravljanje smrti i nepravda.

Također sam pojasnio ajete koji govore o uzimanju duše, kao što su riječi Uzvišenog:

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ. ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقَّ ۗ لَا لَهُ الْخِطْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ.

On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare; a kad nekome od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu. Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti. (El-En'am, 61–62)

U trećoj studiji se govori o zagrobnom životu, o kur'anskim ajetima i hadisima Poslanika, alejhisselam, koji ukazuju na kabursku patnju, na to koja djela živih mogu koristitri mrtvima, koje stvari prate mejita ka njegovom kaburu, o tome da je kabur prva ahiretska stanica, koja je mudrost kaburskog kažnjavanja i kaburskih uživanja i da li je kaburska patnja trajna ili prestaje, koji su uzroci kaburske

patnje i kako se nje spasiti, gdje duše bivaju tokom zagrobnog života, kao što su duše Allahovih poslanika, alejhumus-selam, duše šehida, duše dobrih vjernika, duše griješnika i duše nevjernika.

U trećem poglavlju se govori o malim i velikim predznacima Sudnjeg dana kao i o puhanju u Rog.

U prvoj studiji sam sazeo male predznake Sudnjeg dana, a u drugoj studiji sam govorio o velikim predznacima Sudnjeg dana koji su spomenuti u Kur'anu Časnom i u sunnetu Poslanika, alejhisselam, kao što su: silazak Isaa, alejhisselam, Je'džudž i Me'džudž, izlazak Sunca sa zapada, izlazak životinje iz zemlje, pojava Mehdije, pojava Dedžala, tri pomračenja i vatra koja će ljude tjerati ka mjestu polaganja računa, a u trećoj studiji sam govorio u puhanju u Rog, o tome šta je to Rog i koliko puta će se puhnuti u Rog.

U trećem poglavlju sam također govorio o proživljenju. U prvoj studiji sam naveo dokaze koji ukazuju na to kao i imena Sudnjeg dana, a u drugoj studiji sam govorio o specifičnostima sakupljanja ljudi i strahotama Sudnjeg dana, kao i o pojašnjenju ajeta koji govore o skupljanju ljudi, kao što su riječi Uzvišenog Allaha:

وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَاٰلِٓٔ وَلَا سَفِيْعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ.

I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati – da bi se Allaha bojali. (El-En'am, 51)

Kao i riječi Uzvišenog Allaha:

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَىٰ الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا.

A na Dan kada planine uklonimo, i kad vidiš Zemlju ogoljenu – a njih smo već sakupili, nijednog nismo izostavili. (El-Kehf, 47)

Kao i riječi Uzvišenog Allaha:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا ظَمِيرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمٌّ أُمَّتَالِكُمْ مَّا فَرَطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ.

Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas – u Knjizi Mi nismo ništa izostavili – i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim. (El-En'am, 38)

Govorio sam o mjestu skupljanja, o tome kakvi će ljudi biti na tom danu, o njihovom stanju i žestokom strahu. Objasnio sam i strahote Sudnjeg dana koje su spomenute u Kur'anu kao što su komadanje zemlje i brda, smotavanje Zemlje i nebesa, uzburkavanje mora, pucanje nebesa, gubljenje Sunca i pomračenje Mjeseca, rasipanje zvijezda, padanje stvorenja na sedždu Uzvišenom Allahu kada bude došao da im presudi, spuštanje meleka, i pojasnio sam stanja nevjernika na Sudnjem danu, kao što je poniženje, jad bol i tuga, crnilo lica, uništenje djela, njihovo ponižavanje ispred stvorenja, njihova međusobna svađa, kao što je svađa božanstava i onih koji su ih obožavali, svađa zalutalih i onih koji su ih odveli na stranputicu, svađa slabih i siromašnih sa njihovim vođama, svađa čovjeka sa ženom, njihova odvratnost samih sebe, sve to kroz prizmu Kur'ana.

Spomenuo sam opis njihovog proživljenja, kao i to da će biti proživljeni žedni, slijepi, gluhi i nijemi. Spomenuo sam i stanje grijешnih vjernika, kao što su oni koji ne daju zekat, zloćudni i oholnici, uzurpatori tuđe zemlje, izdajnici, ljudi sa dva lica i vladar koji ne vodi brigu o svom stadu.

Također sam spomenuo stanje bogobojaznih. Oni se neće bojati, niti će tugovati, neće biti prestravljeni kao što će ostali biti na Danu velikog straha, njihova lica će biti bijela, Allah će ih uvesti u hlad Arša kada drugog hlada mimo Njegovog ne bude bilo i to zbog njihovih dobrih djela na dunjaluku, kao što su: pravednost u suđenju, pravednost u porodici i prema onim o kojim se vodi briga, olakšavanje drugima koji se nalaze u poteškoćama, pomaganje braći u potrebama, savladavanje srdžbe i oslobađanje robova. U trećoj studiji sam govorio o zauzimanju (šefaa'tu) i spomenuo sam dokaze iz Kur'ana i Sunneta koji ga potvrđuju. Također sam spomenuo podjelu zauzimanja, uslove i vrste zauzimanja, kao što je specifično samo za Poslanika, alejhisselam, da se zauzima za otvaranje džennetskih

vrata, zauzimanje za velike grijешnike, zauzimanje za ljude koji će ući u Džennet bez polaganja računa, govorio sam i o zauzimanju koje nije svojstveno za Poslanika, alejhisselam, kao što je zauzimanje meleka, poslanika, alejhumus-selam, dobrih vjernika, zauzimanje šehida, djece vjernika, zauzimanje Kur'ana, govorio sam i uzrocima koji bivaju uzrok zauzimanja kao što je tevhid (vjerovanje u Allahovu jednoću), posvjecivanje ibadeta samo Uzvišenom Allahu, post, dova prilikom ezana, stanovanje u Medini i sabur na njenoj vrućini i puno sedždi.

U četvrtoj studiji sam govorio o polaganju računa, vaganju djela, o izvoru Poslanika, alejhisselam, o Sirat-ćupriji, Allah je spomenuo način polaganja računa, pa kaže:

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالَّتَّيْبَتِ وَالشَّهَادَاتُ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati i Knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti, i po pravdi će im se svima presuditi, nikome se neće nepravda učiniti. (Ez-Zumer 69) Pojasnio sam nekoliko mubarek ajeta koji govore o polaganju računa kao što su riječi Allaha Uzvišenog:

فَأَمَّا مَنْ أَوْقَىٰ كِتَابَهُ وَيَمِينِهِ. فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا.

Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data, lahko će račun položiti. (El-Inšikak, 7-8)

I riječi Uzvišenog:

وَكُلِّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَبْعَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا. مَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدَىٰ لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا.

I svakom čovjeku ćemo ono što uradi o vrat privezati, a na Sudnjem danu ćemo mu knjigu otvorenu pokazati: "Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas što ćeš svoj račun polagati!" Onaj ko ide Pravim putem, od toga će samo on koristi imati, a onaj ko luta – na svoju štetu luta, i nijedan

grješnik neće tuđe grijehe nositi. A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali! (El-Isra 13–15) i drugi plemeniti ajeti.

Govorio sam i o osvetama stvorenja jednih prema drugima zbog učinjene nepravde, kao i o važnosti krvi i da je to prvo za šta će se svoditi račun među stvorenjima, spomenuo sam i dokaze koji se tiču havda (izvora Poslanika, alejhisselam), vage, kao i mišljenja učenjaka koja su vezana za tumačenje Allahovih riječi:

وَلَقَدْ أَسْتَهْزَيْتُمْ بِرُسُلِنَا مِن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ.

Mi ćemo na Sudnjem danu ispravne terazije postaviti, pa se nikome krivo neće učiniti; ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo za to kazniti ili nagraditi. A dosta je to što ćemo Mi račune ispitivati. (El-Enbija 47) I ukratko sam spomenuo najbitnija djela koja će vagu djela učiniti teškom, kao što su lijepo ponašanje, slavljenje i veličanje Uzvišenog Allaha.

Zastao sam kod Allahovih riječi:

وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا. ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا.

I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se, sigurno, tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se grijeha klonili spasiti, a nevjernike ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti. (El-Merjem 71–72) Ovaj ajet se tiče prolaska preko Sirat-ćuprije, a strašan li je to događaj kad će od njega dijete osijedeti! Tada će emanet stajati na Sirat-ćupriji i govorit će svakom izdajniku: “Gdje je emanet koji si zapostavio? Gdje je imetak koji si ukrao? Gdje je emanet šehadeta ove vjere? Gdje je emanet koji su odbili nebesa i Zemlja i pobojali se, a ti si je, o čovječe, ponio?!”

Rodbinska veza će stajati na Siratu i govorit će svakome ko ju je prekinuo: “Gdje je rodbinska veza koju si na dunjaluku prekinuo?” Šta ćeš uraditi toga dana pred tolikim strahotama!?

U četvrtom poglavlju sam govorio o Džehennemu i Džennetu, a u prvoj studiji sam spomenuo predgovore, vječnost Dženneta i Džehennema, i to da su stvoreni i prisutni sada, njihovo mjesto, kao i

one koji se nalaze po vrhovima bedema. U drugoj studiji sam govorio o Džehennemu, njegovim imenima, čuvarima, o njegovom opisu, o onome što je Allah pripremio za njegove stanovnike, o njihovim željama i o vrstama kazni u njemu. U trećoj studiji sam govorio o stvarima koje će spriječiti ostvarenje prijetnje kao što su: pokajanje, traženje oprosta, dobre stvari koje se temelje na slobodnoj volji, dovi vjernika, činjenje djela koja će čovjeka približiti Allahu, zauzimanje za velike griješnike, iskušenja koja brišu grijeha i Allahov oprost. U četvrtoj studiji sam govorio o Džennetu, o putu ka njemu i ahlaklu njegovih stanovnika, o tome ko je prvi a ko posljednji koji će u njega ući, koja su njegova najpoznatija imena, njegov opis i njegovi stanovnici, ko su predvodnici džennetlija, koliko su vrednija džennetska od dunjalučkih uživanja. Detaljno sam opisao uživanja stanovnika Dženneta, govorio sam o njihovoj hrani, njihovom piću, odjeći, o njihovoj svili, o njihovim uslugama, o njihovim ženama, o onom najboljem što će im biti dato, a to je gledanje u lice Uzvišenog Allaha i Allahovo zadovoljstvo, i knjiga je završena dovom stanovnika Dženneta, Uzvišeni Allah kaže:

دَعَوْنَهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَأَخِرَ دَعْوَانَهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

Molitva njihova biće u njima: "Hvaljen neka si, Allahu!", pozdrav njihov: "Mir vama!", a njihova posljednja molitva: "Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!" (Junus, 10)

Poštovani čitatelju, ovu knjigu stavljam tebi na raspolaganje, moleći Allaha da probudi tvoje srce, da se poveća tvoja uputa sa svakim novim saznanjem o tom danu, o kojem nas je obavijestio Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi na jednostavan način, bez muke i tuge, pa radi za taj dan i spremaj se za susret sa Moćnim, Milostivim, u tom danu u kojem od koristi neće biti ni imetak ni potomstvo, osim čistog srca koje Allahu dođe.

Poštovani čitatelju, ako na dunjaluku okusiš glad, siromaštvo, ako budeš tužan, ako se razboliš, ako budeš omalovažen, ili ako okusiš nepravdu, tada podsjeti sebe na vječna uživanja u Džennatu Gospodara svih svjetova, jer zaista ako budeš imao ovakvo vjerovanje i ako

budeš radio za taj put, svoj gubitak ćeš pretvoriti u dobit, iskušenja i nedaće ćeš pretvoriti u blagodati. Najpametniji ljudi su oni koji rade za Ahiret jer je on bolji i vječan je, a najgluplji su oni koji dunjaluk smatraju svojom kućom, svojim boravištem i konačnim ciljem, pa ćeš vidjeti da su oni najtužniji kada su u iskušenjima i kada ih nešto zadesi, zato što oni ne vide ništa drugo do svoj poniženi i škrti život, ne vide tu prolaznost, ne razmišljaju niti rade za nešto drugo, pa ne žele da im se naruši sreća niti da im se poremeti radost, a kada bi oni uklonili taj zastor koji je na njihovim srcima i prekrivač neznanja sa njihovih očiju, podsjećali bi sebe na vječnu kuću i njena uživanja, na njene građevine, šutjeli bi i slušali objavu kako im opisuje Džennet. To je, tako mi Allaha, kuća za koju treba brinuti i raditi. Da li smo ikada razmišljali o dženetlijama, o tome da oni neće bolovati, neće tugovati, neće umirati, neće starati niti će im se odjeća istrošiti, biće u sobama čija se spoljašnjost vidi iz unutrašnjosti i čija se unutrašnjost vidi iz spoljašnjosti, biće u onome što oko nije vidjelo, niti je uho čulo niti je srce moglo zamisliti, širina drva u njemu je 100 godina besprekidnog hoda, visina šatora je 60 milja, rijeke u njemu su mirne, zgrade su, u njemu, prekrasne, plodovi će nadohvat ruke biti, izvori koji teku, u njemu su divani skupocjeni, i pehari postavljeni, i jastuci poredani, i ćilimi rašireni, velika li je sreća u njemu, u njemu se završava svaka želja, pa gdje su naši razumi, zašto ne mislimo! Zašto ne razmislimo? Ako se ide ka ovoj kući, neka iskušenja iskušanima budu lahka, neka se smire oči napaćenih i neka se raduju srca siromašnih¹, pa neka djela budu iskrena i zbog Uzvišenog Allaha.

Poštovani čitatelju, ono što učvršćuje sreću, širi je i produbljuje, je to da ne vodiš brigu o sitnicama, jer onaj ko ima velike ciljeve njegova jedina briga je traženje Ahireta, pa neka tvoja briga bude jedna, a to je susret sa Uzvišenim Allahom i stajanje pred njim²:

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنْكُمْ خَافِيَةٌ.

¹ *La Tahzen*, dr. Aid el-Karni, str. 47.

² Isti izvor, str. 79.

Tada ćete ispitivani biti, i nijedna tajna vaša neće sakrivena ostati.
(El-Haka, 18)

Pisanje ove knjige sam završio u ponedjeljak, dana 28. 11. 2009. godine, odnosno 11. 12. 1430. hidžretske godine, u 20:55 h u Dohi (Katar). Allahu hvala prije i poslije i Njega molim da ukabuli ovo djelo, da otvori prsa Svojih robova kako bi imali koristi od ove knjige i molim Ga da podari bereketa, kaže Uzvišeni Allah:

مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا وَمَا يُمْسِكُ لَهُ مِنْ رَحْمَةٍ لَهُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

Milost koju Allah podari ljudima niko ne može uskratiti, a ono što On uskrati niko ne može, poslije Njega, dati; On je silan i mudar. (Fatir, 2)

Neće me učiniti srećnim ništa drugo do to da stanem ponizan pred Uzvišenim Stvoriteljem, Plemenitim Gospodarem, priznajući da je sve ovo zbog Njegove dobrote, milosti i plemenitosti, odričući se moje snage i moći, okrećući se Njemu u cijelom svom životu i u svojoj smrti. Allah je moj Stvoritelj i On je Onaj Koji daje, moj Plemeniti Gospodar je Onaj Koji pomaže, moj Uzvišeni Gospodar je Onaj Koji daje uspjeh, pa da me je On napustio i prepustio samom sebi, izbezumio bih se, nestalo bi moje sjećanje, osušili bi se prsti, osjećaji bi postali kao kamen i pero ne bi moglo ništa napisati. Allahu moj, otvori mi oči onim čime si Ti zadovoljan, grudi mi učini prostranim, udalji mene, moje srce i misli od onoga čime Ti nisi zadovoljan, molim te Tvojim lijepim imenima i savršenim svojstvima da ovo moje djelo učiniš iskrenim i korisnim za ljude, da me nagradiš za svaki harf koji sam napisao i da učiniš da bude na mojoj vagi dobrih djela, da učvrstiš moju braću koja su mi pomogla u realizaciji ovog projekta koji opet, da nije Tebe, ne bi postojao niti bi se proširio među ljudima, i molim svakog muslimana koji vidi ovu knjigu da, u svojim dovama ne zaboravi roba (autora knjige) kojem je potreban Allahov oprost, milost i zadovoljstvo. Allah kaže:

فَتَبَسَّمْ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأُدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ.

“Gospodaru moj, omogući mi da budem zahvalan na blagodati Tvoj, koju si ukazao meni i roditeljima mojim, i da činim dobra djela na zadovoljstvo Tvoje, i uvedi me, milošću Svojom, među dobre robove Svoje!” (En-Neml, 19)

Završiću ovu knjigu Allahovim riječima:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ.

“Gospodaru naš, oprostí nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjericima; Gospodaru naš, ti si, zaista, dobar i milostiv!” (El-Hašr, 10)

Slavljen i hvaljen neka Si Allahu, svjedočim da nema drugog boga mimo Tebe, molim Te za oprost grijeha i Tebi se kajem.

Ali Muhammed b. Muhammed es-Salabi, Allah oprostio njemu, njegovim roditeljima i svim muslimanima.

PRVI DIO

ČINJENICE VEZANE
ZA DUŠU, SMRT I
ZAGROBNI ŽIVOT

PRVO POGLAVLJE

ČINJENICE VEZANE ZA DUŠU

PRVO: RIJEČ *RUH* (DUŠA) U KUR'ANU
DOLAZI U NEKOLIKO ZNAČENJA³:

Prvo: Kur'an. Uzvišeni Allah kaže:

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدَىٰ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ.

Na takav način Mi i tebi objavljujemo ono što ti se objavljuje. Ti nisi znao šta je Knjiga, niti si poznao vjerske propise, ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo. A Ti, zaista, upućuješ na Pravi put. (Eš-Šura, 52)

Drugo: Objava. Uzvišeni Allah kaže:

رَفِيعَ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ.

Onome najuzvišenijem, Koji svemirom vlada, Koji šalje Objavu, riječi Svoje – kome hoće od robova Svojih, da upozori na Dan susreta međusobnog. (Gafir, 15)

Treće: Džibril. Uzvišeni Allah kaže:

فَأَنخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا.

³ *El-Ruh*, Ibn Kajjim, str. 241. Mufredatu *Elfazi el-Kur'an*, El-Ragib, str. 369.

I jedan zastor da se od njih zakloni uzela, Mi smo k njoj meleka Džibrila poslali i on joj se prikazao u liku savršeno stvorena muškarca. (Merjem, 17) I riječi Uzvišenog:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ.

Donosi ga povjerljivi Džibril... (Eš-Šua'ra, 193)

Četvrto: Snaga, čvrstina i pomoć, kojom Uzvišeni Allah pomaže vjernike koje On hoće.

Uzvišeni Allah kaže:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ
أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ.

Ne treba da ljudi koji u Allaha i u Onaj svijet vjeruju budu u ljubavi sa onima koji se Allahu i Poslaniku Njegovu suprotstavljaju, makar im oni bili očevi njihovi, ili sinovi njihovi, ili braća njihova, ili rođaci njihovi. Njima je On u srca njihova vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio. (El-Mudžadele, 22)

Peto: Mesih, sin Merjemin. Uzvišeni Allah kaže:

يَسَاءَ هَلْ الْكَتَبِ لَا تَعْلَمُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ
مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ فَعَامِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ
أَنْتَهُمْ خَيْرًا لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهُ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا.

O sljedbenici Knjige, ne zastranjujte u svome vjerovanju i o Allahu govorite samo istinu! Mesih, Isa, sin Merjemin, samo je Allahov poslanik, i Riječ Njegova koju je Merjemi dostavio, i Duh od Njega; zato vjerujte u Allaha i Njegove poslanike i ne govorite: "Trojica su!" Prestanite, bolje vam je! Allah je samo jedan Bog – hvaljen neka je On! – zar On da ima dijete?! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, i Allah je dovoljan kao svjedok. (En-Nisa, 171)

Šesto: Život čovjeka. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا.

Pitaju te o duši. Reci: "Šta je duša – samo Gospodar moj zna, a vama je dato samo malo znanja." (El-Isra, 85) To je ono sa čim nastaje čovjekov život, pokreti, pribavljanje koristi i odstranjivanje štete⁴, i to je ono o čemu će se govoriti u ovoj knjizi.

Duša je tijelo koje se po svojoj kakvoći razlikuje od opipljivog tijela. Ona je svjetlosno tijelo, iz viših sfera, lahko je (bez težine), živo i pokretno. Stanuje u nutrini bića i teče njime kao što voda teče u cvječki, kao ulje u maslini i kao vatra u užarenom uglju. Pa dok je to biće sposobno primati utjecaj ovog skrivenog tijela (duše) njih dvoje ostaje u jakoj sprezi i ovo biće ima osjećaj, kretanje i svoju volju. A kada se ovo biće pokvari zbog preovladavanja nečeg nad njime i prestane primati utjecaj duše, tada se duša odvaja od tijela i prelazi u svijet duša.⁵

1. Da li je duša stvorena ili je oduvijek?

Duša je stvorena i svi učenjaci su složni po tom pitanju. Konsenzus učenjaka po tom pitanju, da je duša stvorena, prenijeli su mnogi imami muslimana, kao što je Muhammed Ibn Nasr El-Mervezi, poznati alim koji je bio najučeniji u svom vremenu, ili je bio od najučenijih. Mnogo je dokaza iz Kur'ana i Sunneta vezano za to da je duša stvorena kao što su riječi Uzvišenog Allaha: *Allah je Stvoritelj svega.* (Er-Rad, 16) Ovaj ajet je općenit i ništa se ne izuzima iz njega⁶, kao i riječi Uzvišenog Allaha: *Zar je to davno bilo kad čovjek nije bio spomena vrijedan?* (El-Insan, 1) Također i Allahove riječi upućene Zekeriji, alejhisselam: *I tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio.* (Merjem, 9) Riječ *insan* je ime za dušu i tijelo i Uzvišeni Allah se obratio Zekeriji, alejhisselam, njegovoj duši i njegovom tijelu⁷, te shodno tome *insan* je riječ koja se koristi za dušu i tijelo zajedno, štaviše, koristi se za dušu, a tijelo samo nosi dušu⁸.

⁴ *Mufredatu Elfazi el-Kur'an*, El-Ragib, str. 369.

⁵ *El-Ruh*, Ibn Kajjim, str. 226, 272, 300.

⁶ *Šerh El-Tahavije*, str. 242.

⁷ *El-Jevmu-l-ahir*, El-Kijametü Sugra, dr. Omer el-Eškar, str. 242.

⁸ *Fetava Ibn Tejmije*, str. 4/222.

Prenijeti su mnogi hadisi od Poslanika, alejhisselam, o tome da duše bivaju uzete, stavljaju se u pokrov koji donesu meleki i sa njom se penju na nebo, biva nagrađena ili kažnjena, oduzima se u toku sna i biva vraćena, sve ovo se događa nečemu što je stvoreno⁹.

Da duša nije stvorena, ne bi priznala Allahovo gospodarstvo. Allah je rekao dušama dok su još bile u ezelu, kada je uzeo ugovor od robova:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ.

“Jesam li Ja vaš gospodar?” Pa su rekle: “Da”, i to je Uzvišeni Allah potvrdio u Kur’anu kada je rekao: *I kad je Gospodar tvoj iz kičmi Ademovih sinova izveo potomstvo njihovo i zatražio od njih da posvjedoče protiv sebe: “Zar Ja nisam Gospodar vaš?” – oni su odgovarali: “Jesi, mi svjedočimo.”* (El-A’raf, 172) Pa ako je On njihov gospodar, oni su stvoreni¹⁰.

Ukoliko duša nije stvorena, onda ona neće ući u Vatru i neće biti kažnjena, neće biti zaklonjena od Allaha, ne bi bila skrivena u tijelu, ne bi nad njom imao moć Melek smrti, ne bi bila opisivana, ne bi polagala račun i ne bi bila kažnjena, ne bi obožavala i ne bi se bojala, ne bi zadržtala, jer duše vjernika blistaju, a duše nevjernika su crne poput uglja¹¹.

Onaj ko tvrdi da duša nije stvorena i da je dio od Allaha, kao što je npr. krpa dio neke tkanine, njemu ćemo odgovoriti tako što ćemo reći da u Allahovim riječima: *Reci: “Duša je od mog Gospodara.”* (El-Isra, 85) Duša je stvorena po Allahovoj naredbi, to jest po Njegovoj riječi. Izraz el-emr u Kur’anu upotrebljava se u različitim značenjima, pa se nekada upotrebljava u značenju infinitiva, ponekad u značenju objekta, to jest u značenju onog što je naredeno i određeno, kao što je došlo u ajetu: *Ono što je Allah odredio – dogodit će se.*

⁹ *El-Jevmu-l-ahir*, El-Kijametu Sugra, str. 95.

¹⁰ Isti izvor, str. 95.

¹¹ *Medžmuu’ el-Fetava*, (4/220).

(En-Nahl, 1) Može se reći i to da riječ من (od) u Allahovim riječima: *Duša je od mog Gospodara*, to ne znači da je ona dio Allaha, već da je to Allahova naredba da se dogodi, to je isto kao i Allahove riječi *i duh Njegov*, odnosno po Njegovoj naredbi je nastao duh. Ovo je slično Allahovim riječima: *I potčinio vam je ono što je na nebesima i na Zemlji, sve je od Njega!* (El-Džasije, 13), kao i Allahove riječi: *Svaka blagodat koju uživete od Allaha je.* (En-Nahl, 53)

Što se tiče Allahovih riječi za Adema, alejhisselam: *i u njega udahnem dušu* (El-Hidžr, 29) i za Isaa, alejhisselam: *pa smo u nju Naš duh udahnuli* (El-Enbija, 91), i čovjek treba znati da ono što se dodaje uz Allahovo ime dijeli se na dvije vrste: svojstva koja ne mogu opstati sama po sebi kao što su: znanje, moć, govor, sluh, vid, i ovo su opisi za ono što se opisuje, pa je to Njegovo znanje, Njegova moć, Njegov govor, Njegov sluh i Njegov vid kao i Njegov lice i Njegova ruka.

Druga vrsta: stvari koje su vidljive, kao što su: kuća, kamila, rob, poslanik itd.

Uzvišeni kaže:

فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا.

Brinite se o Allahovoj kamili i vremenu kada treba da pije. (Eš-Šems, 13)

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا.

Neizmjerno je Blagoslovljen Onaj Koji robu Svome objavljuje Furkan. (El-Furkan, 1)

وَوَهَبْنَا لِمَنْ يَشَاءُ بَيْنَنَا دِينًا.

I očisti Kuću Moju za one koji će je obilaziti. (El-Hadždž, 26)

Ovo je dodavanje stvorenja Stvoritelju, ali to je dodavanje iz kojeg proizlazi posebnost i počast, time se to što je dodano odlikuje nad ostalim.¹²

¹² Šerh Et-Tahavije, str. 442, Tefsirul-Kuranil-Azim, str. 99.

2. Da li je nefis isto što i ruh?

Nekada se kaže *nefs*, a nekada se kaže *ruh*, tako da te dvije riječi nekada imaju isto značenje, a nekada se njihovo značenje razlikuje. Kada se kaže *nefs*, tada se u većini slučajeva misli na dušu dok je u tijelu, ali onoga trenutka kada duša izađe iz tijela, ne kaže se *nefs*, već se kaže *ruh*. Također se pod riječju *nefs* može misliti i na krv, jer je došlo u jednom predanju: “Ono u čemu nema tekuće krvi, ne čini vodu nečistom ako se utopi u njoj.”¹³

Riječ *nefs* može značiti oko, a može značiti i svoje tijelo:

وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ.

Ne ubijajte sami sebe. (En-Nisa, 29), itd. Riječ *ruh* ne može imati značenje tijela, ne kada je sama, kao ni kada dođe sa riječju *nefs*. Riječ *ruh* može značiti Kur'an:

وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا.

Tako Mi i tebi objavljujemo Kur'an iz odredbe Naše. (Eš-Šura, 52)
Može značiti Džibril:

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ.

Donosi ga povjerljivi Duh. (Eš-Šuara, 193) Što se tiče riječi *ruh* koja se spominje u ajetu:

أُولَئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ.

Njima je On u srca vjerovanje usadio i svjetlom Svojim ih osnažio, (El-Mudžadele, 22), ona ima drugačije značenje. Također riječ *ruh* može imati i značenje unutarnje snage, pa se kaže: moć vida, moć čula itd. Riječ *ruh* ima još jedno specifično značenje, a to je moć spoznaje i obožavanja Allaha, pokajničkog obraćanja Njemu, ambicije da se samo Njemu teži i hrli. Ovaj ruh u odnosu na čovjekovu dušu ima status njegove duše u odnosu na tijelo. Samp, znanje, dobročinstvo, ljubav, oslanjanje na Allaha, istinoljubicost – sve spomenuo ima svoj ruh, duhvnost. Ako pogledamo u ljude, vidjet ćemo da u tom pogledu među njima postoji velika razlika. Oni koji u svome

¹³ El-Bejheki 1/253, hadis je slab.

životu ostvare tu duhovnost, postanu duhovni ljudi, a oni koji je ne posjeduju, oni bivaju prizemni i spustaju se na životinjski nivo.¹⁴

3. Vrste duša

Uzvišeni Allah nas je obavijestio da postoje tri vrste duša: Duša koja nagovara na zlo:

وَمَا أُبْرِيءُ نَفْسِيَّ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَجِمَ رَبِّيَّ.

Duša je zaista sklona zlu, osim one kojoj se Gospodar moj smiluje. (Jusuf, 53) Duša koja sebe kori:

وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ.

I kunem se dušom koja sebe kori. (El-Kijame, 2) I smirena duša:

يَسَاءَ لَهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ. أَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً. فَادْخُلِي فِي عِبَادِي. وَأَدْخُلِي جَنَّتِي.

A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i da zbog tebe zadovoljstvo bude, pa uđi među robove Moje i uđi u Džennet Moj! (El-Fedžr, 27–30)

Sažetak: Ona je jedna duša koja ima tri svojstva. Ona navodi na zlo, pa ako joj se suprotstavi iman, postaje ona koja sebe kori, učini grijeh, a nakon toga muči čovjeka, muči se između ostavljanja i činjenja grijeha, a ako je iman nadjača, postaje smirena.¹⁵

4. Da li duše umiru?

Duša je stvorena i u to nema nimalo sumnje, njena smrt se ogleda u tome da napusti ljudsko tijelo. Kada se desi drugo puhanje u Rog, duše će bit vraćene u tijela¹⁶. Dokaz za to su hadisi koji govore o uživanju i patnji duše od kad napusti tijelo, pa sve dok je Allah ponovo ne vrati u tijelo. Uzvišeni Allah nas je obavijestio da stanovnici Dženneta tu, *poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u Ognju*

¹⁴ Abdullah el-Gunejmi, *El-Minhatul-ilahijetu fi tehibit-tahavijja*, str. 235.

¹⁵ Isti izvor, str. 235.

¹⁶ *Medžmuu el-Fetava*, 4/279.

sačuvati (Ed-Duhan, 56). Ta smrt zapravo jeste napuštanje duše tijela u kojem je bila.¹⁷

5. Da li duša ima kakvoću koja je poznata

S obzirom na to da je duša stvorena od nečega što nije slično ničemu od stvorenih stvari, mi ne možemo znati njena svojstva. Allah nas je obavijestio o tome da se ona penje i spušta, čuje, vidi, govori itd., ali ta svojstva su drukčija od svojstava tijela, pa mi ne znamo kako se ona penje niti kako se spušta, ne znamo način njenog govora, sluha i vida. Poslanik, alejhisselam, nas je, također, obavijestio o tome da se ona penje do posljednjeg neba, zatim se vraća u kabur, obavijestio nas je i o tome da ona uživa i kažnjava se u kaburu, ali njena kakvoća nam nije poznata.¹⁸

DRUGO: UZIMANJE DUŠE U TOKU SNA

Uzimanje duše u toku sna se zove “mala smrt”, Uzvišeni Allah je to spomenuo u Kur'anu:

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, znakovi za one koji razmišljaju. (Ez-Zumer, 42)

Abdullah Ibn Ebi Katade prenosi od svoga oca da je rekao: “Putovali smo noću sa Poslanikom, alejhisselam, pa su rekli neki ljudi: ‘Kada bismo se malo odmorili, Allahov Poslaniče.’ Poslanik, alejhisselam, rekao je: ‘Bojim se da ćete prespavati namaz.’ ‘Ja ću vas probuditi, lezite i spavajte’ – reče Bilal, radijallahu anhu, te se prisloni uz svoju jahalicu, pa ga je san savladao i zaspao je. Poslanik, alejhisselam, se probudio nakon što je Sunce izašlo, pa je rekao: ‘O Bilale, gdje je ono što si rekao?’ ‘Nikada mi se nije tako spavalo’ – odgovori

¹⁷ Šerhul-akidetit-tahavijja, str. 446.

¹⁸ El-Kijametu Sugra, dr. Omer el-Eškar, str. 87.

Bilal, radijallahu anhu, pa mu Poslanik, alejhisselam, reče: ‘Zaista vam Allah uzima i vraća duše kada On želi. Ustani, o Bilale, i pro- uči ezan.’ Uzeo je abdest i nakon što se Sunce malo uzdiglo, ustao i klanjao.”¹⁹

TREĆE: VRATA POKAJANJA SU OTVORENA SVE DO GARGARE (DOK DUŠA NE DOĐE DO KLJUČNE KOSTI)

Gargara je trenutak kada duša napušta tijelo. Postoji veza između duše i tevbe i sve dok se duša nalazi u tijelu, vrata pokajanja su otvorena²⁰.

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا. وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ يَا اللَّهُ وَالَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا.

Allah prima samo pokajanje onih koji učine kakvo loše djelo iz nezna- nja, a potom se ubrzo pokaju. Njima će Allah oprostiti, a Allah je Onaj Koji sve zna i mudar je. Nema pokajanja onima koji čine loša djela sve dok im se ne približi smrt, pa onda govore: “Sad se, doista, kajem!”, niti za one koji umru kao nevjernici. Njima smo bolnu patnju pripremili. (En-Nisa, 17–18)

Ibn Omer, Allah njime zadovoljan bio, prenosi od Poslanika, alej- hisselam, da je rekao: “Allah prima pokajanje Svoga roba sve dok duša ne dođe do ključne kosti.”²¹ Allahove riječi *a potom se ubrzo pokaju* znače: sve prije smrti je blizu. Hasan el-Basri je kazao: “Čovjek se može pokajati sve dok mu duša ne dođe do grkljana.”²²

¹⁹ Buhari, 570.

²⁰ *El-Jevmul-ahir*, Abdul Muhsin Mutajri, str. 54.

²¹ Tirmizi, 3537. Ovaj hadis je prihvatljiv.

²² Ibn Džerir et-Taberi, *Džamiul bejan*, str. 8–9.

Vjerodostojni hadisi ukazuju na to da onaj ko se pokaje Uzvišenom Allahu i nada se da će živjeti, njegovo pokajanje će biti prihvaćeno, zbog toga je Uzvišeni Allah rekao: *Njima će Allah oprostiti, a Allah je Onaj Koji sve zna i mudar je.* A onoga trenutka kada čovjek izgubi nadu u ovaj svijet, kada ugleda Meleka smrti, kada duša izađe iz tijela²³ i grudi postanu tijesne, tada pokajanje neće biti prihvaćeno. Zbog toga je Uzvišeni Allah rekao: *Nema pokajanja onima koji čine loša djela sve dok im se ne približi smrt, pa onda govore: "Sad se, doista, kajem!"* (En-Nisa, 18)

ČETVRTO: KAKO SE UZIMA DUŠA

1. Uzvišeni Allah kaže:

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ. وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ تَنْظُرُونَ. وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ.

*A zašto vi, kad duša do guše dopre, i kad vi budete tada gledali, a Mi smo mu bliži od vas, ali vi ne vidite... (El-Vakia, 83–85) A zašto vi, kad duša do guše dopre, tj. kada dođe vrijeme smrti, i kad vi budete tada gledali, tj. kada budete gledali onoga koji umire i smrtne muke koje ima u tom trenutku, a Mi smo mu bliži od vas, tj. naši izaslanici i meleki, ali vi ne vidite, tj. vi ih ne vidite.*²⁴

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَهُوَ الْفَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفْقِرُونَ. ثُمَّ رُدُّوْا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقَّ ۗ لَا لَهُ الْخُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ.

On je iznad robova Svojih Svepotčinitelj i šalje vam čuvaru; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu dušu uzmu; oni nikad propust ne prave. Oni će, poslije, Allahu biti vraćeni, svome istinskom Zaštitniku. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti. (El-Ena'm, 61–62)

3. Allah Uzvišeni kaže:

²³ El-Jevmul-ahir, str. 55.

²⁴ Isti izvor, str. 55.

كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ. وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ. وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ. وَالتَّقَاتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ. إِلَى رَبِّكَ
يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ.

Pazi, kada duša dopre do ključnih kostiju i vikne se: "Ko je vidar da vida?!", i on se uvjeri da je to čas rastanka i noga se uz nogu savije. Taj dan će Gospodaru tvome privođenje biti. (El-Kijama, 26–30) Tj. kada duša dođe do ključnih kosti. Ono što se cilja ovim je podsjećanje na žestinu smrtne agonije.

4. Uzvišeni Allah kaže:

وَالنَّزِعَاتِ غَرْقًا. وَالنَّدِيظَاتِ دَشَاطًا.

Tako mi onih koji čupaju grubo i onih koji vade blago... (En-Naziat, 1–2) Tj. meleki koje ljudi vide kada im uzimaju duše, pa postoje ljudi čija se duša čupa i u toj mucu čovjek umre, a postoje ljudi čija duša bude blago oduzeta.²⁵

5. Uzvišeni Allah kaže:

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ.

Smrtne muke će zbilja doći – to je ono od čega si bježao. (Kaf 19) Smrtne muke: smrtna agonija i žestina koja čovjeku ukazuje i govori da je mrtav²⁶, od smrtne muke nije niko pošteđen. Da je neko mogao biti pošteđen, bio bi to Poslanik, alejhisselam. Od Aiše, Allah njome zadovoljan bio, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam, u svojim rukama imao posudu sa vodom u koju bi ubacivao ruke i zatim potirao lice govoreći: "Nema drugog boga mimo Allaha, zaista smrt ima svoje muke." Zatim je ispružio ruku i rekao: "S uzvišenim društvom!", sve dok mu nije izašla duša i opustila se ruka.²⁷

Kada se čovjeku približi smrt, njegova se duša uzdiže sve dok ne stigne do ključnih kostiju i tako izađe iz tijela. To nije nimalo lahko, čak ni vjerniku. Nakon toga meleki koji su zaduženi za duše

²⁵ Tefsirul Kur'anil-azim, str. 4/466.

²⁶ Tefsir Ibn Kesir (4/466)

²⁷ Buhari, 6145.

uzimaju dušu, i to uzimanje se, po svojoj žestini, razlikuje od čovjeka do čovjeka shodno njihovom imanu.²⁸

PETO: UZIMANJE VJERNIČKE DUŠE I NJEGOVE SMRTNE MUKE

1. Uzvišeni Allah kaže:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ. لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

Zaista, za Allahove štice nika nema straha i oni ni za čim ne treba da tuguju, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovom i na Drugom svijetu – Allahove riječi niko ne može izmijeniti – to je, zaista, uspjeh veliki. – Allahove riječi niko ne može izmijeniti – to je, zaista, uspjeh veliki. (Junus, 62–64)

Po pitanju Allahovih riječi za njih su dobre vijesti i na ovom i na Drugom svijetu, postoje dva govora:

Prvi: Lijep prizor koji vjernik vidi ili koji mu se pokaže.²⁹

Drugi: To je radosna vijest Džennetom i oprostom kojom meleci obraduju vjernika prilikom smrti. Na to ukazuje hadis koji prenosi Bera', Allah njime zadovoljan bio, koji prenosi od Poslanika, alejhis-salam, da je rekao: "Kada se vjerniku približi smrt, dođu mu meleki bijelih lica i bijele odjeće, pa mu kažu: 'Izađi, o lijepa dušo, izađi i idi Džennetu i Gospodaru Koji se na tebe nije rasrdio', pa mu duša izađe iz usta kao što kapljica vode izađe iz posude."³⁰ Oba govora su ispravna i nema nikakve kontradiktornosti među njima.³¹

2. Uzvišeni Allah kaže:

²⁸ *El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim Ves-Sunnetil Mutahereti*, str. 58.

²⁹ *Sunen Ibn Madže*, 3898, sa ispravnim lancem prenosioca.

³⁰ Ahmed, 18063.

³¹ *El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim*, str. 59.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ. نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهُ أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ.

Doista onima koji govore: "Gospodar naš je Allah", pa poslije budu ustrajni, silaze melec: "Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan." *Mi smo zaštitnici vaši u životu dunjalučkom, a i na Ahiretu; u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite – imat ćete.* (Fusilet, 30–31) *Doista onima koji govore: "Gospodar naš je Allah", tj. budu iskreni prema Allahu, pa poslije budu ustrajni, tj. u slijeđenju Poslanika, alejhisselam,³² njima silaze melec, tj. donose im radosne vijesti prilikom smrti, u kaburu, na dan kada budu izašli iz kabura.³³ Uzvišeni Allah kaže: Neće ih brinuti najveći užas, nego će ih meleki dočekati: "Evo, ovo je Dan vaš koji vam je obećavan!"* (El-Enbija, 103) *Ne bojte se, tj. za Ahiret prema kome idete, i ne žalostite se, tj. za dunjalukom koji ste napustili i za onim što ste na njemu ostavili od porodice, imetka ili vjere, jer smo mi ostali iza vas, i radujte se Džennetu koji vam je obećan, pa će ih obradovati time da će nestati zlo i ostaće samo dobro.³⁴*

3. Uzvišeni Allah kaže:

جَنَّتْ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ.

Dženneti Adna u koje će ući, gdje rijeke teku, i gdje će sve što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi, one kojima meleci dušu uzimaju dok su čestiti, i kojima govore: "Selam vama! Uđite u Džennet zbog onoga što ste činili!" (En-Nahl, 31–32) *Allah obavještava o njihovom halu i stanju prilikom smrti i tome da će oni biti čisti od širka i svakog zla, kao i o tome da će ih meleci selamiti i obradovati Džennetom³⁵. Allah obavještava o tome da će njihova*

³² Tefsirul-Kur'anil Azim, Ibn Kesir, (4/98).

³³ El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim, str. 61.

³⁴ Tefsir, El-Begavi (7/173).

³⁵ El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim, str. 62.

smrt biti lahka, bez poteškoća i boli, za razliku od smrti nevjernika koja će biti teška i bolna.³⁶

Uzvišeni Allah kaže:

يَسَاءَ لَهَا النَّفْسُ الْمُظْمِئَةُ. أَرْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَةً.

A ti, o dušo smirena, vrati se Gospodaru svome zadovoljna, a i da zbog tebe zadovoljstvo bude. (El-Fedžr, 27–28).

To će joj biti rečeno u trenutku smrti, na Sudnjem danu također, kao i to da meleki donose radosne vijesti vjernicima u trenutku smrti i kada budu ustali iz svojih kabura.³⁷

Uzvišeni Allah kaže:

فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقْرَبِينَ. فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتْ نَعِيمٍ. وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ. فَسَلَّمَ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ. وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكْذِبِينَ الضَّالِّينَ. فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ. وَتَصْلِيَةٌ جَاحِيمٍ.

I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski – udobnost i opskrba lijepa i džennetske blagodati pripast će njemu! A ako bude jedan od onih koji su s desne strane, pa, selam tebi od onih s desne strane! A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa, ključalom vodom biće ugošćen i u ognju pržen. (El-Vakia, 88–94)

Ova tri stanja su stanja ljudi u trenutku smrti, oni koji su Allahu bliski, oni koji su ispod tog ranga, a to su oni koji su sa desne strane, ili oni koji su negirali istinu, zalutali sa pravog puta i bili nepokorni Allahu, zbog toga je Allah rekao *I ako bude* tj. onaj koji je na smrtnoj postelji, *od onih koji su Allahu bliski*, to su oni koji su izvršavali sve Allahove naredbe i pohvaljene stvari, a klonili su se grijeha, pokuđenih stvari, pa i nekih dozvoljenih stvari. Dakle, ako bude jedan od njih, meleki će mu donijeti radosnu vijest da će imati udobnost i da će biti radostan, a prema drugom tumačenju, imat će džennetske užitke i izobilje, a prema trećem tumačenju, bit će u okrilju Allahove milosti i opskrbe.

³⁶ Tefsir El-Kurtubi (10/67).

³⁷ Tefsir Ibn Kesir (4/510).

Svi ovi govori i sva ova mišljenja su slična i ispravna, pa onaj ko umre i bude blizak Uzvišenom Allahu, dobiće milost, odmor, uživanja, sreću i lijepu opskrbu.³⁸

I džennetske blagodati pripast će njemu, tj. neće niko preseliti sve dok ne sazna da li će biti od stanovnika Dženneta, ili od stanovnika Džehennema.³⁹

Allahove riječi: *A ako bude jedan od onih koji su sa desne strane*, tj. onaj koji umire ukoliko bude od onih koji su sa desne strane, *pa, selam tebi od onih sa desne strane*, tj. meleki im donose radosne vijesti govoreći im: “Selam tebi, ne brini, ti ideš ka spasu. Ti si od onih koji su sa desne strane.”⁴⁰

Selam će se korisiti u tri slučaja

- Prilikom uzimanja duše dunjalučki melek će selamiti onoga kome uzima dušu.
- Prilikom ispitivanja u kaburu od strane Munkira i Nekira.
- Nakon proživljenja na Sudnjem danu, meleki će nazivati selam prije nego li se stigne do Dženneta i to će biti počast nakon počasti.⁴¹

ŠESTO: UZIMANJE NEVJERNIČKE DUŠE I NJEGOVE SMRTNE MUKE

1. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا
أَنْفُسَهُمْ يَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَبْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ
آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ.

Ko je veći zulumćar od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: “Objavljuje mi se”, a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: “I ja ću

³⁸ *El-Jevmul ahir Fil-Kur’anil Azim*, str. 64

³⁹ *Tefsir Ibn Kesir*, (4/300).

⁴⁰ *Mehasinu et-Te’vil*, El-Kasimi, (7/22).

⁴¹ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil Kur’an*, 17/151.

reći isto onako kao što Allah objavljuje.” A da ti je vidjeti zulumčare u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: “Izvadite svoje duše! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema ajetima i znakovima Njegovim oholo ponašali.” (El-En’am, 93)

Allahove riječi: A da ti je vidjeti zulumčare u smrtnim mukama, tj. u smrtnim poteškoćama i agoniji, da ih možeš tada vidjeti, vidio bi stašne stvari i ovim se želi ukazati na žestinu uzimanja nevjerničkih duša⁴², kada meleki budu ispružili ruke, tj. da ih udaraju. Uzvišeni Allah kaže u drugom ajetu:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ.

A da si samo vidio kad su meleci nevjernicima duše uzimali i po licima ih njihovim i straga udarali: “Iskusite patnju u ognju!” (El-Enfal, 50)

Zbog toga je Allah rekao: Kada meleki budu ispružili ruke svoje, tj. da ih udaraju sve dok im duša iz tijela ne izađe, pa im meleki kažu: Izvadite svoje duše, zbog toga što nevjernika, kada mu dođe smrtni čas, meleki obrađuju time da ga čeka patnja nenasna, lanci i okovi, Džehennem i muke u njemu, Allahova srdžba, pa se njegova duša rasparča po tijelu i ne želi da izađe nakon što sazna šta je sve čeka. Tada ih meleki počnu udarati sve dok im duše ne izađu, i govore im: Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili, tj. varali ste isto onako kao što ste iznosili laži na Allaha i uzoholili ste se do te mjere da niste slijedili Njegove ajete niti ste slijedili Njegovog Poslanika⁴³.

2. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا.

⁴² Et-Teshil, Ibn Džuzej, (1/297).

⁴³ Tefsirul-Kurani-Azim (2/156), Tefsir Begavi (3/169).

*Onaj dan kad ugledaju meleke, neće biti tada radosnog navještaja prestupnicima. I govorit će meleki: "Vama je to potpuno uskraćeno" (El-Furkan, 22), tj. vama je zabranjen ulazak u Džennet.*⁴⁴

U hadisu koji prenosi Bera et-Tavil Poslanik, alejhisselam, kaže: "Kada se nevjerniku primakne čas napuštanja dunjaluka i preseljenja na Ahiret, sa neba siđu meleki crnih lica koji će sa sobom nositi odjeću od vatre, pa će sjesti blizu njega. Zatim će doći Melek smrti, pa će sjesti kod njegove glave i reći će: 'O loša dušo, izađi i idi ka Allahovoj srdžbi', pa će se ona rasparčati po njegovom tijelu, pa će je oni čupati kao što se ožeg čupa iz mokre vune."⁴⁵

3. Uzvišeni Allah kaže:

رُبَّمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ.

*Oni koji ne vjeruju često će žaliti što muslimani nisu bili. (El-Hidžr, 2) Ovaj ajet nas obavještava o njihovom stanju i tome da će žaliti zbog nevjerstva na kojem su bili, pa će poželjeti da su bili muslimani. Također je u komentaru ovog ajeta rečeno da će svaki nevjernik u trenutku smrti poželjeti da je bio vjernik.*⁴⁶

4. Uzvišeni Allah kaže:

الَّذِينَ تَتَوَفَّوهُمْ الْمَلٰٓئِكَةُ ظَالِمِيۡٓ اَنْفُسِهِمْۙ فَاَلْقَوْا۟ السَّلٰمَۙ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْۢ سُوۡىِۡ بٰلِدٍۙ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيۡمٌۙ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوۡنَۙ فَاَدْخَلُوۡا۟ اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَاۙ فَلَيْسَۙ مَثْوٰى الْمُتَكَبِّرِيۡنَۙ

Kojima su melec duše uzeli u vrijeme kada su oni sebi zulum činili. I oni će se pokoriti i reći: "Mi nismo nikakvo zlo činili!" "Jeste, Allah, doista dobro zna ono što ste radili. Zato, ulazite na kapije Džehennema, u njemu ćete vječno ostati! O kako će prebivalište onih koji su se oholili grozno biti!" (En-Nahl, 28–29)

5. Uzvišeni Allah kaže:

حَتّٰىۙ اِذَا جَآءَۙ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُۙ قَالَ رَبِّۙ اَرْجِعُوۡنِىۙۙ لَعَلِّيۙۙ اَعْمَلُۙ صٰلِحًاۙ فَيَمَا تَرَكَتُّۙ كَلَّاۙ اِنَّهَاۙ كَلِمَةٌۙ هُوَۙ قَابِلُهَاۙ وَمِنْۢ وَّرَآيِهِمۙ بَرَزُّۙ اِلَى۟ يَوْمِۙ يُبْعَثُوۡنَۙ

⁴⁴ El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim, str. 601.

⁴⁵ Ahmed, 18013. Lanac ovog hadisa je pouzdan.

⁴⁶ Tefsirul-Kuranil-Azim (2/544).

I tako, kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: "Gospodaru moj, vrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam propustio!" Nikako! To su, zaista, riječi koje će on neminovno reći – pred njima će prepreka biti sve do Dana kada će ožvljeni biti. (El-Mu'minun, 99–100) Pa oni nikada neće prestati da traže da ih Allah vrati.⁴⁷

Zbog toga je Uzvišeni Allah rekao:

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِنَ الصَّالِحِينَ.

I udjeljujte od onoga čime vas Mi opskrbljujemo prije nego nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: "Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da zekat udjeljujem i da dobar budem!" (El-Munafikun, 10)

I kaže Uzvišeni Allah:

وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نَجُوبُ دَعْوَتِكَ وَتَتَّبِعِ الرَّسُولَ ۖ أُولَٰئِكَ تَكُونُوا أَقْسَمْتُمْ مِنْ قَبْلِ مَا لَكُمْ مِنْ زَوَالٍ.

Ti opominji ljude Danom kada će im kazna doći, kad će oni koji su zulum činili govoriti: "Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvome i slijedit ćemo poslanike!", a zar se prije niste zaklinjali da s ovog svijeta nećete otići? (Ibrahim, 44)

I kaže Uzvišeni Allah:

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ ۚ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلُهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلًا رَبَّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شُفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ۚ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَصَلَّ عَنْهُمْ ۚ مَا كَانُوا يَنْتَرُونَ.

Onoga dana kada se obistini, reći će oni koji su je prije bili zaboravili: "Istinu su poslanici Gospodara našeg donosili! Da nam je zagovornik kakav, pa da se za nas zauzme ili da nam je da budemo vraćeni pa da postupamo drukčije nego što smo prije postupali!" Ali, oni su sami sebe upropastili, i zagubit će im se oni koje su izmišljali. (El-Araf, 53)

Uzvišeni Allah kaže:

⁴⁷ El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim, str. 69.

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُرْمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ.

A da ti je vidjeti kako će prestupnici, oborenih glava, pred Gospodarom svojim biti: “Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas vrati da dobra djela činimo; mi doista, čvrsto vjerujemo?” (Es-Sedžda, 12)

I kaže Uzvišeni Allah:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُرْمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ. بَلْ بَدَأ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ.

A da ti je vidjeti kako će, kad pred Vatrom budu zadržani, reći: “Da nam je da vraćeni budemo, pa da ajete i znakove Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo.” Ne, naprotiv!, njima će očividno postati ono što su prije krili; a kada bi ponovo bili vraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su, doista, lažljivci. (El-Ena’em, 27–28)

I kaže Uzvišeni Allah:

وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَجِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأُوا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ.

A kome Allah da da je u zabludi, tome pomagača poslije Njega neće biti! I ti ćeš vidjeti kako će zulumčari, kad ugledaju patnju, povikati: “Postoji li ikakav način da budemo opet vraćeni?” (Eš-Šura, 44)

I kaže Uzvišeni Allah:

قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ.

“Gospodaru naš”, reći će oni, “dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijeha naše, pa ima li za izlazak puta kakva?” (Gafir, 11)

I kaže Uzvišeni Allah:

وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرَجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرِ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ.

Oni će u njemu jaukati: “Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili!” A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je trebalo da razmisli imao vremena da razmisli, a bio vam je došao i upozoritelj? Zato iskusite patnju; zulum-ćarima nema pomoći! (Fatir, 37) Uzvišeni Allah je spomenuo to da će oni na mnogo mjesta moliti da ih Allah vrati, ali im molba neće biti primljena. Mjesta na kojima će oni moliti za povratak su sljedeća:

- 1) Na smrtnom času
- 2) Kada budu proživljeni
- 3) Kada budu polagali račun pred Allahom Svevišnjim
- 4) Kada budu isloženi vatri
- 5) I u nesnosnoj patnji džehennemskoj⁴⁸
6. Uzvišeni Allah kaže:

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبُرَهُمْ.

A kako će tek biti kad im melec budu duše uzimali udarajući po obrazima i po leđima njihovim! (Muhammed, 27)

7. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ.

Doista, onima koji ajete i znakove Naše budu poricali i prema njima se budu oholo odnosili – kapije nebeske neće se otvoriti, niti će oni u Džennet ući sve dok se deva kroz iglene uši ne provuče!? Eto tako ćemo Mi prestupnike kazniti. (El-A'raf, 40) Ovaj ajet je Poslanik, alejhisselam, pojasnio u hadisu koji prenosi Bera, Allah njime zadovoljan bio, u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Kada se nevjerniku primakne čas napuštanja dunjaluka i preseljenja na Ahiret, sa neba siđu meleki crnih lica koji će sa sobom nositi odjeću od vatre, pa će sjesti blizu njega, zatim će doći Melek smrti, pa će sjesti kod njegove glave i reći: ‘O loša dušo, izađi i idi ka Allahovoj srdžbi.’ Onda će se ona rasparčati po njegovom tijelu, pa će je oni čupati kao što se ožeg čupa iz mokre

⁴⁸ El-Jevmul ahir Fil-Kur'anil Azim, str. 70.

vune, te će je uzeti u toj odjeći od vatre i uzdići sa njom ka nebu. Neće proći ni pored jedne skupine meleka, a da neće reći: ‘Koja je ovo loša duša?’ ‘Duša tog i tog’ – odgovoriće i nazivaće je najružnijim imenima kakvim je bila nazivana na dunjaluku sve dok ne stigne do dunjalučkog neba gdje će tražiti da se otvore vrata, ali se ona neće otvoriti.” Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio Allahove riječi: *Njima se neće otvoriti nebeska vrata niti će oni ući u Džennet sve dok kamila ne prođe kroz iglene uši.* Allah će reći: “Zapište da je njegova knjiga u Sidžinu, u najnižem dijelu Zemlje”, pa će njegova duša biti odbačena. Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio Allahove riječi: *A onaj ko Allahu pridružuje druge – kao da je s neba pao, pa ga ptice razgrabe, ili ga vjetar u daleki predio otpuše.* (El-Hadždž, 31) Zatim će mu duša biti vraćena u tijelo i doći će mu dva meleka, postaviti će ga u sjedeći položaj i reći će mu: “Ko je tvoj Gospodar?” “Ne znam, ne znam” – reći će on. Zatim će mu reći: “Koja je tvoja vjera?” “Ne znam, ne znam” – reći će on. Zatim će mu reći: “Ko je ovaj čovjek koji vam je poslan?” “Ne znam, ne znam” – reći će on. Zatim će reći glas sa neba: “Laže, dajte mu prostirku sačinjenu od vatre i otvorite mu vrata Džehennema”, pa će osjetiti vrelinu Džehennema, i njegov odvratni miris, kabur će mu se skupiti toliko da će mu rebra kroz rebra prolaziti. Doći će mu čovjek odvratna izgleda, odjeće i mirisa i reći će mu: “Budi žalostan, ovo je dan koji ti je obećan”, pa će ga on upitati: “Ko si ti, tvoje lice ne liči ni na šta drugo osim na zlo?” “Ja sam tvoje loše djelo” – odgovoriće. Zatim će čovjek reći: “Gospodaru, neka nikada ne nastupi Sudnji dan.”⁴⁹

---

⁴⁹ Ahmed, 18013. Lanac ovog hadisa je ispravan.

DRUGO POGLAVLJE

SMRT

Život je jedan od Allahovih znakova. A smrt je jedan od Allahovih znakova koji je suprotnost životu i koji nije nimalo čudniji od života. Uzvišeni Allah kaže:

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.

Kako ne vjerujete u Allaha, vi koji ste bili mrtvi, pa vas je On oživio, zatim će vas usmrtiti, zatim ponovo oživiti, potom ćete Njemu biti vraćeni?! (El-Bekare, 28)

Razmišljanje o ovom Allahovom dokazu je ujedno i razmišljanje o jednom Allahovom stvorenju koje ukazuje na Allahovu moć, i koje u sebi ima mnoge čudne stvari.⁵⁰

Sjećanje na smrt ima veliki udio u popravljanju duše koja je naklonjena dunjaluku i dunjalučkim uživanjima, koja često poželi da što duže bude na dunjaluku, koja je sklona grijesima i grijesešnju, a često se desi i to da je malo pokorna Allahu. Ukoliko se čovjek mnogo sjeća smrti, tada će dunjaluk smatrati malim i nastojaće da popravi svoju dušu i ono gdje griješi.⁵¹ Poslanik, alejhisselam, kaže: “Puno se sjećajte onoga što će prekinuti uživanja”, tj. smrti, pa neće se sjetiti

⁵⁰ Tefsirul-Kuraniil-Azim , str. 74.

⁵¹ Isti izvor, str. 81.

smrti neko ko je u poteškoći, a da mu neće biti lakše, niti će se sjetiti smrti dok je u blagodatima, a da mu neće postati male.⁵²

Učenjaci kažu: “Sjećanje na smrt odvraća od grijeha, tvrdo srce čini mehkim, odagnaće radost zbog dunjaluka i olakšaće sve poteškoće.” Također kažu: “Posjeta mezarju je srcu najkorisnija, naročito ako je srce tvrdo. Oni čija su srca gruba moraju ih liječiti sa tri stvari:

1. Napuštanje svega onoga što je okupiralo srce i pribjegavanje halkama znanja, predavanjima, prisustvovanje mjestima gdje se govori o zastrašivanju i o stanju naših prethodnika itd.

2. Sjećanje na smrt, napuštanje okupljanja i posjeta sirotištima.

3. Boravak kod ljudi koji su na samrti, jer posmatranje mejita i njegovih smrtnih muka, čupanje njegove duše, razmišljanje o njegovom izgledu nakon smrti, sve su to stvari koje će čovjeku prekinuti njegova uživanja, to su stvari koje podstiču čovjeka da što više radi i umara se na Allahovom putu.⁵³

Prenosi se od Hasana el-Basrija da je ušao kod bolesnika da ga obiđe, pa ga je našao na smrtnoj postelji. Gledao je muku koja ga je zadesila, pa se vratio svojoj kući, a boja njegova lica je bila drugačija od boje sa kojom je izašao, pa su mu rekli: “Jelo je spremno, Allah ti se smilovao”, pa je rekao: “Vi jedite i pijte, ja sam danas vidio smrt i, tako mi Allaha, neću prestati da se za nju spremam sve dok je ne ugledam.”⁵⁴ Ebu Derda kaže: “Ko se mnogo sjeća smrti, malo će se radovati i malo će zavidjeti.”⁵⁵

MUDROST SMRTI

Zaista je smrt faza kroz koju će svaka osoba proći, stvarnost koju niko ne može izbjeći i čaša iz koje će svako piti. Od mudrsti smrti je:

⁵² *Sahih El-Džami' es-Sagir*, (1/388), br. 1222.

⁵³ Muhammed el-Kurtubi, *Et-Tezkira*, str. 12.

⁵⁴ Isti izvor, str. 12.

⁵⁵ Abdullah b. Mubarek, *Ez-Zuhdu ver-rekaik. Tefsirul-Kurani-Azim*, str. 213.

1. U smrti se ogleda savršenstvo Allahove moći, Njegova velika mudrost u stvaranju čovjeka kroz faze. On je Onaj Koji je čovjeka iz ničega stvorio kroz faze i stepene, sve dok čovjek nije postao biće koje čuje, vidi, ima razum, biće koje govori i kreće se, koje se ženi i živi na Allahovoj zemlji i koristi Allahovu opskrbu. Nakon svega toga Allah ga usmrti, pa nema potrebu za jelom, niti pićem, ne čuje, ne vidi, nema razum i nepokretan je. Nestat će nakon što je živ bio. Sve je to po Allahovom upravljanju i moći i mudrosti u stvaranju različitih stvari i kontradiktornih situacija.⁵⁶

Uzvišeni Allah kaže:

فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ. تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

Zašto je onda, ako račun nećete polagati, ne povratite, ako istinu govorite? (El-Vakia, 86–87) Ova dva ajeta u sebi sadrže potvrdu i ukazuju na osnove imana, a to je postojanje Stvoritelja, kao i postojanje Njegove potpune moći, suverenitet Njegove volje i gospodarstva, Njegovo upravljanje dušama robova gdje oni nemaju nikakvu moć. Njihove duše su u Njegovim rukama, uzima ih kome On hoće i daje ih kome hoće, nekad ih odvađa od tijela, a nekada ih spaja sa tijelom.⁵⁷

2. Uzvišeni Allah je stvorio život i smrt kako bi iskušavao Svoje robove i kako bi ih stavio na ispit da li će Mu biti pokorni ili nepokorni. Uzvišeni Allah kaže:

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ.

Onaj Koji je stvorio smrt i život da bi iskušao koji će od vas bolja djela imati; On je Silni, Oprostitelj grijeha. (El-Mulk, 2)

3. Uzvišeni Allah ljude na Zemlji nije stvorio da bi na njoj vječno živjeli, već da bi se smjenjivali i jedni druge nasljeđivali, jer da ih je stvorio da na njoj vječno budu, nestale bi dobrobiti i nestala bi mudrost njihovog međusobnog nasljeđivanja.⁵⁸

⁵⁶ *Es-Sebatu ala dinillahi*, dr. El-Emin es-Sadik, (2/976).

⁵⁷ *Es-Sebatu ala dinillahi*, (2/977), *Et-Tibjan fi aksamil-Kur'an*. Ibnul Kajjim, str. 149.

⁵⁸ Ibnul Kajjim, *Šifaul-alil*, str. 241.

4. Smrt u sebi sadrži ogromne blagodati koje ljudima ne mogu doći osim preko nje. Da nije smrti, ne bi život na dunjaluku bio lijep, ljudi ne bi imali puno nafake, kuće, ulice, gradovi i pijace bi im bile tijesne.

5. Smrt vjernika spašava od agonije ovog života koji je okružen ispunjen nevoljama i bolovima, vodi ga ka blagodatima koje nikada neće prestati, ka vječnoj sreći, ka Džennetu u kojem je hladovina debela, u kojem su bašče guste, u kojem se nalazi najbolje i najodbranije društvo.⁵⁹ Prenosi se od Ebu Derdaa, Allah njime zadovoljan bio, da je rekao: “Ne postoji ni jedan vjernik, a da smrt nije dobra za njega, kao što ne postoji nevjernik, a da smrt nije loša za njega. A onaj ko mi ne vjeruje neka zna da je Uzvišeni Allah rekao:

وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِّلَّابْرَارِ

A ono što je u Allaha, bolje je za čestite. (Ali Imran, 198)

I kaže Allah:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمِّلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمِّلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ.

Neka nevjernici nikako ne misle da je dobro za njih to što im dajemo dug život. Mi im dug život dajemo samo zbog toga kako bi ogrezli u grijehu i njima pripada patnja ponižavajuća. (Ali Imran, 178)⁶⁰

6. Putem smrti duša dolazi do saznanja da ju je Uzvišeni Allah stvorio da bi Njemu bila pokorna i da je stvorena sa tim ciljem.⁶¹

TRENUTAK SMRTI JE NAJTEŽI TRENUTAK I ŽIVOTU

Smrt je najteži trenutak kroz koji će čovjek proći na svom putu ka vječnosti, i to zbog sljedećih razloga:

1. Zbog toga što je to početak čovjekovog preseljenja iz svijeta koji je vidio i doživio, na koji se navikao, ka svijetu koji mu je, dok je

⁵⁹ *Es-Sebatu ala dinillahi, (2/978).*

⁶⁰ *Tefsirul Kur'anil azim, (1/665).*

⁶¹ *Es-Sebatu ala dinillahi, (2/980).*

bio na dunjaluku, bio nepoznat, a koji će spoznati i upoznati u svom novom životu koji počinje smrću. Nakon toga čovjek će se po prvi put naći u zagrobnom životu, berzahu, koji se po svojoj kakvoći i po onim što sa sobom nosi u potpunosti razlikuje od života na dunjaluku, na koji se je čovjek navikao.

2. U trenutku smrti čovjek vidi meleke koji se spuštaju ka njemu i čuje riječ Uzvišenog Allaha koja se tiče njega i njegove sudbine, da li će njegova sreća biti vječna ili će, pak, njegova tuga biti vječna, i ukoliko bi on u tom trenutku posjedovao cio dunjaluk, ili toliko zlata da može ispuniti prostor od zemlje do neba i kada bi mu to bilo primljeno da ga udijeli, udijelio bi, samo da u tom teškom trenutku čuje riječi Allahovog zadovoljstva i da bude vječno srećan. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ.

Kad bi oni koji zulum čine imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Kijametskom danu oni bi sve to dali kako bi se od teške patnje iskupili; a od Allaha će im se ukazati kazna na koju ni mislili nisu. (Ez-Zumer, 47)

3. Sve ono što je čovjek radio i za šta se borio, ono zbog čega nije mirno spavao, sve ono što je gomilao, sve bašte koje je održavao, sve kuće i zgrade koje je gradio, njegova porodica i posluga koju je imao, sve to će čovjek sa velikom tugom posmatrati kada mu dođu meleki smrti, jer u tom trenutku on sve to napušta i ostavlja.

Jedina stvar za kojom će čovjek žudjeti i za koju će znati da ga jedino ona može spasiti u trenutku smrti je dobro djelo. Pa ako je, za taj trenutak, pripremio to dobro djelo, neće mu smetati ono što ostavlja, a ukoliko ga nije pripremio za taj trenutak, on će tada govoriti:

يَلَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ. مَا أُغْنِي عَنِّي مَالِيَةَ. هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَّةٌ.

Kamo sreće da me je smrt dokrajčila, imetak moj mi nije od koristi, snage moje nema više! (El-Haka, 27–29)

4. Smrtnu agoniju i smrtne muke će biti mnogo veće onome ko je negirao Budući svijet, onome koga je obmanuo njegov životni put,

koji je bio u suprotnosti sa Allahovom vjerom, onome koji je imao pogrešna ubjeđenja i sujevjerja koja su ga udaljila od prave i ispravne vjere i Pravog puta koji je spomenut u Kur'anu i Sunnetu.

Zaista taj čovjek nije očekivao da postoji drugi život nakon smrti, a možda je znao da postoji, ali zbog svoje obmanjenosti je mislio da je na istini, a da su svi drugi na neistini povodeći se za iluzijama i maštama, ili slijedeći one na koje se Allah rasrdio, ili udovoljavajući svojim prohtjevima i pokoravajući se džinima. Takav odbija Allahovu Knjigu i Njegovu mudrost i kada mu dođe smrt, on spozna pravu istinu i stvarnost. Vidi da je istina drugačija od onoga što su oni smatrali istinom. Vidi da su sva njegova mjerila koja je on smatrao ispravnim, ustvari neispravna, tada vidi i spozna da je sve ono što je on smatrao istinom ustvari neistina. Za ovakve i njima slične Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا. الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَّهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا.

Reci: "Hoćete li da vas obavijestimo o onima koji će u svojim djelima najviše gubitka imati, čiji će trud u životu na ovom svijetu uzaludan biti, a koji će misliti da je dobro ono što rade?" (El-Kehf, 103–104) I rekao je Uzvišeni Allah:

وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ.

A od Allaha će im se ukazati kazna na koju ni mislili nisu. (Ez-Zumer, 47)⁶²

5. Smrt je trenutak kada se prekida ovosjetski život, ma koliko dug bio, u vremenu u kojem mi živimo ne može život čovjeka biti duži od 150 godina. Toliki broj godina jednak je nuli kada se upoređi sa hiljadama godina koje će čovjek provesti u kaburu, zatim stajanje na Sudnjem danu koje će trajati 5000 godina, a nakon toga vječne blagodati koje se ne mogu opisati, ili vječna kazna kakva se ne može zamisliti. U ovom, veoma kratkom životu, čovjek određuje svoju budućnost, ili bolje rečeno ishod u vječnosti nam ne ovisi od cijelog

⁶² *Rihletu-l-Huludi*, Hasan Ejjub, str. 112.

ovozemaljskog života, već od veoma kratkog vremena koje može biti možda jedan dan, ili jedan sahat i od djela koja čovjek može učiniti u tom periodu. Čovjek se pokaje u tom periodu, žali i tuguje zbog svojih grijeha, ponizi se pred Gospodarem i ostavi grijeha, pa zbog toga može dobiti Allahovo zadovoljstvo prilikom smrti i smiren je što se tiče njegove vječnosti. Kakva li je to sreća kada čovjek u svega nekoliko trenutaka zaradi Allahovo zadovoljstvo i vječnost! Istinu je rekao Uzvišeni Allah:

سَيِّدًا كَرَّمَ مَنْ يَخْشَى. وَيَتَجَبَّبُهَا الْأَشْقَى. الَّذِي يَصَلِّي النَّارَ الْكُبْرَى.

Opomenut će se onaj koji se Allaha boji, a izbjegavat će je onaj najgori, koji će u vatri velikoj gorjeti, pa u njoj neće ni umrijeti ni živjeti. (El-A'la, 10–13)

Zbog svega toga, a i zbog drugih stvari, trenutak smrti je najteži trenutak u čovjekovom životu.⁶³

UZROCI LIJEPOG ZAVRŠETKA

Postoji puno stvari koje mogu biti sebeb lijepog završetka na dunjaluku, a navest ćemo ih u narednim redovima.

1. Ispoljavanje vjerovanja u Allahovu jednoću (tevhid)

Zaista, tevhid, ili vjerovanje u Allahovu jednoću, koji se nalazi u srcu čovjeka, donosi mnoge koristi u životu, na smrtnoj postelji, u kaburu i na Danu proživljenja. Tevhid je sebeb čovjekovog ulaska u Džennet i sebeb je Allahovog zadovoljstva, jer je Poslanik, alejhis-salam, rekao: “Allah je vatri zabranjenim učinio čovjeka koji kaže *la ilahe illallah*, i time želi postići Allahovo zadovoljstvo.”⁶⁴

2. Ustrajnost u vjeri

Ustrajnost u vjeri je najveća počast koja čovjeku može biti ukazana na ovom svijetu i veliki je razlog lijepog završetka. Uzvišeni Allah kaže:

⁶³ Isti izvor, str. 112.

⁶⁴ Buhari, 325, Muslim, 263.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

Oni koji govore: “Naš Gospodar je Allah!”, i ustraju na Pravom putu, za njih straha nema i ni za čim nek ne tuguju! (El-Ahkaf, 13)

Pojam *ustrajnost u vjeri* ima veoma veliko i široko značenje i obuhvata cjelokupnu vjeru. Neko je upitao Ebu Bekra, radijallahu anhu, o tome, pa je on rekao: “Nemoj Allahu nikoga smatrati ravnim”, želio je reći da je ustrajan u vjeri onaj ko ispovijeda Allahovu jednoću. Omer ibn El-Hattab je rekao: “Ustrajnost u vjeri je to da izvršavaš sve naredbe i kloniš se zabrana, a da pritom ne vrdaš kao što to radi lisica.”⁶⁵

3. Bogobožnost

Uzvišeni Allah je rekao:

يَسْأَلُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ ؕ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.

O vi koji vjerujete, bojte se Allaha istinskom bogobožnošću i nipošto ne umirite osim kao muslimani! (Ali Imran, 102) Bojati se Allaha onako kako treba znači da si Mu uvijek poslušan i da Mu ne činiš grijeha, da Ga spominješ, a ne da Ga zaboravljaš, da si Mu zahvalan, a ne da si Mu nepokoran.⁶⁶ Riječ *et-takva* u arapskom jeziku znači da čovjek preduzme sve potrebne mjere kao bi se sačuvao nečega čega se boji. Bogobožnost znači da čovjek preduzme sve potrebne mjere kako bi se sačuvao Allahove srdžbe i Njegove kazne, a te mjere koje čovjek mora preduzeti su činjenje dobrih djela i klonjenje grijeha⁶⁷, pa je bogobožnost sebeb izlaska iz svake teške situacije, kao što nas je Allah u Kur'anu obavijestio:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا. وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ...

A onome koji se Allaha boji, On će izlaz dati i opskrbiti će ga odakle se i ne nada. (Et-Talak, 2–3) Nema sumnje da će se čovjek naći u

⁶⁵ Mahmud el-Misri, *Rihletun iled-daril-ahireti*, str. 42; Sejjid el-Affani, *Sekbul-aberat*, 1/57.

⁶⁶ *El-Džami' Li ahkamil-Kur'an*, Kurtubi, (4/157).

⁶⁷ *Džamiul-ulumi vel-hikem*, (1/398).

smrtnim mukama i agonijama i da je bogobožnost sebeb njegovog uspjeha. Bogobožnost je sebeb da vjerniku budu olakšane smrtne muke. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا.

A onome ko se Allaha boji, On će u svemu lahkoću dati. (Et-Talak, 4)

Bogobožnost je sebeb da čovjek bude sačuvan od propasti. Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا. ثُمَّ نُنزِلُ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَدَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا.

I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se Allaha bojali i grijeha klonili spasiti, a zulumčare ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti. (Merjem, 71–72) Bogobožnost je sebeb ulaska u Džennet. Uzvišeni Allah kaže:

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا.

Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji se bude Allaha bojao i grijeha klonio. (Merjem, 63)

4. Istinoljubivost

Uzvišeni Allah kaže:

يَسْأَلُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَتَقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

O vi koji vjerujete, bojte se Allaha i budite s onima koji su iskreni! (Et-Tevbe, 119) U jednom hadisu Poslanik, alejhisselam, kaže: “Neće čovjek prestati da govori istinu i biti istinoljubiv sve dok kod Allaha ne bude upisan kao istinoljubivi.”⁶⁸ Istinoljubivost je stub vjere i stub ubjeđenja. Onaj koji nije istinoljubiv će nastradati i propasti, a onaj koji je istinoljubiv biće spašen i počašćen, i njegova istinoljubivost biva sebeb lijepe smrti i milosti.⁶⁹

⁶⁸ Sahihul-džami', br. 4071.

⁶⁹ Sekbul-aberat, (1/61).

5. Pokajanje

Uzvišeni Allah kaže:

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste uspjeli. (En-Nur, 31) I kaže Uzvišeni:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُم جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاعْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

O vi koji vjerujete, pokajte se čineći Allahu iskrenu tevbu, ne bi li Gospodar vaš loše postupke vaše izbrisao i da bi vas u džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, uveo, na Dan u kojem Allah neće poniziti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo ići će ispred njih, s njihove desne strane. "Gospodaru naš", govorit će oni, "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam. Ti, doista, nad svime imaš moć." (Et-Tahrim, 8)

Poslanik, alejhisselam, kaže: "Zaista Allah prima pokajanje Svoga roba sve dok duša ne dođe do ključne kosti."⁷⁰ I rekao je Poslanik, alejhisselam: "Allah pruža Svoju ruku noću da bi oprostio onome koji griješi danju, i pruža Svoju ruku danju da bi oprostio onome koji griješi noću. Tako radi sve dok sunce ne izađe sa zapada."⁷¹

Pet je uslova za valjanost tevbe (pokajanja):

- Napuštanje grijeha.
- Žaljenje zbog činjenja tog grijeha.
- Odlučnost da se nikada ne vrati tom grijehu.
- Iskrenost prilikom pokajanja (tevbe).
- Traženje oprosta od onih prema kojima je nepravedan bio.

Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Ko bude svom bratu učinio nepravdu u pogledu imetka ili časti, neka ga zamoli za oprost prije

⁷⁰ Ahmed, 9/17–18 . Lanac ovog hadisa je pouzdan.

⁷¹ Muslim, *Kitabut-tevde*, (17/76).

nego nastupi dan kada od koristi neće biti dinar ni dirhem, osim dobra i loša djela.”⁷² I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Zaista Allah prima pokajanje Svoga roba sve dok duša ne dođe do ključne kosti.”⁷³

6. Dova

Naši dobri prethodnici bi doveli da ih Allah usmrti u trenutku činjenja nekog dobrog djela, udaljeni od grijeha, u trenutku dok su u društvo dobrih ljudi, i da ih oživi u njihovom društvu, udaljeni od grijehnika. Uzvišeni Allah kaže:

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ
عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْأَبْرَارِ.

Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva vjeri: “Da vjerujete u Gospodara vašega!”, pa smo povjerovali! Gospodaru naš, oprosti nam grijeha, i pokrij loše postupke naše, i usmrti nas s čestitima! (Ali Imran, 193)

To je bila i dova Jusufa, alejhisselam, da ga Allah usmrti u islamu i da ga učvrsti na tome.⁷⁴ Uzvišeni Allah kaže:

رَبِّ قَدْ ءَاتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَوَلِيَّ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ.

Gospodaru moj, Ti si mi dao dio vlasti i naučio me tumačenju snova! O Ti Koji si nebesa i Zemlju bez prethodnog primjera stvorio, Ti si Zaštitnik moj i na dunjaluku i na Ahiretu; daj da umrem kao musliman i pridruži me čestitima! (Jusuf, 101)

7. Kratkoća nade i razmišljanje o bezvrijednosti dunjaluka

Uzvišeni Allah kaže:

أَعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهُمْ زِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ
كَمَثَلٍ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهْبِجُ فَتَرْتَهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَمًا وَفِي الْآخِرَةِ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَلَعُ الْغُرُورِ

⁷² Rihletu iled-daril-ahireti, str. 51.

⁷³ Ahmed, 9/17–18. Lanac ovog hadisa je pouzdan.

⁷⁴ Es-Sebatu ala dinillahi, (2/1042).

Znajte da je dunjalučki život igra, i zabava, i gizdanje, i međusobno hvalisanje, i nadmetanje u mnoštvu imetka i djece! On je nalik kiši, i bilje od nje sijače zadivi, i ono potom, nakon kiše, uzbuja, ali ga zatim vidiš požutjela i potom sasušeno biva. Na Ahiretu patnja teška je, a ima i oprost Allahov i zadovoljstvo. A šta je dunjalučki život do uživanje varljivo! (El-Hadid, 20)

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Dunjaluč je proklet i proketo je sve što je na njemu, osim spomnjanje Allaha i ono što je u skladu sa tim, čovjek koji je učen i onaj što traga za znanjem.”⁷⁵

Vjernik je ubijeden da dunjaluk kod Uzvišenog Allaha ne vrijedi ni koliko krilo mušice i ubijeden je da će svu dunjalučku muku i iskušenja zaboraviti ulaskom u Džennet Milostivog. Upravo zbog toga vjernik svoje srce ne vezuje za prolazni dunjaluk, već nastoji stalno raditi za dobrobit ove vjere, pred sobom ne vidi ništa drugo do Džennet i Džehennem i ubijeden je da nigdje nema pravog odmora, osim u Džennetu.⁷⁶

8. Često prisjećanje na smrt

Sjećanje na smrt umanjuje vrijednost uživanjima, prohtjeve i strasti učini čovjeku mrznim, podstiče ga da se priprema za smrt. A posmatranje ljudi koji se nalaze na smrtnoj postelji, posmatranje njihovih smrtnih muka, posmatranje toga kako im duše izlaze i bivaju čupane, najveća je poruka. Kupanje umrlih će srce učiniti mehkim, a oči suznim, a gledanje groblja će ubrzati pokajanje i biće sebeb lijepog završetka.⁷⁷

Osman, Allah njime zadovoljan bio, bi, kada bi ugledao mezar, plakao sve dok bi mu brada postala mokra, pa mu bi rečeno: “Kada se spomenu Džennet i Džehennem, ne plačeš, a plačeš zbog mezara.” “Poslanik, alejhisselam, nas je obavijestio da je mezar prva ahiretska stanica, pa ko u njemu uspije, ono što je nakon njega je lakše, a onaj

⁷⁵ *Sahihul-džami'*, 3414.

⁷⁶ Isti izvor, str. 52.

⁷⁷ *Sekbul-aberat* (1/64).

ko u njemu ne uspije, ono što je nakon njega mnogo je teže” – odgovori im Osman, Allah njime zadovoljan bio. I rekao je Poslanik, alej-hisselam: “Nikada nisam vidio strašniji prizor od mezara.”⁷⁸

Posjeta mezarju će čovjeka podsjetiti na smrt i učiniće da se odriče dunjaluka, a da radi i bori se za Ahiret. Imam Kurtubi, Allah mu se smilovao, na lijep način je pojasnio kako će čovjek izvući pouku i poruku iz posjete mezarju: “Neka čovjek koji posjeti mezarje razmišlja o umrlima koji se nalaze u njima nakon što su bili u društvu svojih porodica i svojih voljenih, nakon što su ratovali i borili se na Allahovom putu, pa im je iznenada smrt došla. Neka se prisjeti svojih drugova koji su bili i nestali, čija je jedina briga bila gomilanje imetka, kako im je smrt došla, a imetak im nije mogao pomoći. Neka razmisli o tome da su prekriveni prašinom i da im je tijelo istruhlo, da su im žene postale udovice, da su im djeca siročad postala i to da su drugi naslijedili njihov put i njihove zemlje. Kada se ovako prisjeti i kada ovako uzme pouku, neće biti zaokupljen dunjalukom i nastojće da radi djela za Ahiret, pa će se odricati dunjaluka i okrenuće se pokornosti Allahu, pa će mu srce postati mehko, a tijelo skrušeno i ponizno.”⁷⁹

9. Nada u Allahovu milost i lijepo mišljenje o Allahu

Uzvišeni Allah kaže:

مَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

A ko se nada susretu s Allahom, pa od Allaha određeno vrijeme će doći, a On je Svečujući i Sveznajući! (El-Ankebut, 5) I rekao je Uzvišeni:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا.

Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor za onoga koji nadu polaže u Allaha i Posljednji dan, i koji često Allaha spominje. (El-Ahzab, 21)

Strah od Allaha i nada u Allahovu milost su čovjeku kao dva krila ptici. Ako su joj oba krila uredi, ptica je zdrava kao i njen let, a ako

⁷⁸ Tirmizi, br. 2038.

⁷⁹ *Es-Sebatu ala dinillahi* (1/1029).

joj jedno krilo nije uredi, onda ona nije zdrava kao ni njen let. A ako ne bude imala jedno krilo, onda je izložena smrti.”⁸⁰

Zbog toga su nada i strah spomenuti na više mjesta u Kur'anu. Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ اَدْعُوا الَّذِيْنَ رَعَمْتُمْ مِّنْ دُوْنِهٖۙ فَلَا يَمْلِكُوْنَ كَشْفِ الضَّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيْلًاۗ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ يَبْتَغُوْنَ اِلٰى رَبِّهِمُ الْوَسِيْلَةَ اَتَيْهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُوْنَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُوْنَ عَذَابَهُۥۗ اِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُوْرًاۗ

Reci: “Molite se onima koje, pored Njega, smatrate bogovima, pa, oni od vas neće moći nevolju otkloniti niti je preusmjeriti.” Oni kojima se oni mole i sami traže načina kako će se što više Gospodaru svome približiti, i nadaju se milosti Njegovoj i plaše se kazne Njegove. A kazne Gospodara tvoga treba se čuvati. (El-Isra, 56–57) I rekao je Uzvišeni Allah:

اٰمَنَ هُوَ قَنِيْتُ ءَاَنَاءَ الْاَيْلِ سَاجِدًا وَقَالِمًا يَحْذُرُ الْاٰخِرَةَ وَيَرْجُوْا رَحْمَةً رَبِّهِۦۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِيْنَ يَعْلَمُوْنَ وَالَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَۗ اِنَّمَا يَتَذَكَّرُ اُولُوْا الْاَلْبَابِۗ

Zar je takav kao onaj koji u noćnim satima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tlo i stojeći, strahujući od Ahireta i nadajući se milosti Gospodara svoga? Reci: “Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?! Samo se prisjećaju oni koji pameti imaju!” (Ez-Zumer, 9)

Neće se u čovjekovom srcu sastaviti nada u Allahovu milost i strah od Allaha, a da mu se Allah neće smilovati i dati mu ono što želi i čemu se nada, i kazne ga sačuvati.⁸¹ Ipak bi trebalo, prilikom smrti, da nada u Allahovu milost nadvlada strah od Allahove kazne, kao i to da će mu se Allah smilovati i grijeha mu oprostiti.

To je lijepo mišljenje o Allahu koje je imao i Poslanik, alejhisselam, kao što nam prenosi Džabir ibn Abdullah u predanju u kojem stoji da je čuo Allahovog Poslanika, alejhisselam, tri dana prije smrti da govori: “Neka čovjeka ne zadesi smrt, a da on nema lijepo mišljenje o Uzvišenom Allahu.”⁸² Kada se prekinu djela, kada nestane nade u dug život, čovjeku ne preostaje ništa drugo do to da se veže za

⁸⁰ Medaridžus-Salikin (2/36).

⁸¹ Es-Sebatu ala dinillahi (1/1038).

⁸² Medaridžus-Salikin (2/45,46).

Allahov oprost i Njegovu milost, za Njegovu neizmjernu dobrotu, da se nada Allahovoj plemenitosti; Allahova milost je veća od Njegove srdžbe i Allah više voli da oprašta nego da kažnjava.⁸³

10. Udaljavanje od svega što može biti uzrok loše smrti

Od uzroka lijepog završetka je to da se čovjek boji lošeg završetka i da se udalji od svega što može biti uzrok tome, kao što su sljedeće stvari: pogrešno ubjeđenje, novotarije, pretvaranje i licemjerstvo, odgađanje tevbe (pokajanja), gajenje lažne nade, ljubav prema dunjaluku, vezivanje i ljubav prema nekom drugom mimo Allaha, ljubav prema grijesima i ustrajnost u njima, samoubistvo, gubljenje nade u Allahovu milost, druženje sa lošim ljudima, neustrajnost u pokornosti.⁸⁴

11. Pokazatelji lijepe završnice (smrti)

Mnogo je pokazatelja lijepe smrti koji su navedeni u hadisima Poslanika, alejhisselam, to su: onaj kome zadnje riječi budu *La ilahe illallah*, smrt sa znojnim čelom, smrt u danu džume, smrt na Allahovom putu, prirodna smrt u borbi na Allahovom putu, smrt zbog kuge, smrt zbog bolova u stomaku, smrt uslijed utapanja, smrt ispod ruševina, smrt u samoodbrani, u odbrani svoje vjere, časti ili svog imetka, smrt prilikom porođaja, smrt prilikom čuvanja straže na Allahovom putu, smrt prilikom činjenja dobrih djela. Pokazatelje lijepe smrti je sastavio i prostudirao dr. Muhammed Hajder u svojoj doktorskoj disertaciji pod naslovom “*Ehadisu hajatil-berzehi fi kutubit-tis’ati džem’an ve tahridžen ve diraseten*” na univerzitetu Ummu Derman. Ko želi više informacija o ovoj temi neka se vrati na ovu knjigu.

12. Djela koja su razlog loše završnice (smrti)

Mnogo je djela koja su razlog loše završnice, a spomenućemo neka od njih: sumnja i nijekanje vjerskih istina kao i novotarije u vjeri, odgađanje

⁸³ *Es-Sebatu ala dinillahi* (1/1039).

⁸⁴ *Rihletun ila daril-ahireh*, str. 54.

pokajanja, neustrajnost u pokornosti Allahu, gajenje lažne nade i ljubav prema dunjaluku, druženje sa lošim ljudima, licemjerstvo, vezivanje za nekog drugog mimo Allaha, loše mišljenje o Allahu, ustrajnost u grijesima i prijestupima, zaboravljanje Ahireta i smrti, nepravda.⁸⁵

Ulema je govorila o uzrocima loše završnice i spomenuli su da je od tih uzroka i: sigurnost od Allahove kazne kao da su neki ljudi sklopili ugovor sa Uzvišenim Allahom da ih neće kažnjavati, nemarnost po pitanju spominjanja Uzvišenog Allaha, licemjerstvo i pretvaranje, ljubav prema reputaciji i tako dalje.⁸⁶

13. Uzimanje duše

Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالُوا أَإِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَإِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَفِرُونَ. قُلْ يَتَوَفَّنَا مَلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ.

Oni govore: “Zar ćemo, kad nestanemo pod zemljom, ponovo stvoreni biti?” Štaviše, oni susret s Gospodarom svojim poriču. Reci: “Melek smrti, koji je za vas zadužen, duše će vam uzeti, a poslije ćete Gospodaru svome vraćeni biti.” (Es-Sedžda, 10–11)

I kaže Uzvišeni Allah:

وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ. ثُمَّ رُدُّوْا إِلَىٰ اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْحَقَّ لَا لَهُ الْخُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ.

On je iznad robova Svojih Svepotčinitelj i šalje vam čuware; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu dušu uzmu; oni nikad propust ne prave. Oni će, poslije, Allahu biti vraćeni, svome istinskom Zaštitniku. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti. (El-Ena'm, 61–62)

Učenjaci su uskladili značenje ovih ajeta, pa su rekli: “Zaista meleki, koji su pomagači Meleku smrti, vade dušu, a zatim je Melek smrti, koji je njihov vođa, uzima kada dođe do ključne kosti

⁸⁵ Rihletun ila daril-ahireh, str. 79–96.

⁸⁶ Sekbul-aberat (1/114).

(grkljana).” A postoji i drugo mišljenje, a je to je da pomagači Meleka smrti uzimaju dušu po njegovom naređenju.⁸⁷

14. Smrt je već određena i niko je ne može izbjeći

Uzvišeni Allah je stvorio robove i svakom je odredio tačno vrijeme smrti, pa ga ne mogu ubrzati niti ga mogu odgoditi. Uzvišeni Allah kaže:

نَحْنُ قَدَرْنَا بَيْنَكُمْ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ.

Mi određujemo kad će ko od vas umrijeti, i niko Nas ne može spriječiti.
(El-Vakia, 60)

Smrt svakog čovjeka je već određena i zapisana u knjizi koja je kod Allaha, iz koje se ne može ništa oduzeti niti se u nju može šta dodati. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا.

Nijedna osoba neće umrijeti bez određenja Allahovog, časa suđenog.
(Ali Imran, 145)

Uzvišeni Allah je učinio da smrt bude sudbina svakog čovjeka i svako će smrt okusiti, pa makar bio poslanik, vjerovjesnik, ili dobri Allahov rob. Uzvišeni Allah rekao je:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحِرَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُرُورِ.

Svaka osoba smrt će okusiti, a samo ćete na Kijametskom danu u potpunosti dobiti plaće vaše. Pa ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden, uspio je. A život na dunjaluku samo je varljivo naslađivanje.
(Ali Imran, 185)

I rekao je Allah:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ.

Svaka duša smrt će okusiti, a onda ćete Nama biti vraćeni. (El-Ankebut, 57) Neće ostati niko, osim Uzvišeni Allah. Allah kaže:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ.

⁸⁷ Rihletul-Hulud, Hasan Ejjub, str. 113.

Sve će, osim Njegovog lica, propasti! (El-Kasas, 88)

Uzvišeni Allah će naslijediti sva stvorenja kada nestanu i ostaće samo On Uzvišeni. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِنَّا يُرْجِعُونَ.

Mi ćemo Zemlju i one koji žive na njoj naslijediti i Nama će se oni vratiti. (Merjem, 40)

On je Onaj Koji daje život i Koji usmrćuje, i to je samo u Njegovim rukama, a nije u rukama Njegovih robova niti je u njihovoj moći. Uzvišeni Allah kaže:

يَسْأَلُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غَزَى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ.

O vi koji vjerujete, ne budite kao oni koji ne vjeruju i koji govore za braću svoju, kada se na put po svijetu otisnu ili se budu borili: "Da su bili s nama, ne bi umrli, niti bi poginuli!" Jer, Allah time čini tugu u srcima njihovim, a Allah daje i život, i smrt. On dobro vidi ono što vi radite. (Ali Imran, 156)

Ma koliko se rob trudio, ne može izbjeći smrt i upravo zbog toga Uzvišeni Allah je ukorio munafike kada su odustali od borbe misleći da će ih to spasiti smrti.⁸⁸ Uzvišeni Allah je rekao:

الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنِّي أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

Onima koji se nisu borili, a o braći svojoj su govorili: "Da su nas poslušali, ne bi izginuli!", reci: "Od sebe smrt odagnajte, ako istinu govorite!" (Ali Imran, 168)

Od smrti te ne može spasiti bježanje, niti oprez, niti strah, pa makar se sakrio i u visokim zgradama. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّمَا تَكُونُوا يُدْرِككُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ.

⁸⁸ Es-Sebatu ala dinillahi (1/1046).

Gdje god bili, stići će vas smrt, pa makar bili i u kulama visokim!
(En-Nisa, 78)

Jevreji su prezirali smrt i bojali su se nje, ali i pored toga Allah im je dao do znanja da će ih zadesiti ma koliko bježali. Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلْقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلْمِ الْعَلِيِّ وَالشَّهَادَةِ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

Reci: "Smrt od koje bježite zaista će vas stići. Zatim ćete Poznavatelju onoga što je čulima nedokučivo i onoga što je pojavno vraćeni biti i On će vas, o onom što ste radili, obavijestiti." (El-Džumua, 8)

Uzvišeni Allah opominje munafike da ih njihovo bježanje od smrti neće sačuvati smrti, niti će odgoditi njihov edžel, već će oni ostati na dunjaluku do roka određenog⁸⁹, kao što je Allah rekao u Kur'anu:

قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا.

Reci: "Bježanje vam neće koristiti ako i pobjegnete iz straha od smrti ili pogibije, jer i poslije toga, samo ćete kratko uživati." (El-Ahzab, 16)

Uzvišeni Allah nijednom čovjeku nije dao nadu da će na Zemlji vječno ostati. A da je to uradio, onda bi najpreči da se na njega odnosi bio Poslanik, alejhisselam, ali i njemu se Allah obratio riječima:

إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ. ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ.

Ti ćeš, sigurno, umrijeti, a i oni će, također, pomrijeti. I poslije, na Kijametskom danu, pred Gospodarom svojim jedan s drugim ćete se sporiti.
(Ez-Zumer, 30–31)

15. Smrtni čas je određen

Uzvišeni Allah je svakom pojedincu odredio rok do kad će živjeti, i ne može ga ubrzati niti ga odgoditi, pa makar se i svi narodi sastavili. Uzvišeni Allah kaže:

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ.

⁸⁹ Isti izvor (1/1046).

Svaki narod ima svoj rok, i kada dođe njihov rok, neće ga moći ni za tren jedan ni odložiti ni ubrzati. (El-A'raf, 34) I rekao je Uzvišeni Allah:

وَمَا أَهْلَكْنَا مِنْ قَرِيَةٍ إِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَعْلُومٌ. مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَعْجِرُونَ.

A nijedno naselje nismo uništili, a da mu nije propisan određeni rok. Nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti vrijeme mu određeno. (El-Hidžr, 4–5) Ovo se odnosi na cio jedan narod, a što se tiče jedinki, Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا.

Nijedna osoba neće umrijeti bez određenja Allahovog, časa suđenog. (Ali Imran, 145) Dakle, svako će umrijeti u određenom času koji je poznat jedino Uzvišenom Allahu i čovjek ga ne može izbjeći.⁹⁰

I kaže Uzvišeni Allah:

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرهَا مِنْ دَابَّةٍ وَلَكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا.

Da Allah kažnjava ljude prema onom što zasluže, ništa živo na površini Zemljinoj ne bi ostavio; ali, On ih ostavlja do roka određenog i kad im rok dođe, pa, Allah dobro vidi robove Svoje. (Fatir, 45)

Čovjek ne zna kada će nastupiti smrtni čas, jer je znanje o tome Uzvišeni Allah zadržao samo za Sebe i sakrio ga od stvorenja. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَآذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَبِيرٌ.

Samo Allah zna kad će Čas kijameta nastupiti, samo On spušta kišu i samo On zna šta je u matericama, a čovjek ne zna šta će sutra zaraditi i ne zna niko u kojoj će zemlji umrijeti; Allah je, uistinu, Onaj Koji sve, i u potpunosti, zna. (Lukman, 34) Poslanik, alejhisselam, je pojasnio da su ovih pet stvari koje su spomenute ključevi tajne koje su nepoznate ljudima.⁹¹

⁹⁰ Es-Sebatu ala dinillahi (1/1046).

⁹¹ Vidjeti Sahihul-Buhari, Knjiga o tefsiru, br. 4697.

Čovjeku nije poznato kada će nastupiti smrtni čas i gdje, da li će biti na kopnu ili na moru, u kakvoj dolini ili pak na brežuljku, da li je čas smrti daleko ili je blizu, kao što je Uzvišeni Allah rekao:

أَوَلَمْ يَنْظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَى أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ.

I zašto oni ne promisle o carstvu nebesa i Zemlje i o svemu onome što je On stvorio, i da im se, možda, kraj primakao? Pa u koji će govor, ako ne u Kur'an, vjerovati? (El-A'raf, 185) Poslanik, alejhisselam, pozivao je da se požuri sa činjenjem dobrih djela, jer će tako čovjek iskoristiti svoje godine u bogobožnosti i iskoristit će svoje zdravlje prije svoje smrti, da se bori protivih prohtjeva svoje duše prije nego nastupi smrtni čas.⁹² Od Abdullaha ibn Omera, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je rekao: "Dohvatio me je Poslanik, alejhisselam, za rame i rekao mi je: 'Na ovom svijetu se ponašaj kao stranac ili kao putnik, iskoristi svoje zdravlje prije bolesti, i svoj život prije smrti.'⁹³ Abdullah ibn Omer, Allah njime zadovoljan bio, govorio je: "Kada zanočiš, nemoj očekivati jutro, a kada osvaneš, nemoj očekivati noć."⁹⁴ U drugom predanju se prenosi da je govorio: "Smatraj sebe stanovnikom kabura."⁹⁵ To znači: čini dobro i ne malaksaj, jer ukoliko odustaneš, prestat ćeš i nastradat ćeš.⁹⁶

⁹² *Es-Sebatu ala dinillahi* (2/1054).

⁹³ Buhari, 6416.

⁹⁴ Buhari, 6416.

⁹⁵ Tirmizi, 2333. Ovo predanje Albani je ocijenio kao pouzdano.

⁹⁶ Tuhfetl-Ahvezi (6/515), *Es-Sebatu ala dinillahi* (2/1055).

TREĆE POGLAVLJE

ZAGROBNI ŽIVOT

Brojni su ajeti i hadisi Poslanika, alejhisselam, koji dokazuju postojanost zagrobnog života. To je život koji je u potpunosti drugačiji od života koji nam je poznat na ovom svijetu. Uzvišeni Allah je stvorio tri kuće (života): dunjalučki život, zagrobni život i ahiretski život i odredio je za svaku kuću drugačije zakone. Allah je stvorio čovjeka i sastavio ga je od tijela i duše. Na dunjaluku zakoni se primjenjuju na tijelu, a duša prati tijelo. U zagrobnom životu zakoni se primjenjuju na duši, a tijelo prati dušu. A na Ahiretu zakoni se primjenjuju na duši i na tijelu u isto vrijeme, pa će se i duša i tijelo nagrađivati ili će se oboje kažnjavati.⁹⁷

Zagrobni život je ono što označava vrijeme od smrti do proživljenja. Uzvišeni Allah kaže:

وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ.

Pred njima će zagrobni život biti sve do proživljenja. (El-Mu'minun, 100)

Treba znati da, kada se kaže kaburska patnja i kabursko uživanje, to se odnosi na patnju i uživanje u zagrobnom životu, odnosno između dunjaluka i Ahireta⁹⁸. Uzvišeni Allah kaže:

⁹⁷ *Kitabul-Ervah*, Ibn Kajjim, str. 88–89. *El-Vadul-uhrevij šurutuhu ve mevaniu'hu*, Isa es-Sa'di, str. 89.

⁹⁸ *Tefsirul-Kurtubi*, (12/150), *Ehadisu hajatil-berzehi*, str. 32.

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ. لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ.

I tako, kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: “Gospodaru moj, vrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam propustio!” Nikako! To su, zaista, riječi koje će on neminovno reći – pred njima će zagrobni život biti sve do Dana kada će oživljeni biti. (El-Mu’minun, 99–100)

KUR’ANSKI AJETI KOJI DOKAZUJU DA U KABURU POSTOJI KAZNA

1. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمْرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ.

Ko je veći zulumćar od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: “Objavljuje mi se”, a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: “I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje.” A da ti je vidjeti zulumćare u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: “Izvadite svoje duše! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema ajetima i znakovima Njegovim oholo ponašali.” (El-Ena’m, 93)

Allahove riječi: *od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni* pojašnjavaju stanje nevjernika prilikom smrtnog časa, tada mu dolaze meleki koji će ga obavijestiti da će se on tog dana (dan smrti) kažnjavati. U ovim Allahovim riječima je dokaz da će kazna biti i prije Sudnjeg dana. Ovaj ajet je jasan dokaz da kazna u kaburu postoji, jer ukoliko bi rekli da ne postoji, onda Allahove riječi *od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni* ne bi imale smisla.

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنْفِقُونَ ۗ وَمِنَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى اللَّيْقَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ خُنٌ وَعَلِمُهُمْ سَعْدَبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ.

Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu uporni – ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni. (Et-Tevbe, 101) Allahove riječi njih ćemo na dvostruke muke staviti znače: dva puta ćemo ih kažnjavati, prvi put na dunjaluku kroz razna iskušenja u njima samima, u njihovom imetku, u njihovoj djeci itd, a što se tiče drugog kažnjavanja, to je kazna u kaburu. A što se tiče kazne na Sudnjem danu, Allah ju je spomenuo u riječima a zatim će biti u veliku patnju vraćeni.⁹⁹

3. Uzvišeni Allah kaže:

فَوَقَدَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكَرُوا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ. النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ.

I Allah ga je sačuvao od zala onog što su spletkarili, a faraonove pristalice zla patnja zadesi, Vatra kojoj će izloženi jutrom i večerom biti, a kada nastupi Čas: “Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!” (Gafir, 45–46) Ovo je jedan od mnogobrojnih šerijatskih tekstova koji dokazuju da postoji kažnjavanje u kaburu, jer ova kazna koja je zadesila faraonove pristalice, zadesila ih je nakon smrti, a ahiretska kazna je spomenuta poslije u riječima: *Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!*

4. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَنذِيقَنَّاهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَذَىٰ دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ.

A mi ćemo, doista, dati da iskuse patnju manju prije patnje velike, ne bi li se povratili. (Es-Sedžde, 21) Ovim ajetom mnogi dokazuju postojanje kaburske kazne, od njih je najpoznatiji Abdullah ibn Abbas. Allah je obavijestio da je za njih pripremio dvije kazne: manju i veću, i obavijestio da će ih kazniti tom kaznom nakon kazne na dunjaluku¹⁰⁰. Zbog toga je Uzvišeni Allah rekao: *dati da iskuse patnju manju*, a to je kažnjavanje u kaburu¹⁰¹.

Uzvišeni Allah kaže:

⁹⁹ Tefsiru-Taberi (14/441).

¹⁰⁰ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 98.

¹⁰¹ Dirasetu akideti fil-hajatil-berzehi, Hazimi, str. 311.

فَدَرَهُمْ حَتَّىٰ يُلْقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ. يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.

Zato ih pusti dok se ne suoče s Danom u kome će pomrijeti, Danom kada im spletke njihove nimalo neće koristiti i kada im niko neće pomoći. A za sve koji su zulum činili i druga će kazna prije one biti, ali većina njih ne zna. (Tur, 45–47)

Od Katadea, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je Ibn Abbas, Allah njime zadovoljan bio, govorio: “Vi ćete naći kabursku kaznu u Allahovoj Knjizi: *A za sve koji su zulum činili i druga će kazna prije one biti.*”¹⁰²

6. Uzvišeni Allah kaže:

أَلْهَكُمُ التَّكَاثُرُ. حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ.

*Zaokuplja vas zgrtanje imovine sve dok mezarja ne posjetite. (Et-Te-kasur, 1–2) Pod ovim se misli na kaznu u kaburu.*¹⁰³

7. Uzvišeni Allah kaže:

مِمَّا خَطِيئَتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِن دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا.

*I oni su zbog grijeha svojih potopljeni i u Vatru će biti uvedeni i nikoga sebi, mimo Allaha, kao pomagače neće naći. (Nuh, 25) Riječi i u Vatru će biti uvedeni znače: nakon što su potopljeni, a to je kazna u kaburu.*¹⁰⁴

KABURSKO ISKUŠENJE I ISPITIVANJE OD STRANE MELEKA

Prenijeto je puno hadisa koji govore o kaburskom iskušenju i ispitivanju meleka, a što se tiče ajeta koji ukazuju na to, Uzvišeni Allah kaže:

يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.

¹⁰² Dirasetu akideti fil-hajatil-berzehi, Hazimi, str. 312. Tefsir Taberi, (11/499).

¹⁰³ Ahvalul-kubur, Ibn Redžep, str. 79.

¹⁰⁴ Tefsir Kurtubi (18/201).

Allah vjernike postojanom riječju učvršćuje u životu na dunjaluku, a i na Ahiretu, a zulumčare u zabludu odvodi; Allah radi što hoće. (Ibrahim, 27)

Prenosi se od Beraa ibn Aziba da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Kada musliman bude upitan u kaburu, posvjedočit će da nema drugog boga mimo Allaha i da je Muhammed, alejhisselam, Allahov poslanik, na to se odnose Allahove riječi: *Allah vjernike postojanom riječju učvršćuje u životu na dunjaluku, a i na Ahiretu.*”

Buhari i Muslim prenose od Enesa ibn Malika da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Kada rob bude spušten u mezar i kada ga napuste prijatelji, on tada čuje klepet njihove obuće, dođu mu dva meleka pa ga postavu u sjedeći položaj i kažu mu: ‘Šta si govorio za ovog čovjeka (Muhammeda, alejhisselam)?’ Vjernik će reći: ‘Svjedočim da je on Allahov rob i Njegov poslanik’, pa će mu biti rečeno: ‘Pogledaj svoje mjesto u Vatri, Allah ti ga je zamijenio mjestom u Džennetu.’ Poslanik, alejhisselam, kaže: ‘Pa će vidjeti oba mjesta.’ A što se tiče licemjera i nevjernika, i njime će se reći: ‘Šta si govorio za ovog čovjeka (Muhammeda, alejhisselam)?’ Pa će on reći: ‘Ne znam, govorio sam ono što su i ljudi govorili’, pa će mu biti rečeno: ‘Nisi znao niti si čitao Allahovu Knjigu’, te će biti udaren željeznim čekićem i vrisnut će tako jako da će njegov vrisak čuti sve što se nalazi u njegovoj blizini, osim ljudi i džina.’”¹⁰⁵

1. Imena meleka koji su zaduženi za ispitivanje

Meleki koji su zaduženi za ispitivanje zovu se Munkir i Nekir. Ebu Hurejre, Allah njime zadovoljan bio, prenosi nam od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: “Kada se umrli zakopa, dođu mu dva crna meleka plavih očiju, jedan se zove Munkir, a drugi Nekir, pa će reći: ‘Šta si govorio za ovog čovjeka (Muhammeda, alejhisselam)?’ Vjernik će reći: ‘On je Allahov rob i Njegov poslanik. Svjedočim da nema drugog boga mimo Allaha i svjedočim da je Muhammed Allahov rob i Njegov poslanik’, pa će mu oni reći: ‘Znali smo da si ovo

¹⁰⁵ Buhari, br. 1374.

govorio.' Zatim će mu se kabur proširiti 70 aršina u dužinu i toliko u širinu. Kabur će mu biti blistav. Reći će mu oni: 'Spavaj', a on će reći: 'Želim da se vratim svojoj porodici i da ih obavijestim o ovome.' Oni će mu odgovoriti: 'Spavaj kao što spava mladoženja sve dok ga ne probudi voljena, sve dok te Uzvišeni Allah ponovo ne proživi.' Ako je licemjer, reći će: 'Čuo sam da ljudi nešto govore, pa sam rekao kao što su i oni govorili, ne znam.' Oni će mu reći: 'Mi smo znali da si to govorio', pa će biti rečeno zemlji: 'Budi mu uska i tijesna.' Ona će se suziti toliko da će mu rebra kroz rebra prolaziti, i tako će biti kažnjavan sve dok ga Allah ne proživi na Sudnjem danu."¹⁰⁶

2. Vraćanje duše u tijelo umrlog prilikom ispitivanja

Od stvari kojima se dokazuje to da će se duša vratiti u tijelo umrlog prilikom ispitivanja u kaburu je i hadis koji prenosi Bera ibn Azib, Allah njime zadovoljan bio, koji ćemo navesti u cijelosti:

Bera ibn Azib, Allah njime zadovoljan bio, kaže: "Otišli smo sa Poslanikom, alejhisselam, na džanazu jednom ensariji, pa smo stigli do kabura, a mejit još nije bio spušten u mezar. Poslanik, alejhisselam, je sjeo, pa smo i mi sjeli oko njega i bili smo toliko mirni kao da su nam na glavama ptice, a Poslanik, alejhisselam, je u ruci imao štap kojim je čeprkao po zemlji. Podigao je glavu i rekao je: 'Tražite od Allaha da vas sačuva od kaburske kazne' i to je ponovio dva ili tri puta. Zatim je rekao: 'Kada se vjerniku primakne čas smrti, sa neba se prema njemu spuštaju meleki bijelih lica, kao da im je na glavi sunce, sa sobom će imati ćefin iz Dženneta i miris iz Dženneta. Sjest će pored njega na razdaljini dokle pogled dopire i doći će Melek smrti, pa će sjesti iznad njegove glave i reći će: 'O lijepa i dobra dušo, izadi i idi ka oprostima Gospodara svoga i Njegovom zadovoljstvu', pa će duša izaći kao što posljednja kap vode izađe iz posude. Melek smrti će je uzeti i neće je ostaviti ni jedne sekunde sve dok je meleki ne stave u taj ćefin iz Dženneta i miris iz Dženneta, pa će duša zamirisati kao

¹⁰⁶ Hadis bilježi imam Tirmizi, br. 1071, a šejh Albani je ovaj hadis ocijenio vjerodostojnim u svom djelu *Silsiletul-ehadisi-sahiha*, br. 1391.

naljepši miris na dunjaluku. Zatim će sa njom ići prema nebu i kad god, noseći njegovu dušu, prođu pored neke skupine meleka, oni će upitati: 'Čija je to čestita duša?' 'Ovo je duša tog i tog čovjeka' – meleki će odgovoriti i zvaće ga najljepšim imenima kojim su ga ljudi zvali na dunjaluku. Nakon što dođu do kapije ovozemaljskog neba, zatraže dopuštenje da prođu, i ono se otvori. I tako skupina izabranih meleka svakog neba prati njegovu dušu dok ne dopre do sedmog neba. Svevišnji Allah tad rekne: 'Upišite Mog roba u Illijun i vratite ga u zemlju, jer sam ljude od zemlje stvorio, u nju ću ih vratiti i iz nje ću ih ponovo oživit!' Tada njegova duša bude vraćena u kabur i pojave se dvojica meleka te ga posade u sjedeći položaj i upitaju: 'Ko je tvoj Gospodar?' On odgovori: 'Moj je Gospodar Allah.' 'Koje si vjere?' – upitaju oni. On će im odgovoriti: 'Moja je vjera islam.' Meleki će ga upitati: 'Ko je čovjek koji vam je poslan?' On odgovori: 'To je Allahov Poslanik, alejhisselam.' Na kraju će ga upitati: 'Šta si radio?' 'Kur'an sam čitao, vjerovao u njega i potvrđivao ga' – odgovori on. Tad glas s neba poviče: 'Moj rob istinu govori, zastrite ga i prekrijte Džennetom i džennetska mu vrata otvorite!' Do njega će dopirati džennetski dah i ugodan miris, a mjesto u kaburu bit će mu prošireno dokle mu pogled seže. Doći će mu zatim čovjek lijepa izgleda, lijepo odjeće i ugodna mirisa i reći mu: 'Raduj se svojoj sreći! Ovo je dan koji ti je obećan.' Vjernik će upitati: 'A ko si ti? Tvoje lice govori da dobro donosiš.' 'Ja sam tvoje dobro djelo' – taj će odgovoriti. Na kraju će vjernik reći: 'Gospodaru, daj da što prije nastupi Sudnji dan kako bih se susreo sa svojom porodicom i imovinom!'

A kada nevjerniku dođe dan kada će morati da napusti dunjaluk i krene ka Ahiretu, s neba mu dođu meleki crnih lica. Sa sobom će imati kostrijet te će sjesti pored njega na rastojanju do kojeg pogled dopire. Zatim se pojavi Melek smrti i sjedne kod njegove glave, pa mu kaže: 'Izađi, nečista dušo, čeka te Allahova srdžba!' Tad se duša nevjernika rasparča po tijelu i Melek smrti će je čupati kao što čovjek čupa željeznu četku iz mokre vune. Nakon što je iščupa, staviće je na tu kostrijet i ona će početi smrdjeti kao najsmrdljivija strv

na dunjaluku. Meleki će zatim nositi tu dušu prema nebu. Kad god prođu pored neke skupine meleka, ta skupina će upitati: ‘Čija je to nečista duša?’ ‘To je duša tog i tog čovjeka’ – oslovivši ga najružnijim imenom kojim su ga zvali na dunjaluku. Meleki će tako nositi dušu nevjernika do kapije ovozemaljskog neba i zatražiti dopuštenje da prođu kroz nju, ali mu se nebeska kapija neće otvoriti.” Bera, Allah njime zadovoljan bio, rekao je da je Allahov Poslanik, alejhisselam, tada proučio Allahove riječi:

تُفْتَحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلْبِغَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْحَيَاظِ.

Kapije nebeske neće se otvoriti, prije će debelo uže kroz iglene uši proći nego što će oni u Džennet ući. (El-Araf, 40) On dalje pripovijeda da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Tada će Uzvišeni Allah reći: ‘Upišite ga u Sidždžin, u najniže slojeve Zemlje!’ Nakon toga duša nevjernika biće nemilosrdno bačena.” Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio ajet:

حُنْفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ، وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ السَّمَاءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوَى بِهِ الرِّيحُ فِي مَكَانٍ سَحِيقٍ.

A onaj ko bude smatrao da Allahu ima iko ravan bit će kao onaj koji je sa neba pao i koga su ptice razgrabile, ili kao onaj kojeg je vjetar u daleki predio odnio. (El-Hadždž, 31) “Potom će duša nevjernika biti vraćena u tijelo. Tad će se pojaviti dvojica meleka, postaviti ga u sjedeći položaj i upitat će ga: ‘Ko je tvoj Gospodar?’ ‘Ha? Ha? Ne znam!’ – odgovorit će. Zatim će ga upitati: ‘Koje si vjere?’ On će odgovoriti: ‘Ha? Ha? Ne znam!’ Na kraju će ga upitati: ‘Ko je čovjek koji vam je poslat?’ ‘Ha? Ha? Ne znam’ – odgovorit će. Tad će se začuti glasnik s neba, koji će povikati: ‘On je lažov! Donesite mu postelju od vatre i otvorite mu vrata ka Džehennemu!’ Do njega će tad doprijeti žestina vatre džehennemske, kabur će mu biti toliko stisnut da će mu rebra jedna kroz druga prodirati. Pojavit će se čovjek ružna izgleda, ružne odjeće i jako neugodna mirisa, pa će mu reći: ‘Raduj se svojoj nesreći! Ovo je dan kojim ti se prijetilo.’ ‘A ko si ti? Tvoje lice zlo veliko nago-vještava’ – nevjernik će upitati. Taj će čovjek odgovoriti: ‘Ja sam tvoje

loše djelo.' Nevjernik će tada povikati: 'Gospodaru, učini da Sudnji dan ne nastupi!'"¹⁰⁷

3. Djela živih od kojih umrli ima koristi

Nakon smrti ljudi imaju koristi od djela koja su radili dok su živi bili, kao i od djela živih koji ostaju nakon njih, kao što su: dova drugih muslimana za umrlog, njihovo traženje oprost za umrlog, njihova sadaka za umrlog, hadždž itd. Dokaze za to nalazimo u Kur'anu i Sunnetu.

1) Uvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ.

Oni koji poslije njih dolaze govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima; Gospodaru naš, Ti si, zaista, milosrdan i milostiv." (El-Hašr, 10) Uzvišeni Allah ih je pohvalio zbog toga što oni Allaha mole za oprost onima koji su bili prije njih, pa je ovo jasan dokaz da umrli imaju koristi od živih.

2) Dove koje su prenijete u Sunnetu, a koje se uče prilikom džezaze-namaza. Dova za umrlog nakon ukopa. Ebu Davud bilježi u svome *Sunenu* predanje od Osmana ibn Afana da bi Poslanik, alejhisselam, nakon što bi ukopali mejita, stao iznad njegovog mezara i rekao: "Molite Allaha da oprosti vašem bratu, molite ga da ga učvrsti prilikom ispitivanja, jer se on, zaista, sada ispituje."¹⁰⁸ Također, dova za umrle prilikom posjete mezarju, kao što je zabilježeno u *Sahihu* imama Muslima u hadisu koji od Poslanika, alejhisselam, prenosi Burejde ibn Hasib, Allah njime zadovoljan bio, u kojem stoji da ih je Poslanik, alejhisselam, podučio da, kada posjećuju mezarje, kažu:

¹⁰⁷ Ahmed, br. 18534. Ovo predanje Albani je ocjenio kao pouzdano.

¹⁰⁸ Hakim, 1/370. Hakim ga je uvrstio u pouzdana predanja. S njime se saglasio i Imam Zehebi.

“Mir vama, o stanovnici ovih mezara, vjernici i vjernice, i mi ćemo vam se uskoro pridružiti, molim Allaha da vas i nas sačuva kazne.”¹⁰⁹

A što se tiče koristi od sadake koju živi udijele za umrle nakon njihove smrti, dokaz za to nalazimo u hadisu koji bilježe Buhari i Muslim od Aiše, Allah njome zadovoljan bio, da je čovjek došao kod Allahovog Poslanika, alejhisselam, i rekao: “Allahov Poslaniče, moja majka je iznenada umrla i nije stigla da ostavi oporuku, a mislim da bi željela da se u njeno ime udijeli sadaka, pa hoće li ona imati koristi ako ja udijelim sadaku u njeno ime?” “Da” – odgovori mu Poslanik, alejhisselam.¹¹⁰

A što se tiče nagrade za post, Buhari i Muslim prenose od Aiše, Allah njome zadovoljan bio, da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ko preseli, a nije ispostio obavezni post, neka umjesto njega posti njegov nasljednik.”¹¹¹

A što se tiče nagrade za hadždž, Buhari prenosi od Ibn Abbasa, Allah njime zadovoljan bio, da je neka žena iz plemena Džuhejn došla kod Poslanika, alejhisselam, i rekla mu: “O Poslaniče, moja majka je imala nijet da obavi hadždž, ali je preselila prije nego je obavila hadždž, pa ako ja za nju obavim hadždž, hoće li ona od toga imati koristi?” “Da, obavi hadždž za nju. Šta misliš, ukoliko bi ona imala dug, da li bi ti taj dug vratila? Odužite se Allahu, zaista je Allahovo pravo najpreče da bude vraćeno.”¹¹²

To da umrli ima koristi od dove živih dokazuje i jednoglasnost muslimana da je propisano učiti dovu za umrlog na njegovoj dženazi. Također ulema je saglasna da ukoliko bi neko preuzeo vraćanje duga umrlog, onda bi se umrli tog duga oslobodio, pa makar taj neko bio i stranac. Dokaz za to je hadis Ebu Katadea, Allah njime zadovoljan bio, kada je na sebe preuzeo dug umrlog, a koji je iznosio dva dinara

¹⁰⁹ Muslim, br. 249; Sunen Ebu Davuda, br. 3237.

¹¹⁰ Buhari, br. 1388.

¹¹¹ Muslim, br. 1147.

¹¹² Buhari, br. 1852.

(zlatnika). Kada je vratio taj dug, tek tada je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Sada se njegovo tijelo odmorilo.”¹¹³

Tvrdnja da umrli ima koristi od dobrih djela, koja za njih urade živi, u potpunosti se slaže sa Šerijatom i odgovara analogiji. Sevapom za dobro djelo raspolaže onaj koji je učinio to dobro djelo, i ukoliko on odluči da taj sevap pokloni svome bratu, to je dozvoljeno, kao što nije zabranjeno da mu pokloni imetak tokom svog života ili da ga oslobodi duga u slučaju svoje ili njegove smrti.¹¹⁴ Ebu Hurejre, Allah njime zadovoljan bio, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Kada čovjek umre, prestaju mu se pisati njegova djela osim u tri slučaja: ako iza sebe ostavi trajnu sadaku, znanje koje ljudima koristi i lijepo odgojeno dijete koje moli za svoje roditelje.”¹¹⁵

Islamski učenjaci su govorili o trajnoj sadaki kao i o tome da je to poglavlje veoma veliko i da se tu ubrajaju mnoge stvari, kao naprimjer: gradnja džamija, kopanje bunareva, izgradnja škola i obrazovnih ustanova, štampanje korisnog znanja, briga o siročadima i udovicama, briga o studentima itd.

4. Plač neba za umrlim

Poslanik, alejhisselam, kaže u jednom hadisu: “Ne postoji vjernik, a da na nebu nema dvoje vrata, jedna preko kojih se uzdižu njegova dobra djela, a druga preko kojih mu se spušta opskrba, pa kada on preseli, ona plaču za njim, a na to ukazuju Allahove riječi *Ni nebo ih ni Zemlja nisu oplakivali, i nisu bili sačekani.* (Ed-Duhan, 29)”¹¹⁶

¹¹³ Zabilježio ga je Hejsemi u svom djelu *El-Medžmu'* (3/39), a lanac prenosilaca mu je dobar.

¹¹⁴ *El-Minhatul-ilahijetu fi tehzibit-tahavijeh*, El-Gunejmi, str. 248.

¹¹⁵ Muslim, br. 1631.

¹¹⁶ *Sunen* imama Tirmizija, br. 3255, u lancu prenosioaca postoji slabost.

5. Stvari koje prate umrlog do njegovog kabura

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Umrlog prate tri stvari, dvoje se vrati, a treće ostane sa njim. Prate ga: porodica, imetak i dobra djela. Porodica i imetak se vrate, a sa njim ostaju njegova djela.”¹¹⁷

6. Kabur je prva ahiretska stanica

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Zaista je kabur prva ahiretska stanica, pa ako tu bude spašen, ono što je nakon toga će biti lakše, a ako se u kaburu ne spasi, ono što dolazi nakon kabura biće mu mnogo teže.” I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Nisam nikada vidio ništa strašnije od kabura.”¹¹⁸

7. Kaburska uživanja i kaznu će osjetiti svako, bio ukopan ili ne

Kaburska uživanja i kaznu će osjetiti svako, bilo da je ukopan ili su ga rastrgle i izele divlje zvjeri, i onaj čije je tijelo raskomadano, i onaj koji je izgorio, i onaj koji je kremiran, pa je njegov pepeo prosut po kopnu ili moru, i oni koji dugo stoje u ledarama u mrtvačnici, i onaj što se utopi ili je razapet, ili nije ukopan zbog nekih drugih razloga, bez obzira na to on će okusiti kaburska uživanja i patnju i živjet će zagrobni život sve do Sudnjeg dana.¹¹⁹

8. Mudrost postojanja kaburskog uživanja i kaburske patnje

Postoji puno mudrosti postojanja kaburskog uživanja i kažnjavanja, spomenut ćemo nekoliko:

1) Preko toga do izražaja dolazi Allahova dobrota prema Svojim robovima, dobrim vjernicima, i Allahovo poniženje i kazna nevjernicima, lažovima i onima koji su grijeshili.

2) Preko toga dolazi do izražaja to da je Uzvišeni Allah u mogućnosti da kazni grijeshnike i nevjernike, a da iskrene vjernike nagradi uživanjem, a da to ne mogu osjetiti ostala stvorenja.

¹¹⁷ Buhari, br. 6514.

¹¹⁸ *Sunen Tirmizi*, br. 2308; *Sahihul-džami' es-Sagir*, br. 5623.

¹¹⁹ *Dirasetu akideti fi hajatil-berzehijeti*, 348.

3) Svijest o tome da postoji kabur, zagrobni život, kao i uživanje i kažnjavanje u njemu, odvratit će od činjenja djela za koja slijedi kazna na Ahiretu.

4) Opomena ljudima da se klone i čuvaju grijeha za koje postoji posebna kazna u kaburu, ti grijesi su, kao što je prenijeto u hadisu Poslanika, alejhisselam, nečuvanje od male nužde i prenošenje tuđih riječi.

5) Zbog kazne u kaburu Allah će vjerniku oprostiti grijeha koje je radio na dunjaluku, pa će on doći pred Allahom na Sudnji dan bez tog grijeha.

6) Kaburska kazna će biti razlog za smanjenje kazne u Džehennemu.¹²⁰

9. Da li je kaburska kazna stalna ili je prolazna

Kazne grijешnih vjernika se razlikuju. Nekima će Uzvišeni Allah oprostiti, pa oni neće biti kažnjeni u kaburu, nekima će grijesi biti mali te će biti kažnjeni shodno tim grijesima, pa će prestati njihovo kažnjavanje, a kazna može biti i prekinuta zbog dove, sadake, zbog traženja oprosta ili zbog nagrade hadždža ili zbog nekih drugih dobrih djela.¹²¹ A neki će imati velike grijeha, pa će zbog toga njihovo kažnjavanje biti stalno, jer je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Neki će čovjek, čija se odjeća iz oholosti vukla po zemlji, biti utjeran u zemlju i kroz nju će propadati sve do Sudnjeg dana."¹²²

A što se tiče nevjernika i munafika, oni će se kažnjavati sve do Sudnjeg dana i njihovo kažnjavanje neće imati prekida. Dokaz za to su Allahove riječi:

النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ.

Vatra kojoj će izloženi jutrom i večerom biti, a kada nastupi Čas: "Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!" (Gafir, 46) U hadisu koji

¹²⁰ Dirasetu akideti fi hajatil-berzehijeti, 358–359.

¹²¹ Isti izvor, 249.

¹²² Buhari, br. 3485.

govori o stanju nevjernika nakon smrti, a koji nam prenosi Bera' ibn Azib, Allah njime zadovoljan bio, stoji da je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Zatim će mu biti otvorena vrata Džehennema, pa će gledati svoje mjesto u Džehennemu sve do Sudnjeg dana."¹²³

A što se tiče Allahovih riječi:

قَالُوا يَوْمَئِذٍ مِّنْ بَعَثْنَا مِنْ مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ.

Reći će: "Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi." (Jasin, 52) Učenjaci za ove riječi kažu: "Kada nevjernici ugledaju Džehennem i vrstu kazne koja ih čeka, tada će im kaburska kazna biti poput sna."¹²⁴

Imam Taberi za Allahove riječi: *Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi*, kaže: "To će reći nevjernici kada bude puhnuto u rog za proživljenje na Sudnjem danu i kada im duše budu vraćene u tijela, to će biti nakon sna u kojem su spavali. *Ko nas iz naših grobova oživi*, rečeno je da se to odnosi na san između dva puhanja u Rog."¹²⁵

Šejh Muhammed el-Emin eš-Šenkiti rekao je za ovaj ajet: "Tačno je da će to biti riječi nevjernika nakon što budu proživljeni i ovaj ajet jasno ukazuje na to da će nevjernici spavati prije proživljenja i to je govor nekoliko učenjaka. Kada budu proživljeni iz tog sna, a to je smrt, reći će im vjernici: "Ovo je obećanje Milostivog i istina koju su poslanici govorili", tj. ovo je proživljenje nakon smrti."¹²⁶

Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Između dva puhanja u Rog proći će četrdeset!" Ebu Hurejre, Allah njime zadovoljan bio, upitan je: "Četrdeset dana?" "Ne mogu biti siguran da se o danima radi" – odgovori on. "Četrdeset godina?" – upitaše. "Ne mogu biti siguran da se o godinama radi" – odgovori Ebu Hurejre. "Četrdeset mjeseci?" – upitaše. Pa im Ebu Hurejre reče: "Nisam siguran da se o mjesecima radi, ali čovjekovo će tijelo u cjelosti istruhnuti osim repnjače, od nje će biti ponovo stvoren."¹²⁷

¹²³ *Medžmuuz-zevid* (2/328), prenosioci ovog hadisa su pouzdani.

¹²⁴ *Dirasetu akideti fi hajatil-berzehijeti*, 350.

¹²⁵ *Tefsir Taberi* (10/450–451).

¹²⁶ *Advaul-Bejan* (6/489–490).

¹²⁷ Muslim, 2955.

Ovaj hadis je jasan dokaz da će nevjernici između dva puhanja u Rog biti mrtvi četrdeset (ne zna se čega).

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Nemojte me preferirati nad Musaom, alejhisselam, jer će ljudi na Sudnjem danu biti zaprepašteni, a i ja sa njima. Biću prvi koji će biti proživljen, pa ću ugledati Musaa kako se drži za stub Arša, a neću znati da li je umro ili je pošteđen smrti zbog pada u nesvijest na Sinaju.”¹²⁸

Citirani ajeti i hadisi ukazuju na trajnost kazne u kaburu, ali imaju specifičan karakter zbog ajeta sure Jasin i hadisa koji su spomenuti.¹²⁹

10. Razlozi kaburskog kažnjavanja

Koja su to djela zbog kojih će čovjek biti kažnjavan u kaburu? Odgovor na to pitanje može biti opširan i sažet.

Što se tiče sažetog odgovora, možemo reći da će stanovnici kabura biti kažnjavani zbog njihovog neznanja kada je Allah u pitanju, zbog njihovih grijeha i zapostavljanja Allahovog prava, pa Uzvišeni Allah neće kažnjavati dušu koja ga je spoznala, zavoljela i radila ono što je On naredio, koja se udaljavala od svega onoga što je on zabranio. Patnja u kaburu i na Sudnjem danu je posljedica Allahove srdžbe i ljutnje prema Svome robu, pa onaj ko Allaha rasrdi na dunjaluku i ne pokaje se zbog toga, već preseli na tome on će se u kaburu kažnjavati onoliko koliko je Allaha rasrdio, pa neka insan gleda kako će postupati i hoće li biti od onih koji vjeruju ili ne vjeruju.

A što se tiče opširnog odgovora: Poslanik, alejhisselam, vidio je dva čovjeka kako se kažnjavaju u kaburu, jedan zbog prenošenja tuđih riječi, a drugi zbog toga što se nije čuvao male nužde. Čovjek u kaburu može biti kažnjen zbog grijeha koje počini srce, očima, ušima, ustima, jezikom, stomakom, spolnim organom, rukom, nogom, zbog grijeha koje može počini svim svojim bićem.

¹²⁸ Isti izvor, str. 353.

¹²⁹ Isti izvor, str. 354.

Biće kažnjen onaj koji prenosi tuđe riječi, onaj koji laže, onaj koji ogovara, onaj koji potvara čestite vjernike, onaj koji lažno svjedoči, onaj koji uvodi i poziva ka novotariji, onaj koji o Allahu i Njegovom Poslaniku govori laži, onaj koji nepromišljeno govori, onaj koji uzima kamatu, onaj koji nepravedno jede imetak siročadima, onaj koji uzima mito, onaj koji bespravno uzima imetak brata muslimana, onaj koji pije opojna pića, onaj koji koristi opojne droge, bludnik, homoseksualac, kradljivac, izdajnik, onaj koji je sklon pronevjeri, onaj koji vara, onaj koji uzima kamatu, koji svjedoči tom činu, koji zapisuje i onaj koji to dozvoli, onaj koji stupi u brak sa ženom koja je tri puta razvedena samo da bi nakon njega mogla da se uda za bivšeg muža, oni koji se bave lukavštinama da bi vjerske naredbe stavili van snage, onaj koji vrijeđa muslimane, onaj koji otkriva njihove mahane, onaj ko sudi po nekom drugom zakonu mimo Allahovog, onaj koji izdaje fetve koje nisu u skladu sa šerijatom, onaj koji druge pomaže u grijehenju i neprijateljstvu, onaj koji bespravno ubije, onaj koji u Haremu čini nasilje, onaj koji negira suštinu Allahovih imena i atributa, onaj koji svom mišljenju i želji daje prednost u odnosu na sunnet Poslanika, alejhisselam, žene koje nariču kao i oni koji ih slušaju, onaj koji pjeva uz muziku, a to su Allah i Njegov Poslanik, alejhisselam, zabranili, onaj koji sluša muziku, oni koji prave turbeta na mezarima i u njima pale svijeće, oni koji zakidaju na vagi, oholnici, licemjeri, oni koji ljude spominju po lošem i vrijeđaju ih, oni koji prve generacije muslimana spominju po lošem, oni koji posjećuju astrologe, vračare i gatare pa ih nešto upitaju i vjeruju im, oni koji pomažu zulumčare, a to su oni koji svoj Ahiret prodaju za tuđu ovozemaljsku korist, oni koji svoje grijehes drugima spominju i time se ponose, oni kojima ne smiješ povjeriti svoj imetak i svoju porodicu, onaj koji ima loš jezik i od kojeg su se ljudi udaljili jer se boje njegovog zla, oni koji svoj namaz odgađaju do posljednjeg vakta, pa u njemu Uzvišenog Allaha veoma malo spominju, onaj koji ne daje zekat a u mogućnosti je, onaj koji, pored mogućnosti, hadždž ne obavi, oni koji svoja prava ne izvršavaju, a u mogućnosti su, oni koji

se ne sustežu od izgovaranja onoga što je haram, ili konzumiranja onoga što je haram, onaj koji ne vodi brigu da li je njegov imetak halal ili je haram, onaj koji ne održava rodbinske veze, onaj koji nije milostiv prema siromahu, udovici, i koji nije milostiv prema životinji, onaj koji siroču grubo odbija i ne podstiče da se siromah nahrani, onaj koji radi kako bi stekao ugled kod svijeta, oni koji nikome ništa ne daju, onaj koji zapostavi svoje mahane, a brine se o mahanama drugih ljudi, onaj koji ne gleda svoje grijehe, a gleda grijehe drugih ljudi – svi ovi koji su spomenuti i oni koji su slični njima biće kažnjavani u svojim grobovima, i to srazmjerno količini i veličini grijeha. Obzirom na to da većina ljudi čini ove grijehe, a malo je spašenih među njima. Vanjština grobova je zemlja, a unutrašnjost je muka i kazna. Vanjština mezara je zemlja i kamenje na koje su uklesana imena, a unutra je vatra i kazna neizdrživa. Između njih i njihovih strasti je postavljen zastor.¹³⁰

11. Neka djela zbog koji će čovjek biti kažnjavan u kaburu

1) Širk

Širk je djelo zbog kojeg će ljudi najviše biti kažnjavani. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَنْ قَالَ سَأُنزِلُ
مِثْلَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرَجُوا
أَنْفُسَهُمْ الْيَوْمَ تُجْرُونَ غَدَابَ الْهُونِ يَمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنْتُمْ عَنْ
آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ.

Ko je veći zulumčar od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: "Objavljuje mi se", a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: "I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje." A da ti je vidjeti zulumčare u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Izvadite svoje duše! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni

¹³⁰ *Er-Ruh*, Ibn Kajjim, str. 103–106.

zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema ajetima i znakovima Njegovim oholo ponašali.” (El-Ena’ m, 93)

2) Licemjerstvo

Uzvišeni Allah kaže:

وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ مُنْفِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى اللَّيْفِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ
تَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ.

Među beduinima oko vas ima licemjera, a ima ih i među stanovnicima Medine, koji su u licemjerstvu uporni – ti ih ne poznaješ, ali ih Mi poznajemo. Njih ćemo na dvostruke muke staviti, a zatim će biti u veliku patnju vraćeni. (Et-Tevbe, 101) Njih ćemo na dvostruke muke staviti: prva je na dunjaluku, a druga u kaburu.

3) Prenošenje tuđih riječi i nepažnja od mokraćé

Od Ibn Abbasa, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam, jedne prilike prošao pored dva kabura i rekao: “Zaista se u ova dva kabura sada kažnjavaju, ali ne zbog neke velike stvari. Jedan se nije čuvao prenošenja tuđih riječi, a drugi se nije čuvao od mokraćé.” Ibn Abbas, Allah njime zadovoljan bio, prenosi dalje da je Poslanik, alejhisselam, uzeo jednu svježu grančicu, zatim je prepolovio i u oba mezara je zabo po jednu polovinu i rekao: “Nadam se da će im kazna biti olakšana sve dok se ne osuše ove grančice.”¹³¹

4) Pronevjera

Ebu Rafi, Allah njime zadovoljan bio, kaže: “Prolazio sam sa Poslanikom, alejhisselam, pokraj mezarja Bekija, pa je rekao: ‘Teško tebi, teško tebi’, pa sam pomislio da meni govori, pa sam ga upitao: ‘O Allahov Poslaniče, jesam li šta učinio?’ ‘Na šta misliš’ – upita me Poslanik, alejhisselam? ‘Rekao si mi teško tebi’ – odgovorih. Pa je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘Ne, nego sam mislio na stanovnika ovog kabura, jer sam ga poslao da uzme zekat od jednog plemena,

¹³¹ Buhari, 1378.

pa je pronevjerio jedan pancir, i zbog toga sada gori u istom tom panciru.”¹³²

5) Puštanje odjeće iz oholosti

Od Ibn Omera, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Neki čovjek je, zbog toga što mu se odjeća iz oholosti vukla po zemlji, utjeran u zemlju i kroz nju će propadati sve do Sudnjeg dana.”¹³³ Poslanik, alejhisselam, ovdje je posebno spomenuo odjeću, jer se u većini slučajeva kroz nju ogleda oholost.¹³⁴

6) Dugovanje

Sa’d ibn El-Atvel prenosi da je njegov brat preselio i ostavio 300 dirhema, kao i svoju porodicu. Kaže: “I želio sam da njegov imetak dam njegovoj porodici, pa mi je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘Zaista tvoj brat trpi posljedice zbog duga koji je ostavio, idi i vrati njegov dug’, pa sam otišao i vratio njegov dug, osim dva dinara za koje je jedna žena govorila da su njeni, ali nije imala nikakav dokaz, a Poslanik, alejhisselam, je rekao: ‘Daj joj, jer ona govori istinu.’”¹³⁵

7) Kazna za zapostavljanje Kur’ana i propuštanje propisanih namaza

Prenosi nam Semure ibn Džundub, Allah njime zadovoljan bio, u dugom hadisu koji prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je Poslanik, alejhisselam, u noći Israa i Mi’radža vidio ljude kako se kažnjavaju raznim kaznama, pa je upitao dva meleka o tim ljudima i oni su mu odgovorili: “Što se tiče prvog čovjeka kojeg si vidio, a kome kamenom glavu razbijaju, to je čovjek koji je zapostavljao Kur’an i propuštao namaze.”¹³⁶

¹³² Ahmed, 6/392.

¹³³ Buhari, br. 3485.

¹³⁴ *Fethul-Bari* (10/272).

¹³⁵ Ahmed, 17227.

¹³⁶ Buhari, br. 7047.

Nagrada je onakva kakvo je i djelo. Ovaj čovjek je ostavio Kur'an, bacio ga za leđa i bilo mu je teško da ga uči. Tako je radio i kada je u pitanju namaz, propuštao je namaze i nije ih klanjao sa Allahovim robovima u džematu. Njegova "nagrada" je to da će mu glavu, koja je tako postupala i radila, kamenom prepoloviti, a u nekim predanjima se prenosi da će se tako kažnjavati do Sudnjeg dana.¹³⁷

8) Kazna za laž

Prenosi nam Semure ibn Džundub, Allah njime zadovoljan bio, u dugom hadisu koji prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je Poslanik, alejhisselam, u noći Israa i Mi'radža vidio ljude kako se kažnjavaju raznim kaznama, pa je upitao dva meleka o tim ljudima, o čovjeku koji leži na leđima, a drugi, sa gvozdenom šipkom, stoji iznad njega, tu šipku mu stavlja u usta i vuče mu vilicu prema potiljku i tako mu komada vilicu, nos i oko. Meleki su Poslaniku, alejhisselam, odgovorili: "A što se tiče čovjeka kojeg si sreo i vidio da mu vilicu vuku prema potiljku te mu tako raskomadaju vilicu, nos i oko, to je čovjek koji je lagao i ta laž bi se proširila."¹³⁸ Pogledaj samo kakva je kazna za ovu opaku bolest koja se pojavila i proširila u društvu. Obaveza je muslimanu da se čuva ove bolesti i ovog poroka jer je ona svojstvo munafika, Allah nas sačuvao toga.¹³⁹

9) Kazna za nemoral

U hadisu Semure, Allah njime zadovoljan bio, koji smo prethodno citirali, stoji: "Nastavili smo dalje i došli smo do nečega što liči na furunu i čuli smo razne glasove. Pogledali smo i vijeli gole ljude i žene, a razbuktala vatra je bila ispod njih. Kad god bi ta vatra doprla do njih, oni bi zavrištali..." Na kraju hadisa se spominje da su meleki odgovorili Poslaniku, alejhisselam: "A što se tiče ljudi i žena koje si vidio u onom prostoru koji je nalik furuni, to su bludnici i bludnice."¹⁴⁰

¹³⁷ *El-Kebair ves-Sagair*, Hamid Muhammed el-Muslih, str. 137.

¹³⁸ Buhari, br. 7047.

¹³⁹ *El-Kebair ves-Sagair*, Hamid Muhammed el-Muslih, str. 137.

¹⁴⁰ Buhari, br. 7047.

To što su bili goli je zbog toga da budu osramoćeni, jer je običaj bludnika i bludnica da se skrivaju dok rade taj gnusni grijeh, a mudrost toga da se kažnjavaju kaznom koja dolazi ispod njih je to što oni bludčine dijelovima tijela koji se nalaze na donjoj polovini tijela.¹⁴¹

10) Kazna za kamatu

U hadisu koji smo prethodno citirali stoji: “Krenuli smo dalje i stigli do rijeke” – kaže Semure, Allah njime zadovoljan bio: “Mislim da je rekao crvene rijeke” – “kad u njoj čovjek pliva, a na obali stoji drugi čovjek koji je zgomilao mnogo kamenja. Kada bi došao do čovjeka na obali, on bi mu otvorio usta i napunio ih kamenjem, pa bi ovaj plivač nastavio da pliva. Kad god bi došao do obale, ovaj što stoji na obali bi mu otvorio usta i napunio mu usta kamenjem...” Na kraju hadisa stoji: “Što se tiče čovjeka koji je plivao, i na obali mu drugi čovjek punio usta kamenjem, to je onaj koji uzima kamatu.”¹⁴²

11) Prekidanje posta u Ramazanu bez opravdana razloga

Ebu Umame, Allah njime zadovoljan bio, kaže: “Čuo sam Poslanika, alejhisselam, da je rekao: ‘U snu su mi došla dva čovjeka i odvela me do strme planine. Rekli su: ‘Penji se!’ Rekao sam im: ‘Ne mogu.’ Pa su rekli: ‘Mi ćemo ti pomoći.’ Krenuo sam uspinjati se sve dok nisam stigao do pola brda, pa sam čuo strašan glas te sam upitao: ‘Kakvi su ovi glasovi?’ ‘Ovo su zapomaganja stanovnika Vatre’ – rekoše oni. Zatim smo nastavili sve dok nismo došli do ljudi koji su bili obješeni za svoja stopala, a usta su im bila razbijena i iz njih je curila krv. Upitao sam ih: ‘Ko su ovi ljudi?’ ‘Ovo su oni koji se iftare prije vremena bez opravdana razloga’ – odgovoriše oni.”¹⁴³

¹⁴¹ *Fethul-Bari* (12/465).

¹⁴² Buhari, br. 7047.

¹⁴³ Prenosi ga Ibn Huzejme, a imam Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u Sahihu Terkib, str. 995.

12) Uskraćivanje mlijeka dojenčetu

Ukoliko majka neopravdano uskrati dojenčetu mlijeko iz grudi koje Uzvišeni Allah stvorio i umjesto toga mlijeka daje mu vještačko koje ne može zamijeniti ono koje je Allah stvorio, a ljudi ne mogu stvoriti nešto kao što to može Gospodar, dijete se neće razvijati onako kako treba i biće slabo. Majka će zbog toga biti kažnjena u kaburu. U hadisu Ebu Umamea, Allah njime zadovoljan bio, stoji: “Zatim smo nastavili sve dok nismo prošli pored žena čije grudi zmije ujedaju, pa sam rekao: “Ko su ove žene?” “Ovo su one koje su svojoj djeci uskraćivale svoje mlijeko.”¹⁴⁴

13) Mučenje i zatvaranje hajvana

U hadisu Džabira, Allah njime zadovoljan bio, stoji da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Vidio sam u džehenemskoj vatri vlasnicu mačke koja je mačku zatvorila i uskratila joj hranu, čak joj nije dala ni gmizavcima da se hrani.”¹⁴⁵

14) Oni koji jedno govore, a drugo rade

Uzvišeni Allah kaže:

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَثْلَوْنَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ.

Zar od drugih tražite da dobročinstvo čine dok pri tome sebe zaboravljate, a vi Knjigu čitate? Zar se opametiti nećete!? (Bekara, 44)

I rekao je Uzvišeni Allah:

يَسْأَلُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ. كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ.

O vi koji vjerujete, zašto govorite ono što ne činite?! Kako samo Allah prezire da govorite ono što ne činite! (Es-Saff, 2–3)

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “I vidio sam u noći Israa ljude kako im se usne kidaju kliještima od vatre, pa sam upitao Džibrila o njima. Rekao mi je: ‘To su govornici iz tvog ummeta koji su drugima

¹⁴⁴ Vjerodostojnim ga je ocijenio Ibn Huzejme, br.:70, *Hajatul-Kabri*, Hasan Zeke-rija, str. 59.

¹⁴⁵ Muslim, br. 904.

naređivali dobra djela, a sebe su zaboravljali, a Kur'an su učili. Zar se neće opametiti!"¹⁴⁶

15) Naricanje za umrlim

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Umrli se kažnjava u kaburu zbog naricanja onih koji žale za njim."¹⁴⁷ Od Ebu Musaa, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je Posalnik, alejhisselam, rekao: "Nijedan mejit ne umre, pa da za njim njegovi bližni počnu plakati govoreći: 'Teško nama bez našeg oslonca i zaštitnika, teško nama bez našeg poglavara', a da Allah neće zadužiti dva meleka da ga udaraju govoreći mu: 'Jesi li ovakav bio!?'"¹⁴⁸ Pod ovim se podrazumijeva to da im je on ostavio oporuku da nakon njegove smrti tako postupe, ili da je znao da će oni tako postupiti nakon njegove smrti, pa im to nije zabranio. Ibn Mubarek, Allah njime zadovoljan bio, kaže: "Ukoliko im on to zabrani u toku svog života, pa oni nakon njegove smrti budu naricali, onda se on neće kažnjavati zbog toga." Kaburska patnja, u ovim hadisima, označava kažnjavanje.

16) Krađa

Što se tiče kazne kradljivca u kaburu, po tom pitanju Džabir, Allah njime zadovoljan bio, nam prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: "U Džehennemu sam vidio čovjeka koji svoja crijeva vuče u vatri, a koji je na dunjaluku imao kukasti štap i njime je krao od hadžija stvari. Ukoliko bi hadžija to opazio, on bi rekao: 'Štap se zakačio.' A ukoliko hadžija ne bi opazio, on bi to ukrao."¹⁴⁹

17) Napuštanje Kur'ana (spominjanja Allaha)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ أَعْمَىٰ.

¹⁴⁶ *Es-Silsiletus-Sahihah*, Albani, br. 291.

¹⁴⁷ Buhari, 3/161.

¹⁴⁸ Tirmizi, 1/294.

¹⁴⁹ Muslim, br. 904.

A onaj ko se okrene od Opomene Moje, taj će teškim životom živjeti i na Kijametskom danu slijepim ćemo ga oživiti. (Ta-Ha, 124)

Sintagma *teški život* je protumačena kao kaburska patnja, i nema nikakve sumnje u to da je kaburska patnja težak život.¹⁵⁰ Neminovno je da će teškim životom, na dunjaluku, u kaburu i na Ahiretu, živjeti svaki onaj ko je okrene od Allahove Knjige koju je objavio Muhammedu, alejhisselam.¹⁵¹ Treba napomenuti da ajet ima daleko šire značenje i obuhvata sve vrste kazne.¹⁵²

12. Stvari (djela) zbog kojih će čovjek biti pošteđen kazne u kaburu

Ono što će čovjeku pomoći da bude pošteđen kazne u kaburu je da se kloni svih djela i radnji koje će biti razlog kaburske kazne. Od najkorisnijih stvari je da čovjek, svake noći kada želi da spava, svede račun sa samim sobom, koliko je dobra, a koliko je zla tog dana uradio. Zatim da obnovi svoje pokajanje, pa da zaspi nakon čvrste odluke da sutra neće počinuti grijeh koji je danas uradio i da tako postupa svake noći. Ukoliko preseli te noći, preselio je kao pokajnik, a ako se probudi, probudiće se srećan zato što mu je Uzvišen Allah odgodio smrt i dao mu priliku da uradi još dobrih djela i da tako sretno svoga Gospodara. Takav počinak je nešto najkorisnije robu, a pogotovo ako nakon tog pokajanja spominje Uzvišenog Allaha i radi sve radnje koje su Sunnetom predviđene, sve dok ga san ne nadvlada. Kome Uzvišeni Allah želi dobro olakša mu te stvari, a snagu i moć posjeduje jedino Allah.¹⁵³

A što se tiče detaljnijeg odgovora na ovo pitanje, uz Allahovu pomoć, spomenućemo neka djela koja će biti razlog da čovjek bude pošteđen kaburske kazne.

¹⁵⁰ *Hajatul-Kabri a'zabun em nei'mun*, Hasan Zekerija, str. 55.

¹⁵¹ *Ed-Dau ved-deva*, Ibn Kajjim, str. 137, 163, 164.

¹⁵² *Rihletun iled-daril-ahireti*, str. 196.

¹⁵³ Isti izvor, str. 199.

1) Ispovijedanje Allahove jednoće

Vjervanje u Allahovu jednoću (ispovijedanje Allahove jednoće) djelo je koje je uvijek ispred svih dobrih djela, jer je osnov svih dobrih djela i sva dobra djela se oslanjaju na to djelo. Ispovijedanje Allahove jednoće je glavni činilac postojanosti u svim prilikama i svim situacijama. Mnogo je dokaza u Kur'anu i Sunnetu koji ukazuju na to da je isповijedanje Allahove jednoće najvažniji faktor čovjekove čvrstine i postojanosti prilikom polaganja računa u kaburu¹⁵⁴. Uzvišeni Allah kaže:

يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.

Allah vjernike postojanom riječju učvršćuje u životu na dunjaluku, a i na Ahiretu, a zulumčare u zabludu odvodi; Allah radi što hoće. (Ibrahim, 27)

Postojana riječ koja je spomenuta u ajetu je riječ tevhida, to je svjedočenje da nema drugog boga mimo Allaha i da je Muhammed, alejhisselam, Allahov rob i Njegov poslanik. U kaburu neće biti čvrst i stabilan niko drugi osim monoteista koji je Allaha istinski spoznao, koji je iskreno vjerovao u Allahovu jednoću kada je riječ o Allahovom rububijetu (gospodarstvu), kada je riječ o Allahovom uluhijjetu (božanstvenosti) i kada je riječ i Allahovim prelijepim imenima i savršenim svojstvima.¹⁵⁵

2) Ustrajnost u vjeri

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.

Doista onima koji govore: "Gospodar naš je Allah", pa poslije budu ustrajni, silaze melec: "Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan." (Fussilet, 30) Uzvišeni Allah je iz Svoje

¹⁵⁴ Es-Sebatu aled-dini (2/1137).

¹⁵⁵ Isti izvor (2/1138, 1139).

plemenitosti i dobrote postavio zakon da kako čovjek živi tako će i umrijeti, a kako umre tako će biti i proživljen. Ko bude živio u iskrenoj pokornosti, Uzvišenom Allahu i slijedeći sunnet Poslanika, alejhisselam, on će umrijeti u pokornosti Uzvišenom Allahu. Allah će njegovo srce prosvijetliti tom pokornošću, pa će i njegov kabur postati džennetska bašča. To će biti nagrada za svaki trenutak koji je proveo u pokornosti Uzvišenom Allahu.¹⁵⁶

3) *Namaz, zekat, post i ostala dobra djela*

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Kada umrli bude položen u svoj mezar, dok ljudi napuštaju groblje, on će čuti njihove korake. Ako je bio vjernik, namaz će biti kod njegove glave, post sa njegove desne, a zekat sa lijeve strane, a dobra djela: sadaka, održavanje rodbinskih veza, činjenje dobra, dobar odnos sa ljudima, bit će mu kod nogu. Patnja će pokušati da dođe do njega u pravcu njegove glave, ali će namaz reći: ‘Ovuda ne možeš proći!’ Zatim će pokušati da dođe do njega u pravcu njegovih nogu, pa će dobra djela reći: ‘Ovuda ne možeš proći!’ Nakon toga biće mu rečeno: ‘Sjedi!’ Pa će sjesti, i biće mu prikazano Sunce kako zalazi. ‘Šta kažeš u vezi sa čovjekom koji vam je poslan i šta svjedočiš u vezi sa njime?’ – biće upitan. On će reći: ‘Pustite me da klanjam’, pa će u oni reći: ‘Kasnije ćeš klanjati, a sad nam odgovori na pitanje. Šta kažeš u vezi sa čovjekom koji vam je poslan i šta svjedočiš u vezi sa njime?’ ‘On je Muhammed. Ja svjedočim da je Allahov poslanik, i sjedočim da je od Allaha donio istinu’ – reći će on. Tada će mu oni reći: ‘Na tome si živio, na tome si preselio i na tome ćeš, ako Allah da, biti proživljen.’ Otvorit će se džennetska vrata i biće mu rečeno: ‘Ovo je tvoje mjesto u Džennetu, ovo je ono što ti je Allah pripremio’, pa će se njegova sreća povećati. Zatim će mu biti otvorena vrata Džehennema i biće mu rečeno: ‘Ovo bi bilo tvoje mjesto u Vatri i ovo bi bilo ono što bi ti Gospodar pripremio, da si bio nepokoran’, pa će se obradovati zato što on nije od stanovnika Vatre. Zatim će mu se kabur proširiti sedamdeset aršina

¹⁵⁶ *Er-Rihletu iled-daril-ahireti*, str. 201.

i biće mu osvjetljen. Duša će mu biti vraćena u tijelo i biće poput ptice koja će ljeteti po Džennetu i jesti džennetske plodove.” Dalje kaže Poslanik, alejhisselam: “Eto, to je tumačenje Allahovih riječi:

يُنَبِّئُ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ.

Allah vjernike postojanom riječju učvršćuje u životu na dunjaluku, a i na Ahiretu, a zulumćare u zabludu odvodi; Allah radi što hoće. (Ibrahim, 27)”¹⁵⁷

Hadisi Poslanika, alejhisselam, su nam pojasnili da pokornost u životu ima veliki značaj za čovjeka u kaburu, okružice vjernika sa svih strana i čuvaće ga.¹⁵⁸

4) Smrt na Allahovom putu

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَزَقُونَ. فَرِحِينَ بِمَا ءَاتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli. Ne, oni su živi i opskrbljeni su kod Gospodara svoga. Radosni su zbog onoga što im je Allah iz obilja Svoga dao, i veseli zbog onih koji im se još nisu pridružili, za koje nikakva straha neće biti i koji ni za čim tugovati neće. (Ali Imran, 169–170)

Pojašnjenje ovog kur'anskog ajeta se nalazi u predanju Ibn Mesu'da, Allah njime zadovoljan bio, kada ga je upitao Mesruk o značenju ovog ajeta, pa mu je on odgovorio: “Mi smo o tome pitali Allahovog Poslanika, alejhisselam, pa je rekao: ‘Njihove duše se nalaze u utrobama zelenih ptica, čija se gniježda nalaze u kandiljima koji su okačeni za Arš i po Džennetu lete gdje god pozele, a zatim se vraćaju u te kandilje. Gospodar njihov će ih pogledati i reći im: ‘Da li želite još nešto?’ A one će Mu odgovoriti: ‘Da li možemo poželjeti još

¹⁵⁷ *El-Ihsanu fi takribin*, a Ibn Hibban ga je ocijenio vjerodostojnim.

¹⁵⁸ *Es-Sebatu ala dinillahi* (2/1141).

nešto pored toga što po Džennetu letimo gdje god hoćemo.' Tako će ih Gospodar pitati tri puta i kada vide da ih Allah neće ostaviti, one će reći: 'Želimo da nam duše vratiš u tijela kako bismo se opet borili i kako bismo bili ubijeni na Tvom putu, pa ih Allah više neće pitati.'¹⁵⁹

Ono što želimo reći je to da su njihove duše žive onako kako je to svojstveno zagrobnom životu i da se nalaze kod Uzvišenog Allaha, u utrobama zelenih ptica, i da uživaju u džennetskim blagodatima, lete po Džennetu gdje god žele, jedu i naslađuju se džennetskim plodovima, raduju se zbog počasti i nagrade koje im je Uzvišeni Allah dao, pa žele da budu vraćene na dunjaluk da se opet bore i budu ubijene na Allahovom putu, nakon što su vidjele ogromnu nagradu smrti na Allahovom putu.¹⁶⁰

Poslanik, alejhisselam, nas je obavijestio da će onaj ko pogine na Allahovom putu boreći se da Allahova riječ bude gornja, da Allahova vjera doživi ponos, biti pošteđen ispitivanja u kaburu. Poslanik, alejhisselam, upitan je: "Allahov Poslaniče, zbog čega šehid neće biti ispitivan u kaburu, a drugi vjernici hoće?" Pa mu je Poslanik, alejhisselam, odgovorio: "Dovoljno mu je iskušenja to da sablje sijevaju iznad njegove glave."¹⁶¹ I rekao je Poslanik, alejhisselam: "Ko se sukobi sa neprijateljem, pa se strpi sve dok ne bude ubijen ili pobijeđen, biće pošteđen ispitivanja u kaburu."¹⁶² I rekao je Poslanik, alejhisselam: "Šehid kod Uzvišenog Allaha ima šest odlika: biće mu oprošteni grijesi sa prvom kapi krvi, biće mu pokazano njegovo mjesto u Džennetu, biće pošteđen kaburske kazne, biće siguran od najvećeg straha i na glavu će mu biti stavljena kruna dostojanstva, a jedan njen dragulj bolji je od dunjaluka i onoga što se nalazi na njemu, imaće sedamdest dvije hurije i moći će da se zauzima za sedamdest rođaka."¹⁶³

¹⁵⁹ Muslim, br. 1887.

¹⁶⁰ *Es-Sebatu ala dinillahi* (2/1143).

¹⁶¹ Zabilježio ga je imam Nesai, br. 2053. Imam Albani ga je ocijenio vjerodostojnim.

¹⁶² Zabilježio ga je imam Hakim u svom *Mustedreku* (2/130), s pouzdanim lancem prenosilaca.

¹⁶³ Tirmizi, br. 1663, s pouzdanim lancem prenosilaca.

5) Čuvanje straže na Allahovom putu

Od Fedalea ibn Ubejda, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam rekao: "Svakom mejitu se nakon njegove smrti prekidaju djela, osim onome koji čuva stražu na Allahovom putu, njemu se djela uvećavaju sve do Sudnjeg dana i biće pošteđen kaburskog iskušenja."¹⁶⁴ U drugom predanju stoji: "Njegova se djela uvećavaju sve do Sudnjeg dana i biće sačuvan kazne u kaburu."¹⁶⁵ Selman el-Farisi, Allah njime zadovoljan bio, kaže: "Čuo sam Allahovog Poslanika, alejhisselam, da je rekao: "Čuvati stražu na Allahovom putu jedan dan bolje je od toga da čovjek klanja i posti cio mjesec. A ko preseli tako (stražareći na Allahovom putu) biće sačuvan kazne u kaburu i njegova djela će se uvećavati sve do Sudnjeg dana."¹⁶⁶

Onaj ko čuva stražu na Allahovom putu biće pošteđen kaburske kazne zbog njegove čvrstine i sabura i njegova djela će biti uvećavana sve do Sudnjeg dana.¹⁶⁷

6) Traženje zaštite od kaburske kazne

Od Enesa ibn Malika, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da je rekao: "Allahu moj, Tebi se utječem od nemoći, lijenosti, kukavičluka i oronulosti! Tebi se utječem od kaburske kazne i od iskušenja života i smrti."¹⁶⁸

Urve ibn Zubejr, Allah njime zadovoljan bio, prenosi od Aiše, Allah njome zadovoljan bio, da je Poslanik, alejhisselam, u namazu dovio: "Allahu moj, Tebi se utječem od kazne u kaburu, Tebi se utječem od iskušenja Dedžala, Tebi se utječem od smutnje života i smrti i Tebi se utječem od grijeha i duga."¹⁶⁹ I rekao je Poslanik, alejhisselam: "Kada neko od vas završi sa posljednjim sjedenjem u namazu, neka

¹⁶⁴ Ebu Davud, br. 2500, s pouzdanim lancem prenosioaca.

¹⁶⁵ *El-Ihsanu fi takribin*, Sahih Ibn Hibban, br. 4624.

¹⁶⁶ Muslim, br. 1913.

¹⁶⁷ *Es-Sebatu ala dinillahi* (2/1144).

¹⁶⁸ Buhari, br. 6367.

¹⁶⁹ Buhari, br. 832.

od Allaha traži da ga zaštiti od četiri stvari: od kazne džehennemske, od kaburske kazne, od iskušenja života i smrti i od zla Dedžala.”¹⁷⁰

7) Dova

Nikako ne dolikuje muslimanu da zanemari dovu jer je dova jedan od najvećih razloga spasa na dunjaluku i Ahiretu. Poslanik, alejhisselam, čuo je čovjeka da govori na sjedenju u namazu: “Allahu, Tebe molim, jer samo Tebi pripada hvala, nema drugog boga osim Tebe, jedan si i nemaš sudruga, Ti si Onaj Koji mnogo lijepo daruje, Stvoritelju nebesa i Zemlje, o Ti Koji posjeduješ uzvišenost i plemenitost. O Živi i Vječni, molim Te da me uvedeš u Džennet i da me sačuvaš Vatre!”, pa je Poslanik, alejhisselam, rekao svojim ashabima, Allah njima zadovoljan bio: “Znate li kako je dovio Allahu?” Pa su rekli: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.” Tada im je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Tako mi Onoga u Čijoj je ruci njegova duša, on je Allaha molio Njegovim najvećim imenom. Ako Mu se neko obrati tim imenom, biće mu uslišano, i ako neko od Njega nešto zatraži, biće mu dato.”¹⁷¹ Mi moramo Allaha moliti Njegovim prelijepim imenima i savršenim svojstvima, Njegovim najvećim imenom, da nas sačuva od kaburske kazne, i da smo u trenutku činjenja dove sigurni u to da će nam se odazvati¹⁷². Allah umrlog sačuva kaburske kazne zbog dove koju za njega uputi neko od živih. Od Osmana ibn Affana, Allah njime zadovoljan bio, prenosi se da bi Poslanik, alejhisselam, stao iznad mezara umrlog nakon što se ukopa i rekao: “Molite Allaha da oprostí vašem bratu, i molite Allaha da ga sada učvrsti, jer zaista je on sada na ispitu.”¹⁷³

---

¹⁷⁰ Muslim, br. 588.

¹⁷¹ *Rihletun iled-daril ahireti*, str. 205, zabilježio ga je Hakim i ocijenio ga je vjerodostojnim.

¹⁷² Isti izvor, str. 205.

¹⁷³ Ebu Davud, br. 3221. Imam Albani ovaj hadis je uvrstio u pouzdana predanja.

8) Udaljavanje od djela koja će biti razlog kazne u kaburu

Čovjek će biti pošteđen kazne u kaburu zbog udaljavanja od djela kao što su: prenošenje tuđih riječi, nečuvanje do mokraće, laž, ostavljanje Kur'ana i rada po njemu, kamata, nemoral itd. Za sva ova djela će čovjek biti kažnjavao u kaburu i mi ih se moramo kloniti kako bismo bili spašeni od kaburske kazne i moramo se kloniti djela koja dovode do lošeg završetka kao naprimjer: sumnja, iskrivljeno vjerovanje, licemjerstvo, ljubav prema grijesima i ustrajnost u njima, vezi vanje srca za nekog drugog mimo Uzvišenog Allaha, samoubistvo, neustrajnost u vjeri, ljubav prema dunjaluku, duga nada itd.¹⁷⁴

Molimo Uzvišenog Allaha Njegovim prelijepim imenima i savršenim svojstvima da nas sačuva od kazne u kaburu i da nas sastavi u okrilje Svoje milosti sa poslanicima, alejhumus-selam, sa iskrenima, šehidima i dobrim ljudima, a divno li je to društvo!

13. Gdje duše bivaju u zagrobnom životu

Studirajući ajete i hadise, možemo reći da se duše u zagrobnom životu nalaze na različitim mjestima i moguće ih je podijeliti na sljedeći način:

1) Duše poslanika i vjerovjesnika

Duše poslanika i vjerovjesnika će biti u najboljem mjestu, u najuzvišenijim stepenima i najuzvišenijem društvu. Aiša, Allah njome zadovoljan bio, je čula Poslanika, alejhisselam, da je na samrti govorio: "Sa uzvišenim društvom."¹⁷⁵

2) Duše šehida

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَرِّقُونَ.

Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli. Ne, oni su živi i opskrbljeni su kod Gospodara svoga. (Ali Imran, 169)

¹⁷⁴ Rihletun iled-daril ahireti, str. 303.

¹⁷⁵ Zabilježio ga je Buhari, 6145. Ibn Hadžer el-Askelani, *Fethul-Bari* (11/357).

“Njihove duše se nalaze u zelenim pticama koje se nalaze u kandiljima koji su okačeni za Arš i lete po Džennetu gdje god požele, a zatim se vraćaju u te kandilje.”¹⁷⁶

3) *Duše vjernika i dobrih ljudi*

Njihove duše će biti u pticama koje stoje po džennetskim stablima. Poslanik, alejhisselam, kaže: “Duše muslimana su u pticama koje stoje po džennetskim stablima sve dok ih Allah ne vrati u tijela na Sudnjem danu.”¹⁷⁷

Razlika između duša šehida i duša vjernika je to što će duše šehida biti u zelenim pticama koje će se po Džennetu kretati kuda žele i vraćat će se u svoja kandilja koja su okačeni za Arš, a duše vjernika biće u pticama koje će stojati na jednom stablu u Džennetu i neće moći da se kreću po njemu.¹⁷⁸

4) *Duše grijешnika*

Spomenuli smo neke ajete i hadise koji pojašnjavaju kakve će sve kazne grijешnici dobiti na Ahiretu, pa onaj koji laže i u tome prelazi sve granice biće kažnjen tako da će mu vilica biti trgana i slomljena, onome koji prespava i ostavi namaze glava će biti raspolovljena kamenom, bludnici i bludnice će se kažnjavati u posudi koja je nalik foruni koja će na vrhu biti uska, a na dnu široka i u kojoj će biti vatra, onaj koji uzima kamatu plivaće u rijeci krvi, a na obali će stojati neko ko će mu usta puniti kamenjem.¹⁷⁹ Spomenuli smo i hadise koji govore o kazni onoga ko se nije čuvao mokraće i koji je prenosio tuđe riječi, kao i kaznu onoga ko sakrije nešto od ratnog plijena i slično tome.

¹⁷⁶ Muslim, 1887.

¹⁷⁷ *Silsiletul-Ehadis es-sahiha*, Albani, br. 995.

¹⁷⁸ *El-Jevmul-ahir*, El-Kijamet-usugra, Omer El-Eškar, str. 103.

¹⁷⁹ Buhari, br. 7047.

5) Duše nevjernika

U hadisu je Poslanik, alejhisselam, opisao stanje vjernika sve dok mu duša ne stigne do konačnog odredišta (Dženneta), i opisao je i stanje nevjernika, šta ih čeka dok im meleki budu uzimali duše, kakav miris će imati njihove duše sve dok ne stignu do neba, pa će im biti rečeno: “Kako samo loše miriše ova duša”, pa će biti odnijeta među duše nevjernika.¹⁸⁰

---

¹⁸⁰ Nesai (4/8), *El-Jevmul-ahir*, El-Kijametus-sugra, Omer el-Eškar, str. 104.

DRUGI DIO

MALI I VELIKI
PREDZNACI
SUDNJEG DANA I
PUHANJE U ROG

PRVO POGLAVLJE

MALI PREDZNACI SUDNJEG DANA

POSLANIKOVO, ALEJHISSELAM, OBAVJEŠTAVANJE O STVARIMA KOJE ĆE SE DESITI U BUDUĆNOSTI

Poslanik, alejhisselam, obavijestio je o stvarima koje će se dogoditi u budućnosti, prije Sudnjeg dana, jer mu je te stvari Uzvišeni Allah otkrio. Mnogo je hadisa koji govore o ovoj temi da su dostigli stepen mutevatir predanja¹⁸¹. Spomenut ćemo samo neke.

1. Hadis koji prenosi Huzejfe, Allah njime zadovoljan bio

Huzejfe, Allah njime zadovoljan bio, kaže: “Poslanik, alejhisselam, nam je održao hutbu u kojoj nije ostavio ništa što će se dogoditi do Sudnjeg dana, a da ga nije spomenuo, neki su to zapamtili, a neki nisu. Kad god se dogodi nešto, što sam bio zaboravio, sjetim se da je Poslanik, alejhisselam, to spomenuo, kao što se čovjek sjeti čovjeka, kojeg nije vidio dugo vremena, nakon što ga vidi.”¹⁸²

---

¹⁸¹ *Eš-Šifa bitarifi ahavlil-Mustafa*, Kadi Ijad (1/650).

¹⁸² *Sahihul-Buhari, Fethul-Bari* (11/494).

2. Hadis koji prenosi Ebu Zejd Omer ibn Ahtab el-Ensari, Allah njime bio zadovoljan

Ebu Zejd, Allah njime zadovoljan bio, kaže: “Klanjao nam je Poslanik, alejhisselam, sabah, a nakon toga se je popeo na mimber i govorio sve dok nije nastupilo podne. Zatim je sišao i klanjao nam je podne. A nakon toga se opet popeo na mimber i govorio je sve dok nije nastupila ikindija. Zatim je ponovo sišao, klanjao ikindju, a zatim se opet popeo na mimber i počeo je govoriti sve dok nije nastupio akšam, pa nas je obavijestio o stvarima koje su se dogodile i koje se događaju, te smo to naučili i zapamtili.”¹⁸³

Ovi hadisi su jasan dokaz da je Poslanik, alejhisselam, obavijestio svoj ummet o stvarima koje će se dešavati do Sudnjeg dana, a koje ih se tiču, i nema nimalo sumnje da je mnogo malih predznaka Sudnjeg dana upravo zbog toga što je te predznake prenijelo mnoštvo ashaba Poslanika, alejhisselam, u različitim verzijama.¹⁸⁴

ZNANJE O SUDNJEM DANU (KADA ĆE NASTUPITI SUDNJI DAN)

To je nešto što je skriveno i nije poznato nikome, osim Uzvišenom Allahu. Dokaz za to su mnogi kur’anski ajeti i hadisi Poslanika, alejhisselam. Znanje o Sudnjem danu je Uzvišeni Allah zadržao za Sebe i to nije poznato ni melekima koji su bliski Allahu ni poslanicima koje je Allah slao. Uzvišeni Allah kaže:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ.

Pitaju te o Smaku svijeta, kada će se zbiti. Reci: “To zna jedino Gospodar moj, On će ga u određeno vrijeme otkriti, a težak će biti nebesima

¹⁸³ Šerh Nevevi ala Shihil-Muslim (18/16).

¹⁸⁴ *Ešratu-sa’ati*, Jusuf el-Vabil, str. 55.

i Zemlji, sasvim neočekivano će vam doći.” Pitaju te kao da ti o njemu nešto znaš. Reci: “To samo Allah zna, ali većina ljudi ne zna.” (El-A’raf, 187) Uzvišeni Allah je naredio Svom poslaniku Muhammedu, alejhisselam, da ih obavijesti da znanje o Sudnjem danu kao i znanje o detaljima Sudnjeg dana, zna jedino Allah i da znanje o tome nije dato nikome ni na nebu ni na Zemlji.¹⁸⁵

I rekao je Uzvišeni Allah:

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا.

Pitaju te ljudi o Času kijameta. Reci: “To jedino Allah zna! A ti ne znaš, možda je Čas kijameta blizu!” (El-Ahzab, 63)

I rekao je Uzvišeni Allah:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا. فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا. إِلَىٰ رَبِّكَ مُنْتَهَىٰ.

Pitaju te o Času kijameta: “Kada će se dogoditi?” Šta ti o spomenu njegovom znaš!?, znanje o njemu kod Gospodara tvoga skončava. (En-Naziat, 42–44)

Znanje o Sudnjem danu posjeduje jedino Uzvišeni Allah. Kada je Džibril upitao Poslanika, alejhisselam, o Sudnjem danu, on mu je odgovorio: “Onaj koji je upitan ne zna više od onoga koji pita.”¹⁸⁶ Tj. Džibril ne zna kada će nastupiti Sudnji dan, a također ni Muhammed, alejhisselam, ne zna.¹⁸⁷

BLIZINA SUDNJEG DANA

Kur’anski ajeti i vjerodostojni hadisi ukazuju na to da je Sudnji dan veoma blizu, jer se obistinila većina predznaka Sudnjeg dana i to je dokaz da je Sudnji dan blizu i da se mi nalazimo u posljednjim danima na dunjaluku.¹⁸⁸ Uzvišeni Allah kaže:

أَقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ.

¹⁸⁵ Isti izvor, str. 58.

¹⁸⁶ Buhari. Ahmed el-Askalani, 1/114.

¹⁸⁷ *Ešratu-Sa’ati*, str. 58.

¹⁸⁸ Isti izvor, str. 67.

Ljudima se bliži čas polaganja računa, a oni u gafletu, okreću se.
(El-Enbija, 1)

يَسْأَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا.

Uzvišeni Allah kaže: *A ti ne znaš, možda je Sudnji dan veoma blizu.*
(El-Ahzab, 63)

إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا. وَنَرَاهُ قَرِيبًا.

Uzvišeni Allah kaže: *Oni misle da je Sudnji dan daleko. A mi smatramo da je blizu.* (El-Mea'ridž, 6–7)

Uzvišeni Allah kaže:

أَقْرَبَتِ السَّاعَةُ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ.

Bliži se Čas polaganja računa i mjesec se raspolutio. (El-Kamer, 1)

Mnogi drugi ajeti ukazuju na blizinu nestanka dunjaluka, na preseljenje na Onaj svijet gdje će svaki trudbenik svoj trud vidjeti. Ako je radio dobro, vidjeće dobro, a ako je radio zlo, vidjeće zlo. Na blizinu Sudnjeg dana ukazuje i hadis u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: "Poslan sam, a ja i Sudnji dan smo kao ova dva prsta (pokazao je kažiprst i srednji prst)."¹⁸⁹

MALI PREDZNACI SUDNJEG DANA

Islamska ulema je govorila o malim predzncima Sudnjeg dana, a spomenućemo nekoliko koji su spomenuti u sunnetu Poslanika, alejhisselam:

- 1) Poslanik, alejhisselam.
- 2) Smrt Poslanika, alejhisselam.
- 3) Oslobođene Bejtul-Makdisa.
- 4) Kuga koja se pojavila u mjestu Amvas¹⁹⁰.
- 5) Bogatstvo i nepostojanje potrebe za sadakom.

¹⁸⁹ Buhari. Ibn Hadžer u *Fethu* (11/347).

¹⁹⁰ To je mjesto u Palestini koje je udaljeno 6 milja od grada Ramla, i ova kuga se pojavila u vrijeme vladavine Omera ibn el-Hattaba, Allah njime zadovoljan bio.

6) Pojava smutnji, kao što su smutnje koje su došle sa istoka, ubistvo Osmana, Allah njime zadovoljan bio, Bitka na Džemelu, Bitka Safejn¹⁹¹, pojava haridžija, Bitka Harre¹⁹², slijeđenje sunneta prošlih naroda.

- 7) Pojava onih koji će tvrditi da su poslanici.
- 8) Pojava vatre u Hidžazu.
- 9) Pojava sigurnosti.
- 10) Borba protiv naroda Turk.
- 11) Borba protiv nearapa.
- 12) Nestanak emaneta.
- 13) Nestanak znanja i proširenje neznanja.
- 14) Pojava mnoštva policije i onih koji će pomagati zulumčare.
- 15) Pojava i rasprostranjenost bluda.
- 16) Pojava i rasprostranjenost kamate.
- 17) Pojava muzičkih instrumenata i njihovo ohalaljivanje.
- 18) Pojava i ispijanje alkohola i njegovo ohalaljivanje.
- 19) Ukrašavanje džamija i nadmetanje u tome.
- 20) Takmičenje u izgradnji visokih zgrada.
- 21) Da majka sebi rodi neposlušno dijete.
- 22) Mnoštvo ubistava.
- 23) Brz prolazak vremena.
- 24) Blizina i mnoštvo pijaca.
- 25) Pojava širka u ovom ummetu.
- 26) Pojava razvrata, kidanje rodbinskih veza i loš komšiluk.
- 27) Pokušaj staraca da izgledaju mladi.
- 28) Rasprostranjenost pohlepe.

¹⁹¹ Pogledaj: *Hakikatul-Hilafi bejnes-sahabe*, Es-Sallabi, tu je ovo detaljno pojašnjeno.

¹⁹² Ovo je bitka koja se dogodila 6. godine po Hidžri i bila je između stanovnika Medine s jedne i Zejda ibn Ebu Sufjana, s druge strane.

- 29) Rasprostranjenost trgovine.
- 30) Mnoštvo zemljotresa.
- 31) Pojava pomračenja i deformacija likova.
- 32) Nestanak dobrih ljudi.
- 33) Uzdizanje ljudi koji to ne zaslužuju.
- 34) Nazivanje selama samo onima koji su poznati.
- 35) Traženje znanja kod onih koji ga ne posjeduju (manje su učeni).
- 36) Pojava ukrašavanja i uljepšavanja kod pokrivenih žena.
- 37) Istinitost i obistinjenje vjernikovog sna.
- 38) Pojava i rasprostranjenost pisanja.
- 39) Olahko shvatanje sunneta na koje islam podstiče.
- 40) Veličina mlada¹⁹³.
- 41) Rasprostranjenost laži i nepotvrđivanje istinitosti raznih vijesti i obavještenja.
- 42) Rasprostranjenost lažnog svjedočenja i skrivanje istine.
- 43) Mnoštvo žena i malobrojnost ljudi.
- 44) Rasprostranjenost iznenadne smrti.
- 45) Pojava ružnog odnosa među ljudima.
- 46) Povratak zelenila i rijeka na arabijski poluotok.
- 47) Mnoštvo kiše, a manjak bilja.
- 48) Pojava brda od zlata u koritu rijeke Eufrat.
- 49) Razgovor sa životinjama i mrtvom materijom.
- 50) Priželjkivanje smrti zbog velikih iskušenja.
- 51) Mnoštvo Bizantinaca i njihova borba protiv muslimana.
- 52) Oslobođenje Konstantinopolja.
- 53) Borba protiv jevreja.

---

¹⁹³ Tj. da mjesec izgleda mnogo veći nego obično u trenutku njegova pojavljivanja, pa izgleda kao da je star samo jednu ili dvije noći.

54) Izbacivanje loših ljudi iz Medine, zatim pustoš Medine u zadnjem vremenu.

55) Slanje lijepog vjetra koji će vjericima uzeti duše.

56) Skrnavljenje i rušenje mekkanskog harema.

Ovo su najbitniji mali predznaci Sudnjeg dana koji su spomenuti u hadisima Poslanika, alejhisselam, a onaj ko želi saznati više neka se vrati na knjigu "Ešratu-Saati"¹⁹⁴ (Predznaci Sudnjeg dana), u njoj je ovo detaljno pojašnjeno.

---

¹⁹⁴ *Ešratu-Saa'ti*, Jusuf el-Vabil, str. 80, 235.

DRUGO POGLAVLJE

VELIKI PREDZNACI SUDNJEG
DANA KOJI SU SPOMENUTI
U KUR'ANU I SUNNETU**SILAZAK ISAA, ALEJHISSELAM:**

Silazak Isaa, alejhisselam, potvrđen je u Kur'anu i Sunnetu, i to je jedan od velikih predznaka Sudnjeg dana.

1. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ. وَقَالُوا يَا أَلَيْهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ. إِنَّ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِبَنِي إِسْرَائِيلَ. وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ. وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرَنَّ بِهَا وَأَتَّبِعُونَ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ.

A kad je narodu tvome kao primjer naveden sin Merjemin, odjednom su oni, zbog toga, uz smijeh zagalamili i rekli: "Da li su naša božanstva bolja ili on?" A naveli su ti ga kao primjer samo zato da bi se prepirali. Štaviše, oni su narod svadalački. On je bio samo rob na koga smo Mi blagodati prosuli i učinili ga primjerom sinovima Israilovim. A da hoćemo, Mi bismo učinili da vas na Zemlji melec naslijede; zaista je on predznak Smaka svijeta, zato nikako ne sumnjajte u njega i slijedite Mene! Ovo je Pravi put. (Ez-Zuhruf, 57–61) Ovi ajeti se odnose na

Isaa, alejhisselam. Na kraju ajeta stoji zaista je on predznak Smaka svijeta, tj. silazak Isaa, alejhisselam, prije Sudnjeg dana je znak koji ukazuje na njegovu blizinu¹⁹⁵.

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ
وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا.
بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا. وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا.

I zbog riječi njihovih: “Mi smo ubili Mesiha, Isaa, sina Merjemina, Allahova poslanika.” A nisu ga ubili, ni raspeli, već im se pričiniilo. Oni koji su se o njemu u mišljenju razišli, zaista su u sumnji u pogledu njega; o tome ništa pouzdano ne znaju, samo se za nagađanjem povode; a sigurno je da ga nisu ubili, već ga je Allah uzdigao Sebi. A Allah je silan i mudar. I nema nijednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega kako treba povjerovati, a na Kijametskom danu on će protiv njih svjedočiti. (En-Nisa, 157–159)

Ovaj ajet ukazuje na to da jevreji nisu ubili Isaa, alejhisselam, niti su ga razapeli, već ga je Uzvišeni Allah uzdigao na nebo, kao što to stoji u Allahovim riječima: *I kada Gospodar tvoj reče Isau: “O Isa, Ja ću te usmrtiti i Sebi uzdići”, on ukazuje i na to da će sljedbenici Knjige povjerovati u Isaa, alejhisselam, u posljednjem vremenu i to će se desiti kada se on spusti na Zemlju¹⁹⁶, a prije njegove smrti, i to je potvrđeno u vjerodostojnim mutevatir hadisima.*

Isa, alejhisselam, u ovom trenutku je živ i to je potvrđeno u hadisu Poslanika, alejhisselam, u kojem kaže: “Isa, alejhisselam, će biti spušten među vas kao pravedni vladar i sudija. Pa će slomiti krst, ubiti svinju i uvesti glavarinu.”¹⁹⁷ Također je potvrđeno u Sahihu da će on biti spušten na bijeloj munari istočno od Damaska i da će ubiti

¹⁹⁵ Ešratu-Sa'ati, str. 342.

¹⁹⁶ Isti izvor, str. 344.

¹⁹⁷ Tefsirul-Menar, Muhammed Rešid Rida (3/317).

Dedžala. Dakle, on će sa nebesa biti spušten tijelom i dušom, a onaj čija je duša napustila tijelo, njegovo tijelo ne može biti spušteno sa neba jer će on uslijed proživljenja ustati iz zemlje. A što se tiče Allahovih riječi:

إِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَىٰ إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا.

Isa, Ja ću ti dušu u snu uzeti i k Sebi te uzdignuti! Očistiti te od nevjernika (Ali Imran, 55), one su dokaz da se pod tim ne podrazumijeva smrt, jer da je tako, onda bi Isa, alejhisselam, imao status kao i svi drugi vjernici čije duše Allah uzima i dozvoljava im da se uzdignu na nebo.

Da je tako, u tom slučaju Isa, alejhisselam, ne bi imao nikakvu prednost u odnosu na vjernike, već bi bio kao i svi drugi vjernici. Također i Allahove riječi *očistiti te od nevjernika*, ukazuju na to da Isa, alejhisselam, nije umro, jer da je umro i da je njegova duša napustila tijelo, onda bi njegovo tijelo bilo na zemlji kao tijela svih poslanika i vjerovjesnika. Uzvišeni je Allah rekao u drugom ajetu: *A nisu ga ubili, ni raspeli, već im se pričinilo. Oni koji su se o njemu u mišljenju razišli, zaista su u sumnji u pogledu njega; o tome ništa pouzdano ne znaju, samo se za nagađanjem povode; a sigurno je da ga nisu ubili, već ga je Allah uzdigao Sebi*, pa Allahove riječi *već ga je Allah uzdigao Sebi*, nedvosmisleno dokazuju da je Allah uzdigao Isaa, alejhisselam, tijelom i dušom. U vjerodostojnim hadisima potvrđeno je da će se on spustiti tijelom i dušom. Da je umro, onda bi Uzvišeni Allah rekao: “Nisu ga ubili ni razapeli, već je umro.”

U Allahovim riječima *i nema nijednog sljedbenika Knjige koji, prije njegove smrti, neće u njega kako treba povjerovati* rečeno je: prije smrti, a to se odnosi na Isaa, alejhisselam.

3. Dokazi iz Sunneta koji ukazuju na to da će Isa, alejhisselam, biti spušten, su mnogi i dostižu stepen mutevatira.

Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, samo što nije došlo vrijeme kada će se među vama spustiti Isa, alejhisselam, sin Merjemin, kao pravedan i mudar vladar,

pa će slomiti krst, ubiti svinju i ukinuti ratove. Imetka će biti toliko da ga niko neće htjeti uzeti, a jedna sedžda će ljudima biti draža od cijelog dunjaluka i svega onoga što je na njemu.”¹⁹⁸

I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Kakvo li će biti vaše stanje kada se spusti Isa, alejhisselam, a vaš imam će biti jedan od vas?”¹⁹⁹

I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Neće prestati jedna skupina iz moga ummeta da se bori za istinu i u tome će pobjeđivati sve do Sudnjeg dana. Kada se pojavi Isa, alejhisselam, njemu će reći vođa te skupine: “Budi nam imam u namazu”, pa će mu Isa, alejhisselam, odgovoriti: “Ne, ne mogu vam ja biti imam. To što ste vi jedni drugima imami Allahova je počast ovom ummetu.”²⁰⁰

Hadisi koji govore o silasku Isaa, alejhisselam, prenijeti su u sahihima, sunenima, musnedima i u drugim hadiskim zbirkama i nema nikakva dokaza onaj ko to poriče.²⁰¹

JE'DŽUDŽ I ME'DŽUDŽ

Je'džudž i Me'džudž su jedan od velikih predznaka Sudnjeg dana koji će se pojaviti u *ahiri zemanu* (posljednjem vaktu), i na to ukazuju brojni dokazi iz Kur'ana i Sunneta.

1. Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ أَتَبَعَ سَبَبًا. حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا. قَالُوا
يَبْنَؤُا الْقَرْنَينِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ نَجْعَلَ
بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا. قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا.
ءَأْتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ ءَأْتُونِي
أُفْرِغْ عَلَيْهِ قَطْرًا. فَمَا أَصْطَلَعُوا أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَعُوا لَهُ نَقْبًا.

I on opet pođe. Kad stiže između dvije planine, nađe ispred njih narod koji je jedva govor razumijevao. “O Zulkarnejne”, rekoše oni, “Je'džudž i Me'džudž čine nered po Zemlji, pa hoćeš li da ti sakupimo naknadu da

¹⁹⁸ Buhari, *Fethul-Bari* (6/490–491).

¹⁹⁹ Isti izvor (6/491).

²⁰⁰ *Muslim ala šerhin-Nevevi* (2/193–194).

²⁰¹ *Ešratul-Saa'ti*, str. 349.

između nas i njih podigneš pregradu?” “Bolje je ono što mi je moj Gospodar dao”, reče on. “Nego, samo vi pomozite meni što više možete, i ja ću između vas i njih pregradu podići. Donesite mi velike komade gvožđa.” I kad on izravna dvije strane brda, reče: “Pušite!” A kad ga usija, reče: “Donesite mi rastopljeni bakar da ga zalijem.” I tako oni nisu mogli ni da je pređu niti su mogli da je prokopaju. “Ovo je blagodat Gospodara moga!”, reče on. “A kad se prijetee obećanje Gospodara moga ispuni, On će je sa zemljom sravniti, a obećanje Gospodara moga će se sigurno ispuniti.” I Mi ćemo tada ostaviti da se jedni od njih kao talasi sudaraju s drugima. I puhnut će se u Rog, pa ćemo ih sve skupiti. (El-Kehf, 92–99)

2. Uzvišeni Allah kaže:

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ. وَأَقْرَبَ الْوَعْدُ الْحَقِّ فَإِذَا هِيَ
شَخِصَةً أَبْصَرُوا يُبْوِلُنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ.

I kad se oslobode Je'džudž i Me'džudž i kad se budu niz sve strmine žurno spuštali, i približi se Istinita prijetnja, tada će se pogledi nevjernika ukočiti. “Teško nama, mi smo prema ovome ravnodušni bili, pa čak smo i zulumčari bili!” (El-Enbija, 96–97)

Ovi ajeti ukazuju na to da je Uzvišeni Allah odredio da dobri Allahov rob Zulkarnejen podigne ogromni zid između lošeg naroda, Je'džudža i Me'džudža, s jedne i ostalih ljudi s druge strane. Taj zid će pući kada se primakne Sudnji dan pa će Je'džudž i Me'džudž izaći veoma brzo i činiće nered do te mjere da im se niko ne može suprotstaviti i to je jedan od predznaka kraja dunjaluka i nastapanja Sudnjeg dana.

Postoji mnogo vjerodostojnih hadisa koji ukazuju na pojavu ova dva naroda.

Ummu Habiba, kći Ebu Sufjana, prenosi od Zejnebe bintu Džahš da je Posalnik, alejhisselam, jednog dana ušao kod nje uplašen i rekao je: “Nema boga osim Allaha, teško Arapima od zla koje im se približilo! Danas je zid Je'džudža i Me'džudža otvoren ovoliko”, pa je Posalnik, alejhisselam, to pokazao napravivši halku kažiprstom i palcem. Nakon toga Zejneb ga je upitala: “O Allahov Poslaniče, zar ćemo

biti uništeni, a među nama ima i dobrih?” “Da, kada se rasprostrani nevaljalština” – odgovori joj Poslanik, alejhisselam.²⁰²

POJAVA DIMA

Uzvišeni Allah kaže:

فَأَرْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُحَانٍ مُّبِينٍ. يَعْصِي النَّاسُ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ.

Zato sačekaj dan kada će im se činiti da prema nebu vide vidljiv dim koji će ljude prekriti. Ovo je neizdržljiva patnja. (Ed-Duhan, 10–11) Jedan od velikih predznaka Sudnjeg dana jeste pojava dima koji će ispuniti cijelu zemlju. Taj dim će kod vjernika izazvati kijavicu. A kada su u pitanju nevjernici i munafici, u njih će taj dim ulaziti kroz svaki otvor na njihovim tijelima i zatim će izaći napolje.²⁰³

Od Huzejfe ibn Usejda se prenosi da je rekao: “Poslanik, alejhisselam, je jednog dana izašao dok smo mi spominjali Sudnji dan, pa nas je upitao: ‘Šta spominjete?’ ‘Sudnji dan’ – mi odgovorismo. Pa nam on reče: ‘Neće nastupiti Sudnji dan sve dok prije njega ne vidite deset predznaka: dim, Dedžala, izlazak životinje iz Zemlje, izlazak Sunca sa zapada, silazak Isaa, alejhisselam, Je’džudž i Me’džudž, tri pomračenja, pomračenje na istoku, zapadu i na Arapskom poluo-toku i poslednji je vatra koja će ljude tjerati ka mjestu okupljanja i polaganja računa.’”²⁰⁴

IZLAZAK SUNCA SA ZAPADA

Izlazak Sunca sa zapada je jedan od najvećih predznaka Sudnjeg dana i sa tim predznakom će biti zatvorena vrata pokajanja. Allah je ovaj predznak spomenuo u riječima:

²⁰² Buhari. Ahmed el-Askalani, *Fethul Bari*, 13/106.

²⁰³ *Ešratu-Saati el-Kubra*, Madžid el-Benkani, str. 185.

²⁰⁴ Muslim, br. 2901, *Ešratu-Saati el-Kubra*, Madžid el-Benkani, str. 185.

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْتَضَرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ.

Zar oni čekaju da im meleci dođu, ili da im Gospodar tvoj dođe, ili neki predznaci od Gospodara tvoga?! Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće koristiti to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao, ili ako nije kao vjernik kakvo dobro uradio. Reci: "Samo vi čekajte, i mi ćemo, doista, čekati!" (El-Ena'm, 158)

Vjerodostojni hadisi ukazuju na to da se Allahove riječi ili neki predznaci od Gospodara tvoga odnose na izlazak Sunca sa zapada što je i stav većine mufesira.²⁰⁵

Imam Et-Taberi je, nakon što je spomenuo govore mufesira o ovom ajetu, rekao: "Ono što je najbliže istini kada je u pitanju ovaj ajet jeste to da se on odnosi na izlazak Sunca sa zapada i to je utemeljeno u hadisu Poslanika, alejhisselam: "To će se desiti kada Sunce izađe sa zapada."²⁰⁶

Mnogo je hadisa koji ukazuju na to da će Sunce jednog dana izaći sa zapada.

Poslanik, alejhisselam, kaže: "Neće nastupiti Sudnji dan sve dok Sunce ne izađe sa zapada, pa kada izađe i ljudi to vide, svi će povjerovati, a to će se desiti kada čovjeku neće koristiti njegovo vjerovanje ako nije vjerovao prije toga, ili ako nije kakvo dobro, kao vjernik, uradio."²⁰⁷

IZLAZAK ŽIVOTINJE IZ ZEMLJE

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ.

²⁰⁵ Ešratus-Saati, str. 391.

²⁰⁶ Muhammed b. Džerir et-Taberi, *Džamiul-bejan*, 8/103.

²⁰⁷ *Sahihul-Buhari, Fethul-Bari* (13/ 81–82).

I kada se ostvare riječi o kazni njihovoj, Mi ćemo učiniti da iz zemlje iziđe jedna životinja koja će im reći da ljudi u znakove i ajete Naše nisu bili uvjereni. (En-Neml, 82) U ovom ajetu se spominje izlazak životinje iz Zemlje i da će to biti kada se ljudi pokvare, kada ostave Allahove naredbe, kada izmijene ispravnu vjeru, tada će izaći životinja iz Zemlje i ljudima će govoriti o tome.²⁰⁸

Učenjaci su, kada su u pitanju Allahove riječi: *I kada se ostvare riječi o kazni njihovoj, Mi ćemo učiniti da iz zemlje iziđe jedna životinja koja će im reći da ljudi u znakove i ajete Naše nisu bili uvjereni*, rekli da one imaju sljedeće značenje: Kazna im je obećana zbog njihovog upornog i prekomjernog grijehenja, u toj mjeri da im ne koristi ni savjet ni opomena, i zbog njihovog otuđivanja od Kur'ana i zanemarivanja razmišljanja o njemu i zanemarivanja njegove primjene u životu. Tada će ih Allah kazniti tako da će poslati životinju iz Zemlje koja će govoriti, a inače je poznato da životinje ne govore niti razum imaju. Ali ta životinja koja će izaći iz zemlje će govoriti, što će ljudima biti dokaz da je to Allahovo znamenje i predznak Sudnjeg dana.²⁰⁹

Ebu Hurejre, Allah njime zadovoljan bio, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Požurite sa činjenjem dobrih djela prije nego nastupi šest stvari: pojava dima, pojava Dedžala, izlazak Sunca sa zapada, izlazak životinje iz zemlje, smrt i Sudnji dan."²¹⁰

POJAVA MEHDIJA

Prenijeti su mnogi vjerodostojni hadisi koji govore o tome da će se pojaviti Mehdi pred Sudnji dan. U tim hadisima se nekada doslovce spominje Mehdi, a nekada se spominju samo njegove osobine.

1. Poslanik, alejhisselam, kaže: "U posljednjim generacijama mog ummeta pojaviće se Mehdi. Zbog njega će Allah slati kišu zbog koje

²⁰⁸ *Ešratus-Saati*, str. 404.

²⁰⁹ *Et-Tezkireh*, str. 697. Citat je prenijet iz knjige: *Ešratus-Saah*, str. 404.

²¹⁰ Muslim, br. 2947.

će zemlja postati plodna i u velikoj mjeri će davati plodove. Imetak će biti pravedno dijeljen. U njegovo vrijeme će biti mnogo stoke i mnogo ljudi. Živjeće sedam ili osam godina.”²¹¹

2. Poslanik, alejhisselam, kaže: “Radujte se, pojaviće se Mehdi! Biće poslan u vremenu kada će se ljudi puno razilaziti i kada će biti puno potresa, pa će Zemlju ispuniti pravdom kao što je ispunjena nepravdom. Njime će biti zadovoljni stanovnici neba i stanovnici Zemlje i imetak će se dijeliti pravedno.”²¹²

3. Alija, Allah njime zadovoljan bio, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: “Mehdi je jedan od nas, ehlul-bejt, i Allah će ga odlikovati nekim osobinama u jednoj noći.”²¹³ Tj. oprostiće mu, pomoći će mu, uputiće ga na Pravi put i uputiće ga ka onome što je ispravno, a prije toga nije bio takav.

POJAVA DEDŽALA

Pred Sudnji dan pojaviće se Dedžal i ljude će voditi u zabludu zbog stvari i znamenja koja će mu Allah dati, kao što su: spuštanje kiše, moć da niče bilje i druge. Nazvan je Mesih Dedžal jer će biti ćorav na jedno oko, a neki su učenjaci rekli da je nazvan tako zbog toga što će pregaziti Zemlju za četrdeset dana.

Allah najbolje zna, ali prvi govor je ispravniji, jer je prenijet hadis u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Zaista će Dedžal biti ćorav.”²¹⁴ Riječ *ed-dedžal* u arapskom jeziku ima sljedeće značenje: lažov, onaj koji mnogo i često laže, pa se pod riječju *dedžal* misli na Dedžala lažova, koji će se pojaviti pred Sudnji dan kao veliki pedznak Sudnjeg dana. Nazvan je tim imenom zato što će istinu prekrivati neistinom, ili zato što će od ljudi skrivati svoju laž i svoje nevjerstvo, ili zato što će svoju zabludu prikrivati mnoštvom onih koji ga slijede.²¹⁵

²¹¹ Hakim, 4/557–558, s pouzdanim lancem prenosilaca.

²¹² Ahmed, 2/58, s pouzdanim lancem prenosilaca.

²¹³ Ahmed, 2/58, br. 645, s pouzdanim lancem prenosilaca.

²¹⁴ Muslim. En-Nevevi, *El-Minhadž*, 18/61.

²¹⁵ *Lisanul-Areb* (11/236–237).

Dedžal je jedan od ljudi koji ima mnogo osobina koje su spomenute u hadisima kako bi ljudi bili poznati i da bi bili upozoreni na njegovo zlo. Kada se pojavi, vjernici će ga prepoznati i neće biti zavedeni jer će znati njegove osobine. Njime neće biti obmanjen niko drugi do neznalica za koje je već određeno da budu nesrećni, molimo Allaha da nas sačuva.

Od tih njegovih osobina je to da će on biti mlad, crvenog tena, nizak, imaće bujnu kosu, nisko čelo, široka prsa, desno oko će mu biti prekriveno kožom, ni ispupčeno ni udubljeno, kao zrno grožđice, na lijevom oku će imati izraslinu. Između njegovih očiju će mu pisati da je nevjernik i to će moći pročitati svaki musliman bio on pismen ili ne, od njegovih osobina je i to da će biti sterilan pa neće imati djece. Navest ćemo neke hadise koji su vjerodostojni, a u kojima se spominje Dedžal, kao i neke njegove osobine.

1. Poslanik, alejhisselam, kaže: “Zaista je Dedžal čovjek, nizak je kovrdžave kose, ćorav je u jedno oko, nije mu ni ispupčeno ni udubljeno.”²¹⁶

2. Poslanik, alejhisselam, kaže: “Dedžal je ćorav u lijevo oko i bujne je kose.”²¹⁷

3. Poslanik, alejhisselam, kaže: “Zaista između Dedžalovih očiju piše *nevjernik*.”²¹⁸

Nakon što se pojavi u posljednjem vremenu, Dedžal neće moći ući u Mekku i Medinu i to se potvrđuje u vjerodostojnim hadisima. Što se tiče ostalih mjesta, u njih će moći ulaziti. Njegovi sljedbenici će najviše biti jevreji, zatim nearapi, narod Turk, kao i beduini i brojne žene.²¹⁹ Dedžalova fitna će, zaista, biti velika i nju će poduzeti nekim neuobičajenim stvarima koje će mu Allah dati, pa će ljudi biti izbezumljeni.²²⁰

²¹⁶ Ebu Davud. Muhammed Abadi, *Avnul-ma'bud*, 11/443.

²¹⁷ Muslim. En-Nevevi, *El-Minhadž*, 18/60–61.

²¹⁸ Buhari. Ahmed el-Askalani, *Fethul Bari*, 13/91.

²¹⁹ *Ešratus-Sa'ah*, str. 309–311.

²²⁰ Isti izvor, str. 313.

KAKO SE ZAŠTITITI OD DEDŽALA

Poslanik, alejhisselam, svoj ummet je uputio na ono što će im pomoći da se zaštite od Dedžalove fitne, jer je On svoj ummet ostavio na jasnom putu od kojeg će odstupiti smo onaj koga čeka propast. Poslanik, alejhisselam, nije ostavio ni jedno dobro djelo a da svom ummetu nije ukazao na njega, niti je ostavio grijeh a da svoj ummet nije upozorio na njega.

Od stvari na koje je Poslanik, alejhisselam, upozorio jeste i Dedžalova smutnja, jer je to, zaista, najveća smutnja koja će pogoditi ummet sve do Sudnjeg dana. Svaki poslanik je svoj ummet upozoravao na Dedžala, a naš Poslanik, alejhisselam, mnogo je više svoj ummet upozoravao na Dedžala nego što su to radili prijašnji poslanici, jer je Allah Poslanika, alejhisselam, obavijestio o mnogim svojstvima Dedžala kako bi upozorio svoj ummet na njega. Neizbježno je to da će se Dedžal pojaviti u ovom ummetu, jer ovaj ummet je posljednji ummet, a poslanik Muhammed, alejhisselam, je posljednji poslanik. Navest ćemo nekoliko stvari uz pomoć kojih će se čovjek sačuvati Dedžalove fitne:

1. Čvrsto držanje i slijeđenje islamskih principa, jačanje imana, spoznaja Uzvišenog Allaha preko Njegovih lijepih imena i savršenih atributa koje ne posjeduje niko drugi mimo Allaha, pa će čovjek znati da je Dedžal čovjek koji jede i pije, a da je Allah iznad toga, ne trebaju mu ni voda ni piće i da niko prije smrti neće vidjeti Uzvišenog Allaha.

2. Da čovjek od Allaha traži da ga sačuva od fitne Dedžala, a naročito u namazu. Postoje vjerodostojni hadisi koji govore o tome. Poslanik, alejhisselam, bi u namazu dovio sljedećim riječima: "Allahu moj, Tebi se utječem od kazne u kaburu, i Tebi se utječem od smutnje Mesiha Dedžala."²²¹ (Muslim) Imam Muslim prenosi hadis Ebu Hurejrea, Allah njime zadovoljan bio, da je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Kada se neko od vas nađe na sjedenju u namazu, neka kod Allaha traži utočište od četiri stvari: Allahu moj, Tebi se utječem od

²²¹ Muslim; En-Nevevi, *El-Minhadž*, 5/87.

kazne kaburske i kazne džehennemske, Tebi se utječem od smutnje života i smrti i od smutnje Dedžala.”²²²

3. Učenje i pamćenje ajeta sure Kehf. Poslanik, alejhisselam, naredio je da se protiv Dedžala uči početak sure Kehf, a u nekim predajama se kaže da su to posljednji ajeti sure Kehf. Hadisi koji govore o tome su sljedeći: Poslanik, alejhisselam, je rekao: “Ko od vas doživi Dedžala i suoči se sa njime, neka prouči početak sure Kehf.”²²³ I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Ko bude napamet naučio prvih deset ajeta sure Kehf biće sačuvan Dedžalove smutnje.”²²⁴ Ovo su neke specifičnosti sure Kehf. Postoje vjerodostojni hadisi koji ukazuju na to da se ova sura treba čitati, naročito petkom. Imam Hakim je zabilježio hadis Ebu Se’da el-Hudrija da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Onog ko bude petkom učio suru Kehf, svjetlost će obasjavati sve do sljedećeg petka.”²²⁵

4. Izbjegavanje susreta sa njim će pomoći da se čovjek sačuva smutnje Dedžalove. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ko čuje da se je pojavio Dedžal neka izbjegava susret sa njim. Tako mi Allaha, biće ljudi koji će za sebe smatrati da su vjernici, a koji će povjerovati u Dedžala zbog moći koje su mu date.”²²⁶

A što se tiče uništenja Dedžala, njega će ubiti Isa, alejhisselam, i na to ukazuju brojni vjerodostojni hadisi.²²⁷

TRI POMRAČENJA

To je jedan od velikih predznaka Sudnjeg dana koji je spomenut u hadisu koji prenosi Huzejfe ibn Usejid, Allah njime zadovoljan bio, od Poslanika, alejhisselam: “Neće nastupiti Sudnji dan sve dok ne vidite deset predznaka...”, pa je spomenuo tri pomračenja:

²²² Isti izvor (5/87).

²²³ Isti izvor (18/65).

²²⁴ Isti izvor (6/92–93).

²²⁵ Hakim, 2/368.

²²⁶ *Sahihul-džami’ es-Sagir*, br. 6177.

²²⁷ *Ešratul-Sa’ah*, str. 333.

pomračenje na istoku, pomračenje na zapadu i pomračenje na Arabijskom poluotoku. Ova pomračenja biće velikih razmjera koja će zadesiti mnoga mjesta na istoku, zapadu i na Arabijskom poluotoku. Kroz historiju je poznato da su se dešavala razna pomračenja, ali ovaj hadis se ne odnosi na ova pomračenja već na druga, koja će biti mnogo većih razmjera.²²⁸

VATRA KOJA ĆE LJUDE GONITI KA MJESTU POLAGANJA RAČUNA

Od velikih predznaka Sudnjeg dana je i golema vatra koja će se pojaviti u Jemenu i koja će ljude tjerati ka mjestu polaganja računa i neposredno nakon te vatre će nastupiti Sudnji dan. U hadisu koji prenosi Huzejfe ibn Usejid, Allah njime zadovoljan bio, Poslanik, alejhisselam, kaže: “I posljednji predznak je vatra koja će se pojaviti u Jemenu i koja će tjerati ljude ka mjestu okupljanja.”²²⁹ U drugom predanju od Poslanika, alejhisselam, stoji: “Vatra koja će se pojaviti u Adenu (Jemen) i koja će tjerati ljude.”²³⁰ To što će se vatra pojaviti u Adenu (krajnji jug Arabijskog poluotoka) ne isključuje činjenicu da će, ljudi koji tad budu živjeli na istoku, biti tjerani prema zapadu, jer vatra će se pojaviti u Adenu, a kada se pojavi ona će se raširiti po cijeloj zemlji i tako će one koji su na istoku tjerati prema zapadu.²³¹

²²⁸ *Fethul-Bari*, Ibn Hadžer (13/84).

²²⁹ *Ešratus-Sa'ah*, str. 419.

²³⁰ Muslim, br. 2901.

²³¹ *Ešratus-Sa'ah*, str. 419.

TREĆE POGLAVLJE

PUHANJE U ROG

PRVO: ŠTA JE TO ROG?

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلٌّ أَتَوْهُ
دَاخِرِينَ.

A na Dan kad se u Rog puhne, pa se smrtno istrave i oni na nebesima i oni na Zemlji, izuzev onih koje Allah bude htio da poštedi, svi će Mu ponizno doći. (En-Neml, 87)

Puhanje u Rog je u Kur'anu spomenuto u različitim kontekstima:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْحَةٌ وَاحِدَةٌ.

A kad jednom u Rog bude puhnuto. (El-Haka, 13)

مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ.

A ne čekaju drugo do jedan strašni zvuk koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti. (Jasin, 49)

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ. تَتَّبِعُهَا الرَّادِفَةُ.

Na Dan kada ono što potresa potrese, za kojim će doći slijedeći. (En-Naziat, 6–7)

فَأَتَمَّا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ.

Bit će to samo naredba jedna, i oni će odjednom gledati. (Es-Safat, 19)

Melek Israfil će, iz srdžbe, puhnuti u Rog tako jako da će zemlja i srca ljudi zadrhtjeti.

DRUGO: KOLIKO PUTA ĆE BITI PUHNUTO U ROG

Islamski učenjaci su se razišli po ovom pitanju i imaju više stavova:

1. Biće puhnuto u Rog tri puta. Prvi put će biti puhnuto kada će se prestraviti sve što je živo, drugi put kad puhne svi će umrijeti i treći put će biti puhnuto kada će svi ponovo biti oživljeni. Ovaj stav dokazuju Allahovim riječima u kojima se spominje tri puhanja u Rog.

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَرَعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوِّهٍ
دَاخِرِينَ.

A na Dan kad se u Rog puhne, pa se smrtno istrave i oni na nebesima i oni na Zemlji, izuzev onih koje Allah bude htio da poštedi, svi će Mu ponizno doći. (En-Neml, 87) Ovo je prvo puhanje. I rekao je Uzvišeni Allah:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى
فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ.

I u Rog će biti puhnuti i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u Rog drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati. (Ez-Zumer, 68) U ovom ajetu su spomenuta dva puhanja: puhanje uslijed kojeg će svi ljudi pomrijeti i puhanje nakon kojeg će svi ljudi biti oživljeni. Učenjaci kažu: “Puhanje uslijed kojeg će se sva čiva bića uplašiti u potpunosti se razlikuje od puhanja uslijed kojeg će sva bića umrijeti”, ovo svoje mišljenje dokazuju i dugim hadisom u kojem se spominju tri puhanja.²³²

²³² Hadis koji govori o puhanju u Rog, a koji je zabilježio Bejhaki u poglavlju *El-Ba'su ven-nušur*, str. 325, i ovaj hadis je slab i neprihvatljiv.

2. Biće puhnuto u Rog dva puta. Prvi put kada će sva živa bića pomrijeti i drugi put kada će biti ponovo oživljeni. Ovaj svoj stav dokazuju vanjskim značenjem Allahovih riječi:

مَا يَنْظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ. فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ. وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ. قَالُوا يَا نُبُوْلَنَا مَنْ بَعَثَنَا مِنْ مَرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ.

A ne čekaju drugo do jedan strašni zvuk koji će ih, dok se budu jedni s drugima prepirali, obuzeti, pa neće moći ništa oporučiti, niti se porodici svojoj vratiti. I puhnut će se u Rog, a oni iz grobova prema Gospodaru svome hrle. Reći će: “Teško nama! Ko nas iz naših grobova oživi. “Ovo je ono što je obećao Svemilosni, a poslanici su istinu govorili!” (Jasin, 49–52)

U Allahovim riječima *a ne čekaju drugo do jedan strašni zvuk* spomenuto je prvo puhanje u Rog.

U Allahovim riječima *i puhnut će se u Rog, a oni iz grobova prema Gospodaru svome hrle* spomenuto je drugo puhanje.

U Allahovim riječima *na Dan kada se Zmelja potresom zatrese, za koji će slijediti sljedeći* spomenuta su dva puhanja u Rog: prvo i drugo.²³³

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Između dva puhanja proći će četrdeset!” Prisutni rekoše: “Je li četrdeset dana, Ebu Hurejre?” “Nisam siguran” – odgovori on. “Je li četrdeset godina?” – upitaše oni. A on odgovori: “Nisam siguran!” Pa ga oni ponovo upitaše: “Je li četrdeset mjeseci?” A on im odgovori: “Nisam siguran, ali će čovjekovo tijelo cijelo istruhnuti, osim repnjače od koje će ponovo biti stvoren.”²³⁴

Možemo reći da je puhanje u kojem će se ljudi prestraviti i puhanje u kojem će ljudi umrijeti, jedno puhanje koje će početi tako da se ljudi prestrave, a završiće se smrću živih bića i u kojem će postojati vremenska udaljenost. Drugim riječima, Uzvišeni Allah će meleku Israfilu narediti da dugo puha u Rog, pa će se ljudi prestraviti i

²³³ *Tefsir Ibn Kesir*, (4/466), *Fethul-Bari*, (11/374).

²³⁴ Buhari, br. 4536; Muslim, br. 2955.

doživjeće potres Sudnjeg dana. Nakon toga će mu narediti da puhne još jače, te će pomrijeti sve što postoji na nebesima i na zemlji, osim onih koje Uzvišeni Allah poštedi.²³⁵

To se može i dokazati hadisom Poslanika, alejhisselam, u kojem stoji: “Dedžal će se pojaviti u mom ummetu i boraviće četrdeset.” U istom tom hadisu Poslanik, alejhisselam, rekao je: “... nakon toga živjeće lijepim životom, zatim će biti puhnuto u Rog i do koga kod dopre taj zvuk podići će glavu. Prvi koji će čuti taj zvuk je čovjek koji će popravljati korito svojih deva, pa će pasti mrtav, pa će i svi ostali ljudi pasti mrtvi.”²³⁶

Postepeno dopiranje zvuka do ljudi i njihovo podizanje glave jasno nam ukazuje na to da početak puhanja u Rog nije kao kraj. Na početku puhanja u Rog taj zvuk neće čuti svi ljudi²³⁷, jer u hadisu se kaže da prvi ko će čuti taj zvuk jeste čovjek koji će u to vrijeme popravljati korito svojih deva. Iz hadisa se razumije da neće svi ljudi umrijeti odmah čim čuju taj zvuk. Dakle, da je početak tog zvuka takav da svi ljudi umru, ne bi postojalo te vremenske razlike i mogućnosti da ljudi postepeno čuju taj glas, već se zvuk puhanja u Rog postepeno povećava i postaje sve jači i jači sve dok ne ispuni cio svemir i na kraju će se sve zatresti. Ta postepenost u povećanju zvuka i puhanja u Rog je podobnija da izazove najveći mogući strah u srcima najgorih ljudi koji će doživjeti Sudnji dan. Njih će Uzvišeni Allah na dunjaluku kazniti tako da će doživjeti određene strahote Sudnjeg dana, onako kako Allah želi da ih kazni, a zatim će narediti da se desi najjače puhanje usljed kojeg će ljudi pomrijeti.²³⁸

1. Melek Israfil čeka naredbu da puhne u Rog

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Od kad je Israfil primio zaduženje da puhne u Rog, on neprestano i ne trepćući gleda u Arš,

²³⁵ *Rihletun kabler-rehil*, Bešir Abdullah, str. 39.

²³⁶ Muslim, br. 7307.

²³⁷ *Rihletun kabler-rehil*, Bešir Abdullah, str. 39.

²³⁸ Isti izvor, str. 40.

jer se boji da mu ne bude naredeno da puhne u Rog u trenutku kad trepne. Od tog netreptanja njegove su oči kao dvije sjajne zvijezde.”²³⁹

2. Kako da uživamo u životu a melek Israfil je spreman da puhne u Rog

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Kako da uživam u životu, a Israfil drži Rog u ustima i čeka naredbu od Allaha da puhne”, a muslimani mu rekoše: “Šta da mi kažemo, Allahov Poslaniče?” “Recite: ‘Dovoljan nam je Allah i divan li je On zaštitnik i na svoga Gospodara se oslanjamo’” – reče im Poslanik, alejhisselam.²⁴⁰

3. Dan u kojem će biti puhnuto u Rog

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Najbolji vaš dan je petak. U petak je Adem, alejhisselam, stvoren, i u petak je preselio. U petak će biti puhnuto u Rog i u petak će biti Smak svijeta, pa što više salavata donosite na mene u petak jer mi se vaši salavati predočavaju. To je tako jer je Allah zabranio zemlji da jede tijela vjerovjesnika.”²⁴¹

4. Ko će biti pošteđen straha i smrti uslijed puhanja u Rog

Uzvišeni Allah kaže:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعَقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ
فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ.

I u Rog će biti puhnuto, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u Rog drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati. (Ez-Zumer, 68)

Jedna skupina učenjaka kaže da se u Allahovim riječima *ostat će samo oni koje bude Allah odabrao* misli na meleke. Neki učenjaci su rekli da su to poslanici, a neki kažu da su to šehidi. A ima i onih koji kažu da su to hurije itd. Najispravnije mišljenje je ono u kome se kaže da nije prenijet nijedan šerijatski tekst, ajet ili hadis, koji nam

²³⁹ *Es-Silsiletus-Sahihah*, Albani, br. 1078.

²⁴⁰ *Es-Silsileuts-sahihah*, br. 1079.

²⁴¹ *Sahihul-džami'*, br. 4000.

eksplicitno govori o tome ko su oni koje će Allah poštediti strahote i smrti uslijed puhanja u Rog. Upravo zbog toga to su nama nepoznate (gajb) stvari koje zna samo Uzvišeni Allah, kao i vrijeme kada će nastupiti Sudnji dan; o tome nas Allah nije obavijestio.²⁴²

TREĆE: AJETI KOJI SE ODOSE NA PRVO PUHANJE U ROG

1. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَرَعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوِّهٍ
دَاخِرِينَ.

A na Dan kad se u Rog puhne, pa se smrtno ustrave i oni na nebesima i oni na Zemlji, izuzev onih koje Allah bude htio da poštedi, svi će Mu ponizno doći. (En-Neml, 87)

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى
فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ.

I u Rog će biti puhnuto, i umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u Rog drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati. (Ez-Zumer, 68)

3. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا يَنْظُرُ هَؤُلَاءِ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً مَّا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ.

A i ovi samo čekaju jedan zvuk koji neće biti ponovljen. (Sad, 15)

4. Uzvišeni Allah kaže:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ.

To će biti samo glas jedan. (Es-Safat, 19)

5. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاحِفَةُ.

Dan kada se Zemlja potresom zatrese. (En-Naziat, 6)

²⁴² Medžmuu'l-Fetava, (4/261); Rihletun iled-daril-ahireh, str. 341.

ČETVRTO: AJETI KOJI SE ODOSE NA DRUGO PUHANJE U ROG

1. Uzvišeni Allah kaže:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنْظُرُونَ.

To će biti samo glas jedan, i svi će odjednom progledati. (Es-Safat, 19)

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا.

I Mi ćemo tada ostaviti da se jedni od njih kao talasi sudaraju s drugima. I puhnut će se u Rog, pa ćemo ih sve skupiti. (El-Kehf, 99)

3. Uzvišeni Allah kaže:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُمْ مِنَ الْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنْسِلُونَ.

I puhnut će se u Rog, a oni iz grobova prema Gospodaru svome hrle. (Jasin, 51)

4. Uzvišeni Allah kaže:

إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ.

Bit će to samo jedan strašni zvuk, a oni pred Nas svi dovedeni. (Jasin, 53)

5. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا.

Dan kada će se u Rog puhnuti, pa ćete vi, sve skupina po skupina, dolaziti. (En-Nebe, 18)

6. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا.

Na Dan kada će se u Rog puhnuti. Tog Dana ćemo nevjernike modre sakupiti. (Ta-Ha, 102)

7. Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ.

Pa kada se u Rog puhne, tad rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati. (El-Mu'minun, 101)

8. Uzvišeni Allah kaže:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمَ الْوَعِيدِ.

I u Rog će se puhnuti. To je dan kojim se prijeti. (Kaf, 20)

9. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ.

Dan kada će oni čuti istinit glas – to će biti Dan ožvjljenja. (Kaf, 42)

10. Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْحَةٌ وَاحِدَةٌ.

A kada se jednom u Rog puhne... (El-Haka, 13)

11. Uzvišeni Allah kaže:

فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ.

Tog će se dana Smak svijeta dogoditi. (El-Haka, 15)

PETO: AJETI KOJI SE MOGU ODNOSITI NA OBA PUHANJA U ROG

1. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا مِنْ مَّكَانٍ قَرِيبٍ. وَقَالُوا ءَأَمَّا بِهِءُ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاطُشُ مِنْ
مَّكَانٍ بَعِيدٍ. وَقَدْ كَفَرُوا بِهِءُ مِنْ قَبْلُ وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَّكَانٍ بَعِيدٍ. وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ
مَا يَشْتَهُونَ كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِّن قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُّرِيبٍ.

A da ti je vidjeti kad ih strava uhvati – umaći neće moći; izbliza bit će ščepani – i kada reknu: “Vjerujemo u Istinu!” A kako vjerovanje mogu prihvatiti s ovog dalekog mjesta?! U nju oni nisu prije vjerovali, nagađajući izdaleka o onome što je čulima nedokučivo; i između njih i onoga što budu željeli bit će prepreka, kao što je prije bilo učinjeno s njima sličnim, jer su svi oni, doista, mnogo sumnjali. (Sebe, 51–54)

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن فَيَكُونُ قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ
يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَلِيمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ.

Samo će On imati vlast na Dan kada se u Rog puhne; On zna ono što je čulima nedokučivo i ono što je pojavno; On je Mudri i Onaj Koji sve u potpunosti zna. (El-Ena'm, 73)

3. Uzvišeni Allah kaže:

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكْرٍ.

Na dan kada ih glasnik pozove na nešto užasno. (El-Kamer, 6)

Imam Kurtubi je rekao: "Glasnik je melek Israfil, alejhisselam."²⁴³ Dakle, nešto užasno na šta će glasnik pozivati jeste puhanje u Rog, a Allah najbolje zna.²⁴⁴

²⁴³ El-Džamiiu'l-ahkamil-kur'an, Kurtubi, (17/85).

²⁴⁴ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim ves-sunnetil-mutahereti, str. 220.

TREĆI DIO

OŽIVLJENJE,
SAKUPLJANJE
STVORENJA I STRAHOTE
SUDNJEG DANA

PRVO POGLAVLJE

OŽIVLJENJE

Oživljenje je ponovno vraćanje stvorenja nakon njihove smrti, radi polaganja računa i nagrade za dobra, a kazne za loša djela²⁴⁵.

Uzvišeni Allah je rekao:

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَسٰءُوْا بِمَا عَمِلُوْا وَيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحَسَنٰى.

Da bi, prema onom kako su radili, kaznio one koji rade zlo, a najljepšom nagradom nagradio one koji čine dobro. (En-Nedžm, 31)

Kur'an se, dokazujući postojanje oživljenja, služi veoma djelotvornim metodama koje objedinjuju vjerovanje u oživljenje, koje je usađeno u ljudskim dušama, i ono što čulom sluha i vida dokučuju i opažaju, i između svega onoga što nije u suprotnosti sa zdravim razumom. To je ono po čemu se odlikuje Kur'an Časni.²⁴⁶

PRVO: DOKAZIVANJE OŽIVLJENJA KROZ PRIMJERE ONIH KOJE JE ALLAH USMRTIO, A ZATIM IH OŽIVIO

1. Narod Musaa, alejhisselam:

²⁴⁵ *El-Lubabu fi šerhil-akideti ala dav'is-sunneti vel-kitabi*, dr. Muhammed Muhammed Ez-Zubejdi, str. 216.

²⁴⁶ *Dirasetu fi tefsiril-mevdui'*, dr. Ibrahim el-Elmei, str. 302.

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ. ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ.

I kada ste vi rekli: “Musa, mi ti nećemo vjerovati dok Allaha jasno ne vidimo!”, pa vas je strašna kazna obuzela, a vi ste gledali. Zatim smo vas poslije smrti vaše oživili, da biste zahvalni bili. (El-Bekare, 55–56)

2. Čovjek koji je udaren jednim organom od zaklane krave. Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مِمَّا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ. فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَى وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ.

I kada ste jednog čovjeka ubili, pa se o njemu prepirali počeli, Allah je dao da iziđe na vidjelo ono što ste bili sakrili. Pa smo Mi rekli: “Udarite ga jednim njezinim dijelom!” I eto, tako Allah mrtve vraća u život i pruža vam dokaze Svoje, da biste shvatili. (El-Bekare, 72–73)

3. Oni o kojima je Uzvišeni Allah rekao:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ.

Zar ne znaš za one koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli, a bijaše ih na hiljade, pa im je Allah rekao: “Pomrite!”, a poslije ih je oživio. (El-Bekare, 243)

4. Ono što se dogodilo Uzejru. Uzvišeni Allah kaže:

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ وَقَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةً عَامٍ فَأَنْظِرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَأَنْظِرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَأَنْظِرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

Ili za onoga koji je, prolazeći pored jednoga naselja koje je bilo do temelja porušeno i pusto, povikao: “Kako će Allah oživiti ove što su pomrli!” I Allah ga mrtvim učini stotinu godina, a zatim ga oživi i upita: “Koliko si ostao?” On reče: “Ostao sam dan ili dio dana!” Tada mu reče: “Ne, ostao si stotinu godina! Pogledaj jelo svoje i piće svoje, nije se pokvarilo! A pogledaj i magarca svoga, to smo uradili da te učinimo znakom za ljude, a pogledaj i kosti, kako ih sastavljamo, a onda mesom oblažemo!”

I kada njemu bi jasno, povika: "Ja znam da Allah, doista, nad svime ima moć!" (El-Bekare, 259)

5. Ibrahimovo, alejhisselam, pitanje kako Allah oživljava mrtve, Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي ۗ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ أَجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ.

A kada Ibrahim reče: "Gospodaru moj, pokaži mi kako oživljuješ umrle?", On reče: "Zar ne vjeruješ?!" "Dakako, vjerujem", odgovori on, "ali da mi se srce smiri!" Zatim mu reče: "Pa, onda, uzmi četiri ptice, isijeci ih, pa po jedan dio njihov stavi na svaki brežuljak. Zatim ih pozovi, doći će ti žureći! Znaj da je Allah, zaista, silan i mudar." (El-Bekare, 260)

6. Uzvišeni Allah nas je obavijestio o tome da je Isa, alejhisselam, Allahovom dozvolom, oživljavao mrtve. Uzvišeni Allah kaže:

وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطَّيْرِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ.

I poslat će ga kao poslanika sinovima Israilovim: "Donio sam vam znak od Gospodara vašega: oblikovat ću vam od ilovače nešto poput ptice, i u nju puhnuti, pa će, Allahovom dozvolom, ptica biti; iscijelit ću slijepa od rođenja i gubava, i oživljavat ću mrtve dozvolom Allahovom. (Ali Imran, 49)

7. Priča o stanovnicima pećine. Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِن آيَاتِنَا عَجَبًا. إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا.

Mišliš li ti da su stanovnici pećine i Rekima bili čudo među znakovima Našim?! Kad se nekoliko momaka u pećinu sklonilo pa reklo: "Gospodaru naš, daruj nam Svoju milost i daj da ovo naše stanje na dobro izađe." (Kehf, 9–10)

Svi dokazi koje sadrže navedeni ajeti su materijalni i osjetljivi, svi ukazuju na oživljavanje mrtvih nakon smrti i nedvosmisleno pokazuju Allahovu moć. Uzvišeni Allah je Poslanika, alejhisselam,

obavijestio o tome da će se ljudi biti oživljeni, sakupljeni na mjestu polaganja računa i obaveza je vjerovati u to.²⁴⁷

DRUGO: DOKAZIVANJE OŽIVLJENJA POMOĆU PRVOG STVARANJA

Ajeti koji dokazuju na to su sljedeći:

Uzvišeni Allah kaže:

يَسْأَلُهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِّن نُظْفَةٍ ثُمَّ مِّن عِلْقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِيَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَىٰ الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ وَأُنتَبَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ. ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي الْقُبُورِ.

O ljudi! Ako ste u sumnji spram proživljenja, pa Mi smo vas, zaista, stvorili od prašine, zatim od kapi sjemena, potom od zakvačka, zatim od grude mesa, oblikovanog i neoblikovanog, da bismo vama objasnili! A u matericama zadržavamo šta hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad rađate i da poslije do muževnog doba uzrastete; neko od vas umire, a neko duboku starost doživljava, tako da, nakon što je znao, ne zna ništa. I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju vodu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno. To je zato što je Allah, baš On, zaista, Istina i što On oživljava mrtve, i što On nad svime ima moć, i što će Čas oživljenja, u to nema sumnje, doći i što će Allah one u grobovima oživiti. (El-Hadždž, 5–7)

Ovi ajeti nam u detalje govore o etapama čovjekovog stvaranja i te etape na nakoliko načina ukazuju na to da je Uzvišeni Allah kadar i moćan da ljude oživi nakon smrti. Uzvišeni Allah poručuje ljudima: ako sumnjate u oživljenje, ne sumnjate u to da postojite, kao što ne sumnjate u vaše stvaranje koje se odvijalo kroz etape, te nakon toga umirete i nakon smrti bićete oživljeni, baš onako kako vam je

²⁴⁷ Dirasetu fi tefsiril-mevdui', dr. Ibrahim el-Elmei, str. 305.

obećano, to je slično prvom stvaranju. Prema tome, ova dva primjera su ista kada je u pitanju mogućnost da se dogode i samo događanje.

Dakle, vaše oživljenje kao novih stvorenja nakon što ste umrli je kao i vaše prvo stvaranje u koje ne sumnjate. Kako možete negirati jedno od ta dva stvaranja iako ste svjesni toga?!²⁴⁸

Zaista ovi ajeti sadrže racionalne dokaze o oživljenju nakon smrti. Oni oslikavaju Allahovu moć, unutar koje se nalazi oživljenje, kao i to da je čovjek stvoren od zemlje, i to da taj ugrušak, od kojeg je čovjek nastao, prolazi kroz nekoliko etapa, i to da se zemlja zazeleni nakon mrtvila njezina. Sve je to zato jer je Uzvišeni Allah istina, i to da život prolazi kroz navedene etape, što ukazuje na Allahovu volju kojom se sve to zbiva i uređuje. Neraskidiva je veza između toga da je Uzvišeni Allah istina i između tog nepromjenljivog zakona koji je On uspostavio. Ovi ajeti ukazuju na to da oživljenje mrtvih nakon smrti potpada pod moć Uzvišenog Allaha, Koji je život prvi put i stvorio: *i On je kadar oživjeti one koji se nalaze u grobovima* (El-Hadždž, 6), da bi dobili ono što zaslužuju. Mudrost stvaranja i upravljanja svime iziskuje to da je oživljenje neminovno. Etape stvaranja čovjeka, od toga da je bio ugrušak koji je nastao od kapi sjemena, a zatim, nakon što se rodio i ugledao svjetlost, ukazuje na to da će Allahova volja, koja vodi i uređuje te etape, čovjeka dovesti do savršenstva u Džennetu, u kojem savršenstvo vlada. Čovjek na dunjaluku ne može postići savršenstvo, jer ono stagnira i opada *pa začas zaboravljaju ono što saznavaju* (El-Hadždž, 5). Bez imalo sumnje, postoji Drugi svijet, u kojem će čovjek doći do savršenstva. Sve navedene etape ukazuju na to da će čovjek biti oživljen nakon smrti, ukazuju i na to da je Onaj Koji je kadar prvi put stvoriti, kadar i drugi put to učiniti, ukazuju na to da će Uzvišeni Allah svojom voljom čovjekov život na Ahiretu dovesti do savršenstva. Na taj način ovi ajeti govore o prvom stvaranju, oživljenju, polaganju računa, nagradi i kazni, ukazuju na

²⁴⁸ *I'lamul-muvekii'n*, Ibn Kajjim, str. 436.

to da postoji Onaj Koji je sve stvorio, Koji je sve uredio, Onaj čije postojanje nije upitno.²⁴⁹

TRÉĆE: DOKAZIVANJE OŽIVLJENJA POMOĆU STVARANJA NEBESA I ZEMLJE

Stvaranje kosmosa, nebesa i Zemlje mnogo je veće i zahtjevnije od stvaranja čovjeka. Ajeti koji ukazuju na to su sljedeći:

1. Uzvišeni Allah kaže:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا
لَّا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا.

I što su govorili: "Zar kad postanemo kosti i prah, zar ćemo kao nova stvorenja doista biti oživljeni?!" Zar oni ne znaju da je Allah, Stvoritelj nebesa i Zemlje, kadar da stvori slične njima i da im je već odredio čas oživljenja, u koji nema sumnje? Ali zulumčari samo poriču. (El-Isra, 98–99)

2. Uzvišeni Allah kaže:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَعْزِبْ عَنْهَا بِقَدْرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ
بَلَىٰ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

Zar ne znaju da je Allah – Koji je nebesa i Zemlju stvorio i Koji nije, stvarajući ih, iznemogao – kadar oživiti mrtve?! Jeste, uistinu On nad svime ima moć. (El-Ahkaf, 33)

3. Uzvišeni Allah kaže:

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ.

Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On je Stvoritelj, Sveznajući. (Jasin, 81)

²⁴⁹ Fi zilalil-Kur'an (4/2409–2411), s određenim intervencijama u tekstu, *Ed-Delal-tul-aklijetu fil-Kur'an*, dr. Abdul-Kerim Ubejdat, str. 437.

ČETVRTO: DOKAZIVANJE OŽIVLJENJA POMOĆU STVARANJA RAZNOLIKOG BILJA

Ajeti koji govore o tome su sljedeći:

1. Uzvišeni Allah kaže:

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۗ حَتَّىٰ إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ.

*On je Taj Koji šalje vjetrove kao radosnu vijest milosti Svoje; a kad oni pokrenu teške oblake, Mi ih prema mrtvom predjelu potjeramo, pa na njega kišu spustimo i učinimo da uz njenu pomoć rastu plodovi sva-
kovrsni; tako ćemo i mrtve oživiti da biste se prisjetili i pouku prihvatili!*
(El-A'raf, 57)

2. Uzvišeni Allah kaže:

وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَمَاذَا سُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۗ كَذَٰلِكَ النُّشُورُ.

*Allah je Onaj Koji šalje vjetrove koji pokreću oblake, te ih ka mrtvim predjelima navodimo i njima zemlju, nakon što je mrtva bila, oživlja-
vamo: takvo će i proživljenje biti.* (Fatir, 9)

3. Uzvišeni Allah kaže:

وَمِنْ آيَاتِهِ ۚ أَنْ تَرَى الْأَرْضَ خَدِشَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتَىٰ ۗ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

A od znakova je Njegovih i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja. Onaj Ko njoj daje život oživit će sigurno i umrle. On nad svime ima moć. (Fussilet, 39)

4. Uzvišeni Allah kaže:

وَفِي الْأَرْضِ قِطْعٌ مُتَجَلِّوْرَاتٌ ۖ وَجَدْتُمْ مِّنْ أَعْنَابٍ ۖ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنَوَانٌ ۖ وَعَيْرٌ صِنَوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَجِدٍ ۖ وَنُقُضٌ ۖ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الْأُكُلِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ. وَإِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ۖ أَءِذَا كُنَّا تُرَابًا أَعْنَاءًا لِّفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ۗ

*Na Zemlji ima predjela koji se jedni s drugima graniče, i bašča s grož-
đem, i njiva, i palmi; sa više izdanaka i samo s jednim, i jednom te istom*

vodom se napajaju; ipak plod nekih činimo ukusnijim od drugih. U tome, doista, ima znakova za ljude koji razumiju. A ako se čudiš, pa – čudo su riječi njihove: “Zar ćemo kad prah budemo, zaista ponovo biti stvoreni?” (Er-Ra’d, 4–5)

5. Uzvišeni Allah kaže:

يَأْيُهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّظْفَةٍ ثُمَّ مِّن عِلْقَةٍ ثُمَّ مِّن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لَتَبَلَّغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِن كُلِّ رَوْحٍ بِهِيجٍ.

I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju vodu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno. To je zato što je Allah, baš On, zaista, Istina i što On oživljava mrtve, i što On nad svime ima moć, i što će Čas oživljenja, u to nema sumnje, doći i što će Allah one u grobovima oživiti. (El-Hadždž, 5)

U ovim ajetima je Uzvišeni Allah oživljenje zemlje nakon mrtvila njezina i nicanje bilja uporedio sa oživljenjem ljudi iz grobova. Allah je to naveo kao primjer i kao dokaz za nekoliko stvari:

1) Postojanje Stvoritelja i to da je On istina, a to iziskuje to da On Uzvišeni posjeduje savršena svojstva koja ukazuju na Njegovu potpunost, moć, snagu, mudrost, vječni život, sveobuhvatno znanje, milost.

2) On će oživjeti mrtve.

3) Allahova moć je sveobuhvatna.

4) Sudnji dan će doći i u to nema nimalo sumnje.

5) On Uzvišeni će mrtve izvesti iz njihovih grobova kao što bilje niče iz Zemlje.²⁵⁰

6) Uzvišeni Allah kaže:

²⁵⁰ I’lamul-muvekiin, (1/144–145), Ed-Delaletul-aklije, str. 444.

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبْرَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ. وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ تَضِيدٌ. رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلَدَةً مَيِّتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ.

Mi s neba spuštamo blagoslovljenu vodu i činimo da uz pomoć njenu niču vrtovi i žito koje se žanje, i visoke palme u kojim su zameci nagomilani jedni iznad drugih, kao opskrbu robovima svim, a Mi njome i mrtve predjele oživljavamo; tako će i proživljenje biti. (Kaf, 9–11)

Allahove riječi *a Mi njome i mrtve predjele oživljavamo* podrazumijevaju onaj dio zemlje koji je pogodila suša, pa kada Uzvišeni Allah spusti kišu, ona oživi, uzbuja i iz nje iznikne raznovrsno bilje i cvijeće. Ovo je primjer za oživljenje nakon smrti, nakon nestanka. Kao što Allah da da zemlja zazeleni nakon mrtvila, tako će Allah oživjeti mrtve nakon njihove smrti. Sve ovo su pokazatelji Allahove moći, koji su vidljivi i mogu se osjetiti, koji su mnogo iznad toga da ih mogu negirati oni koji ne vjeruju u oživljenje.²⁵¹

PETO: DOKAZIVANJE OŽIVLJENJA POMOĆU STVARANJA VATRE IZ ZELENOG DRVEĆA

Drvo, nakon što se posiječe, postaje drvo za ogrijev i u njemu nestaje svaki vid života. A nakon što se njime zapali vatra, ono se pokrene, a pokret je znak života. Onaj Koji je kadar učiniti, On je kadar i mrtve oživjeti. Dokaz za ovo Allah je u Kur'anu spomenuo na dva mjesta:

1. Uzvišeni Allah kaže:

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ. ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ.

Kažite vi Meni: vatru koju palite – da li drvo za nju vi ili Mi stvaramo? (El-Vakia, 71–72)

2. Uzvišeni Allah kaže:

أَوَلَمْ يَرِ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ. وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ. قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ. قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ. الَّذِي

²⁵¹ Tefsir Ibn Kesir, (4/222), Tefsir Taberi (21/55).

جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ. أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ. إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ. فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.

Kako čovjek ne vidi da ga Mi od kapi sjemena stvaramo, i opet otvoreno osporava, i Nama navodi primjer, a zaboravlja kako je stvoren, i govori: "Ko će oživiti kosti, kad budu truhle?" Reci: "Oživiti će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio, Onaj Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete." Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On je Stvoritelj, Sveznajući. A Njegova naredba, kada nešto hoće, jeste da samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude. Pa neka je uzvišeni Onaj u Čijoj je ruci vlast nad svim, i Njemu ćete vraćeni biti! (Jasin, 77–83)

Ovi kur'anski ajeti uz pomoć tri racionalna dokaza pobijaju dokaze i mišljenja onih koji negiraju oživljenje nakon smrti.

Prvi dokaz se nalazi u dokazivanju oživljenja pomoću prvog stvaranja. Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ.

Reci: "Oživiti će ih Onaj Koji ih je prvi put stvorio; On dobro zna sve što je stvorio." (Jasin, 79)

Drugi dokaz sadržan je u stvaranju vatre iz zelenog drveta. Ovdje se radi o suprotnosti, jer zeleno drvo je puno vode, pa Onaj Ko je kadar da ga učini suhim i da se koristi za nalaganje vatre kadar je da mrtve oživi iz njihovih kabura. Uzvišeni Allah kaže:

الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنْتُمْ مِنْهُ تُوقِدُونَ.

Onaj Koji vam iz zelenog drveća vatru stvara i vi njome potpaljujete. (Jasin, 80)

Treći dokaz sadržan je u stvaranju nebesa i Zemlje, tj. Onaj Koji je kadar da stvori nebesa i Zemlju, On je kadar stvoriti čovjeka. Uzvišeni Allah kaže:

أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِقَدِيرٍ عَلَىٰ أَنْ يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ. إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ.

Zar Onaj Koji je stvorio nebesa i Zemlju nije kadar stvoriti njima slične? Jeste, On je Stvoritelj, Sveznajući. A Njegova naredba, kada nešto hoće, jeste da samo za to rekne: "Budi!" – i ono bude. (Jasin, 81–82)

ŠESTO: DOKAZIVANJE OŽIVLJENJA TIME DA ALLAHOVA MUDROST I PRAVEDNOST NALAŽU POSTOJANJE OŽIVLJENA I POLAGANJE RAČUNA

Uzvišeni Allah nije ljude stvorio uzalud i nije dozvolio da oni budu sami sebi prepušteni.

1. Uzvišeni Allah kaže:

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ. فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ.

*“Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete vratiti?”
I neka je Uzvišen Allah, Vladar Istiniti, nema drugog boga osim Njega,
Gospodara Arša divnoga! (El-Mu'minun, 115–116)*

2. Uzvišeni Allah kaže:

أَلَيْسَ الْإِنْسَانُ أَنْ يُنْفَكُ سُدًى.

Zar čovjek misli da će sam sebi prepušten biti, da neće odgovarati? (El-Kijame, 36) Zar razuman čovjek može vjerovati da je čovjek, na ovom svijetu, ostavljen i prepušten sam sebi, da nema nikakvih naredbi niti zabrana i da će istruhnuti u kaburu, da neće biti oživljen? To ne priliči Allahu i Njegovoj mudrosti, pa sve što je Allah stvorio i sve što dolazi od Njega proistekne, ima svoju mudrost.²⁵²

U životu na ovom svijetu vidimo da zulumčari čine zulum sve do posljednje minute svog života i niko ih u tome ne sprječava. Vidimo obespravljene kojima se nepravda nanosi sve do posljednjeg trenutka svog života i niko im ne pomaže. Pa ako je smrt kraj svega, gdje je onda pravda i mudrost? Zar je mudro i pravično da život teče svojim tokom i da niko ne odgovara za svoja djela? Zbog toga se u Kur'anu

²⁵² Fethul-Kadir, Ševkani, (5/342).

na nekoliko mjesta potvrđuje da je smrt nužnost koju iziskuje Allahova pravednost i mudrost.²⁵³

3. Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ.

Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao s onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će u ovom životu i nakon smrti biti isti?! Kako loše rasuđuju! (El-Džasije, 21)

4. Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ.

Zar ćemo postupiti s onima koji vjeruju i čine dobro kao s onima koji prave nered na Zemlji, i zar ćemo postupiti s onima koji se grijeha klone isto kao i s grešnicima?! (Sad, 28)

5. Uzvišeni Allah kaže:

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ. مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ.

Zar ćemo muslimane sa prestupnicima izjednačiti?! Šta vam je, kako rasuđujete? (El-Kalem, 35–36)

6. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ذَلِكُمْ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ.

Mi nismo uzalud stvorili nebo i Zemlju i ono što je između njih; tako misle nevjernici, pa teško nevjernicima kad budu u Vatri! (Sad, 27)

SEDMO: ALLAHOVA OBAVIJEST DA ĆE SE SUDNJI DAN DOGODITI

Najveći dokaz da će se Sudnji dan dogoditi je to što nas je Uzvišeni Allah obavijestio o tome, pa onaj ko vjeruje u Uzvišenog Allaha i vjeruje Poslaniku kojeg je Allah poslao, onaj ko vjeruje u Knjigu koju je Allah objavio, takav nema nimalo sumnje kada je u pitanju vjerovanje

²⁵³ Ed-Delaletul-aklijetu fil-Kur'ani ve mekanetuha fi takriri mesailil-akideti, str. 448.

u oživljenje, sakupljanje ljudi na mjesto polaganja računa, nagrada i kazna, Džennet i Džehennem. Uzvišeni Allah nas je u Kur'anu na različite načine obavijestio o tome, kako bi to ostavilo više traga i bilo djelotvornije na ljudska srca.

1. U nekim ajetima Allah nas je obavijestio o onom svijetu upotrebljujući čestice za pojačavanje značenja, kaže Allah Uzvišeni:

إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ.

Čas oživljenja sigurno će doći, od svakog ga tajim. (Ta-Ha, 15)

Uzvišeni Allah je rekao:

وَإِنَّ السَّاعَةَ لِآتِيَةٌ فَاصْفَحَ الْبُحْرَيْنِ.

Čas oživljenja sigurno će doći, zato ti velikodušno oprosti. (El-Hidžr, 85)

2. U nekim ajetima Uzvišeni Allah se kune da će Sudnji dan nastupiti. Kaže:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ لِيَجْمَعََنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا.

Allah će vas sigurno sabrati na Sudnjem danu, nema drugog boga osim Njega. (En-Nisa, 87) Allah se kune nekim stvarima koje je On stvorio da će se Sudnji dan dogoditi, pa kaže:

وَالطُّورِ. وَكَتَبَ مَسْطُورٍ فِي رَقٍ مِّنْ شُورٍ. وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ. وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ. وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ. إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ مَّا لَهُ مِنْ دَافِعٍ.

Tako Mi brda Tur i Knjige u retke napisane na koži razvijenoj i Bejtul-Ma'mura i svoda uzdignutog i vatrom mora napunjenog, kazna Gospodara tvoga sigurno će se dogoditi. Niko je neće moći otkloniti. (Et-Tur, 1–8)

3. U nekim ajetima Uzvišeni Allah naređuje Poslaniku, alejhis-selam, da se zakune da će Sudnji dan nastupiti i tako pobije dokaze onih koji negiraju Sudnji dan, pa kaže:

رَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ.

Nevjernici misle da neće biti oživljeni. Reci: "Hoćete, Gospodara mi moga, sigurno ćete biti oživljeni, pa ćete o onom što ste radili, doista, biti obaviješteni!" (Et-Tegabun, 7)

4. U nekim ajetima Allah upućuje prijekor onima koji negiraju Sudnji dan, pa kaže:

قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ.

Oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu Pravim putem išli bit će izgubljeni. (Junus, 45)

5. U nekim ajetima Uzvišeni Allah hvali vjernike zbog njihovog vjerovanja u oživljenje. Kaže:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخْرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَبَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَأَمَّنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ.
رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ.

On je Onaj Koji ti objavljuje Knjigu u kojoj su ajeti jasni; oni su matica Knjige; drugi nisu sasvim jasni. Oni u čijim je srcima zastranjenost slijede one što nisu sasvim jasni u težnji za smutnjom i svojevolumnim tumačenjem. A tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni, pak, koji su u znanje duboko pronikli, kažu: "Mi u to vjerujemo; sve je to od našega Gospodara." A prisjećaju se samo oni koji razum imaju. "Gospodaru naš, nemoj skrenuti srca naša nakon što si nas uputio i daruj nam Svoju milost! Ti si, doista, Onaj Koji obilno daruje! (Ali Imran, 7–8)

6. U nekim ajetima Uzvišeni Allah nas obavještava da je to istinito obećanje u koje nema sumnje, pa kaže:

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِّمَن خَافَ عَذَابَ الْآخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ.
وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ.

U tome je, zaista, pouka za one koji se plaše patnje na Ahiretu; to je Dan kada će svi ljudi biti sabrani i to je Dan kad će svi biti prisutni, a Mi ga odgađamo samo za neko vrijeme. (Hud, 103–104)

7. U nekim ajetima Uzvišeni Allah nas obavještava da se je približio Sudnji dan, pa kaže:

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ.

Odredba Allahova stiže, i ne požurujte je! Uzvišen je On i vrlo visoko iznad onoga što Mu pridružuju! (En-Nahl, 1)²⁵⁴

8. U nekim ajetima Uzvišeni Allah hvali Sebe time da On može oživjeti mrtve nakon njihovog nestanka i upućuje prijekor božanstvima, koja su obožavana mimo Njega, zato što ona nemaju moći da ožive mrtve. Uzvišeni Allah kaže:

أَمَّنْ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَلَيْسَ اللَّهُ قَلَّ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ.

Onaj Koji sve iz ničega stvara, Koji će zatim to ponovo učiniti, i Koji vam opskrbu s neba i iz zemlje daje. Zar pored Allaha postoji ijedan drugi bog?! Reci: "Dokažite, ako istinu govorite!" (En-Neml, 64)

9. U nekim ajetima Uzvišeni Allah nas obavještava da je stvaranje čovjeka i oživljenje stvari nad kojima čovjek nema moći, a da je to Allahu lahko. Uzvišeni Allah kaže:

مَا خَلَقْنَاكُمْ وَلَا بَعَثْنَاكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ.

Stvoriti sve vas i oživjeti vas je kao stvoriti i oživjeti jednog čovjeka. (Lukman, 28)

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ. بَلَىٰ قَدَرِينٌ عَلَىٰ أَنْ تُسَوَّىٰ بَنَانُهُ.

Zar čovjek misli da kosti njegove nećemo sakupiti?! Svakako, a Mi možemo izravnati jagodice prstiju njegovih. (El-Kijama, 3-4)²⁵⁵

OSMO: UPOREĐIVANJE OŽIVLJENJA SA SPAVANJEM

San je poput smrti, štaviše to je mala smrt. Uzvišeni Allah ljudima uzima duše u toku sna i onoga trenutka kada umru, pa Onaj Koji je kadar da čovjeku nakon sna vrati dušu, nakon što mu je oduzeo, On je kadar da ljude oživi nakon smrti. Uzvišeni Allah kaže:

²⁵⁴ Rihletun iled-daril-ahireh, str. 346-348.

²⁵⁵ Isti izvor, str. 348.

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تُمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ.

Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, znakovi za one koji razmišljaju. (Ez-Zumer, 42)

Huzejfe, radijallahu anhu, kaže: “Poslanik, alejhisselam, kada bi legao u postelju, stavio bi ruku ispod obraza i proučio: ‘Allahu, u Tvoje ime živim i umirem.’ A kada bi se probudio, rekao bi: ‘Hvala Allahu, Koji nas je oživio nakon što nas je usmratio, Njemu ćemo se vratiti.’”²⁵⁶ Prenosi se da je Džabir, radijallahu anhu, rekao Poslaniku, alejhisselam: “O Allahov Poslaniče, da li će Džennetlije spavati?” “Ne, jer je san poput smrti, a Džennetlije neće umirati” – odgovori mu Poslanik, alejhisselam.²⁵⁷

DEVETO: UROĐENA PRIRODA ČOVJEKA UKAZUJE NA OŽIVLJENJE

Uzvišeni Allah je u ljudskoj prirodi usadio osjećaj da postoji Drugi svijet i to je jedan od najjačih dokaza koji ukazuju na postojanje drugog svijeta. Kada Uzvišeni Allah želi da ljudi budu u nešto uvjereni, On u njihovoj urođenoj prirodi usadi osjećaj i potrebu za vjerovanjem u to. Čovjek žudi za vječnim životom, pa makar i u nekom drugom svijetu mimo ovog svijeta. Osjećaj da postoji Drugi svijet je toliko snažno usađen u ljudsku prirodu da ga ona ne može odbaciti niti nipodaštavati. Upravo zbog toga su sve nebeske vjere donijele radosnu vijest da postoji drugi svijet nakon smrti i da će čovjek na tom, drugom svijetu biti nagrađen shodno onome što je radio na ovom svijetu (dunjaluku). Ovo će učiniti da čovjekovo vjerovanje u Allaha i u ono sa čim su došli poslanici, bude jače i snažnije, pa će

²⁵⁶ Buhari, br. 5955.

²⁵⁷ *Es-Silsiletus-Sahihah*, Albani, (3/74) br. 1087.

čovjek nastojati da radi dobra djela da bi se spremio za dan povratka Allahu.²⁵⁸

DESETO: IMENA SUDNJEG DANA

U časnom Kur'anu se do detalja govori o Sudnjem danu. On se u Kur'anu naziva brojnim imenima, a to ukazuje na važnost Sudnjeg dana. Kod Arapa je bio običaj da mnogo spominju nešto što je veoma važno. Navest ćemo neka od imena kojima se Sudnji dan naziva u Kur'anu: Posljednji dan, Dan kataklizme, Dan oživljenja, Dan samo-obmane, Dan međusobnog susreta, Dan međusobnog dozivanja, Dan sakupljanja, Dan neizbježni, Dan polaganja računa, Dan tuge, Dan istine, Dan izlaska iz kaburova, Dan obračuna, Čas, Dan zaglušujućeg zvuka, Dan teške nevolje, Dan stradanja, Dan najvećeg užasa, Dan rastavljanja, Udar, Dan povratka, Dan obećani, Događaj, Dan istinitog obećanja, Dan kojim se prijeti, Dan određeni...²⁵⁹

A što se tiče karakteristika Sudnjeg dana, on je opisan kao veličanstven dan, dan poslije kojeg neće biti dana, teški dan, tegoban dan, veliki dan, dan čija će nevolja biti sveobuhvatna.²⁶⁰

²⁵⁸ Nasir Ali, *Mebahisul-akideti fi suretiz-zumer*, str. 549.

²⁵⁹ *El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim*, str. 185–191.

²⁶⁰ Isti izvor, str. 192–193.

DRUGO POGLAVLJE

SAKUPLJANJE STVORENJA,
STRAHOTE SUDNJEG
DANA I STANJE LJUDIPRVO: SAKUPLJANJE STVORENJA
NA SUDNJEM DANU RADI PRESUDE
I POLAGANJA RAČUNA

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَاوِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ
يَتَّقُونَ.

I upozoravaj Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati – da bi se uščuvali. (El-Ena'm, 51)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبِتُوا إِلَّا سَاعَةً مِنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَذَّبُوا
بِلِقَاءِ اللَّهِ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ.

A na Dan kada ih On sakupi, učinit će im se da su boravili samo jedan kratki dio dana, i jedni druge će prepoznati. Izgubili su, zasigurno, oni koji su poricali da će pred Allaha stati i koji nisu Uputu slijedili! (Junus, 45)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَا لَهُمْ فَلَمَّ نَعَادِرٍ مِنْهُمْ أَحَدًا.

Na dan kada planine uklonimo, i kada vidiš da je površina Zemlje pre-gledna, a njih smo već sakupili, ni jednog nismo izostavili. (El-Kehf, 47)

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تَشَقُّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ.

A na Dan kada će nad njima zemlja popucati, oni će žurno izići; bit će to oživiljenje za Nas lahko. (Kaf, 44)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَيْرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ.

Nema ni jednog živog bića koje po zemlji hodi, niti ptice koja na kri-lima svojim leti, a da nisu zajednice poput vas. U Knjizi Mi ništa izosta-vili nismo – a naposljetku, svi će pred Gospodarom svojim biti sakupljeni. (El-Ena'm, 38)

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ.

I kad divlje životinje budu sakupljene. (Et-Tekvir, 5)

1. Mjesto sakupljanja

Kur'an i Sunnet ukazuju na to da je mjesto sakupljanja ljudi Šam (Sirija). Uzvišeni Allah kaže:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَدَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ.

On je Onaj Koji je prilikom prvog progona protjerao iz domova njihovih one sljedbenike Knjige koji nisu vjerovali. Vi niste mislili da će otići, a oni su mislili da će ih utvrde njihove od Allaha odbraniti, ali ih je Allah kaznio odakle se nisu nadali i On je u srca njihova strah ulio; vlastitim rukama i rukama vjernika svoje domove su rušili. Zato uzmite iz toga pouku, o vi razboriti! (El-Hašr, 2)

Prenosi se od Semurea ibn Džunduba, radijallahu anhu, da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Vi ćete biti sakupljeni u Bejtul-Makdisu, a potom ćete biti sakupljeni na Sudnjem danu.”²⁶¹

2. Kako će ljudi izgledati kada budu sabrani

Ljudi će biti sakupljeni goli, bos i neobrezani, baš onako kako su rođeni, tako će biti oživljeni.

Ibn Abbas, radijallahu anhuma, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Zaista ćete biti oživljeni goli, bos i neobrezani.” Zatim je proučio Allahove riječi:

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِ لِلْكِتَابِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا
فَاعِلِينَ.

Na Dan kad smotamo nebesa kao što se smota list papira za pisanje, onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti, to je obećanje Naše, Mi ćemo, doista, to učiniti. (El-Enbija, 104) Zatim je Poslanik, alejhisselam, rekao: “A prvi koji će odjenuti odjeću biće Ibrahim, alejhisselam. Neki ljudi iz moga ummeta će biti dovedeni i odvedeni na lijevu stranu, a ću ja povikati: ‘Gospodaru, on je iz moga ummeta!’, pa će bit rečeno: ‘Ti ne znaš šta su radili nakon tebe. Oni se se vraćali svojim starim stopama otkako si ih ti napustio.’ Tada ću reći kao što je rekao Isa, alejhisselam:

إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ.

Ako ih patnji podvrgneš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, pa, uistinu si Ti Silni i Mudri. (El-Maide, 118).²⁶²

Aiša, radijallahu anha, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ljudi će biti oživljeni goli, bos i neobrezani”, pa je Aiša, radijallahu anha, rekla: “Zar će gledati jedni drugima u stidna mjesta?” “Svako će toga Dana brinuti o sebi” – odgovori joj Poslanik, alejhisselam.²⁶³

Što se tiče njihovih lica, Uzvišeni Allah kaže:

²⁶¹ Medžmea'z-zevaid, (10/620).

²⁶² Muslim, br. 2860.

²⁶³ Nesai, br. 2083. Lanac prenosilaca ovog hadisa je prihvatljiv.

وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ ۗ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا.

*Lica će se Živom i Samoopstojećem Održavatelju poniziti, a onaj ko se zulumom bude natovario sigurno će na gubitku biti. (Ta-Ha, 111) Tj. biće ponizna i skrušena.*²⁶⁴

Što se tiče njihovih pogleda, Uzvišeni Allah kaže:

خُشَعًا أَبْصَرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنتَشِرٌ.

Oni će oborenih pogleda iz grobova izlaziti, kao skakavci rasuti. (El-Kamer, 7)

Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ.

*Kada se pogled zbuni... (El-Kijame, 7) Tj. kada čovjek bude očima tražio izlaz i kada se ukoče od straha.*²⁶⁵

Uzvišeni Allah kaže:

قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ.

*Srca taj dan bit će uplašena. (En-Naziat, 8) Tj. pogledi će im biti skrušeni i ponizni zbog brzog treptanja.*²⁶⁶

3. Stanje ljudi općenito

Ljudi će, općenito, stajati ispred Allaha poredani u safove. Uzvišeni Allah kaže:

وَعَرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا.

Pred Gospodarom tvojim bit će oni u redove poredani: “Došli ste nam onako kako smo vas prvi put stvorili, a tvrdili ste da vam nećemo vrijeme za oživljavanje odrediti.” (El-Kehf, 48)

Neće pričati. O tome Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ لَا عِوَجَ لَهُ، وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا.

²⁶⁴ Mufredatu elfazil-Kur'an, Ragibi, str. 590.

²⁶⁵ Mufredatu elfazil-Kur'an, Ragibi, str. 119.

²⁶⁶ Isti izvor, str. 857.

Taj dan će se oni glasniku odazvati, od koga odstupanja nema i pred Svemilosnim će se glasovi stišati i ti ćeš samo šapat čuti. (Ta-Ha, 108)

Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا يَوْمٌ لَا يَنْطِقُونَ. وَلَا يُؤَذِّنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ.

Dan je to u kome oni neće ni prozboriti i pravdanje im neće dozvoljeno biti. (Murselat, 35–36)

U određenim situacijama biće im dozvoljeno da govore. Uzvišeni Allah kaže:

يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَلَمْ أَقُلْ

Taj dan čovjek će povikati: "Gdje da se bježi?" (El-Kijame, 10) U ovom ajetu se govori da će oni govoriti, a u prethodnim ajetima da neće govoriti, kako to tumačiti? To se odnosi na različite situacije u kojima će se ljudi nalaziti, a Sudnji dan je veoma dug dan, pa će ljudi u nekim situacijama govoriti, a u nekim neće. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أُذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا.

Na Dan kada Duh i meleci budu u redove poredani, oni neće govoriti. Govorit će samo onaj kome Svemilosni dozvoli, a istinu će reći. (En-Nebe, 38) Iz svega navedenog se razumije da će ljudi govoriti samo onog trenutka kada im Allah to dozvoli, a da će šutjeti onda kada im Allah to naredi.²⁶⁷

Što se tiče velikog straha u kojem će ljudi biti, Uzvišeni Allah kaže:

يَسْأَلُهَا النَّاسُ أَنْتَقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ. يَوْمَ تَرَوُنَّهَا تُذْهِلُ كُلَّ مَرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمَلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَرَىٰ وَمَا هُمْ بِسُكَرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ.

O ljudi, bojte se Gospodara svoga! Zaista je potres Časa kijametskog nešto veliko! Na Dan kada ga vidite vi, svaka dojilja će ono što doji zapanjena zaboraviti, a svaka trudnica će svoj plod pobaciti i ti ćeš vidjeti ljude pijane, a oni neće pijani biti, nego će kazna Allahova žestoka biti! (El-Hadždž, 1–2) Pa ako će majka dojilja, koja je nevjerovatno sažaljiva za svoje dijete, dijete ostaviti i zaboraviti, onda je preče da ostala

²⁶⁷ Tefsirus-Sa'di, str. 446.

stvorenja jedni druge ostave i zaborave. Ako će se malo dijete, koje nema nijedan grijeh, uplašiti do te mjere da će posijedeti, u kakvom li će stanju biti drugi ljudi!?”²⁶⁸

Rodbinske veze će biti zaboravljene pa će svaki čovjek brinuti samo o sebi zato što će sam biti i proživljen. Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ.

Pa kad u Rog bude puhnuto, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati. (El-Mu'minun, 101) I rekao je Allah Uzvišeni:

إِنَّ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا. لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا. وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا.

Ta, svi će oni, i oni na nebesima i oni na Zemlji, doći Svemilosnom kao robovi. On ih je sve znanjem obuhvatio i svakoga napose izbrojio, i svi će Mu na Kijametskom danu doći pojedinačno. (Merjem, 93-95)

Uzvišeni Allah kaže:

يَسْأَلُهَا النَّاسُ أَنْتُمْ رَبِّكُمْ وَأَحْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٍ عَن وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ.

O ljudi, bojte se Gospodara svoga i strahujte od Dana kad roditelj djetetu svome neće moći nimalo pomoći, niti će dijete moći svome roditelju imalo pomoći! Allahovo prijeteće obećanje je istinito, pa neka vas nikako život dunjalučki ne zavara i neka vas obmanitelj u vezi s Allahom ne pokoleba. (Lukman, 33)

Ljudi će na Sudnjem danu klečati na koljenima. Uzvišeni Allah kaže:

وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُحْجَرُونَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

I vidjet ćeš sve ummete kako kleče; svaki ummet bit će pozvan prema svojoj Knjizi: “Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali!” (El-Džasije, 28)

²⁶⁸ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 235.

Ljudi će biti izloženi Allahu i nijedna tajna neće ostati sakrivena. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ.

Taj dan izloženi bit ćete, i nijedna tajna vaša neće skrivena ostati.
(El-Haka, 18)

I druga stanja u kojima će se ljudi nalaziti nakon oživljenja.²⁶⁹

DRUGO: STRAHOTE SUDNJEG DANA

Kur'an Časni nas obavještava o strahotama tog strašnog dana koji će ljude prestraviti, uslijed čega će njihovi pogledi ostati ukočeni, koji će njih i njihova srca uzdrmati. Od najvećih strahota je ta kataklizma koja će pogoditi cio svemir, zemlju sa svim njenim planinama, nebesa sa zvijezdama, Suncem i Mjesecom.²⁷⁰ Navest ćemo neke od strahota Sudnjeg dana.

1. Zemlja će biti zdrobljena, a planine u prah pretvorene

Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْحَةٌ وَاحِدَةٌ. وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً. فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ.

A kad jednom u Rog bude puhnuto, pa Zemlja i brda budu dignuta i od jednog udara zdrobljena, taj dan će se Događaj strahoviti dogoditi.
(El-Haka, 13–16)

Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا.

Uistinu, kada Zemlja bude u komadiće zdrobljena... (El-Fedžr, 21)
Uslijed toga će se brda, koja su ogromna i nepomična, pretvoriti u prah.

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلاً.

²⁶⁹ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 235.

²⁷⁰ El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra, Omer el-Eškar, str. 100.

Na Dan kada se Zemlja i planine zatresu i planine mehke pješćane dine postanu... (El-Muzemmil, 14) Tj. biće pretvorena u prah nakon što su bila čvrste stijene. U drugom ajetu Uzvišeni Allah kaže:

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ.

A brda će biti kao vuna šarena... (El-Mea'ridž, 9) I rekao je Uzvišeni Allah:

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ.

A brda će biti kao šarena vuna iščupana. (El-Karia, 5)

Zatim će Uzvišeni Allah ta brda ukloniti sa njihovih mjesta i izravnat će Zemlju tako na njoj neće biti uzvišenja, niti udubljenja. Uzvišeni Allah nas obavještava da će se planine pokrenuti, pa kaže:

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ.

I kada planine budu pokrenute i smrvljene... (Et-Tekvir, 3) *I planine će pokrenute biti i priviđenje će postati.* (En-Nebe, 20) *I kad se planine u prah zdrobe...* (El-Murselat, 10)

Zatim Uzvišeni Allah nas obavještava kakva će biti Zemlja nakon što se brda zdrobe i u prah pretvore. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَا لَهُمْ فَلَمَّ نُعَادِرُ مِنْهُمْ أَحَدًا.

Na dan kada planine uklonimo, i kada vidiš da je površina Zemlje pregledna... (El-Kehf, 47) Tj. biće vidljiva i pregledna, bez uzvišenja i udubljenja²⁷¹, kao što kaže Uzvišeni Allah:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا. فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا. لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا.

A pitaju te o planinama, pa ti reci: "Gospodar moj će ih u prah pretvoriti i zasuti, a mjesta na kojima su bile ravnom ledinom ostaviti, ni udubina ni uzvisina na Zemlji nećeš vidjeti. (Ta-Ha, 105–107)

²⁷¹ El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra, Omer el-Eškar, str. 103.

2. Zemlju će Allah u šaku staviti, a nebesa će Svojom desnicom smotati

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ
سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ.

Oni nisu veličali Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava će Zemlja na Kijametskom danu u šaci Njegovoj biti, a nebesa će u desnici Njegovoj smotana ostati. Čist je On i Uzvišen iznad onih koje Njemu smatraju ravnim! (Ez-Zumer, 67)

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا
فَاعِلِينَ.

Na Dan kad smotamo nebesa kao što se smota list papira za pisanje, onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti, to je obećanje Naše, Mi ćemo, doista, to učiniti. (El-Enbija, 104)

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Uzvišeni Allah će na Sudnjem danu Zemlju staviti u Svoju šaku i nebesa će smotati Svojom desnom rukom. Zatim će reći: ‘Ja sam vladar, gdje su vladari koji su bili na Zemlji?’”²⁷²

Uzvišeni Allah kaže:

كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدَّا عَلَيْهَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ

Onako kako smo prvi put iz ništa stvorili, tako ćemo ponovo iz ništa stvoriti, to je obećanje Naše, Mi ćemo, doista, to učiniti. (El-Enbija, 104) Tj. oživljenje će se sigurno dogoditi, u to nema nikakve sumnje, onoga dana kada će Allah sva stvorenja ponovo oživjeti i stvoriti, jer kao što ih je prvi put stvorio On je kadar ponovo ih stvoriti.²⁷³

²⁷² Buhari, br. 6947; i Muslim, br. 2787.

²⁷³ Tefsir Ibn Kesir, (3/199).

3. Mora će biti pomiješana i vatrom ispunjena

Uzvišeni Allah kaže: *I kada se mora jedna u druga uliju...* (El-Infitar, 3) Neki od učenjaka su rekli da glagol *fudždžire*, koji je upotrijebljen u ovom ajetu, znači presušavanje mora, a pod tim neki podrazumijevaju miješanje slatkih i slanih voda. Uzvišeni Allah kaže: *i vatrom mora napunjenog* (Et-Tur, 6). Uzvišeni Allah kaže: *i vatrom mora napunjenog* (Et-Tekvir, 6). Glagol *sudždžire* koji je upotrijebljen u ovome posljednjem ajetu neki učenjaci smatraju da je to presušivanje morske vode.²⁷⁴ Na osnovu prethodnih tumačenja možemo reći sljedeće: mora će se jedna u druga uliti, bit će ispunjena vatrom i poslije će presušiti njihova voda.²⁷⁵

4. Nebo će se uzburkati i rascijepati

Nebo će, kada bude Sudnji dan, biti labavo kao nikada prije, kao što Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا أَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ.

A kad se nebo razdvoji i postane ružičaste boje kao rastopljeno ulje... (Er-Rahman, 37) Uzvišeni Allah kaže:

وَأَنْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ.

I nebo će se razdvojiti – tada će labavo biti. (El-Hakka, 16) Tako će se dogoditi jer će se ono pokrenuti i poremetiti. Uzvišeni Allah kaže: *Na Dan kad se nebo silno uzburka...* (Et-Tur, 9) Nebo će se silno pokrenuti, potom će se rascijepati i raspasti. Allah će odrediti, pa će se njegovi dijelovi razletjeti. Uzvišeni Allah kaže: *Kad se nebo rascijepi i posluša Gospodara svoga, a ono će to dužno biti...* (El-Inšikak, 1–2) Uzvišeni Allah kaže:

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا. السَّمَاءُ مُنْقَطِرَةٌ بِهِمْ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا.

Kako ćete se, ako ostanete nevjernici, sačuvati Dana koji će djecu sijedom učiniti?! Nebo će se tada rascijepiti, i obećanje Njegovo bit će

²⁷⁴ Mearidžul-kabul, (2/212).

²⁷⁵ Isti izvor, (2/212).

ispunjeno. (El-Muzzemmil, 17–18) Uzvišeni Allah kaže: *Kada se nebo rascijepi...* (El-Infitar, 1) Uzvišeni Allah kaže: *I kada se nebo otvori...* (El-Murselat, 9) Uzvišeni Allah kaže: *A kad se nebo razdvoji i postane ružičaste boje kao rastopljeno ulje...* (Er-Rahman, 37) Uzvišeni Allah je nebo uporedio sa ružičastim uljem, jer je On Onaj Koji mijenja boje. Uzvišeni Allah kaže: *Na dan kada nebo bude kao talog od zejtina.* (El-Mearidž, 8)²⁷⁶

5. Sunce će sjaj izgubiti, Mjesec će se pomračiti, a zvijezde će popadati

Uzvišeni Allah kaže: *Kada Sunce bude skupljeno i izgubi sjaj, i kada zvijezde raštrkane popadaju...* (Et-Tekvir, 1–2) Imam Ibn Džerir et-Taberi, tumačeći ove ajete, rekao je: “Prema našem mišljenju, ispravno mišljenje je mišljenje onih mufesira koji kažu da izraz *kuvvire*, koji je upotrebljen u ovom ajetu, znači: zgnječiti neki predmet tako da mu krajevi budu jedan uz drugi, kao što se turban smota ili odjeća skupi. Prema tome, ove Allahove riječi znače da će Sunce biti skupljeno i bačeno, kad izgubi svoj sjaj.”²⁷⁷ Uzvišeni Allah kaže: *I Mjesec pomračiti i Sunce i Mjesec smotaju, pa sjaj izgube...* (El-Kijama, 8–9), iz kojeg se vidi da će Mjesec potpuno ostati bez sjaja.²⁷⁸ Uzvišeni Allah kaže: *I Sunce i Mjesec smotaju, pa sjaj izgube...* (El-Kijama, 9) Allahov Poslanik, alejhisselam, u jednom hadisu objašnjava. Naime, Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Sunce i Mjesec bit će na Sudnjem danu spojeni i bit će im oduzet sjaj.”²⁷⁹ Uzvišeni Allah kaže: *I kada zvijezde raštrkane popadaju...* (Et-Tekvir, 2), tj. kad se razlete²⁸⁰, pa njihovi dijelovi po Zemlji popadaju. Uzvišeni Allah kaže: *I kada zvijezde popadaju raštrkane...* (El-Infitar, 2) Uzvišeni Allah kaže: *Kada zvijezde sjaj izgube...* (El-Murselat, 8)²⁸¹

²⁷⁶ *Tefsir Ibn Kesir*, (2/240).

²⁷⁷ *Mearidžul-kabul*, (2/213).

²⁷⁸ *El-Mufredatu lil-Ragibi*, str. 282.

²⁷⁹ Buhari, br. 3028.

²⁸⁰ *El-Mufredatu lil-Ragibi*, str. 704.

²⁸¹ *El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim*, str. 243.

6. Zemlja će biti zamijenjena drugom zemljom

Zemlja na kojoj živimo bit će zamijenjena drugom zemljom, gdje će ljudi biti sabrani da polažu račune. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ ۖ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ.

Na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa, i kad svi iziđu pred Allaha, Jedinoga, Potčinitelja svega... (Ibrahim, 48) Buhari i Muslim bilježe da Sehl ibn Sa'd, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Ljudi će na Sudnjem danu biti sabrani na Zemlji koja će biti crvenkasta poput crvenog brašna, na kojoj niko neće imati nikakvo obilježje. Poslije toga ljudi će biti povedeni na mjesto gdje se polažu računi."²⁸² Aiša, radijallahu anha, kaže: "Upitala sam Allahovog Poslanika, alejhisselam, u vezi sa značenjem Allahovih riječi: *na Dan kad Zemlja bude zamijenjena drugom zemljom, a i nebesa...* (Ibrahim, 48) Rekla sam: "Allahov Poslaniče, gde će se toga Dana ljudi nalaziti?" On je odgovorio: "Na Sirat-ćupriji."²⁸³ Sevban, oslobođeni rob Allahovog Poslanika, alejhisselam, rekao je: "Stajao sam kod Poslanika, alejhisselam, kada je došao jedan jevrejski rabin i rekao: 'Esselamu alejkum, o Muhammede!'; pa sam ga ja gurnuo tako jako da je umalo pao. On me upita: 'Zbog čega si me gurnuo?' 'Zašto nisi rekao: 'Allahov Poslaniče?' – odgovori mu Sevban. 'Mi ga zovemo po imenu koje mu je dala njegova porodica' – reče Rabin. Tada mu je Poslanik, alejhisselam, rekao: 'Moje ime je Muhammed i tako me je nazvala moja porodica', pa mu reče Jevrej: 'Došao sam da te nešto pitam.' 'A hoće li ti biti od koristi ako ti odgovorim?' – upita ga Allahov Poslanik, alejhisselam. 'Slušaću šta mi govoriš' – odgovori Jevrej. Pa je Poslanik, alejhisselam, u zemlju zabio štap koji mu je bio u rukama i rekao mu: 'Pitaj!' Jevrej je rekao: 'Gdje će biti ljudi na Dan kada nebesa i Zemlja budu zamijenjeni drugim?' 'Biće u mraku ispred Sirat-ćuprije' – odgovori mu Poslanik, alejhisselam."²⁸⁴

²⁸² Buhari, br. 6156.

²⁸³ Muslim, br. 2791.

²⁸⁴ Muslim, br. 315.

Iz svega navedenog se razumije da će Zemlja biti uklonjena i da na njoj neće ostati ni jedan znak koji ukazuje na nju. Postat će ravna ledina i biće zamijenjena drugom onog trenutka kada ljudi budu trebali da polažu račun, a Allah najbolje zna.²⁸⁵

7. Sva stvorenja će Allahu pasti na sedždu kada dođe da im presudi i dolazak meleka

Nakon što ljudi budu oživljeni iz njihovih grobova, nakon što budu sakupljeni na mjestu polaganja računa, nakon što se dogode sve strahote Sudnjeg dana, nakon što Zemlja bude zamijenjena, nakon što ljudi budu sakupljeni na mjestu polaganja računa kod Sirat-čuprije, meleki će dolaziti u redovima. Uzvišeni Allah kaže u Kur'anu:

وَيَوْمَ تَشْقَى السَّمَاءُ بِالْغَمِّمِ وَنَزَلَ الْمَلَيْكَةُ تَنْزِيلًا.

A na Dan kad se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kada se meleki sigurno spuste... (El-Furkan, 25) I rekao je Uzvišeni Allah:

يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَيْكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا. ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذْ إِلَىٰ رَبِّهِ مَعَابًا.

Na Dan kada Džibril i meleci budu u redove poredani, oni neće govoriti. Govorit će samo onaj kome Svemilosni dozvoli, a istinu će reći. To je Istiniti dan, pa ko hoće, povratak Gospodar u svome prihvatit će. (En-Nebe, 38–39)

Uzvišeni Allah kaže:

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَيْكَةُ أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ.

Šta li višebošci čekaju: da im dođu meleci, ili da dođe odredba Gospodara tvoga?! Tako su postupili i oni prije njih; njima nije zulum učinio Allah, oni su sami sebi zulum učinili. (En-Nahl, 33)

Od svih tih meleka, njih osam će nositi Allahov Arš. Uzvišeni Allah kaže:

وَالْمَلِكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ تَمَنِّيُّ.

²⁸⁵ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 245.

I meleki će na krajevima njegovim stati, a Prijesto Gospodara tvog će tog Dana iznad njih osmerica držati. (El-Hakka, 17) Uzvišeni Allah će doći da presudi ljudima. Uzvišeni Allah kaže:

وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا.

I kada dođe Gospodar tvoj, a meleki budu sve red do reda... (El-Fedžr, 22) Tj. Allah Uzvišeni će doći, a meleki će biti poredani u safovima.²⁸⁶

Uzvišeni Allah kaže:

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ.

Čekaju li oni da im Allah dođe u tminama oblaka, i melec, i da bude svemu kraj?! A Allahu se sve vraća! (El-Bekare, 210)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ.

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarem svojim budu zastavljeni i kad ih On upita: “Zar ovo nije istina?”, odgovoriti: “Jeste, tako nam Gospodara našeg!”, a i kako će On reći: “E, pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!” (El-En’am, 30)

Tada će Zemlja zablistati svjetlošću Allahovom, biće donijete knjige djela, biće dovedeni svjedoci i suđenje će početi.²⁸⁷ Uzvišeni Allah kaže:

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئَتْ بِالنَّبِيِّنَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ. وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ.

I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati, i Knjiga će postavljena biti, vjerovjesnici i svjedoci bit će dovedeni, i po pravdi će im svima presuđeno biti, nikome zulum neće učinjen biti; svako će u potpunosti dobiti ono što je zaslužio, a On najbolje zna šta svi rade. (Ez-Zumer, 69–70)

²⁸⁶ El-Jevmul-ahir fil-Kur’anil-Azim, str. 245.

²⁸⁷ Isti izvor, str. 246.

TREĆE: STANJE NEVJERNIKA NA SUDNJEM DANU

Na Sudnjem danu ljudi će se u potpunosti razlikovati. Ovdje ćemo, uz Allahovu pomoć, govoriti o stanju nevjernika i drugih kategorija ljudi. Onaj ko razmišlja o ajetima i hadisima koji govore o strahotama Sudnjeg dana, primjetit će da će se nevjernici tog dana nalaziti u velikoj nevolji i neopisivom strahu. Sada ćemo navesti neke od tih nevolja i tih strahova.

1. Nevjernici će biti poniženi, potišteni i očajni

Spomenućemo ajete koji govore o tome. Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرَهُمْ ذُلًّا مَّا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطْعًا مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A one koji počinise loša djela čeka kazna srazmjerna onom što su počinili i njih će potištenost prekrivati. Nikoga neće imati da ih od Allaha zaštiti, lica će im biti tamna kao da su prekrivena dijelovima mrkleske noći, stanovnici Vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti. (Junus, 27)

Uzvišeni Allah kaže:

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ بِغَتَّةٍ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ. أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يٰحَسْرَتِي عَلَىٰ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِن كُنْتُ لَمِنَ السَّخِرِينَ. أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ. أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةٌ فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ. بَلَىٰ قَدْ جَاءَ نَكَأٰتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكٰفِرِينَ.

I slijedite ono najbolje što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati. Da čovjek ne bi uzviknuo: "Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio, doista sam i u one koji se izruguju spadao!" Ili, da ne bi rekao: "Da me je Allah Pravim putem uputio, sigurno bih među bogobojažnim bio." Ili, da ne bi rekao kad doživi patnju: "Da mi se samo vratiti – među dobročinitelje bih se svrstao!" Da, već su ti dolazili Moji znaci, pa si ih poricao i oholio se, i u nevjernike si spadao. (Ez-Zumer, 55–59)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا. يُبْصَرُونَهُمْ يَوْمَ الْمُجْرِمِ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِنَبِيٍّ. وَصَلَحِيَّتِهِ وَأَخِيهِ. وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُتْوِيهِ. وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ.

Kada bližnji neće bližnjeg ništa pitati, iako će jedni druge vidjeti. Prestupnik će htjeti da se od patnje taj dan iskupi sinovima svojim, i suprugom svojom, i bratom svojim, i porodicom svojom koja ga štiti, i svima ostalima na Zemlji, samo da se izbavi. (El-Mearidž, 10–14)

2. Njihova lica će biti crna

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكْفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ.

Na Dan kada će neka lica pobijeljeti, a neka pocrnjeti. Onima čija lica budu pocrnjela bit će rečeno: “Zar ste postali nevjernici nakon vašeg vjerovanja?! Pa iskusite patnju zato što niste vjerovali!” (Ali Imran, 106)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ.

Na Kijametskom danu vidjet ćeš one koji su o Allahu laži govorili, a lica im pocrnjela. A zar u Džehennemu neće biti boravište oholih?! (Ez-Zumer, 60)

3. Djela nevjernika će biti uništena

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَلْتَهُمْ كَسْرَابٍ بِقَيْعَةٍ يَخْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ.

A djela nevjernika su kao priviđenje u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe – a zateći će kod njega Allaha i On će mu potpuno isplatiti račun njegov; Allah veoma brzo obračunava. (En-Nur, 39)

Uzvišeni Allah kaže:

وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا.

I Mi ćemo pristupiti onome što počinise i u prah i pepeo ih pretvoriti.
(El-Furkan, 23)

Uzvišeni Allah kaže:

مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أََعْمَلُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَى شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الصَّلْوُ الْبَعِيدُ.

Djela onih koji ne vjeruju u Gospodara svoga nalik su na pepeo koji vihar u olujnom danu raznese; neće moći očekivati nikakvu nagradu za djela koja su učinili, to je stranputica daleka. (Ibrahim, 18)

4. Allah će nevjernike osramotiti pred ostalim stvorenjima

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ.

A ima li većih zulumćara od onih koji o Allahu laž iznose?! Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" I, Allahovo prokletstvo stiglo je zulumćare. (Hud, 18)

5. Međusobna rasprava među nevjernicima

Uzvišeni Allah kaže:

الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ.

Taj dan prijatelji će jedni drugima neprijatelji biti, osim onih koji su se Allaha bojali i grijeha klonili. (Ez-Zuhruf, 67)

1) *Rasprava božanstava i onih koji su ih obožavali*

Toga dana će Uzvišeni Allah sastaviti mnogobošce i njihova božanstva, pa će im narediti da pozovu one koje su obožavali, a oni će to zanijekati.²⁸⁸ Uzvišeni Allah kaže:

²⁸⁸ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 253–258.

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ شُرَكَائِيَ قَالُوا ءَاذَنْتَكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ. وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُوا مَا لَهُمْ مِنْ مَّحِيصٍ.

A na Dan kad ih On upita: “Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?”, oni će odgovoriti: “Javljamo Ti da niko od nas to ne tvrdi.” I neće biti onih koje su prije molili i uvjerit će se da nikud ne mogu umaći. (Fusilet, 47–48)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنْتُمْ أَضَلَلْتُمْ عِبَادِي هَؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ. لَوْ أَسْبَحْنَاكَ مَا كَانَ يَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَتَّخِذَ مِنْ دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنْ مَتَّعْتَهُمْ وَءَابَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا. فَقَدْ كَذَّبْتُمْ بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا وَمَنْ يَظْلِمِ مِنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا.

A na Dan kada ih On sakupi, a i one koje su pored Allaha obožavali, te upita: “Jeste li vi ove robove Moje u zabludu zaveli, ili su oni sami s Pravog puta zalutali?”, oni će reći: “Uzvišen nek si Ti, nezamislivo je da smo mi pored Tebe ikakve zaštitnike uzimali, nego, Ti si ovima i precima njihovim dao da uživaju, pa su zaboravili opomenu; oni su propast zaslužili!” Oni će poreći to što vi govorite, a vi nećete biti u mogućnosti da patnju otklonite niti da pomoć nađete. A onome od vas koji je zulum činio dat ćemo da patnju veliku iskusiti. (El-Furkan, 17–19)

2) *Rasprava onih koji su u zabludu pozivali i onih koji su ih slijedili*

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ. قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ. قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ. وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا ظَالِمِينَ. فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ. فَأَعْوَيْنَكُمْ إِذَا كُنَّا عَلِيَيْنَ.

I pristupit će jedni drugima raspitujući se. Reći će: “Zaista ste nam vi s pozicije moći prilazili.” “Nismo”, odgovorit će, “nego vi niste bili vjernici. I mi nikakva dokaza nad vama nismo imali, nego ste objestan narod bili i riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti – na nama

se ispunila, a u zabludu smo vas pozivali, a i sami smo, zaista, u zabludi bili.” (Es-Safat, 27–32)

3) Rasprava slabašnih sa predvodnicima i vladarima

Uzvišeni Allah kaže:

وَبَرُّوْا لِلَّهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِي اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُّعْتَدُونَ عَنَّا
مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ قَالُوا لَوْ هَدَّيْنَا اللَّهُ لَهَدَيْتَنَا سَوْءًا عَلَيْنَا أَجْرِنَا أَمْ صَبَرْنَا مَا
لَنَا مِنْ مَّحِيْبٍ.

I izići će svi pred Allaha, pa će oni koji su bili nemoćni reći svojim glavešinama, onima koji su osioni bili: “Mi smo bili vaše pristalice, pa da li ste u stanju da nas bar malo od Allahove kazne zaštitite?” “Da je nas Allah uputio”, odgovorit će oni, “i mi bismo bili vas uputili. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nama više neće biti.” (Ibrahim, 21)

4) Rasprava nevjernika sa svojim šejtanom

Uzvišeni Allah kaže:

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطَعَيْتُهُ وَلَا كُنْ كَانٍ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ. قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ
إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ.

A drugi pratilac njegov će reći: “Gospodaru naš, ja ga nisam silom zvao, sam je u velikoj zabludi bio.” “Ne prepirite se preda Mnom”, reći će On, “još davno sam vam zaprijetio.” (Kaf, 27–28)

A drugi pratilac njegov će reći, tj. šejtan pratilac koji je zadužen za njega, Gospodaru naš, ja ga nisam silom zvao, tj. taj njegov će ga se odreći, Gospodaru naš, ja ga nisam silom, tj. on je sam bio u zabludi i prihvatio je zabludu, a odbio je istinu²⁸⁹, pa kada nevjernik čuje taj govor od njegovog pratioca, tugovaće i kajaće se. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يَعِشْ عَنِ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِيضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ. وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ
وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ. حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَلَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ
الْقَرِينُ.

²⁸⁹ Tefsir Kurtubi, (17/22).

Onome ko se bude slijepim pravio pred opomenom Svemilosnog, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; oni – šejtani ljude će od Pravog puta odvracati, a oni će misliti da su na Pravom putu. I kada koji od njih dođe pred Nas, reći će: “Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!” (Ez-Zuhruf, 36–38)²⁹⁰

5) Rasprava nevjernika sa dijelovima svoga tijela

Vrhunac strahote na Sudnjem danu će biti to da će se nevjernici raspravljati sa svojim dijelovima tijela. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ. حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَرُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. وَقَالُوا لَوْلَا جُودُهُمْ لَمْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ.

A na dan kad Allahovi neprijatelji za Vatru budu proživljeni i sakupljeni – oni prvi bit će zadržani, pa će zajedno svi biti u stroju potjerani, i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočit će protiv njih o onom što su radili. “Zašto svjedočite protiv nas?”, upitat će oni kože svoje. “Allah, Koji je dao sposobnost govora svemu, obdario je darom govora i nas”, odgovorit će. “On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili.” Vi se niste krili da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste mislili da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili. (Fusilet, 19–22)

6. Nevjernici će osjećati odvratnost prema sebi

Nevjernici će na Sudnjem danu osjećati odvratnost prema sebi, a to je mnogo gore od prezira. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ.

²⁹⁰ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 267.

Onima koji nisu vjerovali bit će doviknuto: "Allahov prezir prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici – bio je, doista, veći od vašeg prezira sada prema sebi." (Gafir, 10)

7. Stanje nevjernika na Sudnjem danu kada budu oživljeni

1) Biće žedni

Uzvišeni Allah kaže:

وَتَسْأَلُ الْمُجْرِمِينَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَرِدًّا.

A u Džehennem ćemo griješnike, žedne, protjerati. (Merjem, 86)
Dakle, biće toliko žedni da će gotovo umrijeti od žeđi. Glagol *protjerati* koji je upotrijebljen u ajetu, pokazuje nam da će nevjernici prema Džehennemu biti tjerani žedni, kao što se stoka žedna tjera prema pojilištu, a to je pokazatelj njihovog poniženja.²⁹¹

2) Biće sakupljeni nijemi, slijepi i gluhi

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ ۗ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمِّيًّا وَبُكَمًّا وَصَمًّا ۗ مَا وَنُهِمْ أَهْلَهُمْ جَهَنَّمَ ۗ كَمَا حَبَّ كُنْتُمْ سَعِيرًا.

Onaj koga Allah uputi – on je upućen, a onome koga na stranputicu odvede, tome, mimo Njega, nećeš naći zaštitnika. Mi ćemo ih, na Kijametskom danu, sakupiti, licem zemlji okrenute, slijepi, nijemi i gluhi; boravište njihovo bit će Džehennem; kad god mu plamen jenjava, pojačat ćemo im oganj. (El-Isra, 97)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا ۗ وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ. قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا.

A onaj ko se okrene od opomene Moje taj će teškim životom živjeti i na Kijametskom danu slijepim ćemo ga oživiti." "Gospodaru moj", reći će, "zašto si me slijepa oživio kad sam vid imao?" (Ta-Ha, 124–125)

²⁹¹ Tefsir El-Kasimi, (5/91), *El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim*, str. 469.

3) U Džehennem će biti odvučeni na licima

Uzvišeni Allah kaže:

الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ سُورًا مَّكَانًا وَأَصْلًا سَبِيلًا.

Oni koji će biti vučeni na svojim licima u Džehennem bit će u najgorem položaju i najdalje će zalutati. (El-Furkan, 34)

4) Biće sabrani sa svojim šejtanima i na koljenima će klečati

Uzvišeni Allah kaže:

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا.

Tako mi Gospodara tvoga, Mi ćemo i njih i šejtane skupiti, zatim ćemo ih dovesti da oko Džehennema na koljenima kleče. (Merjem, 68)

Kurtubi kaže, tumačeći ovaj ajet: “Sabrat ćemo ih sa njihovim šejtanima pratiocima.” Neki su rekli da će uz svakog nevjernika biti svezan po jedan šejtan, jer je Uzvišeni Allah rekao:

أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَرْوَاهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ.

Sakupite one koji su zulum učinili i njima slične i one koje su obožavali. (Es-Saffat, 22) Veznik i u Allahovim riječima *Mi ćemo i njih i šejtane skupiti* može imati značenje prijedloga *s (sa)*, a to značenje više odgovara i značenje bi bilo da će oni biti oživljeni sa svojim šejtanima pratiocima koji su ih u zabludu odveli, uz svakog nevjernika biće sindžiirom svezan šejtan.²⁹²

U tom položaju će stalno biti, na svakom mjestu, na stajalištu, na danu kada ljudi budu sakupljeni na mjestu polaganja računa. Uzvišeni Allah kaže:

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُحْسِرُ الْمُبْطِلُونَ. وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَائِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰ إِلَىٰ كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ.

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji! A na dan kad nastupi Čas oživljenja, taj dan oni koji su laži slijedili bit će izgubljeni. I vidjet ćeš sve ummete kako kleče; svaki ummet bit će pozvan prema svojoj Knjizi:

²⁹² Tefsirul-Kurtubi, (11/88).

“Danas ćete biti nagrađeni ili kažnjeni prema tome kako ste postupali!”
(El-Džasije, 27–28)

Također i u Vatri će klečati. Uzvišeni Allah kaže:

وَأِنْ مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا. ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَندَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا.

I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se Allaha bojali i grijeha klonili spasiti, a zulumčare ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti. (Merjem, 71–72)

ČETVRTO: STANJE VELIKIH GRIJEŠNIKA MUSLIMANA NA SUDNJEM DANU

To su vjernici koji su svoja dobra djela pomiješali sa lošim, izvršavali su temeljne islamske propise, ali su činili i neke grijeha. U Kur'anu i hadisu su Uzvišeni Allah i Njegov Poslanik, alejhisselam, spomenuli kazne vjernika koji su griješni i spomenućemo neke od njih.

1. Oni koju ne daju zekat

Zekat je jedan od osnovnih obaveza islama i tiče se čovjekovog imetka, pa onaj ko ne daje zekat biće kažnjen na Dan polaganja na dva načina:

1) Onaj ko ne daje zekat biće kažnjen tako što će mu njegov imetak biti prikazan u liku zmije otrovnice koja će imati očnjake, omotat će se oko njega i uzet će ga ustima. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاتُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.

Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje, nikako ne misle da je to dobro za njih. Naprotiv, to je zlo za njih. Na Kijametskom danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili. A Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje i Allah dobro zna ono što vi radite. (Ali Imran, 180) Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je:

“Onaj kome je Allah dao imetak, pa ne bude davao zekat, sa Sudnjem danu će mu njegov imetak biti prikazan u obliku zmije otrovnice koja će imati ocnjake i koja će se smotati oko njega pa će ga uzeti ustima i reći: “Ja sam tvoj imetak, ja sam tvoje bogatstvo koje si gomilao!” Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio Allahove riječi:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاتُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.

Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih. Naprotiv, to je zlo za njih. Na Kijamet-skom danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili. A Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje i Allah dobro zna ono što vi radite. (Ali Imran, 180)”²⁹³

2) Ukoliko se radi o zlatu ili srebru na koje čovjek ne daje zekat, biće kažnjen tako što će to zlato i srebro biti pretvoreno u usijane ploče kojima će biti žigosane njegove slabine, čelo i leđa, pa će osjećati bol na svakom mjestu svog tijela. Uzvišeni Allah kaže:

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لِيَآكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْفُرُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ. يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ.

O vi koji vjerujete, mnogi svećenici i monasi, doista, na nedozvoljen način tuđu imovinu jedu i od Allahova puta odvrćaju. Onima koji zlato i srebro gomilaju i ne troše ga na Allahovu putu – navijesti bolnu patnju. Na dan kad se ono u vatri džehennemskoj bude usijalo pa njime čela njihova i slabine njihove i leđa njihova budu žigosana: “Ovo je ono što ste za sebe zgrtali, iskusite zato kaznu za ono što ste gomilali.” (Et-Tevba, 34–35) Poslanik, alejhisselam, objasnio je značenje ovog ajeta, pa kaže: “Vlasnik zlata i srebra koji ne daje zekat biće kažnjen na Sudnjem danu tako što će to zlato koje je gomilao biti pretvoreno u usijane ploče kojima će biti žigosane njegove slabine, čelo i leđa, pa

²⁹³ Buhari, br. 1338.

kada se te ploče ohlade, ponovo će biti usijane pa će se kažnjavati. To će trajati jedan dan koji je kao pedeset hiljada godina, sve dok se ne završi suđenje, pa će on vidjeti svoj put, ili ka Džennetu ili ka Džehennemu.”²⁹⁴

2. Oni sa kojima Allah neće razgovarati i koje neće očistiti

Za mnoge grijeha je Uzvišeni Allah pripremio ovu kaznu, od tih grijeha su sljedeći:

1) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِءَ ثَمَنًا قَلِيلًا أَوْ لَيْسَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ.

Doista, oni koji tajе ono što je Allah u Knjizi objavio i to prodaju za bagatelnu cijenu – oni u trbuhe svoje samo vatru trpaju; na Kijametskom danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti; njima pripada patnja bolna. To su oni koji umjesto Upute uzimaju zabludu, a umjesto oprosta patnju; kako li samo oni mogu da trpe Vatru?! (El-Bekare, 174–175)

Učenjaci koji sakriju nešto što znaju, da bi time zadovoljnim učinili vladara, ili zbog nekog vlastitog interesa, ili pak zbog neke materijalne koristi, su slični kršćanskim monasima ili jevrejskim rabinima koji su krili svojstva Poslanika, alejhisselam, pa im je ovo nagrada (kazna) za to što su radili. Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: “Ko bude upitan o nečemu što zna, pa sakrije to što zna, na Sudnjem danu će mu biti stavljena uzda od vatre.”²⁹⁵

2) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلْقَ لَهُمْ فِي الْأَخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

²⁹⁴ Muslim, br. 987.

²⁹⁵ Tirmizi, br. 2649. Tirmizi je kaže da je ovaj hadis hasen/dobar.

Doista, oni koji za obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje kupuju nešto što malo vrijedi, na Ahiretu nikakva udjela neće imati. Allah s njima neće govoriti, niti će na njih pogledati na Kijametskom danu, niti će ih očistiti. Njima pripada patnja bolna. (Ali Imran, 77) Ove Allahove riječi se ne odnose samo na jevreje, kao što misli većina ljudi i mnogo je hadisa koji govore o tome. Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Trojicu ljudi Allah neće pogledati na Sudnjem danu, niti će ih očistiti i njima pripada bolna patnja: čovjek koji ima višak vode, pa taj višak zabrani prolazniku – putniku, čovjek koji je svom vođi dao prisjegu samo zbog imetka; ako mu ga da, on je zadovoljan, a ako mu ga uskratiti, on se naljuti i čovjek koji svoju robu izloži nakon ikindije i kaže: ‘Tako mi Allaha, osim koga drugog boga nema, za ovu robu sam dobijao toliko i toliko’, pa mu neko povjeruje.” Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio Allahove riječi:

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا.

Doista, oni koji za obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje kupuju nešto što malo vrijedi. (Ali Imran, 77)”²⁹⁶

3. Oni koji kriju ratni plijen

Sakriti ratni plijen je to da čovjek uzme dio ratnog plijena i sakrije ga tako da ga ne vidi niko. To je grijeh iza kojeg se krije pohlepa, škrtost i nezasićenost onoga koji to radi, ali Uzvišeni Allah prijeti onome koji to radi da će ga na Sudnjem danu raskrinkati i osramotiti pred svima. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا كَانَ لِغَيْبِي أَنْ يَعْلَمَ مَنْ يَغْلُبُ يَأْتِ بِمَا عَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تَوَفَّى كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

Nije moguće da Vjerovjesnik šta utaji! A onaj ko šta utaji, doći će na Kijametski dan s tim što je utajio. Zatim će svakome u potpunosti biti dato ono što je zaslužio, i nikome neće zulum biti učinjen. (Ali Imran, 161) Onaj ko sakrije ratni plijen na Sudnjem danu će to nositi na svojim leđima i svom vratu kažnjavajući se tako, i osjetiće strašan zvuk

²⁹⁶ Buhari, 4277.

ukoliko je životinja u pitanju. Tako će ga Uzvišeni Allah objelodaniti i osramotiti na Sudnjem danu pred svim stvorenjima.

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, rekao je: “Ustao je među nama Allahov Poslanik, alejhisselam, i spomenuo je onoga koji krije ratni plijen kao i veličinu tog grijeha, pa je rekao: ‘Nemojte da na Sudnjem danu sretnem nekoga od vas kako na svojim leđima i svom vratu nosi devu koja će rikati, pa da mi kaže: ‘O Allahov Poslaniče, pomози mi!’ A ja da mu kažem: ‘Ne mogu ti ništa pomoći, ja sam ti dostavio istinu.’ Nemojte da na Sudnjem danu sretnem nekoga od vas kako na svojim leđima i svom vratu nosi ovcu koja će blejati, pa da mi kaže: ‘O Allahov Poslaniče, pomози mi!’ A ja da mu kažem: ‘Ne mogu ti ništa pomoći, ja sam ti dostavio istinu.’ Nemojte da na Sudnjem danu sretnem nekoga od vas kako na svojim leđima i svom vratu nosi konja koji će hrzati, pa da mi kaže: ‘O Allahov Poslaniče, pomози mi!’ A ja da mu kažem: ‘Ne mogu ti ništa pomoći, ja sam ti dostavio istinu.’ Nemojte da na Sudnjem danu sretnem nekoga od vas kako na svojim leđima i svom vratu nosi dušu koja će urlati, pa da mi kaže: ‘O Allahov Poslaniče, pomози mi!’ A ja da mu kažem: ‘Ne mogu ti ništa pomoći, ja sam ti dostavio istinu.’ Nemojte da na Sudnjem danu sretnem nekoga od vas kako na svojim leđima i svom vratu nosi platno koje će lepršati, pa da mi kaže: ‘O Allahov Poslaniče, pomози mi!’ A ja da mu kažem: ‘Ne mogu ti ništa pomoći, ja sam ti dostavio istinu.’ Nemojte da na Sudnjem danu sretnem nekoga od vas kako na svojim leđima i svom vratu nosi zlato i srebro, pa da mi kaže: ‘O Allahov Poslaniče, pomози mi!’ A ja da mu kažem: ‘Ne mogu ti ništa pomoći, ja sam ti dostavio istinu.’”²⁹⁷

4. Oni koji se ohole

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Oni koji se ohole biće proživljeni na Sudnjem danu u ljudskom obliku, ali veličine mrava, biće ponižavani sa svih strana.”²⁹⁸ Oni koji su oholi biće oživljeni

²⁹⁷ Buhari, br. 2908.

²⁹⁸ *Miškatul-Misbah*, 2/635.

u veličini mrava jer su oni sićušni i ljudi gaze po njima da ih i ne osjećaju. Kao što Uzvišeni Allah mrzi ohole, isto tako mrzi i njihova imena kojima su jedni druge nazivali, pa ta imena zbog kojih su se oni radovali kada ih čuju postala su imena koja su izazvala Allahovu srdžbu.²⁹⁹

Poslanik, alejhisselam, je rekao: “Allahu najmrznije ime na Sudnjem danu biće ime čovjeka koji je sebe nazivao Vladar svih vladara”, a Muslim je u svom Sahihu još dodao: “Nema vladara mimo Uzvišenog Allaha.”³⁰⁰ Tumačeći ovaj hadis, Ibn Betal kaže: “Ako je to najmrznije ime, onda je onaj ko je nazvan tim imenom mnogo mrzniji i poniženiji.”³⁰¹

5. Oni koji su se odali užicima

Oni koji se budu odali dunjalučkim užicima biće u teškom stanju na Sudnjem danu. Oni kojima je Allah na dunjaluku dao mnogo imetka i koji su na dunjaluku puno uživali biće ljudi koji će na Sudnjem danu imati najmanju nagradu, ukoliko taj svoj imetak nisu utrošili na Allahovom putu³⁰². Poslanik, alejhisselam, je rekao: “Ljudi koji su bili bogati na dunjaluku biće siromašni na Sudnjem danu, osim oni kojima je Allah dao imetak pa ga dijele na Allahovom putu, čineći tako dobra djela.”³⁰³

6. Oni koji su skloni pronevjeri

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Kada Allah, na Sudnjem danu, sakupi sve ljude, prethodne i one posljednje, iznad svakog prevaranta će biti razvijena zastava i biće rečeno: ‘Ovo je prevara tog i tog čovjeka.’”³⁰⁴ I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Iznad svakog prevaranta će, na Sudnjem danu, biti podignuta zastava onoliko

²⁹⁹ *El-Jevmul-ahir*, El-Kijametus-sugra, dr. Omer el-Eškar, str. 144

³⁰⁰ *Silsiletul-ehadisi-sahiha*, br. 914.

³⁰¹ *Fethul-Bari*, (10/589).

³⁰² *El-Jevmul-ahir*, El-Kijametus-sugra, str. 149.

³⁰³ *Sahihul-džami'is-sagir*, (2/165), br. 1950.

³⁰⁴ Muslim, br. 1735.

visoko kolika je njegova prevara, a zar nije najveći prevarant nadređeni koji vara svoje podređene.”³⁰⁵ Nadređeni je svaki poglavar, predsjednik ili halifa, njegova prevara ili izdaja je na tom stepenu jer ona nanosi štetu mnogim ljudima, jer predsjednik ili halifa posjeduju moć i imaju vlast u svojim rukama, pa nema potrebe da varaju ljude.³⁰⁶

Prevarant je osoba koja nešto obeća, ali to ne ispuni, imaće zastavu, kao što konjanik u ratu ima zastavu, i ta njegova zastava biće podignuta. Na njoj će pisati njegova izdaja i na taj način će ga Allah osramotiti na Sudnjem danu. Ta zastava će biti kod njegove zadnjice.³⁰⁷

7. Onaj koji otima zemlju

Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ko bespravno otme tuđu zemlju, biće zbog toga, na Sudnjem danu, utjeran u sedam slojeva Zemlje.”³⁰⁸

8. Čovjek sa dva lica (munafik)

Najgori ljudi na Sudnjem danu biće oni sa više lica, prevrtljivci koji mijenjaju svoje stavove, dvoličnjaci.³⁰⁹ Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Vidjećete da će na Sudnjem danu najgori ljudi biti oni koji imaju dva lica, koji jednoj skupini prilazi sa jednim licem, a drugoj sa drugim licem.”³¹⁰

9. Vladar koji ne vodi brigu o svom narodu

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ko prihvati da vodi brigu o muslimanima, pa ne bude vodio brigu o njima, njihovim potrebama i njihovom siromaštvu, Allah neće o njemu, njegovoj potrebi i siromaštvu, voditi brigu na Sudnjem danu.”³¹¹

³⁰⁵ Isti izvor, br. 1738.

³⁰⁶ *El-Jevmul ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 151.

³⁰⁷ Isti izvor, str. 151.

³⁰⁸ *Fethul-Bari lisahihil-buhari*, (5/3).

³⁰⁹ *El-Jevmul ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 154.

³¹⁰ *Miškatul-Mesabih*, (2/578), br. 4820.

³¹¹ *Sahihul-džami'is-sagir*, (5/368), br. 6471.

10. Oni koji prose, a nisu siromašni niti imaju potrebu za prosjačenjem

Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ko bude prosio, a nije u potrebi za tim, doći će na Sudnjem danu sa unakaženim licem.”³¹²

11. Oni koji izmišljaju snove

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Onom ko bude izmislio san biće naređeno da dva zrna pšenice stavi u čvor, a to neće moći da uradi. A ko bude slušao govor ljudi koji ga mrze, ili ga izbjegavaju, u njegove uši će, na Sudnjem danu, biti sipano rastopljeno olovo.”³¹³

PETO: STANJE BOGOBOJAZNIH NA SUDNJEM DANU

1. Neće se plašiti niti će tugovati

Na danu najvećeg straha, najveće muke i tuge, bogobojazni se neće plašiti, niti će tugovati. Uzvišeni Allah kaže:

وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَارَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

Allah će spasiti one koji su Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih se zabrana klonili, zbog njihova uspjeha; zlo ih neće doticati i oni neće tugovati. (Ez-Zumer, 61)

Uzvišeni Allah, kako bi smirio njihova srca, kaže:

يَعْبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ. الَّذِينَ ءَامَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ.

O robovi Moji, za vas danas straha neće biti, niti ćete tugovati! Oni koji su u ajete Naše vjerovali i koji su muslimani bili. (Ez-Zuhuf, 68–69)

Uzvišeni Allah kaže:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. الَّذِينَ ءَامَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ. لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

³¹² Silsiletul-ehadisis-sahiha, br. 499.

³¹³ Fethul-Bari, (12/427).

Zaista, za Allahove štićenike nema straha i oni ni za čim ne treba da tuguju, oni koji budu vjerovali i koji se budu Allaha bojali, za njih su dobre vijesti i na ovom i na Drugom svijetu – Allahove riječi niko ne može izmijeniti – to je, zaista, uspjeh veliki. (Junus, 62–64)

Što se tiče njihove radosti na ovom svijetu, ona može biti na dva načina. Prvi način je taj da ga meleki koji uzimaju dušu, prilikom smrti obraduju Džennetom. A drugi način je lijep san koji čovjek usnije.³¹⁴ Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Od poslanstva nije ostalo ništa drugo do radosne vijesti.” A prisutni su upitali: “A šta su to radosne vijesti?” Pa im Poslanik, alejhisselam, reče: “Lijep san.”³¹⁵ A što se tiče radosnih vijesti na Sudnjem danu, pod time se podrazumijeva to da će ih meleki dočekivati i u njihova srca ulijevati postojanost i sigurnost od najvećeg straha. Uzvišeni Allah rekao je:

لَا يَخْزُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ.

Neće ih brinuti najveći užas, nego će ih meleki dočekati: "Evo, ovo je Dan vaš koji vam je obećavan!" (El-Enbija, 103)

Uzvišeni Allah kaže:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُمْ مِّنْ فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ.

Oni koji učine dobro djelo, imat će bolje od toga i bit će straha na Sudnjem danu pošteđeni. (En-Neml, 89)

2. Njihova lica će bijela biti

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَمَّا الَّذِينَ أَبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A oni čija lica pobijele, pa u milosti Allahovoj su, oni će u njoj vječno ostati. (Ali Imran, 107)

Uzvišeni Allah kaže:

وُجُوهُ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ. ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ.

Neka lica doga dana bit će blistava, nasmijana, radosna. (Abese, 38–39)

³¹⁴ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 279.

³¹⁵ Buhari, br. 6589.

3. Oni koji će biti u hladu Arša

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Sedmerica će biti u Allahovom hladu kad drugog hlada sem Njegovog ne bude, među njima su: pravedni imam, mladić koji je odrastao u pokornosti Allahu, čovjek čije je srce bilo vezano za džamiju, dvojica ljudi koji su se zavoljeli u ime Allaha, na toj ljubavi se sastali i na njoj se rastali, čovjek koga je pozvala ugledna i lijepa žena a on joj odgovorio da se boji Allaha, čovjek koji je udijelio sadaku i sakrio je da niko ne zna, i čovjek koji se iskreno sjeti Allaha, pa mu oči zasuze.”³¹⁶

Broj onih koji će biti u hladu Arša na Sudnjem danu nije ograničen samo na ovu sedmericu, prenijeto je puno ajeta i hadisa koji ukazuju na to da će Uzvišeni Allah još vrsta ljudi, pored ovim sedam, uvesti u svoj hlad na Sudnjem danu. Ibn Hadžer el-Askalani je u svojoj knjizi “Marifetl-hisalil-musileti ilez-zilal” spomenuo sve kategorije ljudi koje će Uzvišeni Allah uvesti u hlad Arša.³¹⁷

Od onih koji će biti u hladu Arša je i čovjek koji dužniku odgađa rok za vraćanje duga, tj. onaj ko mu drug oprosti. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Onoga ko dužniku odgađa rok za vraćanje duga, ili mu oprosti dug, Allah će uvesti u Svoj hlad na Sudnjem danu.”³¹⁸

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Onaj ko dužniku olakša njegov dug, ili mu ga oprosti, biće u hladu Arša na Sudnjem danu.”³¹⁹

4. Oni koji pomažu muslimanima u njihovim potrebama i pomažu siromašne

Od najbitnijih stvari koje će čovjeku odagnati muke na Sudnjem danu je da čovjek pomaže bratu muslimanu u njegovim potrebama i da otkloni njegove brige, da pomaže onima kojima je pomoć

³¹⁶ Buhari. Ahmed Askala, *Fethul-Bari*, 2/134, i Muslim, br. 103.

³¹⁷ *Fethul-Bari*, (2/144).

³¹⁸ Muslim, br. 3006.

³¹⁹ *Sahihul-džami'*, (4/364, br. 1452).

potrebna, da olakša dužniku.³²⁰ Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ko vjerniku olakša neku dunjalučku muku, Allah će njemu olakšati muku na Sudnjem danu. Ko olakša dužniku, Allah će njemu olakšati na dunjaluku i Ahiretu. A ko muslimanu prekrije neku mahanu, Allah će prekriti njegove mahane na dunjaluku i Ahiretu. Allah će pomoći Svoga roba sve dok rob pomaže svome bratu.”³²¹

5. Oni koji olakšavaju dužnicima

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Jedan čovjek je davao dug ljudima, pa je rekao svom sinu: ‘Kada dođeš kod dužnika, oprosti mu, nadam se da će Allah meni oprostiti,’ pa je sreo Allaha i Allah mu je oprostio.”³²²

6. Oni koji su pravedni u suđenju, svojoj porodici i onome za šta su zaduženi

Oni koji su pravični će na Sudnjem danu biti na visokim položajima, sjedeće na mimberima od svjetlosti koji će biti pored Allahove desne strane, pored Allahove desnice. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Pravednici će biti pokraj Allaha, na Allahovoj desnoj strani, pokraj Allahove desnice, to su oni koji su pravedni u suđenju, u svojim porodicama i u onome za šta su zaduženi.”³²³

7. Šehidi i oni koji stražare na Allahovom putu

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Šehid će kod Allaha imati šest odlika: biće mu oprošteni grijesi sa prvom kapi krvi, vidjeće svoje mjesto u Džennetu, biće sačuvan kaburske kazne, biće sačuvan najvećeg straha, na glavu će mu biti stavljena kruna dostojanstva, a jedan njen kamen je bolji od cijelog dunjaluka i svega što je na njemu, biće oženjen sa sedamdeset i dvije hurije, zauzimaće se za sedamdeset osoba iz svoje

³²⁰ *El-Jevmul ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 161.

³²¹ *Miškatul-Mesabih*, Hatib et-Tibrizi, (1/71, br. 204).

³²² *Miškatul-Mesabih*, (2/108, br. 2899).

³²³ Muslim, br. 1827.

porodice.”³²⁴ I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Dan čuvanja straže na Allahovom putu bolji je od posta godinu dana, a onaj ko preseli čuvajući stražu na Allahovom putu biće sačuvan od najvećeg straha.”³²⁵

8. Oni koji srdžbu savlađuju

Uzvišeni Allah kaže:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكُظُمِينَ الْغَيْظِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.

I požurite oprost u Gospodara vašega, i Džennetu širokom kao nebesa i Zemlja – pripremljenom za bogobojazne – za one koji udjeljuju, i kada su u obilju i kada su u oskudici, koji srdžbu savlađuju i ljudima opraštaju. A Allah voli dobročinitelje. (Ali Imran, 133–134)

I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Onoga ko savlada svoju srdžbu, a u mogućnosti je da je ispolji, Allah će, na Sudnjem danu pred svim stvorenjima pozvati da odabere koju god huriju želi.”³²⁶

9. Oslobođanje roba muslimana

Uzvišeni Allah kaže:

فَلَا أَقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ. فَكُّ رَقَبَةٍ.

Pa zašto nije savladao uspon? A šta ti misliš: šta je to uspon? Roba ropstva osloboditi. (El-Beled, 11–13)

Oslobođanje ropstva spada u djela pomoću kojih će čovjek prevladati velike i teške uspone na koje će naići na Sudnjem danu.³²⁷

10. Nagrada mujezina

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Mujezini će imati najduže vratove na Sudnjem danu.”³²⁸ Dužina vrata koja je spomenuta u ovom hadisu ukazuje na ljepotu i sklad njegovog tijela, i to je u skladu

³²⁴ *Miškatul-Mesabih*, (2/358, br. 3834)

³²⁵ *Sahihul-džami’is-sagir*, (3/171, br. 3473)

³²⁶ *Miškatul-Mesabih*, (2/631, br. 5088)

³²⁷ *El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 166.

³²⁸ *Muslim*, 4/290, br. 387.

sa djelom koje su radili. Oni su podizali svoje glasove kako bi ljudi čuli ezan, a ezan je očitovanje Allahove jednoće i poziv na namaz.³²⁹

11. Oni koji osijede u islamu

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Onome kome vlasi osijede u islamu, one će biti svjetlo na Sudnjem danu.”³³⁰

12. Oni koji su bili pod abdestom

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je čuo Poslanika, alejhisselam, kako kaže: “Moj ummet će biti pozvan na Sudnjem danu, a njihova lica će biti bijela od abdesta.”³³¹

Ta bjelina lica će vjernicima biti ukras na Sudnjem danu. Tako stoji i u hadisu koji prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, a koji je zabilježio imam Muslim u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ukras na udovima vjernika dopiraće do onog mjesta dokle je dopirala voda dok se abdestio.”³³² Po toj bjelini lica i po toj svjetlosti će Poslanik, alejhisselam, prepoznati svoj ummet na Sudnjem danu, i neće biti razlike između Njegovih ashaba i ostalog ummeta.³³³

³²⁹ *El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 169.

³³⁰ *Sahihul-džami'is-sagir*, (5/304, br. 6183).

³³¹ *Fethul-Bari*, (1/235).

³³² *Miškatul-Mesabih*, (1/96, br. 291).

³³³ *El-Jevmul-ahir, Jevmul-kijameti*, st. 172.

TREĆE POGLAVLJE

ZAGOVARANJE – ŠEFAA'T

Šefaa't je posredovanje za neku drugu osobu kako bi mu pribavio kakvu korist ili otklonio neku štetu.³³⁴

PRVO: AJETI I HADISI KOJI UKAZUJU NA POSTOJANJE ZAGOVARANJA – ŠEFAA'TA

Uzvišeni Allah kaže:

مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

Ko se može pred Njim zauzimati za nekog bez dopuštenja Njegova?
(El-Bekare, 255)

Uzvišeni Allah kaže:

مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ.

Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova.
(Junus, 3)

Uzvišeni Allah kaže:

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ وَهُمْ مِنَ خَشِيَّتِهِ مُشْفِقُونَ.

Neće se moći zauzimati, osim za onoga kojim je On zadovoljan.
(El-Enbija, 28)

Uzvišeni Allah kaže:

³³⁴ Eš-Šefaa'tu indel-musbitine ven-nafine, dr. Afaf bint Hamed, str. 354.

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ إِلَّا مَنْ أِذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا.

Taj dan neće biti od koristi zauzimanje osim onoga kome Svemilosni dopusti i čijim riječima je zadovoljan. (Ta-Ha, 109)

Uzvišeni Allah kaže:

وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا.

A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi. (En-Nedžm, 26)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفَعَةَ إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ.

Oni koje oni, pored Njega, mole – neće se moći za druge zauzimati; moći će samo oni koji Istinu priznaju, oni koji znaju. (Ez-Zuhruf, 86)
Značenje ovog ajeta je to da kipovi na Sudnjem danu neće moći da se zauzimaju za mnogobošce koji su ih obožavali. A oni koji su istinu priznali na osnovu jasnih dokaza i znanja koje im je dato, njihovo će zauzimanje od koristi biti za one za koje Allah dozvoli. Dakle, ovi ajeti su dokaz postojanja zauzimanja koje ima svoje uslove.³³⁵

Nevjernici se neće moći zauzimati, niti će im od koristi biti nečije zauzimanje. Navest ćemo ajete koji govore o tome:

Uzvišeni Allah kaže:

لَيْسَ لَهُمْ مِّن دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ.

Osim Njega oni neće imati zaštitnika ni zagovornika. (El-Ena'm, 51)

Uzvišeni Allah kaže:

مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ.

Kad zulumčari ni prisna prijatelja ni posrednika, koji će uslišan biti, neće imati. (Gafir, 18)

Pod pojmom zulumčari ovdje se misli na nevjernike, jer se na početku tih ajeta govori o nevjernicima.³³⁶

Uzvišeni Allah kaže:

³³⁵ Dr. Afaf bint Hamed, *Eš-Šefaa'tu indel-musbitine ven-nafine*, str. 354.

³³⁶ Isti izvor, str. 355.

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.

Reci: "Niko ne može bez dozvole Njegove posredovati." (Ez-Zumer, 44)

U mnogim hadisima Poslanika, alejhisselam, spominje se zagovaranje. Navest ćemo neke od njih.³³⁷

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Svaki poslanik je imao svoju dovu koja mu je uslišena, a ja sam svoju dovu ostavio i ona će biti zagovaranje za moj ummet na Sudnjem danu."³³⁸

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Dato mi je pet stvari koje nisu date nijednom poslaniku prije mene...", pa je od tih stvari spomenuo svoje zagovaranje na Sudnjem danu.³³⁹

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Ja ću biti predvodnik ljudima na Sudnjem danu i ja ću biti prvi koji će se zauzimati i čije će zauzimanje biti primljeno."³⁴⁰

DRUGO: VRSTE ZAGOVARANJA NA SUDNJEM DANU

Zagovaranje se dijeli na dvije vrste: punovažno i ništavno.

1. Punovažno zagovaranje

Punovažno zauzimanje je ono zauzimanje u kojem se nalaze tri uvjeta, a to su: da Uzvišeni Allah bude zadovoljan onim ko zagovara, da Uzvišeni Allah bude zadovoljan onim za koga se zauzima (glavno zauzimanje koje će se dogoditi na stajanju obuhvata sve ljude) i Allahova dozvola za zauzimanje. Dokaz za to su Allahove riječi:

وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَى.

³³⁷ Isti izvor, str. 257.

³³⁸ Muslim, br. 200.

³³⁹ Muslim, br. 521.

³⁴⁰ Muslim, br. 1782.

A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan. (En-Nedžm, 26)

2. Ništavno zagovaranje

Ništavno zauzimanje je zauzimanje kipova za mnogobošce koji su ih obožavali i koji su tvrdili da će se ti kipovi zauzimati za njih kod Uzvišenog Allaha. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلَاءِ شَفَعُونَا عِنْدَ اللَّهِ.

Oni, pored Allaha, obožavaju nešto što im ne može ni nauditi niti im može kakvu korist pribaviti, i govore: "Ovo su naši zagovornici kod Allaha." (Junus, 18) To zagovaranje u Allaha je ništavno. Uzvišeni Allah kaže:

فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ.

Njima posredovanje posrednika neće biti od koristi. (El-Muddessir, 48)

Navest ćemo još nekoliko ajeta koji ukazuju na ništavnost zagovaranja nevjernika. Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ قُلْ أَوْلَوْ كَانُوا لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا وَلَا يَعْقِلُونَ.

Zar oni mimo Allaha zagovornike uzimaju?! Reci: "Zar i onda kada su bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju. (Ez-Zumer, 43)

Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ.

Reci: "Sve zagovorništvo pripada Allahu, vlast na nebesima i na Zemlji Njegova je, a poslije – Njemu ćete se vratiti." (Ez-Zumer, 44)

TREĆE: USLOVI ZAGOVARANJA

Tri su uslova spomenuta u Allahovoj Knjizi da bi zauzimanje bilo ispravno, a to su:

1. Da je Allah zadovoljan zagovornikom, a dokaz za to nalazimo u Allahovim riječima:

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ إِلَّا مَنْ أِذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا.

Taj dan neće biti od koristi zauzimanje osim onoga kome Svemilosni dopusti i čijim riječima je zadovoljan. (Ta-Ha, 109)

2. Da je Allah zadovoljan onim za koga se zauzima, a dokaz za to nalazimo u Allahovim riječima:

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ أَرَضَىٰ وَهُمْ مِّنْ حَشِيَّتِهِ ۚ مُشْفِقُونَ.

On zna šta su radili i šta će raditi, i oni će se samo za onoga kim On bude zadovoljan zauzimati, a oni i sami, iz straha prema Njemu, strepe. (El-Enbija, 28)

3. Allahova dozvola za zauzimanje, a dokaz za to nalazimo u Allahovim riječima:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

Allah je, nema boga osim Njega, Živi i Samoopstojeći Održavatelj! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati bez Njegovog dopuštenja?! (El-Bekare, 255) Sva tri uslova Allah je spomenuo u ajetu:

وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِّن بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ.

A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan. (En-Nedžm, 26)

O zagovaranju Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Zatražiću dopuštenje od Uzvišenog Allaha da se zauzimam, pa kada Ga ugledam, past ću Mu na sedždu i u tom stanju ću ostati onoliko koliko to Allah želi, nakon čega će mi On reći: ‘Podigni glavu, traži i Ja ću ti dati; zauzimaj se, tvoje zauzimanje će biti prihvaćeno.’ Pa ću podići glavu i Allaha ću hvaliti riječima kojima će me On podučiti. Zatim

ću se zauzimati i Allah će mi postaviti granicu, pa ću svojim zagovaranjem neke ljude izvesti iz Vatre i uvesti u Džennet. Zatim ću se vratiti...”³⁴¹

ČETVRTO: VRSTE ZAGOVARANJA

Poslanik, alejhisselam, će na Sudnjem danu imati više zagovaranja, a njih ćemo navesti:

1. Glavno (najveće) zagovaranje

To je najvažnije zagovaranje koje će biti dato Poslaniku, alejhisselam. To je visok i častan položaj o kojem Uzvišeni Allah kaže:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا.

Na Ahiretu će te tvoj Gospodar na hvaljeni položaj postaviti.
(El-Isra, 79)

Glavno zauzimanje dogodiće se onda kada ljudi budu molili poslanike da se zauzimaju za njih kako bi se oslobodili strahote i muke Sudnjeg dana, pa će prvo otići do Adema, zatim do Nuha, pa do Ibrahima, pa do Musaa, pa do Isaa, alejhumus-selam, i tako sve dok ne dođu do posljednjeg poslanika Muhammeda, alejhisselam, pa će reći: “O Muhammede, ti si Allahov poslanik, ti si pečat svim poslanicima, Allah ti je sve grijehе oprostio, zauzimaj se za nas kod svog Gospodara, zar ne vidiš stanje u kojem se nalazimo? Zar ne vidiš šta nas je zadesilo?” Pa će poći i doći će do Arša i past će na sedždu svom Gospodaru, pa će ga Allah nadahnuti takvim riječima hvale kakvim nije nadahnuo nikoga prije. Zatim će mu reći: “O Muhammede, podigni glavu, traži i Ja ću ti dati. Zauzimaj se, tvoje zauzimanje će biti prihvaćeno”, pa ću podići svoju glavu i reći: “O Gospodaru, moj ummet!”, pa će mi On reći: “O Muhammede, na desna vrata Dženneta uvedi sve one iz tvog ummeta koji neće polagati račun. Ostali ljudi tvog ummeta će zajedno ulaziti u Džennet kroz njegova ostala vrata.” Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša,

³⁴¹ Buhari, br. 7002.

zaista je između dvije strane džennetskih kapija kao između Mekke i Basre.³⁴²

Oni ljudi iz ummeta Muhammeda, alejhisselam, koji će u Džennet ući bez polaganja računa, ući će odmah, direktno, i neće prolaziti kroz nevolje kroz koje će prolaziti ostali ljudi. A zatim, nakon ovog zauzimanja, počće polaganje računa, i ovo zauzimanje je specifično samo za našeg Poslanika, alejhisselam.³⁴³

2. Zagovaranje da se otvore džennetska vrata, a to je specifično samo za Muhammeda, alejhisselam

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ja ću se prvi zagovarati da se otvore džennetska vrata i ja ću imati najviše sljedbenika.”³⁴⁴

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Doći ću do džennetskih vrata, tražit ću dozvolu da se zauzimam, pa će čuvari Dženneta reći: ‘Ko si ti?’ ‘Muhammed’ – odgovorit ću! Pa će mi reći: ‘Naređeno mi je da samo tebi otvorim i nikome prije tebe.’”³⁴⁵

Prvi narod i prvi ummet koji će ući u Džennet jeste ummet Muhammeda, alejhisselam. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Mi smo posljednji ummet, a bićemo prvi na Sudnjem danu i prvi ćemo ući u Džennet.”³⁴⁶

3. Zagovaranje da se, nekim Džennetlijama, povećaju deredže u Džennetu

Allahov Poslanik, alejhisselam, će se za neke Džennetlije zauzimati da dobiju više stepene u Džennetu od onih koje zaslužuju. Dokaz za to nalazimo u hadisu Ebu Musaa koji su zabilježili Buhari i Muslim, a u kojem se govori o smrti ashaba Ebu Amira, radijallahu anhu. Ebu Musa, radijallahu anhu, kaže: “O bratiću, idi kod Poslanika,

³⁴² Muslim, br. 194.

³⁴³ *El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim*, str. 299.

³⁴⁴ Muslim, br. 196.

³⁴⁵ Muslim, br. 333.

³⁴⁶ Muslim, 2/585.

alejhisselam, prenesi mu od mene selame i reci mu: ‘Ebu Amir ti poručuje da moliš Allaha da mu oprosti.’ Zatim me je Ebu Amir učinio zapovjednikom vojske i nedugo nakon toga je preselio. Kada sam se vratio do Poslanika, alejhisselam, zatekao sam ga da spava na postelji od palminog lišća koja je ostavila trag na njegovim leđima i slabinama i obavijestio ga o tome šta nam se dogodilo i da ga je Ebu Amir zamolio da za njega traži oprost. Poslanik, alejhisselam, je zatražio da mu se donese voda i abdestio se, pa je podigao ruke i rekao je: ‘Allahu, oprosti Svom robu Ebu Amiru!’ Toliko je podigao ruke da sam vidio bjelinu njegova pazuha. Zatim je opet rekao: ‘Allahu, učini da on, na Sudnjem danu, bude iznad mnogih Tvojih robova!’ Zatim sam rekao: ‘Traži oprost i za mene, Allahov Poslaniče’, pa je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘Allahu, oprosti Abdullahu ibn Kajsu njegove grijehe, i na Sudnjem danu ga uvedi na časno mjesto.’³⁴⁷

Ummu Seleme, radijallahu anha, kaže: “Allahov Poslanik, alejhisselam, ušao je kod Ebu Seleme, a pogled mu se ukočio, pa mu je zatvorio oči i rekao: ‘Zaista, kada duša napusti tijelo, pogled je prati.’ Njegova porodica je počela zapomagati, te im je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘Nemojte za sebe moliti osim ono što je dobro, jer zaista meleki govore amin na ono što govorite.’ Zatim je rekao: ‘Allahu, oprosti Ebu Selemi, podigni njegove stepene među onima koji su upućeni, njegovim nasljednicima nadoknadi taj gubitak i daj im dobro, oprosti njemu i nama, njegov kabur učini svijetlim i prostranim.’”³⁴⁸

4. Zagovaranje da nekim nevjernicima bude smanjena kazna

Ovim zagovaranjem će se zagovarati samo Poslanik, alejhisselam, za svog amidžu Ebu Taliba. Dokaz za ovu vrstu zagovaranja nalazimo kod Buharije i Muslima u predanju Abbasa ibn Abdulmuttaliba u kojem kaže: “O Allahov Poslaniče, hoće li Ebu Talibu koristiti to što te je štitio i rad tebe se ljutio?” “Da, on će biti u plićaku džehennemske

³⁴⁷ Buhari, 8/41, i Muslim, 4/1943.

³⁴⁸ Buhari, 2/634.

vatre. A da nije mene, on bi bio na dnu Džehennema” – odgovori Poslanik, alejhisselam.³⁴⁹

Ovo je zagovaranje da njegova kazna bude umanjena, a ne da izađe iz Džehennema. A Ebu Talib je čovjek koji će imati najblažu kaznu u Džehennemu, kako stoji u hadisu koji nam prenosi Ibn Abbas, radijallahu anhuma, da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Najblažu kaznu u Džehennemu imaće Ebu Talib: imaće nanule od vatre od kojih će mu mozak ključati.”³⁵⁰

5. Zagovaranje za velike griješnike

Poslanik, alejhisselam, će se na Sudnjem danu zagovarati za neke velike griješnike iz svog ummeta koji su ušli u Vatru, pa će izaći iz nje. Puno je hadisa koji govore o ovoj vrsti zagovaranja, i kada je u pitanju ova vrsta zagovaranja u njoj će, sa Poslanikom, alejhisselam, učestvovati meleki, vjerovjesnici i vjernici. Ovo zagovaranje će Poslanik, alejhisselam, ponoviti četiri puta³⁵¹. Enes ibn Malik, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Zauzimat ću se za velike griješnike od mog ummeta.”³⁵²

6. Zagovaranje za ljude koji će u Džennet ući bez polaganja računa

Dokaz za ovu vrstu zagovaranja je hadis Imrana ibn Husejna, radijallahu anhu, u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Iz mog ummeta će sedamdeset hiljada osoba ući u Džennet.” Prisutni ga upitaše: “Ako su oni, Allahov Poslaniče?” Pa im on odgovori: “To su oni koji ne traže liječenje rukjom, niti imaju zle namjere koje obznanjuju, niti se liječe kauterizacijom, već se na svog Gospodara oslanjaju”, pa je Ukaše ibn Mihsan rekao: “Molim Allaha da ja budem od njih!” “Ti si od njih” – odgovori mu Poslanik, alejhisselam. Imran kaže: “Ustao je jedan čovjek i rekao: ‘O Allahov Poslaniče, moli Allaha da

³⁴⁹ Buhari, br. 3888.

³⁵⁰ Muslim, br. 362.

³⁵¹ *El-Minhatul-ilahijeti fi tehzibit-tahavijeti*, El-Gunejmi, str. 292.

³⁵² Tirmizi, br. 2435. Ovaj hadis je prihvatljiv.

ja budem od njih', pa mu Poslanik, alejhisselam, odgovori: 'U tome te je pretekao Ukaše.'³⁵³

7. Zagovaranje Poslanika, alejhisselam, za ljude čija su dobra djela i grijesi isti

Poslanik, alejhisselam, će se zagovarati za njih da uđu u Džennet, a za neke, kojima je presuđeno da uđu u Džehennem, će se zagovarati da ne uđu u njega.³⁵⁴

PETO: ZAGOVORNICI MIMO POSLANIKA, ALEJHISSELAM

1. Meleki

Uzvišeni Allah kaže:

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى.

A koliko na nebesima ima meleka čije zauzimanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan. (En-Nedžm, 26) U ovom ajetu se nalazi dokaz tome da će se meleki zauzimati onoga momenta kada im Uzvišeni Allah to dozvoli. Uzvišeni Allah kaže:

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنْ أَرَادَ وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ.

On zna šta su radili i šta će raditi, i oni će se samo za onoga s kim On bude zadovoljan zauzimati, a oni i sami, iz straha prema Njemu, strepe. (El-Enbija, 28)

2. Vjerovjesnici i dobri vjernici

Dokaz za to da će se vjerovjesnici i dobri vjernici zauzimati na Sudnjem danu, nalazim u dužem predanju od Ebu Seida el-Hudrija u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: "Zatim će Allah reći: 'Zauzimali

³⁵³ Muslim 1/197–198.

³⁵⁴ *El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 189, *Fethul-Bari* (11/436).

su se meleki, zauzimali su se vjerovjesnici, zauzimali su se i dobri vjernici, ostala je još samo milost Najmilostivijeg!”³⁵⁵

3. Šehidi

Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Šehid će se zauzimati za sedamdeset članova svoje porodice.”³⁵⁶

4. Djeca vjernika

Dokaz za to je hadis Enesa, radijallahu anhu, u kojem Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Allah će iz Svoje milosti u Džennet uvesti svakog muslimana kome umre troje maloljetne djece.”³⁵⁷

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Svakom muslimanu kome umre troje djece, pa se on strpi i očekuje nagradu za to, ona će biti štit od Džehennema.” Neka žena reče: “A dvoje, o Allahov Poslaniče?”, pa joj Poslanik, alejhisselam, odgovori: “I dvoje.”³⁵⁸

5. Kur’an Časni

Od Ebu Uamea el-Bahilija, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao: “Učite Kur’an, zaista će on na Sudnjem danu biti zagovornik za one koji su ga učili! Učite dva poglavlja El-Bekare i suru Ali Imran, jer će ona na Sudnjem danu doći kao dva bijela oblaka, a, kao dva hlada (ili je rekao: “u obliku jata ptica raširenih krila”) pa će se zauzimati za onoga ko ih je učio! Učite suru El-Bekare, zaista je njeno učenje berićet, a njeno ostavljanje je propast, i protiv nje se sihibazi ne mogu boriti.”³⁵⁹

³⁵⁵ Ahmed, br. 11488. Ovaj hadis prenesen je s pouzdanim lancem prenosilaca i potvrđuju gu brojni hadisi koji su spomenuti u dva *Sahiha*.

³⁵⁶ Ibn Madže, 2/129.

³⁵⁷ Buhari, 3/95–96.

³⁵⁸ *Muvetta* (1/235), *Džamii’l-usul*, Ibnul-Esir (9/593).

³⁵⁹ Muslim, 1/553.

I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “U Kur’anu ima jedna sura koja ima trideset ajeta i ona će se zauzimati za onoga ko ju je učio sve dok mu ne bude oprošteno, to je sura El-Mulk.”³⁶⁰

ŠESTO: STVARI POMOĆU KOJIH ĆE ČOVJEK ZASLUŽITI ZAGOVARANJE

Od Poslanika, alejhisselam, prenijeto je puno hadisa koji ukazuju na stvari zbog kojih će čovjek zaslužiti zagovaranje, te stvari ćemo navesti.

1. Tevhid i iskrenost u ibadetima

U hadisu se prenosi da je Poslanik, alejhisselam, upitan: “Ko će biti najsrećniji čovjek zbog Tvog zauzimanja na Sudnjem danu?”, pa je rekao: “Najsrećniji čovjek mojim zauzimanjem na Sudnjem danu biće čovjek koji kaže *La Ilahe illallah* iskreno, iz srca.”³⁶¹

I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Svaki poslanik je imao dovu koja mu je bila primljena i svaki poslanik je dovio tom dovom, a ja sam svoju dovu ostavio za Sudnji dan, i ona će, ako Allah dozvoli, obuhvatiti svakog čovjeka iz mog ummeta koji preseli, a nije činio širk Uzvišenom Allahu.”³⁶²

2. Post

Abdullah ibn Omer, radijallahu anhumu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Post i Kur’an će se zauzimati za roba na Sudnjem danu, post će reći: ‘Gospodaru, ja sam mu uskratio hranu, piće i strasti u toku dana, pa mi dopusti da se zauzimam za njega’, a Kur’an će reći: ‘Gospodaru, ja sam mu uskratio san noću, pa mi dozvoli da se zauzimam za njega.’”³⁶³

³⁶⁰ Ibn Madže, 2/216.

³⁶¹ Buhari, 1/33.

³⁶² Muslim, br. 200.

³⁶³ Hakim, *El-Mustedrek*, 1/544.

3. Dova koja se uči poslije ezana

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Moje zagovaranje će biti dopušteno za onoga koji, kada čuje ezan, kaže: ‘Allahu, Gospodaru ovog savršenog poziva i uspostavljenog namaza, daj Muhammedu najbolje mjesto u Džennetu i svako dobro, i podari mu hvale dostojno mjesto koje si mu obećao, jer Ti ćeš, doista, ispuniti Svoje obećanje.’”³⁶⁴

4. Boravak u Medini i podnošenje njenih tegoba

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Nijedan musliman se neće strpiti na medinskim poteškoćama i tegobama, pa umre u tim tegobama, a da mu ja neću biti zagovornik”, ili je rekao: “... svjedok na Sudnjem danu.”³⁶⁵

5. Donošenje salavata na Poslanika, alejhisselam

Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ko na mene ujutro i navečer donese deset salavat, biće mu dopušteno moje zagovaranje na Sudnjem danu.”³⁶⁶

6. Dženaza namaz

Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Svakom muslimanu kome dženazu klanja sto ljudi zauzimajući se za njega, oni će mu biti zagovornici.”³⁶⁷

I rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Svakom muslimanu kojem dženazu klanja četrdeset ljudi, koji ne čine širk Allahu, Allah će dopustiti da se oni zauzimaju za njega.”³⁶⁸

---

³⁶⁴ Buhari, 1/152.

³⁶⁵ Muslim, 2/1002.

³⁶⁶ Albani, *Sahihul-džami'*, br. 6233.

³⁶⁷ Muslim. En-Nevevi, *El-Minhadž*, 2/654.

³⁶⁸ Muslim. Isti izvor, 2/655.

7. Mnoštvo sedždi

Rebia ibn Ka'b el-Eslemi, radijallahu anhu, kaže: “Noćivao bih kod Poslanika, alejhisselam, pa sam mu donosio vodu za abdest i prirodnu potrebu. Rekao mi je: ‘Traži!’ Pa sam mu rekao: ‘Tražim da budem sa tobom u Džennetu.’ ‘Baš to tražiš?’ – upitao me je. Pa sam rekao: ‘Da, baš to’, pa mi je rekao: ‘U ostvarenju toga mi pomози tako što ćeš mnogo Allahu padati na sedždu.’”³⁶⁹

---

³⁶⁹ Muslim. Isti izvor, 1/353.

ČETVRTO POGLAVLJE

POLAGANJE RAČUNA, VAGANJE DJELA, HAVD (IZVOR POSLANIKA ALEJHISSELAM) I SIRAT-ČUPRIJA

Uzvišeni Allah je u Kur'anu spomenuo polaganje računa i vaganje djela. Rekao je:

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِئْنَا بِالتَّيِّبِينَ وَالشُّهَدَاءَ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati, i Knjiga će postavljena biti, vjerovjesnici i svjedoci bit će dovedeni, i po pravdi će im svima presuđeno biti, nikome zulum neće učinjen biti. (Ez-Zumer, 69)

Kad se kaže polaganje računa, pod tim se misli na to da robovi na Sudnjem danu stanu pred Uzvišenim Allahom i da ih On obavijesti o onome što su radili, da ih obavijesti o njihovim riječima i svemu onome što su na dunjaluku radili od dobrih i loših djela, i da ih obavijesti o nagradi ili kazni koju zaslužuju. Pod polaganjem računa se podrazumijeva i to da oni dobiju knjige svojih djela. Dobri će svoju knjigu dobiti u desnu, a loši u lijevu ruku.³⁷⁰

³⁷⁰ El-Hajatu fil-kur'anil-kerimi, Ahzemi Džezuli (2/599).

PRVO: LJUDIMA ĆE BITI DATA KNJIGA DJELA

Uzvišeni Allah kaže: *Onaj kome knjiga njegova bude u desnu ruku njegovu data lahko će račun položiti.* (El-Inšikak, 7–8) Uzvišeni Allah je u prvom ajetu spomenuo davanje knjige, a zatim je, na početku drugog ajeta upotrijebio veznik *fe* koji u arapskom jeziku označava redosljed u vršenju neke radnje, pa je nakon toga spomenuo polaganje računa.³⁷¹ Drukčije rečeno, Allah će čovjeku dati njegovu knjigu i odmah nakon toga on će polagati račun; svakom čovjeku će biti data njegova knjiga makar bio nepismen, da bi protiv njega bio uspostavljen argument.

O tome Uzvišeni Allah kaže:

وَكُلِّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَبْعَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مِنْشُورًا. أَقْرَأُ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا. مَنْ أَهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا.

I svakom čovjeku Mi ono što uradi o vrat privezujemo, a na Kijametskom danu pokazat ćemo mu knjigu koju će otvorenu zateći: “Čitaj knjigu svoju, dosta ti je danas to što ćeš svoj račun polagati!” Onaj ko slijedi Uputu pomoći će sam sebi time što je slijedi, a onaj ko zaluta – sebi će štetu nanijeti time što luta, i nijedna duša neće nositi grijeh druge. A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali! (El-Isra, 13–15)

Tu knjigu, knjigu djela, vjernik će uzeti svojom desnom rukom ispred sebe. A što se tiče nevjernika, on će je uzeti svojom lijevom rukom iza svojih leđa. O tome Uzvišeni Allah kaže:

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَذَا مَا أقرءُوا كِتَابِيَةَ إِلَىٰ ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْكٌ حِسَابِيَةَ. فَهُوَ فِي عِبْسَةٍ رَاضِيَةٍ. فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ. كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ. وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَلَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَةَ. وَلَمْ أَدْر مَا حِسَابِيَةَ. يَلَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ. مَا أُعْطِيَ عَنِّي مَالِيَةَ. هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَةَ. خُذُوهُ فَغُلُّوهُ. ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ. ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ.

³⁷¹ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 307.

Onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da, reći će: “Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam zbilja i mislio da ću račun svoj polagati.” I on će biti u životu zadovoljan, u Džennetu visokom, čiji će plodovi nadohvat ruke biti. “Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!” A onaj kome se knjiga da u lijevu ruku njegovu, reći će: “Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije i da ni saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila, imetak moj mi nije od koristi, snage moje nema više!” “Zgrabite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite. (El-Hakka, 19–32)

Tu knjigu, knjigu djela, vjernik će uzeti svojom desnom rukom ispred sebe, a što se tiče nevjernika, on će je uzeti lijevom rukom iza svojih leđa, o tome Uzvišeni Allah kaže:

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَذَا مَا أقرءُوا كِتَابِيَةَ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلْكٌ حَسَابِيَةَ. فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ. فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ. كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ. وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَلِيَّتَنِي لَمْ أُوْتِ كِتَابِيَةَ. وَلَمْ أَدْرِ مَا حَسَابِيَةَ. يَلِيَّتَهَا كَانَتْ الْقَاضِيَةَ. مَا أُعْطِيَ عَنِّي مَالِيَةَ. هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَتِي. خُذُوهُ فَعَلُّوهُ. ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ. ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ.

Onaj kome se knjiga njegova u desnu ruku njegovu da, reći će: “Evo vam, čitajte knjigu moju, ja sam zbilja i mislio da ću račun svoj polagati.” I on će biti u životu zadovoljan, u Džennetu visokom, čiji će plodovi nadohvat ruke biti. “Jedite i pijte radosni, za ono što ste u danima minulim zaradili!” A onaj kome se knjiga da u lijevu ruku njegovu, reći će: “Kamo sreće da mi knjiga moja ni data nije i da ni saznao nisam za obračun svoj! Kamo sreće da me je smrt dokrajčila, imetak moj mi nije od koristi, snage moje nema više!” “Zgrabite ga i u okove okujte, zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite.” (El-Hakka, 19–32)

Uzvišeni Allah kaže:

فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ. فَسَوْفَ يُحَاسِبُ حَسَابًا يَسِيرًا. وَيُنْقَلِبُ إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا. وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ. فَسَوْفَ يَدْعُوا ثُبُورًا. وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا.

Onaj kome bude knjiga njegova u desnu ruku njegovu data, na lahak obračun naići će i svojima će se radostan vratiti; a onaj kome bude knjiga njegova iza leđa njegovih data, propast će prizivati, i u Ognju će gorjeti. (El-Inšikak, 7–12)

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمْبِهِمْ فَمَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا.

A na Dan kad pozovemo sve ljude s predvodnikom njihovim, oni kojima knjiga njihova u desnu ruku data bude, čitat će knjige svoje i neće im, ni koliko končić na hurminoj košpici, zulum učinjen biti. (El-Isra, 71)

Uzvišeni Allah kaže:

وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لَ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا.

I Knjiga će biti postavljena i vidjet ćete prestupnike prestravljene zbog onoga što je u njoj. “Teško nama!”, govorit će. “Kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!” I naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome zulum učiniti. (El-Kehf, 49)

Uzvišeni Allah kaže:

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ. وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَعْتَرٌ.

I sve što su uradili u listovima je, i sve, i malo i veliko, u retke je sastavljeno. (El-Kamer, 52–53)

Oni što zapisuju su meleki koje je Uzvišeni Allah zadužio, oni prate svakog čovjeka i bilježe sve što radi. Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنَّا عَلَيْنَاكُمْ لَحَافِظِينَ. كِرَامًا كَاتِبِينَ.

A nad vama bdiju čuvari, plemeniti pisari koji znaju ono što radite. (El-Infitar, 10–11)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَءِثْرَهُمْ ۚ وَكُلُّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ.

Mi, zaista, mrtve oživljavamo i Mi bilježimo ono što su uradili i tragove koje iza sebe ostave; sve smo Mi to u Knjizi jasnoj pobrojali. (Jasin, 12)

DRUGO: SVAKI ČOVJEK ĆE BITI PITAN ZA SVOJA DJELA

U mnogim ajetima Uzvišeni Allah je spomenuo i to da će nevjernici biti prozvani da odgovaraju za svoja djela. Uzvišeni Allah kaže:

فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ.

I tako mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost prozvati. (El-Hidžr, 92)

Uzvišeni Allah kaže:

وَفِيهِمْ أَئِنَّهُمْ مَسْئُولُونَ. مَا لَكُمْ لَا تَنصُرُونَ.

I zaustavite ih, oni će, zaista, biti pitani: "Šta vam je, zašto jedni drugima ne pomognete?" (Es-Safat, 24–25)

Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا وَلنَحْمِلَ خَطَايَكُمْ وَمَا هُمْ بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِنَّهُمْ لَكَذِبُونَ. وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ.

Oni koji ne vjeruju govore onima koji vjeruju: "Slijedite naš put, a mi ćemo nositi grijehе vaše!", a ne bi ponijeli nijedan grijeh njihov. Oni su, zaista, lažljivci. A sigurno će vlastite terete i terete onih koje su u zabludu odveli nositi, i sigurno će za ono što su izmišljali na Kijametskom danu odgovarati. (El-Ankebut, 12–13)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا مِمَّنْ يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ. حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ قَالَ أَكَذَّبْتُم بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِطُوا بِهَا عِلْمًا أَمْ آدَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

A na Dan kada od svakog naroda sakupimo gomilu onih koji su ajete i znakove Naše poricali – oni će biti u stroju vođeni. A kad dođu, On će upitati: "Jeste li vi ajete i znakove Moje poricali i niste ih znanjem obuhvatili, ili šta ste to radili?" (En-Neml, 83–84)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ حَقَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. تَلَفَحُ وُجُوهُهُمْ النَّارَ
وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ. أَلَمْ تَكُنْ أَتَىٰ عَلَىٰكَ فَاكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ.

A oni čiji tas dobra bude lakši, oni će posve izgubljeni biti, u Džehennemu će vječno boraviti, Vatra će im lica pržiti i iskeženih zuba će u njemu biti. Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, a vi ste ih poricali?! (El-Mu'minun, 103–105)

A što se tiče ajeta u kojima nas Uzvišeni Allah obavještava da nevjernici na Sudnjem danu neće biti pitani, to su sljedeći ajeti: Uzvišeni Allah kaže: *A zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti.* (El-Kasas, 78) I Allahove riječi: *Tog dana ljudi i džini za grijehе svoje neće biti pitani.* (Er-Rahman, 39) I rekao je Allah: *Ovo je dan u kojem oni neće ni prozboriti i pravdanje im neće dozvoljeno biti.* (El-Murselat, 35–36) I drugi ajeti slični ovim.

Tumačeći ove ajete, učenjaci su rekli: “Sudnji dan se sastoji od etapa i nevjernici će u nekim etapama biti pitani, a u nekim ne.”³⁷² Učenjaci su još rekli da nevjernici neće biti ispitivani tako da će im biti lakše, već će biti osuđeni i zaslužiti će prijekor, pa će im biti rečeno: “Zbog čega ste to radili?!”³⁷³ Neće ih Allah pitati: “Jeste li radili to?”, zbog toga što Uzvišeni Allah zna njihova djela.³⁷⁴

Tumačeći Allahove riječi: *A zločinci neće o grijesima svojim ni ispitivani biti*, imam Kurtubi kaže: “Ove Allahove riječi se odnose na ispitivanje preko kojeg će se raspoznati vjernici u odnosu na nevjernike. Tog dana meleki neće imati potrebu da pitaju nekog o njegovoj vjeri, o djelima koja je radio na dunjaluku i da preko tih pitanja saznaju da li je bio vjernik ili nevjernik. Lica vjernika će tog dana biti blistava, prostranih prsa, dok će lica nevjernika biti crna i modra. Melekima

³⁷² *Et-Tezkiretu*, El-Kurtubi, str. 286; *El-Jevmul-ahir*, *El-Kijametul-kubra*, El-Eškar, str. 201.

³⁷³ *Et-Tezkiretu*, El-Kurtubi, str. 286.

³⁷⁴ *Levamiul-Envarul-behije*, (2/174).

će biti naređeno da ih protjeraju ka džehennemskoj vatri i neće ih pitati o tome koje su vjere na dunjaluku bili.³⁷⁵

Uzvišeni Alah će suditi nevjernicima i vagaće njihova djela, iako su ona u osnovi ništavna, zbog nekoliko stvari, i u tome se krije Allahova mudrost.

1. Uspostavljanje dokaza nad njima i Allahova pravednost

Uzvišeni Allah kaže:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ حَرْدَلٍ
أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ.

I postaviti ćemo tačne tezulje za vaganje kad Kijametski dan bude, pa se nikome neće zulum učiniti. A ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo to iznijeti na vidjelo. Dovoljni smo da račune svodimo. (El-Enbija, 47)

2. Allah će im suditi kako bi ih kaznio i prekorio zbog djela na dunjaluku

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وَقَفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ قَالَ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا
كُنتُمْ تَكْفُرُونَ.

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarem svojim budu zastavljeni i kad ih On upita: “Zar ovo nije istina?”, odgovoriti: “Jeste, tako nam Gospodara našeg!”, a i kako će On reći: “E, pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!” (El-Ena'm, 30)

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَرْسَلْنَا الْجِنَّةَ الْمَتَّقِينَ. وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ.

A Džehennem će se zalutalima ukazati, i biće rečeno: “Gdje su oni kojima ste se klanjali?” (Eš-Šuara, 91–92)

³⁷⁵ Et-Tezkiretu, El-Kurtubi, str. 287; El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra, El-Eškar, str. 202.

3. Nevjernicima je, na dunjaluku, naređeno da izvršavaju osnovne dijelove Šerijata, kao i sastavne

Uzvišeni Allah kaže:

وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ.

A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju. (Fusilet, 6–7) Zaprijetio im je zbog toga što ne daju zekat, i obavijestio je da će grijehnicima biti rečeno:

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ. قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلِينَ. وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ. وَكُنَّا نَحْوُ مَعَ الْخَائِضِينَ. وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ.

“Šta vas je u Sekar dovelo?” “Nismo”, reći će, “bili od onih koji su klanjali niti smo siromahe hranili. I u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali, i Sudnji dan smo poricali.” (El-Muddesir, 42–46) Iz ovih ajeta se vidi da je nevjernicima naređeno da vjeruju, da namaz obavljaju, da zekat daju i da će biti pitani o tim stvarima, kao i to da će im se suditi u zavisnosti od toga šta su radili.³⁷⁶

4. Nevjernici će se u svom nevjerstvu i grijesima međusobno razlikovati

Shodno njihovom nevjerstvu i grijesima, biće kažnjavani u vatri, jer se Džehennem sastoji od provalija koje se nalaze jedne ispod drugih.³⁷⁷

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُنْفِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا.

Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći. (En-Nisa, 145)

³⁷⁶ Et-Tezkiretu, El-Kurtubi, str. 309. El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra, El-Eškar, str. 199.

³⁷⁷ El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra, str. 199.

TREĆE: STVARI ZBOG KOJIH ĆE ČOVJEK POLAGATI RAČUN NA SUDNJEM DANU

Čovjek će na Sudnjem danu biti pitan o svemu što je na dunjaluku radio. Uzvišeni Allah kaže:

وَلْتَسْأَلَنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

I vi ćete doista odgovarati za ono što ste radili. (En-Nahl, 93)

Uzvišeni Allah kaže:

فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ. عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

Tako mi Gospodara tvoga, njih ćemo sve na odgovornost pozvati! (El-Hidžr, 92–93) Uzvišeni Allah je posebno naglasio neka djela za koja će ispitivati ljude na Sudnjem danu, kako bi ljude uplašio od tih djela, kako bi ih se čuvali.

1. Nevjerstvo i širk

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَاهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَتَسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ.

Višebošci onima koje kako treba ne poznaju, određuju dio onoga čime smo ih opskrbili. Allaha Mi, bit ćete sigurno pitani za ono što ste stalno izmišljali! (En-Nahl, 56)

2. Iznošenje laži na meleke

Uzvišeni Allah kaže:

وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنثًا أَشْهَدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ.

Oni meleke koji su robovi Svemilosnog ženskinjem smatraju. Da nisu prisustvovali stvaranju njihovu?! Njihova tvrdnja bit će zapisana i oni će odgovarati! (Ez-Zuhruf, 19)

3. Blagodati koje im je Allah dao na dunjaluku

Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ.

Tog dana ćete za sladak život biti pitani sigurno. (Et-Tekasur, 8)

4. Ugovori i ispunjavanje obaveza

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا.

I ispunjavajte ono na šta ste se obavezali, jer će se za ugovore zaista odgovarati! (El-Isra, 34)

5. Znanje, sluh, vid i srce

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عِنْدَهُ مَشْهُولًا.

Ne govori ono što ne znaš! I sluh, i vid, i razum – za sve to će se, zaista, odgovarati. (El-Isra, 36)

6. Odvođenje ljudi u zabludu

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَعَ أَثْقَالِهِمْ وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ.

A sigurno će vlastite terete i terete onih koje su u zabludu odveli nositi, i sigurno će za ono što su izmišljali na Kijametskom danu odgovarati. (El-Ankebut, 13)

7. Odnos prema vjeri, Kur'anu i rad po njemu

Uzvišeni Allah kaže:

فَأَسْتَمِيعٌ بِالَّذِي أُوجِيَ إِلَيْكَ إِنَّكَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ.

Zato se drži onoga što ti se objavljuje, a ti si, uistinu, na Pravom putu. Kur'an je, zaista, čast i tebi i narodu tvome; pa bit ćete pitani! (Ez-Zuhruf, 43–44)

8. Čovjek će biti pitan za svoj namaz

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Prvo za šta će čovjek biti pitan na Sudnjem danu od djela je namaz – ako mu bude ispravan, uspijet će, a ako mu ne bude ispravan, propast će. Ako mu namaz ne bude

potpun, Allah će reći: ‘Pogledajte da li Moj rob ima nafila!’ Pa će mu, nafilama biti nadomještena manjkavost obaveznih namaza, i tako sa svim ostalim djelima.’³⁷⁸

9. Svaki će čovjek biti pitan za nekoliko stvari

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Neće se stope jednog čovjeka pomjeriti na Sudnjem danu sve dok ne bude pitan za četvero: za život – u šta ga je potrošio, za mladost – kako ju je proveo, za ime-tak – kako ga je stekao i na šta ga je trošio, i za svoje znanje – da li je postupao po njemu!”³⁷⁹

ČETVRTO: NEKA PRAVILA NA OSNOVU KOJIH ĆE LJUDIMA BITI SUĐENO NA SUDNJEM DANU

Uzvišeni Allah je u Časnom Kur'anu spomenuo ta pravila.

1. Allahova pravda je potpuna

Uzvišeni Allah kaže:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ.

I postaviti ćemo tačne tezulje za vaganje kad Kijametski dan bude, pa se nikome neće zulum učiniti. A ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo to iznijeti na vidjelo. Dovoljni smo da račune svodimo. (El-Enbija, 47)

Uzvišeni Allah kaže:

فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

Danas se nikome neće zulum učiniti i vi ćete, samo prema onom kako ste radili, nagrađeni biti. (Jasin, 54)

Uzvišeni Allah kaže:

³⁷⁸ Sahihul-džami', br. 2020.

³⁷⁹ Isti izvor, br. 7299.

يَبْتَأُ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ.
يَبْتَأُ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ.
يَبْتَأُ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ.

O sinko moj, dobro i zlo, teško koliko zrno gorušice, bilo u stijeni ili na nebesima ili u zemlji, Allah će na vidjelo iznijeti. Doista, Allah zna ono što je najsitnije i On je Onaj Koji sve u potpunosti zna. (Lukman, 16)

Uzvišeni Allah kaže:

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا.

A Ahiret je bolji za bogobojazne. A vama ni koliko nit na hurminoj košpici zulum neće biti učinjen. (En-Nisa, 77)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا.

A onaj koji čini dobro, bio muškarac ili žena, a vjernik je, ući će u Džennet i nikome ni koliko udubljenje na hurminoj košpici zulum neće biti nanesen. (En-Nisa, 124)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ.

Zaista Allah ni trunku nepravde ne čini. (En-Nisa, 40)

2. Niko neće biti odgovoran za tuđe grijehе

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ.

Što god ko uradi, sebi uradi, i svaki grešnik samo će svoje breme nositi. Na kraju, Gospodaru svome ćete se vratiti i On će vas o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti. (El-Enam, 164)

Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ لَمْ يُنَبِّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ. أَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ. وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ. وَأَنْ سَعِيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ. ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ.

Zar on nije obaviješten o onom što se nalazi u listovima Musaovim i Ibrahimovim – koji je obaveze potpuno ispunjavao da ni jedan grešnik tuđe grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi, i da će trud njegov sigurno primijećen biti, i da će prema njemu u potpunosti nagrađen ili kažnjen biti. (En-Nedžm, 36–41)

3. Ljudi će vidjeti ono što su radili

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ نَحْجِدُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَدًا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ.

Onoga dana kada svako ugleda pred sobom dobro koje je uradio, a i zlo isto tako, poželjet će da je između njih i njega udaljenost velika. A Allah vas na Sebe upozorava i Allah je milosrdan prema robovima Svojim. (Ali Imran, 30)

Uzvišeni Allah kaže:

وَوَضِعَ الْكِتَابَ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَا لَ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا.

I Knjiga će biti postavljena i vidjet ćete prestupnike prestravljeni zbog onoga što je u njoj. “Teško nama!”, govorit će. “Kakva je ovo knjiga, ni mali ni veliki grijeh nije propustila, sve je nabrojala!” I naći će upisano ono što su radili. Gospodar tvoj neće nikome zulum učiniti. (El-Kehf, 49)

4. Dobra djela će biti uvećana, a loša ne

Uzvišeni Allah kaže:

إِنْ تَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضْعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ.

A ako Allahu lijep zajam date, On će vam ga uvećati i oprostiti će vam. Allah je Zahvalan i Onaj koji ne žuri s kaznom. (Et-Tegabun, 17)

Uzvišeni Allah kaže:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا.

Ko god uradi dobro djelo, bit će deseterostruko nagrađen. (El-Ena'm, 160) A što se tiče grijeha, oni neće biti uvećani. Uzvišeni Allah u nastavku ajeta kaže:

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

A ko god uradi loše djelo, bit će samo prema zasluži kažnjen. (El-Ena'm, 160)

Uzvišeni Allah kaže:

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَتَتْ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةٌ
حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ.

Primjer onih koji imovinu svoju troše na Allahovom putu sličan je zrnju iz kojeg nikne sedam klasova, a u svakom klasu po stotinu zrna. A Allah povećava kome On hoće. Allah je neizmjerljivo darežljiv i Onaj Koji sve zna. (El-Bekare, 261) Ovo je primjer kako Uzvišeni Allah uvećava i umnogostručuje dobra djela onome ko želi postići Allahovo zadovoljstvo. U ovom ajetu, na veoma slikovit način, Allah pojašnjava da se dobra djela uvećavaju od sedam, pa sve do sedam stotina puta.³⁸⁰

Od Allahove dobrote prema nama je i to da Uzvišeni Allah vjerniku, koji odluči da uradi neko dobro djelo, pa ga ne uradi, upisuje kao dobro djelo, a onaj ko odluči da učini grijeh, pa ga ostavi iz straha prema Allahu, Allah mu to upisuje kao jedno dobro djelo.³⁸¹ Allahov Poslanik, alejhisselam, prenoseći od svoga Gospodara, kaže: "Allah je zaista odredio dobra i loša djela, a zatim je to pojasnio. Pa ko odluči da uradi dobro djelo, ali ga ne uradi, Allah će mu to upisati kao dobro djelo, a ako odluči da uradi dobro djelo, pa ga uradi, Allah će mu to upisati kao deset, pa sve do sedam stotina dobrih djela i mnogo više. A ko odluči da uradi loše djelo, pa ga ne uradi, Allah će mu to kod Sebe upisati kao dobro djelo. A ako odluči da uradi loše djelo, pa ga uradi, Allah će mu to kod Sebe upisati kao jedno loše djelo."³⁸²

³⁸⁰ *Tefsir Ibn Kesir*, (1/561).

³⁸¹ *El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 211.

³⁸² Buhari, br. 6491.

5. Allah će loša djela zamijeniti dobrim

Uzvišeni Allah kaže:

إِلَّا مَنْ تَابَ وَعَامَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ
عَفُورًا رَحِيمًا.

... osim onih koji se pokaju i uzvjeruju i dobra djela čine; Allah će njihova loša djela u dobra promijeniti, a Allah je Onaj Koji oprašta grijeha i milostiv je. (El-Furkan, 70) U ovom ajetu se ogleda Allahova milost prema vjernicima, pa će Allah njihova loša djela zamijeniti dobrim.

PETO: POSTAVLJANJE SVJEDOKA PROTIV LJUDI

Uzvišenom Allahu nije potrebno da Ga neko obavijesti o tome šta su Njegovi robovi radili, niti su Mu potrebni svjedoci protiv čovjeka. Uzvišeni Allah će zbog Svoje pravednosti, i kako bi svima oduzeo priliku za izvinjenje, dati da protiv ljudi na Sudnjem danu svjedoče razni svjedoci i njih će biti puno, a sve to kako ljudi ne bi imali dokaza protiv Allaha, i kako bi ljudi vidjeli Allahovu pravednost.³⁸³ Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ
الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۗ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ.

A ima li većih zulumćara od onih koji o Allahu laž iznose?! Oni će pred Gospodara svoga biti dovedeni, a svjedoci će reći: "Ovi su izmišljali laži o Gospodaru svome!" I, Allahovo prokletstvo stiglo je zulumćare. (Hud, 18)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ.

Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i one koji vjeruju u životu dunjalučkom, a i na Dan kad se dignu svjedoci. (El-Gafir, 51)

Uzvišeni Allah kaže:

³⁸³ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 355.

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالتَّيِّبِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati, i Knjiga će postavljena biti, vjerovjesnici i svjedoci bit će dovedeni, i po pravdi će im svima presuđeno biti, nikome zulum neće učinjen biti. (Ez-Zumer, 69)

U Časnom Kur'anu je Uzvišeni Allah spomenuo ko će sve svjedočiti protiv ljudi.

1. Svjedočenje meleka

Uzvišeni Allah kaže: *I svako će doći, a s njim i vodič i svjedok.* (Kaf, 21) Ovaj ajet je dokaz tome da će sa svakim čovjekom biti po dva meleka, melek koji će ga voditi ka mjestu polaganja računa i drugi melek koji će biti svjedok za ono što je on radio.³⁸⁴

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ. كِرَامًا كَاتِبِينَ.

A nad vama bdiju čuvari, plemeniti pisari, koji znaju ono što radite. (El-Infitar, 10–12) Ova dva meleka koji su spomenuti u ajetu, plemeniti pisari, oni će biti svjedoci, dokaz za to je i hadis koji nam prenosi Enes ibn Malik, radijallahu anhu, u kojem stoji: “Bili smo kod Poslanika, alejhisselam, pa se je nasmijao i rekao: ‘Znate li zbog čega se smijem?’ ‘Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju’ – rekosmo mi. Pa im Poslanik, alejhisselam, reče: ‘Nasmijao sam se govoru koji će rob voditi sa svojim Gospodarom na Sudnjem danu. Rob će reći: ‘Gospodaru, zar me nisi sačuvaao nepravde?’ Pa će mu Allah reći: ‘Da!’ Rob će opet reći: ‘Ne dozvoljavam da protiv mene, danas, bude svjedok bilo ko, osim dio mene.’ Pa će mu reći Allah: ‘Dovoljno ti je to što ćeš protiv sebe ti svjedočiti, a i plemeniti pisari će svjedočiti.’ Zatim će čovjeku biti zapečaćena usta, pa će Allah narediti njegovim dijelovima tijela da govore, pa će njegovi dijelovi tijela početi

³⁸⁴ Isti izvor, str. 337.

da govore. Na kraju će mu biti dozvoljeno da govori, pa će on reći: ‘Daleko i prezreni bili, zbog vas sam se raspravljao i vas sam branio.’³⁸⁵

2. Poslanici kao svjedoci protiv njih

Na Sudnjem danu će svaki poslanik biti svjedok protiv svog ummeta, jer svaki poslanik je svom ummetu dostavio objavu i pojašnio je, nije ostavio mjesta bilo kakvoj sumnji, sve to da ljudi na Sudnjem danu ne bi imali nikakav dokaz protiv njih.

Uzvišeni Allah kaže:

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

Svaki je narod imao poslanika, i kad poslanik njihov dođe među njih, njima će biti pravedno presuđeno, zulum im neće biti učinjen. (Junus, 47) Kada njihov poslanik dođe i pojavi se na Sudnjem danu, tada će im biti presuđeno i on će biti svjedok protiv njih.

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ لَا يُؤَدُّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ.

A na Dan kada iz svakog naroda svjedoka podignemo, nevjernicima neće biti dopušteno da se pravdaju, niti će im biti udovoljeno da blagonaklonost za povratak traže. (En-Nahl, 84)

Uzvišeni Allah kaže:

وَنَزَعْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ.

Iz svakog naroda dovest ćemo svjedoka i reći: “Dajte svoj dokaz!”, i oni će saznati da Istina pripada jedino Allahu, a neće im biti onih koje su izmišljali. (El-Kasas, 75)

3. Ummet Muhammeda, alejhisselam, kao svjedoci

Nakon što će svaki poslanik svjedočiti protiv svog naroda, ti narodi neće imati nikakva izlaza osim to da svoje poslanike u laž utjeruju, pa će ustati i to učiniti, kao što su to radili na dunjaluku.

³⁸⁵ Muslim, br. 2969.

Govoriće: “Nije nam poslanik dolazio!” Pa će ustati ummet Muhammeda, alejhisselam, i svjedočiće za svog poslanika, Muhammeda, alejhisselam.

Uzvišeni Allah kaže:

وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ هُوَ اجْتَبَاكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِنْ قَبْلُ وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ هُوَ مَوْلَاكُمْ فَنِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ.

I borite se, Allaha radi, istinski, onako kako se treba boriti! On je vas izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao, u vjeri pretka vašeg Ibrahima. Allah vas je otprije muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, namaz obavljajte i zekat dajte i Allaha se čvrsto držite. On je Gospodar vaš. Divnog li Gospodara i divnog li Pomagača! (El-Hadždž, 78)

Uzvišeni Allah kaže:

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا.

Tako smo vas učinili najboljom – zajednicom sredine, kako biste svjedočili o drugim ljudima, i kako bi Poslanik o vama svjedočio. (El-Bekare, 143)

Od Ebu Seida, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Nuh će na Sudnjem danu doći svom narodu, pa će ga Allah upitati: ‘Jesi li im dostavio?’ A on će reći: ‘Jesam, Gospodaru.’ Allah će upitati njegov narod: ‘Je li vam dostavio?’ A oni će reći: ‘Ne, niti nam je poslanik došao.’ Tada će se Allah obratiti Nuhu riječima: ‘Imaš li koga da svjedoči za tebe?’ Nuh će Mu odgovoriti: ‘Muhammed, alejhisselam, i Njegov ummet’, pa ćemo mi posvjedočiti da im je on dostavio Allahovu objavu, a to potvrđuju Allahove riječi: *Tako smo vas učinili najboljom – zajednicom sredine, kako biste svjedočili o drugim ljudima.*”³⁸⁶

³⁸⁶ Buhari, br. 3161.

4. Svjedočenje našeg poslanika Muhammeda, alejhisselam

Uzvišeni Allah kaže:

وَفِي هَذَا لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ.

... i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas. (El-Hadždž, 78)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ.

I sjeti se Dana kada protiv svakog naroda oživimo po jednog svjedoka, iz njega samog, i tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih! Mi tebi objavljujemo Knjigu kao objašnjenje za sve – kao uputu, i milost, i radosnu vijest za muslimane. (En-Nahl, 89)

5. Noge, ruke i jezik će svjedočiti

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

Na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili... (En-Nur, 24)

Uzvišeni Allah kaže:

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

Danas ćemo im usta zapečatiti, ruke njihove će Nam govoriti, a noge njihove će o onom što su radili svjedočiti. (Jasin, 65)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ. حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَرُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. وَقَالُوا لِمَ جُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَرُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ. وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَدْتُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ.

A na Dan kad Allahovi neprijatelji za Vatru budu proživljeni i sakupljeni – oni prvi bit će zadržani, pa će zajedno svi biti u stroju potjerani,

i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočit će protiv njih o onom što su radili. “Zašto svjedočite protiv nas?”, upitao će oni kože svoje. “Allah, Koji je dao sposobnost govora svemu, obdario je darom govora i nas”, odgovorit će. “On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili.” Vi se niste krili da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste mislili da Allah neće saznati štošta što ste radili. (Fusilet, 19–23)

6. Zemlja će svjedočiti

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا. بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا.

Taj dan ona će vijesti svoje kazivati jer će joj Gospodar tvoj dopustiti. (Ez-Zilzal, 4–5)

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, proučio Allahove riječi: *Taj dan ona će vijesti svoje kazivati*, pa je rekao: “Znate li šta su njene vijesti?” Rekli su: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju”, pa im je rekao: “Njene vijesti biće to da će ona svjedočiti protiv svakog čovjeka ili naroda, zbog onoga što su na njoj radili, reći: ‘Uradio je to i to, tog dana.’” I rekao je Poslanik, alejhisselam: “To su njene vijesti.”³⁸⁷

7. Najveći i najveličanstveniji svjedok

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا.

Allah, je, doista, svjedok svemu. (El-Ahzab, 55)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْءَانٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ.

³⁸⁷ Tirmizi, br. 3353. On je rekao da je ovaj hadis prihvatljiv.

Što god ti činio, i što god iz Kur'ana učio i kakav god vi posao radili, Mi nad vama bdijemo dok god se time zimate. Gospodaru tvome nije ništa skriveno ni na Zemlji ni na nebu, ni koliko trun jedan, i ne postoji ništa, ni manje ni veće od toga, što nije u Knjizi jasnoj. (Junus, 61)

Nakon što budu svjedočila živa bića i mrtva materija, nakon što se završe i prestanu ova svjedočenja, svjedočit će Uzvišeni Allah, slavljen i hvaljen neka je.³⁸⁸

8. Čovjek će svjedočiti protiv sebe

Kada čovjek vidi istinu, i kada mu bude jasno da od Allaha ništa ne može sakriti, kada vidi da je sve ono što je na dunjaluku radio zapisano, kada se pojave svjedoci protiv njega, kada vidi da nema dokaza niti izlaza, tada će priznati sva loša djela koja je radio.³⁸⁹

Uzvišeni Allah kaže:

يَمَعْتَرُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رَسُولٌ مِّنكُمْ يَفْضُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ.

O skupe džinski i ljudski, zar vam iz redova vaših nisu dolazili poslanici koji su vam ajete Moje kazivali i upozoravali vas da ćete ovaj vaš dan dočekati? Oni će reći: "Mi svjedočimo protiv sebe." Njih je život na Zemlji bio obmanuo i oni će sami protiv sebe posvjedočiti da su bili nevjernici. (El-Ena'm, 130)

ŠESTO: RAVNANJE RAČUNA MEĐU ROBOVIMA ZA UČINJENE NEPRAVDE

Na Sudnjem danu ljudi će polagati račune za nepravde koje su jedni drugima činili. Polaganje računa obuhvata i nepravdu čovjeka koju je učinio sebi, ili nekom drugom, a kako će samo nesrećan biti onaj ko je prema drugima bio nepravedan, jer obeštećenje oštećenog tog dana neće biti u vidu imetka, zatvora ili nekih drugih materijalnih

³⁸⁸ El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim, str. 340.

³⁸⁹ Isti izvor, str. 343.

stvari, već će biti kroz davanje dobrih, ili uzimanje loših djela.³⁹⁰ Uzvišeni Allah kaže:

وَعَنْتِ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا.

Lica će se Živom i Samoopstojećem održavatelju poniziti, a onaj ko se zulumom bude natovario sigurno će na gubitku biti. (Ta-Ha, 111)

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ko je svom bratu nepravdu učinio u pogledu njegove časti ili nečeg drugog, neka mu traži halala prije nego nastupi dan kada od koristi neće biti dinar ni dirhem. Ako bude imao dobrih djela, tada će mu, onaj prema kome je nepravedan bio, uzeti od tih dobrih djela onoliko koliku mu je nepravdu učinio, a ukoliko ne bude imao dobrih djela, uzeće od grijeha onoga kome je nepravdu učinio onoliko koliku mu je nepravdu učinio.”³⁹¹

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Znate li ko je bankrot?” Ashabi rekoše: “Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju”, pa je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Bankrot je onaj ko na Sudnjem danu dođe sa namazom, postom, zekatom, a ovog je vrijeđao, ovog je ogovorio, onog je potvorio, nečiju je krv prolio, te će svakom od njih dati svoja dobra djela, pa kada mu nestane dobrih djela, prije nego svakom da njegovo pravo, uzet će od njihovih grijeha, bit će mu natovareni, a zatim će biti bačen u Vatru.”³⁹²

Pokazatelj savršene Allahove pravednosti je i to da će tog dana životinje jedne od drugih uzeti svoje pravo.³⁹³ Abdullah ibn Amr ibn el-As, radijallahu anhumu, rekao je: “Kada nastupi Sudnji dan, Zemlja će biti pružena kao koža, stvorenja će biti sakupljena, ljudi, džini, domaće i divlje životinja, pa će tog dana biti poravnati računi i među životinjama do te mjere da će šuta ovca uzeti svoje pravo od rogate ovce koja ju je rogom ubola. Kada budu poravnati računi među životinjama, Allah će reći: ‘Budite prašina (zemlja)’, te će

³⁹⁰ *El-Jevmul-ahir fil-Kur’anil-Azim*, str. 343.

³⁹¹ Buhari, br. 2449.

³⁹² Muslim, br. 2581.

³⁹³ *El-Jevmul-ahir fil-Kur’anil-Azim*, str. 344.

životinje postati prašina. Tada će nevjernici reći: *Kamo sreće da sam prašina ostao.* (En-Nebe, 40)³⁹⁴

1. Opasnost prolijevanja tuđe krvi

Od najvećih grijeha kod Allah je to da ljudi jedni drugima krv nedozvoljeno prolijevaju.³⁹⁵ Allahov Poslanik, alejhisselam, kaže: “Na Sudnjem danu će se pojaviti čovjek koji će drugog čovjeka voditi za ruku, pa će reći: ‘Gospodaru moj, ovaj me je ubio’, pa će ga Allah upitati: ‘Zašto si ga ubio?’ On će reći: ‘Ubio sam ga da bi veličina Tebi pripala’, pa će mu Allah reći: ‘Ali veličina Meni i pripada.’ Zatim će se pojaviti drugi čovjek koji će za ruku voditi čovjeka i reći će: ‘Gospodaru, ovaj me je ubio!’ Pa će ga Allah upitati: ‘Zašto si ga ubio?’ ‘Da bi veličina pripala tom i tom’, pa će mu Allah reći: ‘Ona njemu ne pripada’, te će on nositi grijeh ubistva.”³⁹⁶

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ubijeni će dovesti svog ubicu na Sudnjem danu, a ubica će u rukama držati glavu ubijenog, iz njegovog (ubijenog) vrata će šikljati krv, pa će reći: ‘Gospodaru, upitaj ga zašto me je ubio?’ Tako će govoriti sve dok se ne približi Aršu.”³⁹⁷

2. Prvo za šta će biti sveden obračun među ljudima jeste krv

Zbog veličine ovog grijeha kod Uzvišenog Allaha, to je prvo za šta će biti sveden račun među ljudima. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Prvo za šta će se polagati račun među ljudima jeste prolivena krv.”³⁹⁸

³⁹⁴ Ovo predanje je zabilježio Hakim, s pouzdanim lancem prenosilaca. *El-Mutajri, El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim*, str. 344.

³⁹⁵ *El-Jevmul-ahir, El-Kijametul-kubra*, str. 240.

³⁹⁶ *Sahihul-Džamii's-sagir*, br. 7885.

³⁹⁷ Isti izvor, br. 7887.

³⁹⁸ *Džamii'l-usul, Ibnul-Esir*, br. 7968.

SEDMO: HAVD

Havd je izvor koji će Uzvišeni Allah, na Sudnjem danu, dati Muhammedu, alejhisselam. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَغْضَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ. فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَأَنْحَرِ إِنَّ شَانِكَ هُوَ الْأَبْتَرُ.

Mi smo ti, uistinu, Kevser dali! Pa klanjaj Gospodaru svome i kurban kolji, onaj koji tebe mrzi – sigurno će on bez spomena ostati. (El-Kevser, 1–3)

Enes ibn Malik, radijallahu anhumu, kaže: “Dok je jednog dana Poslanik, alejhisselam, bio među nama, malo je prispao, zatim je, smiješeći se, podigao glavu, pa smo mu rekli: ‘Šta te je nasmijalo, Allahov Poslaniče?’ Rekao je: ‘Allah mi je objavio suru’, pa je počeo učiti: *S imenom Allaha, Svemilosnog, Milostivog! Mi smo ti, uistinu, Kevser dali! Zato klanjaj Gospodaru svome i kurban kolji, onaj koji tebe mrzi – sigurno će on bez spomena ostati!* Zatim je rekao: ‘Znate li šta je Kevser?’ Mi rekosmo: ‘Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju’, pa je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘To je rijeka koju mi je moj Gospodar obećao, u njoj je veliko dobro. To je izvor na kojem će piti moj ummet na Sudnjem danu. Broj posuda na tom izvoru je kao broj zvijezda na nebu. Neki ljudi iz mog ummeta će biti udaljeni od tog izvora, pa ću ja reći: ‘Gospodaru, on je od mog ummeta!’ A Allah će mi odgovoriti: ‘Ti ne znaš šta su oni radili nakon tebe.’”³⁹⁹ Ovaj hadis ukazuje na to da je Havd dio rijeke i da je on jedna od etapa Sudnjeg dana kroz koju ljudi moraju proći prije ulaska u Džennet, jer je Poslanik, alejhisselam, spomenuo da će od Havda neki ljudi biti otjerani, a to se u Džennetu ne može dogoditi jer u njemu ljudima neće biti zabranjeno ono što pozele.⁴⁰⁰

Prenijeto je puno hadisa koji nam opisuju Havd Poslanika, alejhisselam, kojim ga je Uzvišeni Allah počastio, u kojima se govori da je on jedna od etapa Sudnjeg dana, da Havd nije rijeka Kevser. U Havd će dolaziti voda iz rijeke Kevser. To je veoma prostran izvor,

³⁹⁹ Muslim, br. 53.

⁴⁰⁰ *El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azim*, str. 360.

njegova voda je bjelja od mlijeka, slađa od meda, hladnija od leda i ljepšeg mirisa od mirisa miska. Prostran je koliko to može biti, njegova dužina i širina su iste – mjesec dana hoda, ima onoliko pehara koliko na nebu ima zvijezda. Na njega će doći ummet Poslanika, alejhisselam, a on će biti ispred njih i dočekivati ih. Onaj ko se jednom na Havdu napije neće nikada biti žedan.”⁴⁰¹ U mnogo hadisa Poslanik, alejhisselam, nam je pojasnio ko su oni koji će proći pored Havda kao i oni koji će biti udaljeni od njega. Navest ćemo nekoliko hadisa koji govore o tome.

1. Od Huzejfe ibn Jemana, radijallahu anhu, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Moj Havd je širi i veći od prostora koji se nalazi između Ejle⁴⁰² i Adena⁴⁰³. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, ja ću sa Havda tjerati neke ljude onako kao što pastir sa svog izvora tjera kamilu koja njemu ne pripada.” Ashabi upitaše: “O Allahov Poslaniče, hoćeš li nas prepoznati?” Poslanik, alejhisselam, im odgovori: “Da, prepoznat ću vas tako što ćete prolaziti pored mene, a lica će vam biti svijetla od tragova abdesta; a to niko mimo vas neće imati.”⁴⁰⁴

2. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Dok budem stajao, pojavit će se skupina koju ću prepoznati, pa kada ih prepoznam, između mene i njih će se ispriječiti jedan čovjek koji će reći: ‘Pođite!’ Pa ću reći: ‘Gdje?’ ‘U Vatru, tako mi Allaha!’ – on će reći, pa ću ga opet upitati: ‘Zbog čega su zaslužili Vatru?’ Taj čovjek će kazati: ‘Oni su se nakon tebe vratili starim stopama.’ Na Havd će stići veoma mali broj njih.”⁴⁰⁵

3. Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ja ću biti pred vama na Havdu. Onaj ko do njega stigne, napit će se, a onaj ko se sa njega

⁴⁰¹ *El-Lubab fi šerhil-akideti ala davis-sunneti vel-kitab*, dr. Muhammed ez-Zubejdi, str. 286.

⁴⁰² Ejla je grad koji se nalazi na obali Crvenog mora koja pripada Šamu, a rečeno je i to da je taj grad granica između Hidžaza i Šama.

⁴⁰³ Grad koji se nalazi u Jemenu.

⁴⁰⁴ Muslim, br. 248.

⁴⁰⁵ Buhari, br. 6587.

napije nikada neće biti žedan. Do mene će stići ljudi koje poznajem i koji mene poznaju, pa ćemo nakon toga biti razdvojeni. Reći ću: ‘To su moji drugovi!’ Tada će biti kazano: ‘Ti ne znaš šta su oni radili nakon tebe.’ Tada ću reći: ‘Neka je daleko svaki onaj koji je mijenjao nakon mene.’”⁴⁰⁶

Imam Nevevi, tumačeći riječi Poslanika, alejhisselam: “Znaš li šta su oni uveli nakon tebe”, kaže: “Postoji nekoliko mišljenja po pitanju tih ljudi koji se spominju:

1. Prvo mišljenje je da su to munafici i otpadnici od vjere. Moguće je da će oni biti oživljeni svijetlih lica i udova od tragova abdesta, pa će ih Poslanik, alejhisselam, pozvati, vidjevši to obilježje na njima, te će biti rečeno: ‘Oni tebi ne pripadaju, oni su se promijenili poslije tebe’, tj. nisu preselili kao muslimani, iako su islam ispoljavali.

2. Drugo mišljenje je da su to ljudi koji su bili živi za vrijeme Poslanika, alejhisselam, a zatim su se, nakon njegove smrti, odmetnuli od vjere. Poslanik, alejhisselam, će ih pozvati iako na njima nije bilo tragova abdesta, jer ih je poznavao kao muslimane, pa će biti rečeno: ‘Oni su se odmetnuli od svoje vjere nakon tebe.’

3. Treće mišljenje je to da su to veliki griješnici, a koji su preselili kao muslimani, i oni koji su u vjeru uveli novotarije koje ih nisu izvele iz nje. Prema tome, za ove ljude koji će biti otjerani sa Havda ne može se reći da će biti otjerani u Džehennem, već im tjeranje sa Havda može biti kazna, a zatim da im se Allah smiluje i uvede ih u Džennet bez kažnjavanja.”⁴⁰⁷ Slično ovom naveli su Ibn Hadžer i Kurtubi, Allah im se smilovao.⁴⁰⁸

A nije nemoguće da će oni koji će biti otjerani sa Havda spadati u sve tri navedene kategorije, jer predanja uključuju sve ove kategorije. U nekim hadisima se kaže da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Povikat ću: ‘To su moji drugovi!’”

⁴⁰⁶ Muslim, (4:1793)

⁴⁰⁷ *Šerh Sahihul-Muslim*, (3/136–137).

⁴⁰⁸ El-Kurtubi, *El-Mefhum*, (1/504); *Fethul-Bari*, (11/385).

A u nekim hadisima stoji: “Neki ljudi neće moći da stignu do mene, pa ću reći: ‘Gospodaru, oni su moji i oni pripadaju mom ummetu.’” A u nekim hadisima stoji: “Do mene će stići ljudi koje poznajem i koji mene znaju.” Iz ovih hadisa se zaključuje da otjerani sa Havda neće biti samo jedna kategorija ljudi, već će ih biti više, i to je ono što nalaže Allahova mudrost. Tako je, jer u Allahovom zakonu kazna je u skladu sa težinom grijeha, pa jednu kaznu zasluži mnogo ljudi koji počine isti grijeh.⁴⁰⁹

Ukoliko je Poslanik, alejhisselam, u svojim riječima: “Oni su se odmetnuli od vjere”, ili u riječima: “Ti ne znaš šta su oni radili nakon tebe”, pojasnio da će od Havda biti otjeran i udaljen onaj ko se odmetne od vjere, to znači da će svi oni koji su to učinili, bez obzira da li je to bilo za vrijeme Poslanika, alejhisselam, ili nakon njega, biti otjerani od Havda. Takvo stanje i položaj će imati i oni koji uvode novotarije u vjeru. To je mišljenje nekih učenjaka, a najvjerojatnije će i nepravednici, koji nastoje ugušiti istinu, biti otjerani sa Havda, a Allah najbolje zna.⁴¹⁰

Udaljavanje od Havda neće biti ni zbog čega drugog osim zbog odmetništva ili uvođenja novotarija u vjeru, a ashabi su daleko od toga. Štaviše, oni su neprijatelji odmetnicima, ubijali su ih i protiv njih su se borili u najtežim trenucima nakon smrti Poslanika, alejhisselam. Uzvišeni Allah je ashabe počastio pobjedom u borbi protiv odmjjetnika, pa je ubijen onaj ko je ubijen, a vjeri se vratio onaj ko se vratio, pa se islamu, preko ruku ashaba, vratio ugled i čast koji mu i pripada. Najžešći neprijatelji onima koji u vjeru uvode novotarije su ashabi, ridvanullahi alejhim, zbog toga se novotarije nisu rasprostranile dok su oni bili živi, već nakon njihove smrti. Kada su se neke novotarije pojavile u njihovom vremenu, oni su ih osuđivali i odricali se njih i onih koji su ih uveli.⁴¹¹ Odnos ashaba i njihov stav prema otpadnicima i onima koji su uveli novotarije, najbolji je pokazatelj

⁴⁰⁹ *Er-Ruhajli*, El-Intisar, str. 354.

⁴¹⁰ *Šerh En-Nevevi ala Sahihil-Muslim*, (3/137).

⁴¹¹ Abdullah Ibn Ahmed, *Es-Sunnetu*, (2/420), Es-Salabi, *Alija*, str. 684.

njihove odanosti vjeri, jačine njihovog imana, zalaganja za dobrobit vjere i borbe na Allahovom putu nakon smrti Poslanika, alejhisselam. Zbog toga je Uzvišeni Allah preko njih uspostavio istinski islam i poništio novotarije koje su ljudi uveli u vjeru. Ovo je najbolji pokazatelj da neistinu govori onaj ko ashabe optužuje za otpadništvo od vjere i uvođenje novotarija, i ko ih optužuje da će oni biti udaljeni od Havda Poslanika, alejhisselam, jer su oni najpreči da stignu na Havd Poslanika, alejhisselam, zbog lijepog odnosa prema Njemu, i zbog čvrstog pridržavanja vjere nakon smrti Poslanika, alejhisselam. S ovim što smo naveli nisu u suprotnosti riječi Poslanika, alejhisselam: “Do mene će doći jedna skupina mojih ashaba – kad ih prepoznam, biće otjerani od mene...”⁴¹² Ove riječi Poslanika, alejhisselam, odnose se na muslimane koji su se odmetnuli od vjere nakon njegove smrti; to su učinila mnoga arapska plemena.

U Poslanikovom, alejhisselam, znanju to su njegovi ashabi, jer je on umro, a oni su bili muslimani, a zatim su se odmjelnuli nakon njegove smrti. Zbog toga će Poslaniku, alejhisselam, biti rečeno: “Ti ne znaš šta su oni radili nakon tebe, oni su se odmetnuli i vratili starim stopama.”⁴¹³ Očito je da se ovdje radi o otpadnicima od vjere nakon smrti Poslanika, alejhisselam, a gdje su ashabi Poslanika, alejhisselam, koji su se pridržavali vjere i širili je i borili su se protiv otpadnika, nevjernika i munafika, koji su osvojili mnoge pokrajine, oni su visoko iznad onih koji su se vratili starim stopama. Ovi otpadnici se ne smatraju ashabima, oni su daleko od izraza “ashab” kada se upotrijebi u općem smislu, jer definicija ashaba je: svaki čovjek koji je sreo Poslanika, alejhisselam, kao musliman i preselio u islamu.⁴¹⁴

Allahu, počasti nas time da budemo od onih koji će piti sa Poslanikovog, alejhisselam, havda, pa da nikada nakon toga ne ožednimo.

⁴¹² Buhari, str. 6582.

⁴¹³ Muslim, 5/1796.

⁴¹⁴ *El-Isabetu fi temjizis-sahabeti*, (1/7).

OSMO: VAGA

Uzvišeni Allah kaže:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقَيْمَةَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ.

I postaviti ćemo tačne tezulje za vaganje kad Kijametski dan bude, pa se nikome neće zulum učiniti. A ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo to iznijeti na vidjelo. Dovoljni smo da račune svodimo. (El-Enbija, 47)

Učenjaci kažu: “Nakon polaganja računa, slijedi vaganje djela. To vaganje će biti da bi se ustanovila veličina i količina djela kako bi čovjek prema tome bio nagrađen ili kažnjen.”⁴¹⁵

Vaga i vaganje djela u Kur'anu su spomenuti u dvadeset i tri ajeta, petnaest ajeta govori o neophodnosti tačnog vaganja na dunjaluku i upozorava na pogubnost zakidanja na vagi koje vodi ka Allahovoj kazni, a u osam ajeta se govori o vaganju djela na Sudnjem danu.⁴¹⁶

Sunnet Poslanika, alejhisselam, jasno ukazuju na to da je vaganje djela na Sudnjem danu istina u koju nema sumnje, a veličinu te vage zna samo Uzvišeni Allah. Poslanik, alejhisselam, kaže: “Na Sudnjem danu će biti postavljena vaga, kada bi se na njoj vagala nebesa i zemlja, stali bi na njoj. Meleki će reći: ‘O Gospodaru, čija će djela biti vagana?’ Pa će im Allah reći: ‘Djela onih stvorenja koje Ja odaberem!’ Meleki će kazati: ‘Slavljen neka si, nismo Ti robovali onako kako je trebalo da robujemo.’ Biće postavljena Sirat-ćuprija koja će biti oštra kao britva, pa će meleki reći: ‘Ko će preći preko ovoga?’ Uzvišeni Allah će im odgovoriti: ‘Moji robovi koje Ja odaberem!’ Tada će meleki reći: ‘Slavljen neka si, Gospodaru, nismo Te obožavali onako kako je trebalo.’”⁴¹⁷

⁴¹⁵ *Et-Tezkiretu fi ahvalil-mevta ve umuril-ahireti*, str. 359.

⁴¹⁶ *El-Gajbijatu fi davi's-sunneti*, dr. Muhammed Hemam, str. 345; *El-Hajatu fil-Kur'anil kerimi*, (2/606).

⁴¹⁷ *Silsiletul-ehadisis-sahiha*, br. 941.

1. Preciznost mizana (vage)

Uzvišeni Allah kaže:

وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِنْ كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ.

I postavit ćemo tačne tezulje za vaganje kad Kijametski dan bude, pa se nikome neće zulum učiniti. A ako nešto bude teško koliko zrno gorušice, Mi ćemo to iznijeti na vidjelo. Dovoljni smo da račune svodimo. (El-Enbija, 47)

U ovom ajetu Allah nas obavještava o pravednom sudu na Sudnjem danu, jer će ljudska djela biti precizno vagana i svaki čovjek će dobiti ono što je zaslužio. Allah je vagu opisao kao pravednu, jer može biti i nepravedna, ali vaga na Sudnjem danu će biti pravedna i to je Allah potvrdio u Svojim riječima *pa se nikome neće zulum učiniti*.

Tačnost i pravednost je opisana ljudima na poznat način. Uzvišeni Allah kaže:

وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ.

Vaganje toga dana bit će pravedno: oni čiji tas dobra bude teži, oni će uspjeti; a oni čiji tas dobra bude lakši, oni će, zato što ajete i znakove Naše nisu priznavali, stradati. (El-A'raf, 8–9)

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Na Sudnjem danu Mizan će biti postavljen i biće doveden čovjek koji će zajedno sa svojim djelima biti stavljen na tas vage, pa će loša djela prevagnuti. Zbog toga će biti odvojen za Džehennem. Nakon što bude poveden ka njemu, glasnik će povikati: ‘Ne žurite, ne žurite! Njemu je ostalo još djela!’ pa će biti donijeta cedulja na kojoj piše *La ilahe illallah*, te će s tim čovjekom biti stavljen na tas i prevagnut će dobra djela.”⁴¹⁸

⁴¹⁸ Ahmed, br. 7066, s pouzdanim lancem prenosioca.

2. Vjernici će biti spašeni

Uzvišeni Allah je u Časnom Kur'anu spomenuo da će uspjeti svako čija dobra djela prevagnu, taj će biti nagrađen Džennetom. Vjernici se međusobno razlikuju kada su u pitanju dobra djela, oni će uspjeti pa makar i bili kažnjavani zbog nekih grijeha koje su činili na dunjaluku.⁴¹⁹

Uzvišeni Allah kaže:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ. فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ. وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. تَلْفَحُ وُجُوهُهُمُ النَّارَ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ. أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ.

Pa kad u Rog bude puhnuto, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati. Oni čiji tas s dobrim djelima pretegne spasit će se, a oni čiji tas dobra bude lakši posve će izgubljeni biti, u Džehennemu će vječno boraviti, Vatra će im lica pržiti i iskeženih zuba će u njemu biti. (El-Mu'minun, 101–105)

Uzvišeni Allah kaže:

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ. فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ.

Onaj čija dobra djela budu teška u ugodnom životu će živjeti. (El-Ka-ria, 6–7)

3. Djela koja će biti teška na vagi

Svako dobro djelo koje čovjek učini biće teško na vagi dobrih djela, učiniće da taj tas bude veći i teži od tasa loših djela. Postoje neka dobra djela koja će vagu itekako učiniti teškom.⁴²⁰

1) Lijepo ponašanje

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: "Ne postoji nijedno dobro djelo koje će na vagi dobrih djela biti teže od lijepog ponašanja. Allah mrzi bestidnog razvratnika."⁴²¹

⁴¹⁹ El-Hajatu fil-kur'anil-kerim, (2/608).

⁴²⁰ Rihletun ila ed-daril ahireh, str. 482.

⁴²¹ Sahihul-džami', br. 5726.

2) Slavljenje i hvaljenje Allaha

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Dvije riječi koje su lahke na jeziku, a teške na vagi (Mizanu), i mile su Allahu: ‘Subhanallahi ve bi hamdihi subhanallahil azim.’”⁴²²

3) Riječi “elhamdulillah”

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Čistoća je pola vjere, riječi ‘elhamdulillah’ pune Mizan, riječi ‘subhanallahi vel-hamdulillahi’ pune ono što je između nebesa i Zemlje. Namaz je svjetlo, sadaka je dokaz, strpljenje je svjetlost, Kur’an je dokaz za tebe ili protiv tebe. Svi se ljudi trude, pa se neki spase, a neki se upropaste.”⁴²³

Poslanikovim, alejhisselam, riječima: “Riječi ‘subhanallahi vel-hamdulillahi’ pune ono što je između nebesa i Zemlje”, želi se ukazati na veličinu i vrijednost slavljenja i hvaljenja Uzvišenog Allaha; time se želi ukazati na to da je Allah iznad Svojih stvorenja, da je sačuvan svake manjkavosti i da nije ni u kakvoj potrebi za stvorenjima, a sva stvorenja ovise o Njemu.⁴²⁴

4) Davanje oružja za borbu na Allahovom putu

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ko uvakufi konja za borbu na Allahovom putu, vjerujući u Allaha i Njegovo obećanje, sitost, napojenost, mokraća i izmet konja biće dobra djela koja će na Sudnjem danu biti stavljena na Vagu.”⁴²⁵

DEVETO: SIRAT-ĆUPRIJA

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا. ثُمَّ نُنزِلُ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَدَّرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثْيًا.

⁴²² Buhari, br. 6682.

⁴²³ *El-Minhadž*, Nevevi (3/100).

⁴²⁴ *Šerhul-Erbei'ne hadisen En-Nevevije*, Ibn Dekik el-I'd, str. 61–62.

⁴²⁵ Buhari, br. 2853.

I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao! Zatim ćemo one koji su se Allaha bojali i grijeha klonili spasiti, a zulumčare ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti. (Merjem, 71–72) U ovom ajetu Uzvišeni Allah govori o prolasku preko Sirat-ćuprije koja stoji iznad Džehennema, pa će u vatru pasti oni koji to zasluže, a drugi će se spasiti.⁴²⁶

Džabir, radijallahu anhu, prenosi od Ummu Mubešira, da je Hafsa, radijallahu anha, rekla: "Poslanik, alejhisselam, rekao je: 'Nadam se da niko od onih koji su učestvovali u Bici na Bedru i Hudejbiji, ako Allah da, neće ući u Vatru', pa sam mu ja rekla: 'O Allahov Poslaniče, zar Allah nije rekao: *I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao?*' Poslanik, alejhisselam, rekao je: 'A zar ne znaš da je Allah rekao:

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًا.

Zatim ćemo one koji su se Allaha bojali i grijeha klonili spasiti, a zulumčare ćemo da u njemu na koljenima kleče ostaviti?'" (Merjem, 72)⁴²⁷

O Sirat-ćupriji se govori u sljedećim ajetima – Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بِشَرِّكُمْ أَلْيَوْمَ جَنَّتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ. يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ. فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَىٰكُمْ النَّارُ هِيَ مَوْلَىٰكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ.

Na Dan kad budeš vidio kako se pred vjernicima i vjernicama, i s desne strane njihove, svjetlo njihovo bude kretalo: "Blago vama danas: džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, u kojima ćete vječno boraviti – to je veliki uspjeh!" Na Dan kada će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: "Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!" "Vratite se natrag,

⁴²⁶ El-Minhadž, Nevevi (16/58).

⁴²⁷ Ibn Madže, br. 4281.

pa drugo svjetlo potražite?", bit će rečeno. I između njih će pregrada postavljena biti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja. "Zar nismo s vama bili?", dozivat će ih. "Jeste", odgovorit će, "ali ste sami sebe zaveli i iščekivali ste i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova odredba, i obmanitelj – šejtan vas o Allahu obmanuo. Nikakva otkupnina danas od vas neće primljena biti, a ni od onih koji nisu vjerovali; Vatra će biti prebivalište vaše, ona vam baš odgovara, a užasno je ona krajnje odredite!" (El-Hadid, 12–15)

Uzvišeni Allah će tog dana dati vjernicima veliku čast tako što će oni preći preko Sirat-ćuprije različitom brzinom i s različitom svjetlošću, a licemjeri neće imati nikakvu svjetlost.⁴²⁸

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا
أَتَمِّمْ لَنَا نُورَنَا وَآغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

Na Dan u kojem Allah neće poniziti Vjerovjesnika i one koji su zajedno s njim vjerovali; svjetlo njihovo ići će ispred njih, s njihove desne strane. "Gospodaru naš", govorit će oni, "učini potpunim svjetlo naše i oprosti nam. Ti, doista, nad svime imaš moć." (Et-Tahrim, 8)

Allahove riječi svjetlo njihovo ići će ispred njih znače da će to svjetlo biti srazmjerno njihovim djelima, pa će biti ljudi čije će svjetlo biti poput brda, nekima će biti dato svjetlo veličine palme, nekima će biti dato veličine čovjeka koji stoji; a najmanje svjetlo imaće ljudi u svom palcu; pa kada zasvijetli, oni će ići, a kada prestane da svijetli, oni će stati.⁴²⁹

1. Prelazak preko Sirat-ćuprije

Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alej-hisselam, u dugom hadisu koji govori o šefatu, rekao: "Zatim će iznad Džehennema biti postavljena ćuprija i biće dozvoljeno zagovaranje, pa će poslanici govoriti: 'Allahu, spasi, spasi!'"⁴³⁰ A u verziji koju

⁴²⁸ El-Hajatu fil-Kur'anil kerimi, (2/617).

⁴²⁹ Tefsir Ibn Kesir, (4/270).

⁴³⁰ Buhari, (2/292).

prenosi imam Muslim stoji da je neko upitao Poslanika, alejhisselam: "Allahov Poslaniče, šta je sa Sirat-ćuprijom?" Odgovorio je: "To je mjesto klizanja i padova. Na njemu će biti kuke, željezni kukasti štapovi i bodlje, to mjesto je slično jednoj velikoj biljki koja raste u Nedždu, po imenu es-sa'dan. Neki vjernici će preko Sirata prelaziti brzinom pogleda, neki brzinom munje, neki brzinom vjetra, neki brzinom ptice, a neki brzinom konja i deva. Neki će se spasiti netaknuti, drugi izgrebani, a treći će biti odvučeni u džehennemsku vatru, a vjernici će biti spašeni Vatre. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, vi ne preklinjete za svoje pravo više od vjernika koji će tada preklinjati Allaha za svoju braću koja su bačena u Džehennem. Oni će govoriti: "Gospodaru, to su naša braća koja su postila sa nama, sa nama su klanjala i hadždž obavljala", pa će im biti rečeno: "Idite i izvedite iz Vatre one koje znate!" Otići će i iz nje izvesti mnoge ljude kojima je vatra došla do pola potkoljenice, a nekima do potkoljenice, pa će reći: "Gospodaru, u Vatri nije ostao niko od onih koje si nam naredio da izvedemo."⁴³¹

2. Emanet i rodbinska veza na Sirat-ćupriji

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao: "Pa će biti poslata emanet i rodbinska veza, stat će na dvije strane Sirat-ćuprije, desno i lijevo. Prvi od vas će preći preko nje brzinom munje." Upitao je Ebu Hurejre: "Draži si mi od oca i majke, ali kako to brzinom munje?" Poslanik, alejhisselam, odgovori: "Zar niste vidjeli kako munja bljesne i nestane brzinom treptaja oka?" Zatim, neki će preći brzinom vjetra, neki brzinom ptice, a neki brzinom čovjeka koji trči. Ljudi će voditi svoja djela, a vaš Poslanik će biti na Sirat-ćupriji i govoriće: "Gospodaru, spasi, spasi!" Tako će biti sve dok ljudska djela ne oslabe, pa će neki ljudi oslabiti do te mjere da će put nastaviti puzeći. Na rubovima Sirat-ćuprije biće obješene kuke

⁴³¹ Muslim, (1/167-171).

koje će dohvatiti svakog za koga im se naredi da ga dohvate; neki će se, ogrebnati, spasiti, a neki će s leđa biti gurnuti u Vatru.”⁴³²

To je prizor zbog kojeg će djeca postati sijeda.

Na Sirat-ćupriji će se pojaviti emanet i govoriće svakome koji ga nije ispunio: “Gdje je emanet koji si pronevjerio?! Gdje je emanet pokornosti Uzvišenom Allahu? Gdje je emanet koji si imao prema supruzi i svojoj djeci? Gdje je novac koji ti je dat na emanet, pa si ga ukrao? Gdje je emanet pozivanja u vjeru? Gdje je emanet koji nebesa i Zemlja odbiše, a insan ga prihvati?” Na Sirat-ćupriji će se pojaviti i rodbinska veza koja će govoriti svakome ko je bude prekinuo: “Gdje je rodbinska veza i zašto si je na dunjaluku prekinuo?” Šta ćeš toga dana, usred takve nevolje, uraditi?⁴³³

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: “Allah je stvorio stvorenja, i nakon toga pojavila se rodbinska veza, uhvatila se za skut Milostivog, pa joj je rekao: ‘Makni se!’ Ona je rekla: ‘Pojavila sam se pred Tobom kako bih tražila utočište od kidanja rodbinskih veza’, pa joj On reče: ‘Zar nisi zadovoljna da održavam veze sa onim koji tebe održava, a da prekinem vezu sa oni koji prekinu vezu sa tobom?’ Pa je rekla: ‘Da, zadovoljna sam Gospodaru moj!’ A Allah reče: ‘Tako će i biti.’” Pa je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Učite, ako želite, Allahove riječi:

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ. أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَرَهُمْ. أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا.

*Možda biste i vi, kad biste se okrenuli, nered na Zemlji činili i rodbinske veze kidali! To su oni koje je Allah prokleo i gluhim i slijepim ih učinio. (Muhammed, 22–24)*⁴³⁴

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Oni koji kidaju rodbinske veze, oni koji su skloni pronevjeri i laži, najpreči su da ih Allah, pored kazne koju im je pripremio na Ahiretu, kazni još na dunjaluku. Održavanje

⁴³² Muslim, (1/187), br. 195.

⁴³³ *Rihletun ila ed-daril ahireh*, str. 498.

⁴³⁴ Buhari, br. 4830.

rodbinskih veza dobro je djelo za koje će čovjek najbrže biti nagrađen. Imetak i porod ljudi koji su grješni će se povećati ukoliko budu održavali rodbinske veze.”⁴³⁵

3. Čišćenje vjernika prije ulaska u Džennet

Nakon što pređu Sirat-ćupriju, vjernici će se zaustaviti na jednom mostu između Dženneta i Džehennema, zatim će biti očišćeni tako što će njihovi međusobni računi biti poravnati i namirene nepravde koje su jedni drugima činili na dunjaluku, kako bi u Džennet ušli čisti i čestiti; niko nikom neće tražiti namirenje bilo kakve nepravde, niti će jedni prema drugima osjećati zlobu ili mržnju, Uzvišeni Allah kaže:

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ.

Iz njihovih grudi zlobu ćemo odstraniti. (El-A'raf, 43)

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Spasit će se vjernici od Džehennema, pa će biti zadržani na mostu između Dženneta i Džehennema, te će se tu izmiriti njihovi računi zbog nepravdi koje su bile među njima na dunjaluku, tako će biti sve dok se ne očiste. Kada se očiste, biće im dozvoljen ulazak u Džennet. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, svako će prepoznati svoje mjesto u Džennetu bolje nego što je poznao svoju kuću na dunjaluku.”⁴³⁶

Zatim, nakon što ljudi pređu most koji se nalazi između Dženneta i Džehennema, biće ih dvije vrste: oni čija su dobra i loša djela jednaka i oni će se nalaziti na bedemu između Dženneta i Džehennema⁴³⁷, kao što je Uzvišeni Allah rekao: *Između njih bit će zid, a na vrhovima ljudi koji će svakog po obilježju njegovom poznati. I oni će stanovnicima Dženneta, prije nego uđu u njega, viknuti: "Selamun alejkum!" a to će silno željeti, i druga vrsta su oni čija dobra djela prevagnu, oni će ući u Džennet.*

⁴³⁵ *Sahihul-džami'*, Albani, br. 5705.

⁴³⁶ Buhari, br. 6535.

⁴³⁷ *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, (2/619).

Sirat-ćuprija je most koji se nalazi iznad džehennemske vatre, oštrije je od sablje i tanji je od dlake, preko njega će prolaziti sva stvorenja, i oni će se razlikovati u brzini prelaska preko nje.⁴³⁸

4. Prelazak preko Sirat-ćuprije – velika pouka

Razmisli o strahu koji će te obuzeti onoga trenutka kada ugledaš Sirat-ćupriju i koliko je tanka, zatim ćeš ispod sebe ugledati crni Džehennem i ćut ćeš zvuke vatre kako bjesni i lomi, a ti moraš krenuti preko Sirata iako si veoma slab, srce i noge ti se tresu, leđa su ti opterećena grijesima zbog kojih se ćak i po ravnom tlu jedva krećeš. U takvom ćeš stanju biti kada na Sirat-ćupriju budeš postavljen na jednu nogu i osjetiš njenu oštrinu, a moraš podignuti drugu kako bi zakoraćio, gledaš ispred sebe druge ljude kako posrću i kako ih džehennemske zebanije hvataju bodljama i kukama te ih, na tvoje oći, naglavaćke bacaju u bezdan džehennemske vatre. Kako je to strašan prizor! Kako će biti teško preći preko Sirat-ćuprije!⁴³⁹

⁴³⁸ *Levamiu'l-Envaril-behije*, Es-Sefarini, (2/192).

⁴³⁹ *Et-Tezkire*, Kurtubi, str. 332.

ČETVRTI DIO
DŽENNET I
DŽEHENNEM

PRVO POGLAVLJE

OBJAŠNENJA

PRVO: VJEČNOST DŽENNETA I DŽEHENNEMA

Džennet i Džehennem su dvije vječnosti koje nikada neće prestati. Mnogo je hadisa koji govore o tome kao i o vječnosti Džennetlija i Džehennemlija. Iz ovoga proistječe da će Džennet i Džehennem vječno postojati, jer iz istine proizlazi istina.

1. Džennet: dokazi koji ukazuju na vječnost Dženneta

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ
عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُودٍ.

A sretni će u Džennet; u njemu će boraviti, dok je nebesa i Zemlje, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi; bit će to dar koji će neprekidno trajati. (Hud, 108)

Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ.

Tu ih umor neće doticati, oni odatle nikada neće izvedeni biti. (El-Hidžr, 48) U ovom ajetu je Uzvišeni Allah negirao to da će stanovnici Dženneta izaći iz njega, negirao je smrt stanovnika Dženneta, a sve to je dokaz da je Džennet vječan.

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا.

A one koji vjeruju i dobra djela čine Mi ćemo uvesti u džennetske bašče kroz koje rijeke teku. Tamo će zauvijek ostati i supruge očišćene u njima imati; i u debelu hladovinu ćemo ih uvesti. (En-Nisa, 57)

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعَدَّ اللَّهُ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا.

A one koji vjeruju i dobra djela čine Mi ćemo uvesti u bašče džennetske kroz koje rijeke teku, i u kojima će vječno ostati. Obećanje Allahovo je istinito, a čije su riječi od Allahovih istinitije?! (En-Nisa, 122)

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Glasnik će pozvati stanovnike Dženneta, pa će im reći: ‘Vječno ćete živjeti i nikada nećete umrijeti. Bićete vječno zdravi i nikada nećete biti bolesni. Vječno ćete mladi biti i nikada nećete ostariti. Vječno ćete uživati i nikada patnju nećete osjetiti!’ Zbog toga je Uzvišeni Allah rekao:

وَنُودُوا أَنْ تَلَکُمْ الْجَنَّةُ أَوْرِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

Taj ste Džennet u nasljedstvo dobili za ono što ste činili! (El-A'raf, 43)”

Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhumu, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: “Na Sudnjem danu smrt će biti dovedena u obliku crno-bijelog ovna, pa će govornik pozvati stanovnike Dženneta i reći: ‘O stanovnici Dženneta, znate li šta je ovo?’ Oni će podignuti glavu prema glasniku, pogledati i reći: ‘Da, to je smrt’, i svi su vidjeli da je taj ovan zaklan. Tada će glasnik reći: ‘O stanovnici Dženneta, vječno ćete živjeti, nema smrti!’ I stanovnicima Džehennema će biti rečeno: ‘O stanovnici Džehennema, vječno ćete živjeti, nema smrti!’ Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio Allahove riječi: *I upozori ih na Dan tuge kada će biti s polaganjem računa*

završeno, a oni su u nemaru i oni ne vjeruju. (El-A'raf, 39) I rekao je: 'Evo, ovi su nemarni, ne vjeruju.'⁴⁴⁰

2. Vječnost Vatre

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ.

A nevjernici će u patnji džehennemskoj vječno ostati, ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati. (Ez-Zuhruf, 74–75)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ. لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلِ اللَّهِ مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ.

I vi, i oni koje pored Allaha obožavate, bit ćete gorivo u Džehennemu, a u njega ćete doista ući. Da su oni bogovi, ne bi u njega ušli, i svi će u njemu vječno boraviti. (El-Enbija, 98–99)

Uzvišeni Allah kaže:

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَظَّتْ بِهِ حَاطَّتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A nije tako! Jer oni koji budu zlo činili i grijesi ih njihovi budu sa svih strana skolili, stanovnici Vatre oni bit će i u njoj će vječno ostati. (El-Bekare, 81)

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: "Ko se baci sa nekog uzvišenja, pa se ubije, on će biti bačen u Džehennem i u njemu će vječno ostati. Ko popije otrov i tako se ubije, on će ga vječno piti i gutati u džehennemskoj vatri. Ko se ubije kakvim željezom, on će se tim željezom vječno ubadati u stomak u džehennemskoj vatri."⁴⁴¹

3. Da li izraz vječnost može značiti dug vremenski period

Neko će možda reći da izraz *vječnost* koji se koristi za Džennet i Džehennem, može značiti dug vremenski period, a ne vječnost.

⁴⁴⁰ Buhari, br. 4453; Muslim, br. 2849.

⁴⁴¹ Buhari, br. 5445; Muslim, br. 107.

Mnogi ljudi svojoj djeci daju ime Halid nadajući se da će dugo živjeti, a sigurni su u to da će umrijeti. Arapi kažu: “Dao Allah tom i tom vladaru vječnu vladavinu”, pod ovim podrazumijevaju da Allah nekom vladaru podari dugu vladavinu, a ne vječnu. Arapi će također za čovjeka koji je ostario, a nije osijedio, reći da je vječan.⁴⁴²

Na ovo bi se moglo odgovoriti na sljedeći način: izraz *vječnost* u svom osnovnom značenju znači vječno trajanje nečega, kao što kaže lingvista Muhammed ibn Menzur: “Izraz *vječnost* odnosi se na vječni boravak na nekom mjestu, ne napuštajući ga.”⁴⁴³ Izraz vječnost može značiti dug vremenski period samo uz indiciju koja ukazuje na to. Kako bi se odagnala zabuna da se misli na dug vremenski period, u Kur’anu je, u tri ajeta, upotrijebljen izraz vječnost sa izrazom zauvijek, to su sljedeći ajeti.

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وظَلَمُوا لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيُغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيُهْدِيَهُمْ طَرِيقًا. إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا.

Onima koji ne vjeruju i koji zulum čine, Allah, doista, neće oprostiti i neće ih na put uputiti, osim puta u Džehennem, u kojem će vječno i zauvijek ostati; to je Allahu lahko. (En-Nisa, 168–169)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا. خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وَلَا يَصِيرًا.

Allah je nevjernike prokleo i za njih Oganj razbukтали pripremio, Allah je nevjernike prokleo i za njih Oganj razbukтали pripremio. (El-Ahzab, 64–65)

Uzvišeni Allah kaže:

إِلَّا بَلَاغًا مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَن يَعِصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا.

A onoga koji Allahu i Poslaniku Njegovu ne bude poslušan – sigurno čeka vatra džehennemska; u njoj će vječno, zauvijek ostati. (El-Džin, 23)

⁴⁴² Lisanul-Areb, (3/163).

⁴⁴³ Lisanul-Areb, (3/164).

Da će Džehennemlje u Džehennemu vječno i zauvijek ostati, dokazuju i ajeti u kojima Uzvišeni Allah negira njihov izlazak iz Džehennema i potvrđuje da će im kazna biti stalna i neprekidna kao i to da im neće biti umanjena niti će u njoj umrijeti.⁴⁴⁴

Uzvišeni Allah kaže:

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيمٌ.

Zaželjet će oni da iz Vatre iziđu, ali im iz nje izlaska neće biti, za njih će biti patnja neprestana. (El-Maide, 37)

Uzvišeni Allah kaže:

ذَٰلِكُمْ بِأَنكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَعَرَّيْتُمْ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا فَأَلْيَوْمَ لَا يُخْرِجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ.

Zato što ste se Allahovim ajetima i znakovima rugali i što vas je život na Zemlji bio obmanuo. Zato danas iz Vatre neće biti izvedeni, niti će im biti udovoljeno da blagonaklonost za povratak traže. (El-Džasije, 35)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. لَا يُفْتَرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ.

Doista će prestupnici u patnji džehennemskoj vječno ostati, ona im neće ublažena biti i nikakve nade u spas neće imati. Oni će u njoj očajni biti. (Ez-Zuhruf, 74–75)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى. الَّذِي يَصَلِّي النَّارَ الْكُبْرَى. ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى.

A izbjegavat će je onaj najgori, koji će u vatri velikoj gorjeti, pa u njoj neće ni umrijeti ni živjeti. (El-A'la, 11–13)

Uzvišeni Allah kaže:

فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ. خَالِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ.

I nesretni će u Vatru, u njoj će teško izdisati i udisati; u njoj će ostati dok je nebesa i Zemlje, osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi. Gospodar tvoj, zaista, radi ono što želi. (Hud, 106–107) Kada je u pitanju

⁴⁴⁴ El-Jevmul-ahir fil-Kur'ani ves-sunnetil-mutahereti, str. 400.

tefsir ovog ajeta, ima nekoliko mišljenja. Neki učenjaci, tumačeći Allahove riječi *osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi*, kažu: “Ovo se odnosi na velike grješnike koji su preselili kao muslimani, jer je prenijeto u vjerodostojnim hadisima da će neki stanovnici Vatre izaći iz nje, a to su vjernici koji su činili velike grijehе.” Ovo mišljenje prenosi Ibn Džerir od Katade, Dahaka, Ebu Sinana i drugi. Po drugom mišljenju ovo je vrijeme koje je Allah izuzeo od njihovog proživljenja pa do stacioniranja u konačnom boravištu. Po trećem mišljenju učenjaka, Allahove riječi *osim ako drukčije Gospodar tvoj ne odredi*, sažete su i objašnjenje za njih nalazimo u Kur’anu i Sunnetu, u njima se jasno ukazuje na to da će stanovnici Džehennema u njemu vječno ostati. Prema vanjskom značenju tih ajeta i hadisa, radi se o vječnosti u pravom smislu te riječi, tj. o vremenu kojem nema kraja. Vanjsko značenje nešto je na temelju čega se određenom mišljenju daje prednost nad drugim. Također, vjerskom tekstu s vanjskim značenjem (zahir) daje se prednost u odnosu na tekst sa sažetim značenjem (mudžmel), onako kako to nalaže nauka usuli-fikh.⁴⁴⁵

4. Hoće li Džehennema nestati, hoće li Džehennemlije umrijeti i hoće li im kazna biti ublažena

Džehennema nikad neće nestati. To dokazuju Allahove riječi: *Boravište njihovo bit će Džehennem – kad god mu plamen jenja, pojačat ćemo im oganj.* (El-Isra, 97) A znano je da čestica *god*, kada se upotrijebi poslije priloga *kad*, iziskuje ponavljanje radnje kojom je uvjetovana. Stanovnici Džehennema nikada neće umrijeti, baš kako Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِّنْ عَذَابِهَا كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ.

A nevjernike čeka vatra džehennemska, oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti. (Fatir, 36)

Uzvišeni Allah kaže:

⁴⁴⁵ El-Jevmul-ahir fil-Kur’ani ves-sunnetil-mutahereti, str. 402.

إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ.

Onog koji pred Gospodara svog kao nevjernik izađe čeka Džehennem, u njemu neće ni umrijeti ni živjeti. (Ta-Ha, 74)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمِن وَرَائِهِ عَذَابٌ غَلِيظٌ.

I smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti. (Ibrahim, 17) O tome se govori i u hadisu koji smo već naveli. U njemu se kaže: “Na Sudnjem danu smrt će biti dovedena u obliku crno-bijelog ovna i reći će se: ‘Stanovnici Dženneta, znate li šta je ovo?’ Oni će podići glavu prema glasniku, pogledat će i reći: ‘Da, to je smrt!’ Zatim će glasnik povikati: ‘Stanovnici Džehennema, znate li šta je ovo!?’ Oni će podignuti glavu prema glasniku, pogledat će i reći: ‘Da, to je smrt! Zatim će biti naređeno, pa će ovan bit zaklan, a onda će biti rečeno: ‘O stanovnici Dženneta, vječno ćete živjeti, nema smrti! O stanovnici Džehennema, vječno ćete živjeti, nema smrti! O stanovnici Džehennema, vječno ćete živjeti, nema smrti!’”⁴⁴⁶ Džehennemlje iz paklene vatre nikad neće biti izvedeni. U vezi s tim dati su jasni ajeti. Uzvišeni Allah kaže:

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهِ تَكْذِبُونَ.

A one koji nisu vjerovali čeka vatra u kojoj će prebivati – kad god pokušaju iz nje izaći, bit će u nju vraćeni. (Es-Sedžda, 20)

Uzvišeni Allah kaže:

يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرَجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ.

Zaželjet će oni da iz vatre izađu, ali im iz nje neće izlaska biti, za njih će biti patnja neprestana. (El-Maida, 37) Stanovnicima Džehennema patnja neće biti ublažena. Evo o tome Allahovih riječi.

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ.

⁴⁴⁶ Buhari, br. 4453.

I neće im se patnja u njemu ublažiti – eto tako ćemo svakog nevjernika kazniti. (Fatir, 36)

Uzvišeni Allah kaže:

فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا.

Pa trpite, mučenje ćemo vam sve gorim učiniti. (En-Nebe, 30)

Uzvišeni Allah kaže:

لَا يُفَتِّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ.

Ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati. (Ez-Zuhruf, 75)

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا.

I oni koji govore: “Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, stalna.” (E-Furkan, 65)

Uzvišeni Allah kaže:

فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا.

A pošto vi ne vjerujete, čeka vas patnja stalna. (El-Furkan, 77)

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذَا رَأَوْا الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ.

Kad oni koji nisu vjerovali dožive patnju, ona im se neće ni ublažiti ni odložiti. (En-Nahl, 85)

Uzvišeni Allah kaže:

يُرِيدُونَ أَن يُخْرَجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ.

Zaželjet će oni da iz vatre izađu, ali im iz nje neće izlaska biti, za njih će biti patnja neprestana. (El-Maide, 37)

Vječnom kaznom, o kojoj se govori u ovim ajetima, bit će kažnjeni oni koji umru kao nevjernici, a ne veliki grješnici muslimani. Ne izaziva čuđenje to što će nevjernici u džehennemskoj vatri vječno i zauvijek ostati, jer iskvarenost njihove nutrine ima stalni, nepromjenjivi karakter, te je i stalna kazna koje će dopasti. Dokaz da iskvarenost njihove nutrine nije prolazna jesu Allahove riječi:

وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ.

Da Allah zna da od njih može biti ikakva dobra, učinio bi da čuju. (El-Enfal, 23) Dakle, da se u nevjernicima nalazi ma kakvo dobro, Allah bi za to dobro znao. Kada se radi o kažnjavanju nevjernika u Džehennemu, treba znati i to da će oni biti kažnjavani zato da bi ih ponizio i da bi ih osvetio, ne da bi ih očistio od poroka i nevaljalština. Na to je Gospodar ukazao kad je rekao:

وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

Niti će ih očistiti. (Ali Imran, 77)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ.

Njih čeka ponižavajuća patnja. (Ali Imran, 178) A Svevišnji Allah, opet, najbolje zna.⁴⁴⁷

DRUGO: DŽENNET I DŽEHENNEM SU STVORENI

Džennet i Džehennem stvoreni su, trenutno postoje, na osnovu Allahovih riječi:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ.

I nastojte zaslužiti oprost Gospodara svog i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje. (Ali Imran, 133) I Uzvišeni Allah kaže:

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ.

Onda se čuvajte vatre za nevjernike pripremljene. (El-Bekara, 24) Učenjaci ehliš-sunneta jednoglasni su u mišljenju da Džennet i Džehennem trenutno postoje. To dokazuju predanja u kojima se kaže da je Resulullah, alejhisselam, vidio Džennet i Džehennem i njihove stanovnike. Jedno od tih predanja jeste hadis koji prenosi Abdullah ibn Abbas, radijallahu anhum, koji je ispričao: "... prisutni rekoše: 'Allahov Poslaniče, vidjeli smo da nešto dohvaćaš s mjesta na kojem si stajao, zatim smo vidjeli da si ustuknuo?!' On tada reče: 'Vidio sam

⁴⁴⁷ Muhammed el-Emin eš-Šenkiti, *Def'u ihamil-idtirabi an ajatil-kitab*, , str. 93–97.

Džennet, pa sam htio iz njega dohvatiti grozd – da sam ga dohvatio, jeli biste s njega dok je ovog svijeta. I vidio sam vatru džehennemsku, pa ne ugledah strašnijeg prizora do sad, i vidjeh da su većina njegovih stanovnika žene.' Prisutni rekoše: 'Zašto, Allahov Poslaniče?' On reče: 'Zbog njihovog nijekanja.' Neko upita: 'Nijekanja Allaha?' Resulullah, alejhisselam, reče: 'Nijeću dobro svojih muževa i nijeću dobročinstvo. Ako ženi činiš dobro cijelog života, zatim doživi od tebe neku neprijatnost, reći će: 'Nikad od tebe nisam dobra doživjela.'"⁴⁴⁸ To dokazuje i predanje u kojem Enes, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci Muhammedova duša, da vidite ono što ja vidim, mnogo biste plakali, a malo biste se smijali." Ashabi upitaše: "Šta si to vidio, Allahov Poslaniče?" "Vidio sam Džennet i Džehennem."⁴⁴⁹

TREĆE: GDJE SE NALAZI DŽENNET

Džennet se nalazi iznad sedmog neba, ispod Arša Milostivog. To dokazuju Allahove riječi: *Kod Sidretul-munteha, kod kojeg je džennetsko prebivalište.* (En-Nedžm, 14–15) A Sidretul-munteha se nalazi iznad sedmog neba, kako se to kaže u hadisu koji govori o događaju Isra i Mi'radž, a u kojem stoji: "... zatim sam uzdignut na sedmo nebo, pa je Džibril zamolio da nam se vrata otvore, a neko je upitao: 'Ko si ti?' 'Ja sam Džibril', reče on. Ovaj opet upita: 'Ko je sa tobom?' Džibril mu odgovori: 'To je Muhammed, alejhisselam.' Ovaj opet upita: 'Zar je već poslat?' 'Da, poslat je', odgovori Džibril. Pa su nam vrata otvorena kad ja ugledah Ibrahima, alejhisselam, kako je naslonjen na Bejtul-ma'mur u koju svaki dan uđe sedamdeset hiljada meleka i nikada iz nje ne izađu. Zatim sam odveden do Sidretul-muntehaa. Njegovi su listovi poput slonovih ušiju, a njegovi plodovi su kao veliki ćupovi. Kad god mu dođe neka od Allahovih naredbi, promijeni se tako da niko od Allahovih stvorenja nije u stanju da opiše njegovu ljepotu. Tu mi je Allah objavio ono što je htio, tu mi je naređeno pedeset

⁴⁴⁸ Buhari, br. 4901; Muslim, br. 907.

⁴⁴⁹ Muslim, br. 426.

namaza...⁴⁵⁰ Ovaj hadis ukazuje na to da se Sidretul-munteha nalazi iznad sedmog neba, a Džennet se nalazi kod Sidretul-munteha, to znači da se Džennet nalazi iznad sedmog neba.⁴⁵¹

A to da se Džennet nalazi ispod Arša Milostivog dokazuje i hadis Poslanika, alejhisselam, koji prenosi Ebu Hurejre, radijallahu anhu, a u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ko vjeruje u Allaha, u Njegovog Poslanika, klanja namaz, posti ramazan, Allahovo je pravo da takvog uvede u Džennet, bez obzira na to borio se na Allahovom putu ili boravio na mjestu rođenja.” Ashabi rekoše: “Da li da ljudima prenesemo tu radosnu vijest!?” Poslanik, alejhisselam, im reče: “Ipak u Džennetu postoji stotinu deredža koje je Allah pripremio za one koji se bore na Njegovom putu, a između svake je kao prostor između nebesa i Zemlje. Kad molite Allaha, molite Ga za Firdevs, jer je to središnji, najbolji i najuzvišeniji dio Dženneta, iznad njega je Allahov Arš, a ispod njega izviru džennetske rijeke.”⁴⁵²

Iz ovog dijela hadisa možemo zaključiti da se u Firdevsu nalaze najviši stepeni i da je Allahovo prijestolje iznad njega, što, opet, znači da se Džennet nalazi ispod Arša.⁴⁵³

ČETVRTO: GDJE SE NALAZI DŽEHENEM

Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ

Uistinu! Zapisano je razvratnicima da su u Sidždžinu, a znaš li ti šta je Sidždžin?! – Knjiga ispisana. (El-Mutaffifin, 7–9) U hadisu Beraa ibn Aziba, radijallahu anhum, prenosi se da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Utom Svevišnji Allah rekne: ‘Upišite ga u Sidždžin, u najniže slojeve Zemlje!’ Izraz *Sidždžin* označava tijesno mjesto. Allah je rekao: *A znaš li ti šta je Sidždžin?!* (El-Mutaffifin, 8) Allah nas

⁴⁵⁰ Muslim, br. 162.

⁴⁵¹ Dr. El-Mutajri, *El-Jevmul-ahir*, str. 410.

⁴⁵² Buhari, br. 2637.

⁴⁵³ Dr. El-Mutajri, *El-Jevmul-ahir*, str. 410.

u ovom ajetu obavještava da se radi o strahotnoj, stalnoj i bolnoj kazni i patnji u paklenoj vatri, a u hadisu je pojašnjeno to da je *Sidždžin* najniži sloj Zemlje. Neki učenjaci su kazali da je *Sidždžin* stijena ispod sedmog sloja zemlje, neki kažu da je to jama u Džehennemu, a postoje i druga mišljenja. Ali pored Poslanikovog, alejhisselam, govora i tumačenja ne uzima se ničije tumačenje.⁴⁵⁴

Ono što je na prvi pogled uočljivo iz ovog ajeta je to da je *Sidždžin* ime za knjigu, jer je Allah Uzvišeni rekao *A znaš li ti šta je Sidždžin?! Knjiga ispisana*. (El-Mutaffifin, 8–9) Poznati mufesir Ibn Kesir tvrdi da to nije tako jer Allahove riječi: *Knjiga ispisana!* (El-Mutaffifin, 9) ne pojašnjavaju riječi: *A znaš li ti šta je Sidždžin?!* (El-Mutaffifin, 8) nego se vezuju za njihovu sudbinu koja je zapisana – da će biti bačeni u *Sidždžin*. Prema tome, Allahove riječi: *Knjiga ispisana!* (El-Mutaffifin, 9) znače: knjiga u kojoj su pobrojana imena nesretnika, čiji broj niko ne može ni povećati ni umanjiti. Tako je ove ajete tumačio imam Muhammed ibn Ka'b el-Kurezi.⁴⁵⁵ Tom su se tumačenju priklonili Ragib el-Asfehani i Džemaluddin el-Kasimi.⁴⁵⁶ Na temelju toga, uzvišeni kur'anski ajet: *Knjiga ispisana!* (El-Mutaffifin, 9) pojašnjava ajet: *Uistinu, knjiga grešnikā je u Sidždžinu*. (El-Mutaffifin, 7), to jest knjiga grješnika jeste knjiga koja je ispisana. U tom slučaju ajet: *A znaš li ti šta je Sidždžin?* (El-Mutaffifin, 8) predstavlja svojevrsnu digresiju koja je smještena između prvog ajeta koji je objašnjen drugim. Ovi uzvišeni kur'anski ajeti ne govore jasno o tome gdje se Džehennem nalazi. Pouzdani hadisi na sadržajan način pokazuju to da će Džehennem na Sudnjem danu biti donesen i da će se nalaziti ispred mjesta na kojem će biti Džennet, utoliko što će *Sirat-ćuprija* biti postavljena iznad Džehennema.⁴⁵⁷ Abdullah ibn Mesud, radijallahu anhu, prenio je sljedeće riječi Allahovog Poslanika,

⁴⁵⁴ Ahmed el-Bena, *El-Fethur-rebbani*, (7/77).

⁴⁵⁵ *Tefsirul-ku'ranil-azim*, Ismail ibn Kesir, (4/485).

⁴⁵⁶ Džemmaludin el-Kasimi, *Mehasinut-te'vil*, 7/282.

⁴⁵⁷ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhereti*, str. 412.

alejhisselam: “Tog dana, Džehennem će biti dovučen za sedamdeset hiljada povodaca – svaki će povodac vući sedamdeset hiljada meleka.”⁴⁵⁸

PETO: STANOVNICI BEDEMA

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَبْتَلُهُمَا حِجَابًا وَعَلَى الْأَعْرَافِ رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَاهُمْ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْنَا لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ. وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ. وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ.

*Između njih bit će bedem, a na vrhovima ljudi koji će svakog po obilježju njegovom poznati. I oni će stanovnicima Dženneta viknuti: “Mir vama!” – dok još ne uđu u njega, a jedva će čekati. A kad im pogledi skrenu prema stanovnicima Džehennema, uzviknut će: “Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grešnim!” Oni koji će po vrhovima bedema biti zovnut će neke ljude, koje će po obilježju njihovu poznati, i reći će: “Šta vam koristi ono što ste zgrtali i to što ste se oholo držali?” (El-Araf, 46–48) Stanovnici bedema su ljudi čija će dobra i loša djela biti podjednako teška – zbog dobrih djela koja činjahu neće biti bačeni u Vatru, a zbog loših djela neće biti uvedeni u Džennet, te će biti na bedemima i čekati da se završi suđenje ljudima. Naposljetku će ih Milostivi Allah uvesti u Džennet. To imam Bejheki, u djelu *El-Basu ven-nušur*, str. 81–82, prenosi od nekoliko ashaba i tabi’ina.*

Imam Abdullah ibn Mubarek prenosi od Ebu Bekra el-Huzelija, koji prenosi od Seida ibn Džubejra, a on, opet, pripovijeda da je Abdullah ibn Mesud, radijallahu anhu, rekao: “Na Danu sudnjem ljudi će polagati račun. Onaj čija dobra djela prevagnu loša, makar i za jedno djelo, ući će u Džennet, a onaj čija loša djela prevagnu dobra, makar i za jedno djelo, on će ući u džehennemsku vatru. Uzvišeni Allah kaže: *Oni čija dobra djela prevagnu, oni će šta žele postići; a oni čija dobra djela budu lahka, oni će – zato što dokaze Naše nisu*

⁴⁵⁸ Muslim, br. 2842.

priznavali – stradati. (El-A'raf, 8–9) A tas s dobrim djelima, odnosno s lošim djelima, prevagnut će zbog djela koje teži kao jedan trun. Nadalje, oni čija dobra i loša djela budu podjednako teška nalazit će se na bedemima, stajat će na Sirat-ćupriji i prepoznat će Džennetlije i Džehennemlije. Kad pogledaju u stanovnike Dženneta, reći će: *Mir vama!* (El-A'ra, 46), a pošto pogled skrenu prema stanovnicima Džehennema, zamolit će: *Gospodaru naš, ne daj nam da budemo s narodom grešnim!* (El-A'raf, 47), tražeći od Svevišnjeg Allaha da ih poštedi kazne koju su zaslužili. Oni čija dobra djela prevagnu dobit će svjetlo koje će se nalaziti ispred njih i s njihove desne strane, pomoću njega će ići naprijed. Svaki muškarac i svaka žena dobit će svjetlo. Pošto stupe na Sirat-ćupriju, Allah će svakom licemjeru i svakoj licemjerki svjetlo oduzeti. Kad vjernici, koji će ući u Džennet, vide šta se zbilo s dvoličnjacima, zamolit će Uzvišenog Allaha: *Gospodaru naš, učini potpunim svjetlo naše.* (Et-Tahrim, 8) A kad je riječ o stanovnicima bedema, njihovo će svjetlo biti ispred njih i neće im biti oduzeto. Tad će Uzvišeni Allah reći: *... dok još ne uđu u njega, a jedva će čekati.* (El-A'raf, 46), pa će se ulazak iščekivati. Ibn Mesud je rekao: "Kad vjernik uradi dobro djelo, za njega dobije desetostruku nagradu, a kad uradi loše djelo, ono mu se piše kao jedan grijeh; nastradat će onaj koji i pored takvog odnosa ne zasluži Allahovu milost."⁴⁵⁹

O riječima Uzvišenog: *Između njih bit će bedem, a na vrhovima ljudi koji će svakog po obilježju njegovom poznati. I oni će stanovnicima Dženneta viknuti: "Mir vama!" dok još ne uđu u njega, a jedva će čekati,* kazao je Ibn Abbas: "Stanovnici Dženneta prepoznaju se po bjelini lica, a stanovnici Džehennema po crnilu."⁴⁶⁰

⁴⁵⁹ *El-Jevmul-ahiru fi-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhereti*, Abdulmuhsin el-Mutajri, str. 418

⁴⁶⁰ *Tefsir ibn Kesir*, 2/216; *Fethul-Kadir*, 1/215.

DRUGO POGLAVLJE

DŽEHENNEM

PRVO: IMENA DŽEHENNEMA

1. Vatra

U Kur'anu se navodi osam imena za Kuću propasti, u koju će Svevišnji Allah baciti nevjernike. Prvo ime je Nar – Vatra, to je ujedno i najfrekventnije ime za Džehennem.

2. Seir – Oganj

Uzvišeni Allah kaže:

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا.

Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili Oganj. (El-Furkan, 11)

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيْطَانِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ.

Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogada šejtane za koje smo patnju u Ognju pripremili. (El-Mulk, 5)

3. Džehennem – Pakao

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَيَبَسُّ الْمَصِيرُ.

A za one koji ne vjeruju u Gospodara svog kazna je Džehennem, užasno je on boravište! (El-Mulk, 6)

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا.

Džehennem će zasjeda postati. (En-Nebe, 21)

4. Leza – Buktinja

Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِنَّهَا لَأَنْظَى. نَزَاعَةً لِّلشَّوَى. تَدْعُوا مِّنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى. وَجَمَعَ فَأَوْعَى.

Nikad! Buktinja će ona sama biti koja će udove čupati, zvat će onog ko je glavu okretao i izbjegavao i zgrtao i skrivao. (El-Mearidž, 15–18)

فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى. لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى.

Zato vas opominjem Razbuktalom vatrom, u koju će ući samo nesretnik. (El-Lejl, 14–15)

5. Sekar

Uzvišeni Allah kaže:

سَأُصْلِيهِ سَقَرَ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ. لَا تُبْقَى وَلَا تَذَرُ. لَوْحَةٌ لِّلْبَشَرِ. عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ.

U Sekar ću Ja njega baciti. A znaš li ti šta je Sekar? Ništa on neće poštediti, kože će crnim učiniti, nad njim su devetnaesterica. (El-Muddessir, 26–30)

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ. إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ.

...na Dan kad budu u vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: "Iskusite vatru Sekara!" Mi sve s kaderom stvaramo... (El-Kamer, 48–49)

6. Havija – Bezdani

Uzvišeni Allah kaže:

فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةَ نَارٍ حَامِيَةٌ.

Boravište će mu Bezdan biti. A znaš li ti šta će to biti? Vatra užarena! (El-Karia, 9–11) Džehennem je tako nazvan zato što je veoma dubok i onaj ko u Džehennem bude bačen propadat će kroz njegov bezdan.⁴⁶¹

7. Hutama – Vatra razbuktana

Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا لِيُبَدَّنَ فِي الْحِطْمَةِ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحِطْمَةُ. نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.
إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ. فِي عَمَدٍ مُّمدَّدَةٍ.

A ne valja tako! On će, sigurno, biti bačen u Hutamu! A znaš li ti šta je Hutama? Vatra Allahova razbuktana, koja će do srca dopirati. Ona će iznad njih biti zatvorena, plamenim stubovima zasvođena. (El-Humeza, 4–9)

8. Džehim – Žestoka vatra

Uzvišeni Allah kaže:

خُذُوهُ فَاعْتَلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ.

Ščepajte ga i usred Žestoke vatre odvuците. (Ed-Duhan, 47) U hadisu se kaže: “Dođe vam, evo, ramazan, blagoslovljeni mjesec. Svevišnji Allah obavezao vas je na njegov post. U njemu se pootvaraju nebeske kapije, a pozatvaraju se vrata Džehima i buntovni šejtani budu povezani. U mjesecu ramazanu nalazi se noć koja je vrednija od hiljadu mjeseci. Lišen je svakog dobra onaj kome bude uskraćeno od dobre noći.”⁴⁶²

Izraz *el-džehim* označava vruće mjesto i žestoku vatru naloženu u udubljenju. U tom značenju izraz *el-džehim* upotrijebljen je u ajetu:

قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ.

“Pripremite za njega lomaču”, povikaše, “pa ga u vatru bacite!” (Es-Saffat, 97) Džehennem se naziva ovim imenom i zato što su njegove vatre jedna na drugoj naložene, kao što je u ajetu *Vatra Allahova razbuktana...* (El-Humeze, 6)

⁴⁶¹ Ibid, str. 425.

⁴⁶² Nesai, 2104. Glavni dio ovog hadisa zabilježen je u dva *Sahiha*.

Neki islamski autoriteti na stanovištu su da je navedenih osam imena Džehennema zapravo naziv za džehennemske kapije. Tumačeći Allahove riječi *on sedam kapija ima i kroz svaku će određen broj njih proći* (El-Hidžr, 44), Ibn Abbas, radijallahu anhumu, rekao je: “Kapije Vatre zovu se: Džehennem, Seir, Leza, Hutama, Sekar, Džehim i Havija, koja je na najnižem nivou.” Tu je i stav onih koji kažu da se navedena imena odnose na džehennemske ponore.⁴⁶³ Tačno je, međutim, da su navedeni nazivi imena za Džehennem, a ne za džehennemske kapije, niti za njegove ponore, utoliko što su predanja u kojima se tako kaže neprihvatljiva. Tumačeći prethodne ajete, svi mufesiri naveli su da su nazivi: Džehennem, Seir, Leza, Hutama, Sekar, Džehim i Havija zapravo imena Vatre, a nisu naveli nikakvo drugo tumačenje. Kontekst navedenih ajeta također upućuje na to da se misli na Vatru, a ne na njene kapije niti na ponore.

Za primjer uzmimo uzvišeni kur’anski ajet:

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا.

Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili Oganj. (El-Furkan, 11) Ne bi bilo logično kazati da ovaj ajet znači sljedeće: A Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili vrata.

Ili, uzmimo za primjer Allahove riječi:

كَلَّا لِيُنَبِّدَنَّ فِي الْخُطْمَةِ.

A ne valja tako! On će, sigurno, biti bačen u Hutamu! (El-Humeze, 4) – one ne znače: on će, sigurno, biti bačen kroz vrata što se zovu Hutama. Štaviše, Allahove riječi:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْخُطْمَةُ. نَارُ اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ.

A znaš li ti šta je Hutama? Vatra Allahova razbuktana... (El-Humeza, 5–6) jasno ukazuju na to da je Hutama ime Vatre. Isto to možemo kazati i kada je u pitanju i ajet:

فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَّةُ. نَارُ حَامِيَّةٍ.

⁴⁶³ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba’su ven-nušur*, str. 255.

... boravište će mu Bezdan biti. A znaš li ti šta će to biti? Vatra užarena! (El-Karia, 9–11)

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ.

... na Dan kad budu u Vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: “Iskusite vatru Sekara!” (El-Kamer, 48) Značenje imena: Džehennem, Seir, Leza, Hutama, Sekar, Džehim i Havija idu u prilog tumačenju koje zastupamo. Naime, Vatra u cijelosti oganj je, buktinja, i sva je crna, a ne samo njezina vrata, ili pak dio nje. Vatra kao cjelina je bezdan, to jest veoma duboka, a ne samo njena vrata. Uza sve to, ne mislim da u Džehennemu postoji samo sedam ponora – njih je više, na temelju Allahovih riječi:

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْحَيِّ وَالْإِنسِ ۗ إِنَّهُمْ كَانُوا خَٰسِرِينَ. وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَلِيُوقِيَهُمْ أَعْمَالُهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

Na takvima se treba ispuniti Riječ rečena o narodima: džinima i ljudima koji su prije njih bili i nestali, jer oni su, zaista, nastradali. Za sve će biti posebni stepeni, prema tome kako su radili, da ih nagradi ili kazni za djela njihova – nepravda im se neće učiniti. (El-Ahkaf, 18–19) Džehennemlije neće biti samo u sedam nivoa Vatre raspoređeni. Među njima bit će onaj kome će ispod stopala biti stavljena žeravica, uslijed čega će mu mozak ključati. To će biti najblaža kazna u Vatri, koja će zatim biti sve veća i teža, do kazne kojom će, na samom dnu Džehennema, biti kažnjeni licemjери.⁴⁶⁴

DRUGO: ČUVARI DŽEHENNEMSKE VATRE

1. Broj čuvara džehennemske vatre

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ. لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ. لَوْ آحَۃٌ لِّلْبَشَرِ. عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ.

⁴⁶⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhereti*, str. 429.

A znaš li ti šta je Sekar? Ništa on neće poštedjeti, kože će crnim učiniti, nad njim su devetnaesterica. (El-Muddessir, 27–30) Prema ovom ajetu, broj džehennemskih čuvara iznosi devetnaest. Ali ipak, imam Kurtubi zapisao je: “Tačno je, inšallah, da ova devetnaesterica predstavljaju glavne čuvere džehennemske vatre i da je nemoguće iskazati koliko je tih čuvara, baš kao što Allah kaže:

وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ.

A vojske Gospodara tvog samo On zna. (El-Muddessir, 31)” U *Sahihu* je zabilježeno da je Abdullah ibn Mesud, radijallahu anhu, prenio sljedeće Poslanikove, alejhisselam, riječi: “Tog Dana Džehennem će biti dovučen za sedamdeset hiljada povodaca – svaki će povodac vući sedamdeset hiljada meleka.”⁴⁶⁵

2. Imena čuvara džehennemske vatre

Glavni čuvar paklene vatre zove se Malik. Njegovo je ime navedeno u Časnom Kur'anu i hadisu. U Kur'anu-kerimu spomenuto je u sljedećem ajetu: *Oni će dozivati: “O Malik, neka Gospodar tvoj učini da umremo!”*, a on će reći: *“Vi ćete tu vječno ostati!”* (Ez-Zuhruf, 77) Imam Buhari zabilježio je preko Safvana ibn Ja'le koji prenosi od svog oca Ja'le, radijallahu anhu, da je ispričao: “Bio sam prisutan kad je Allahov Poslanik, alejhisselam, na minberu proučio uzvišeni kur'anski ajet: *Oni će dozivati: “O Malik, neka Gospodar tvoj učini da umremo!”* (Ez-Zuhruf, 77) Značenje je sljedeće: Neka nam Svevišnji Allah uzme duše i oslobodi nas ove patnje u kojoj se nalazimo, ali oni neće umrijeti. Baš kao što Uzvišeni Allah kaže: *A nevjernike čeka vatra džehennemska, oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti.* (Fatir, 36) Uzvišeni Allah kaže: *... a izbjegavat će je onaj najgori, koji će u vatri velikoj gorjeti, pa u njoj neće ni umrijeti ni živjeti.* (El-A'la, 11–13) Na njihovu molbu da ih Allah usmrti, Malik će odgovoriti: *Vi ćete tu vječno ostati!* (Ez-Zuhruf, 77) Ibn Abbas, radijallahu anhumu, govorio je: “Malik će im na njihovu molbu odgovoriti tek nakon hiljadu

⁴⁶⁵ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil-Kur'an*, (19/53).

godina, te će reći: *Vi ćete tu vječno ostati!*" (Ez-Zuhruf, 77) To jest, nema vam izlaska i nema vam od paklene vatre spasa.⁴⁶⁶

Uzvišeni Allah je za čuvare Džehennema koji će kažnjavati nevjernike i grešnike u vatri rekao da su zebanije. On kaže:

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ. سَدَّغُ الرِّبَابِيَّةَ.

Pa neka on pozove društvo svoje, Mi ćemo pozvati zebanije. (El-Alek, 17–18)

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, kaže: "Ebu Džehl je upitao: 'Spušta li Muhammed među vama svoje lice na zemlju?' Neko odgovori: 'Spušta.' On na to reče: 'Tako mi Lata i Uzzaa, ako ga vidim da to čini, nogom ću mu vrat pritisnuti, ili ću mu lice u prašinu zabiti.' Zatim je došao kod Allahovog Poslanika, alejhisselam, dok je on klanjao, tvrdeći da će mu zgaziti vrat, ali prisutne iznenadi kad počeo uzmicati i braniti se rukama. Upitaše ga: 'Šta ti je!?' On kaza: 'Između mene i njega bio je jarak pun vatre, strava i krila.' Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: 'Da mi se približio, meleki bi mu tijelo dio po dio pokidali.' Uzvišeni Allah je objavio: *Uistinu, čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti, a Gospodaru tvom će se, doista, svi vratiti! Vidje li ti onog koji brani robu da namaz obavi? Reci mi ako on misli da je na Pravom putu, ili ako traži da se kumirima moli, reci mi, ako on poriče i glavu okreće.* (El-Alek, 6–13), to jest Ebu Džehl. Allah također kaže: *Zar on ne zna da Allah sve vidi? Ne valja to! Ako se ne okani, dohvatit ćemo ga za kiku, kiku lažnu i grešnu, pa neka on pozove društvo svoje, Mi ćemo pozvati zebanije. Ne valja to. Ti njega ne slušaj.* (El-Alek, 14–19)⁴⁶⁷

3. Karakteristike čuvara džehennemske vatre

Kazat ćemo nešto o karakteristikama čuvara džehennemske vatre koje nemaju drugi meleki. Svevišnji Allah kazao je da se u čuvarima Džehennema nalaze dvije karakteristike koje sve druge uključuju: strogoća i snaga.⁴⁶⁸ Uzvišeni Allah kaže:

⁴⁶⁶ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/135.

⁴⁶⁷ Muslim, br. 2797.

⁴⁶⁸ *El-Jevmul-ahir fil-Kur'anil-Azimi ves-sunnetil-mutahereti*, str. 435.

يَسْأَلُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَوْأَ أَنفُسِكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ
غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ.

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onom što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti! (Et-Tahrim, 6) U Kur'anu su spomenuta tri prizora koja ukazuju na to u kojoj će mjeri čuvari Džehennema biti strogi prema stanovnicima Vatre.

Prvi prizor je to kad budu otvorene džehennemske kapije kako bi nevjernici bili gurnuti u Vatru. Uzvišeni Allah kaže:

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ
يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا
بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ. قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَلِدِينَ فِيهَا
فَإِنَّ سَاءَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ.

Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani. I kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari njegovi će ih upitati: "Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali i opominjali vas da ćete ovaj vaš Dan doživjet?" "Jesu", reći će oni, "ali još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti." I reći će se: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti! Grozna li prebivališta onima koji su se oholili!" (Ez-Zumer, 71–72)

Drugi prizor je kada Džehennemlije budu ušli u Džehennem. Uzvišeni Allah kaže:

تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أَلْقَىٰ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ. قَالُوا بَلَىٰ قَدْ
جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ. وَقَالُوا لَوْ كُنَّا
نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ. فَأَعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ.

Kad god se koja gomila u njega baci, stražari u njemu će je upitati: "Zar nije niko dolazio da vas upozorava?" "Jeste, dolazio nam je onaj koji nas je upozoravao", odgovorit će, "a mi smo poricali i govorili: 'Allah nije objavio ništa, vi ste u velikoj zabludi.'" I reći će: "Da smo slušali ili

razmišljali, ne bismo među stanovnicima Ognja bili!" I oni će priznati svoje grijehе, pa daleko bili stanovnici Ognja! (El-Mulk, 8–11)

Treći prizor je kada stanovnici Džehennema budu, od njegovih čuvara, tražili da se za njih zauzimaju kod Uzvišenog Allaha da im umanji kaznu. O tome Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَتِهِ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ الْعَذَابِ. قَالُوا أَوَلَمْ تَكُن تَأْتِيكُم رُسُلُكُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَىٰ قَالُوا فَاذْعُوا وَمَا دُعَاؤُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ.

I oni koji će u Vatri biti govorit će čuvarima Džehennema: "Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!" "A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?", upitao će oni. "Jesu!", odgovorit će. "Molite onda vi! A molba nevjernika uzaludna je", reći će oni. (Gafir, 49–50)

TREĆE: OPIS DŽEHENNEMA

1. Džehennemske kapije

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ. لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ.

Za sve njih Džehennem će odredište biti, on sedam kapija ima i kroz svaku će određen broj njih proći. (El-Hidžr, 43–44) Kada nevjernici budu došli do Džehennema, otvoriće se džehennemske kapije, pa će oni ući i u njemu će vječno ostati. Uzvišeni Allah kaže:

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتَبَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ.

Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će pootvarane biti i čuvari će ih upitati: "Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali, i upozoravali vas da ćete ovaj svoj dan doživjeti?!" "Jesu", reći će oni, "ali su se obistinile riječi o kazni za nevjernike." (Ez-Zumer, 71) Nakon ove njihove potvrde, Uzvišeni Allah kaže:

قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ.

I bit će rečeno: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti! Grozna li prebivališta onima koji su se oholili!" (Ez-Zumer, 72) Nakon što nevjernici uđu u Džehennem, zatvoriće se džehennemske kapije i tada će nevjernici izgubiti svaku nadu da će ikada izaći iz njega. Uzvišeni Allah kaže:

لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ مِنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ.

On sedam kapija ima i kroz svaku će određen broj njih proći. (El-Hidžr, 44)

وَيَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُرَّامًا ۚ فَيُحْمَلُونَ عَلَىٰ عُنُقِهِمْ وَيُذْرُونَكَم ۚ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بُرَىٰ وَلَٰكِنَّ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَىٰ الْكَافِرِينَ. قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوَىٰ الْمُتَكَبِّرِينَ.

Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani. I kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari njegovi će ih upitati: "Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali i opominjali vas da ćete ovaj vaš Dan doživjeti?" "Jesu", reći će oni, "ali još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti." I reći će se: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti! Grozna li prebivališta onima koji su se oholili!" (Ez-Zumer, 71–72)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ. عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤَصَّدَةٌ.

A oni koji ne vjeruju u ajete i dokaze Naše, oni će biti – oni s lijeve strane, iznad njih će vatra zatvorena biti. (El-Beled, 19–20)

Izraz mu sadeh znači: zatvorenih vrata. Džehennemska vrata će biti zatvorena, a džehennemski zidovi poduprti dugim stubovima koji se ne mogu preskočiti. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ. فِي عَمَدٍ مُّمدَّدَةٍ.

Ona će nad njima biti zatvorena plamenim izduženim stubovima. (El-Humeze, 8–9)

2. Džehennemska jama

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُنْتَفِعِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا.

Licemjeri će na samom dnu Džehennema biti i ti im nećeš zaštitnika naći. (En-Nisa, 145) U ovom ajetu upotrijebljen je izraz *ed-derk*, koji označava krajnje dno nečeg.⁴⁶⁹ Ragib el-Asfehani zapisao je: "Izraz *ed-derk* (ponor) isto je što i izraz *ed-derdž* (stepen, razina), samo što se izraz *ed-derdž* upotrebljava za ono što se nalazi iznad u odnosu na govornika, a izraz *ed-derk* za ono što se nalazi ispod u odnosu na njega. Otuda se kaže i: džennetske razine i džehennemski ponori."⁴⁷⁰ Pa ipak, i za džehennemske ponore upotrebljava se izraz *stepeni*, baš kao što Allah kaže:

أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَهُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ. هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ.

Zar se onaj koji je Allahovu naklonost zaslužio može porediti s onim koji je Allahovu srdžbu navukao i čije će prebivalište biti Džehennem? A užasno je to boravište! Oni su u Allaha po stepenima. A Allah dobro vidi ono što oni rade. (Ali Imran, 162–163)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلِكُلِّ دَرَجَةٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ.

Svima će pripasti nagrada ili kazna, već prema tome kako su postupali, jer je Gospodar tvoj bdio nad onim što su radili. (El-En'am, 132) Stanovnici Vatre izdržavat će kaznu u različitim ponorima prema ogavnosti svojih grijeha i nedjela. Ranije smo kazali da će dvoličnjaci biti u najnižem dijelu Džehennema, iz čega proizlazi da će imati najžešću kaznu. Ipak, taj najniži ponor neće biti rezerviran samo za njih, nego će ga dijeliti i neke druge kategorije ljudi. Naime, Svevišnji Allah spomenuo je u Kur'anu tri kategorije ljudi koji će imati najžešću kaznu.

Prva kategorija su faraon i njegovi ljudi, na temelju ajeta:

⁴⁶⁹ Muhammed b. Menzur, *Lisanul-Areb*, 10/422.

⁴⁷⁰ Ragib el-Asfehani, *Mufredatu elfazil-Kur'an*, str. 311.

النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ.

Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti. A kad nastupi Čas: "Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!" (Gafir, 46)

Druga kategorija su jevreji koji vjerovahu u dio Knjige, a u dio ne vjerovahu. Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ نَقَلْتُمُونِ أَنْفُسَكُمْ وَتَخْرَجُونَ فَرِيقًا مِّنكُمْ مِّن دَيْرِهِمْ تَطْلَهُرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمُ اسْرِي تَقْتُلُوهُمْ وَهُوَ مُحْرَمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفْتَوْا مُنُونٌ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِيلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ.

... vi ipak jedni druge ubijate, a pojedine od vas iz zavičaja njihova izgonite pomažući jedan drugom protiv njih, čineći i grijeh i nasilje; a ako vam kao sužnji dođu, vi ih otkupljujete – a zabranjeno vam je da ih izgonite. Kako to da u jedan dio Knjige vjerujete, a drugi odbacujete!?! Onog od vas koji čini tako stići će na ovom svijetu poniženje, a na Sudnjem danu bit će stavljen na muke najteže. A Allah motri na ono što radite. (El-Bekara, 85)

Treća kategorija su oni kojima je spuštена trpeza s neba, ali u to čudo nisu povjerovali. Uzvišeni Allah kaže:

إِذ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ أَتَقُولُ لِلَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ. قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَتَضْمِينَ قُلُوبِنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَتَكُونُ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ. قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوْلَانَا وَعَاخِرِنَا وَعَايَةَ مِنكَ وَأَرْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ. قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَنَزَّلْتُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مِنكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ.

A kad učenici rekoše: "O Isa, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj trpezu s neba spustiti?", on reče: "Bojte se Allaha, ako ste vjernici!" "Mi želimo", oni rekoše, "da s nje jedemo i da naša srca budu smirena i da se uvjerimo da si nam istinu govorio i da o njoj budemo svjedoci." Isa, sin Merjemin, reče: "O Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude blagdan, i prvima od nas i onima kasnijim, i čudo Tvoje, i nahrani nas, a Ti si hranitelj najbolji!" "Ja ću vam je spustiti", Allah reče,

“ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikog na svijetu neću kazniti.” (El-Maida, 112–115)

A postoje i oni koji će u Džehennemu imati najblažu kaznu. Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Najblažu će kaznu u Džehennemu imati Ebu Talib – imat će nanule od vatre od kojih će ključati njegov mozak.”⁴⁷¹

3. Džehennemsko gorivo

Džehennemsko gorivo će biti ljudi i kamenje. Uzvišeni Allah kaže:

فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ.

... onda se čuvajte vatre pripremljene za nevjernike, čije su gorivo ljudi i kamenje. (El-Bekara, 24)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ.

One koji ne vjeruju – od Allahove kazne neće nimalo odbraniti ni imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni će biti gorivo za vatru. (Ali Imran, 10)

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ.

I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate bit ćete gorivo u Džehennemu, a u njega ćete doista ući. (El-Enbija, 98)

يَسَاءُ لِلَّذِينَ آمَنُوا قُورًا أَنْفُسُهُمْ وَأَهْلِيئَهُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ.

O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od Vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti! (Et-Tahrim, 6)

4. Vrelina džehennemske vatre, veličina njenog dima i iskri

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ. فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ. وَظِلٍّ مِّنْ يَحْمُومٍ. لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ.

⁴⁷¹ Muslim, br. 211.

A oni nesretni – ko su nesretni!? Oni će biti u vatri užarenoj i vodi ključalaj i u sjeni dima čađavog, u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine. (El-Vakia, 41–44)

U ovom kur'anskom ajetu navedeno je troje pomoću čega ljudi na ovom svijetu traže zaštitu od vrućine, troje pomoću čega se rashlade: voda, hladan zrak i hlad. Prema ovom ajetu, to troje stanovnicima Džehennema neće biti ni od kakve koristi: zrak džehennemski jeste vrući vjetar, voda džehennemska jeste *el-hamim*, ključala tekućina, a hlad njegov jeste *el-jahmum*, dijelovi džehennemskog dima.⁴⁷²

... i u sjeni dima čađavog... (El-Vakia, 43) Sjena, odnosno hlad na koji ukazuje ovaj ajet jeste hlad džehennemskog dima. Imenica *sjena* ili *hlad* u većini slučajeva podsjeća na svježinu i hladovinu, koje čovjek voli i u njima se osjeća ugodno, ali to nije slučaj s ovim hladom: on nije ugodan, niti je vizuelno lijep.

Kur'an nam govori o hladu, to jest dimu džehennemske vatre koji se nadvija nad njom. Allah kaže:

أَنْظِلُّوهُ إِلَى ظِلِّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ. لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ الْهَبِّ. إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرِّ كَالْقَصْرِ.
كَأَنَّهُ جَمَلٌ صُفْرٌ.

... idite prema dimu u tri plama razdvojenom, koji hlada neće davati i koji od plamena neće zaklanjati. On kao kule baca iskre, kao da su kamile riđe. (El-Murselat, 30–33) U ovim se ajetima kaže da će se dim koji će se penjati prema gore, zbog svoje veličine i gustine, dijeliti na tri plama, te da će davati sjenu koja neće hlad pružati niti će od rasplamsane vatre štititi. Kad su posrijedi iskre koje paklena vatra baca, one su slične golemim kulama i riđim kamilama.

Govoreći o jačini džehennemske vatre i njenom utjecaju na grešnike, Uzvišeni Allah je rekao:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرٌ. لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ. لَوَاحَةٌ لِّلْبَشَرِ. عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ.

A znaš li ti šta je Sekar? Ništa on neće poštediti, kože će crnim učiniti... (El-Muddessir, 27–30) Značenje je sljedeće: Džehennemska

⁴⁷² Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 33.

će vatra sve u potpunosti uništiti, ništa neće ostaviti, kože će sago-rijevati, do kostiju će dopirati, ono što je u utrobama istjerat će, do srca će dopirati...

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, kaže: “Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: ‘Ova vaša vatra koju potpaljujete sedamdeseti je dio džehennemske vreline.’ Prisutni rekoše: ‘Allahov Poslanice, tako nam Allaha, i ona je dovoljna!’ Na to je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘Džehennemska je vatra šezdeset i devet puta jača od dunjalučke vatre; svaki taj dio vreo je kao dunjalučka vatra.’”⁴⁷³ Dženennemska vatra će biti dodatno raspaljena kad u nju budu bačeni Džehennemlije. Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِرَتْ. وَإِذَا الْجَنَّةُ أُرْلِفَتْ.

... i kad se Džehennem raspali, i kad se Džennet približi... (Et-Tekvir, 12–13)⁴⁷⁴

5. Džehennem govori, vidi i srdi se

Onaj ko čita uzvišene kur’anske ajete i hadise koji iznose karakteristike Džehennema ustanovit će da je on stvorenje koje govori, vidi i srdi se.

O tome da Džehennem govori dokaz su Allahove riječi:

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ.

Na Dan kad upitamo Džehennem: “Jesi li se napunio?”, on će odgovoriti: “Ima li još?” (Kaf, 30) O tome da vidi i srdi se govore sljedeći ajeti:

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا. إِذَا رَأَتْهُمْ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا. وَإِذَا أَلْفَا مِنْهَا مَكَانًا صَبَّحًا مُقْرِنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا.

Oni, čak, i Čas oživljenja poriču, a Mi smo za one koji Čas oživljenja poriču pripremili Oganj – kad ih opazi iz daljine, oni će začuti njegovo gnjevno buktanje i stenjanje... (El-Furkan, 11–12) O džehennemskoj srdžbi govori se i u ajetima:

⁴⁷³ Buhari, br. 3092; Muslim, br. 2853.

⁴⁷⁴ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 43.

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهيقًا وَهِيَ تَفُورُ. تَكَادُ تَمَيِّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ.

Kad budu u njega bačeni, pucketanje njegovo će čuti, i on će ključati, skoro da se od bijesa raspadne. Kad god se koja gomila u njega baci, stražari u njemu će je upitati: “Zar nije niko dolazio da vas opominje?” (El-Mulk, 7–8)

Uzvišeni Allah kaže:

بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيرًا. إِذَا رَأَتْهُمْ مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَرَفِيرًا.

... kad ih opazi iz daljine, oni će začuti njegovo gnjevno buktanje i stenjanje... (El-Furkan, 11–12) Ajeti koje smo maločas naveli ukazuju na to da će džehennemska vatra, od bijesa prema nevjernicima, gnjevno buktati i stenjati, štaviše, samo što se ne raspadne od bijesa prema njima.⁴⁷⁵

6. Džehennemske doline

Uzvišeni Allah u Časnom Kur'anu naveo je imena nekih džehennemskih dolina.

Prva dolina naziva se Vejl. Uzvišeni Allah kaže: *... a Vejl vama zbog onog što o Njemu iznosite! (El-Enbija, 18)* *Vejl svakom klevetniku podrugljivcu, koji blago gomila i prebrojava ga, i misli da će ga blago njegovo besmrtnim učiniti! (El-Humeze, 1–3)* Ebu Seid, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao: “Vejl je dolina u Džehennemu, kroz koju nevjernik propada četrdeset godina i ne stigne na dno Vatre. A Saud je brdo od vatre na koje se nevjernik uspinje sedamdeset godina te se strmoglavi i propada; to traje vječno i zauvijek.”⁴⁷⁶

⁴⁷⁵ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhereti*, str. 446.

⁴⁷⁶ Ovaj hadis zabilježio je Ibn Ebu Dun'ja u djelu *Sifetun-nar*, str. 36. Ovo su predanja pouzdanim ocijenili Ibn Hibban, Hakim i Zehebi.

Druga dolina naziva se Gajj. Allah kaže: *A njih smijeniše zli potomci, koji namaz napustiše i za požudama pođoše – oni će se u Gajju obreti...* (Merjem, 59) Tumačeći značenje ovih Allahovih riječi, Ibn Mesud, radijallahu anhu, rekao je: “Gajj je dolina u Džehennemu u koju će biti bačeni oni koji budu udovoljavali požudama.”⁴⁷⁷

Bera ibn Azib, radijallahu anhuma, kazao je: “Gajj – to je duboka smrdljiva dolina u Džehennemu.”⁴⁷⁸ Ovakvo nešto ne može se reći proizvoljno, te ima status predanja koje seže do Allahovog Poslanika, alejhisselam.⁴⁷⁹

Tu je i dolina koja se naziva Mevbik. Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا.

A na Dan kad On rekne: “Pozovite one za koje ste tvrdili da su ortaci Moji!” I kad ih pozovu, oni im se neće odazvati i Mi ćemo načiniti među njima Mevbik... (El-Kehf, 52) Tumačeći ovaj ajet, Enes b. Malik, radijallahu anhu, rekao je: “Mevbik je dolina od gnoja i krvi.”⁴⁸⁰ Ibn Omer, radijallahu anhuma, tumačio je navedeni ajet ovako: “Mevbik je duboka dolina u Džehennemu koja će na Sudnjem danu odvojiti vjernike i zalutale.”⁴⁸¹ Pa ipak, Ibn Abbas, radijallahu anhuma, kazao je da izraz *mevbikun*, koji je upotrijebljen u ovom ajetu, označava stratište.⁴⁸² Kontekst ovog ajeta upućuje na ispravnost Ibn Abbasovog, radijallahu anhuma, tumačenja, to jest da se radi o propasti, no moguće je da označava dolinu u Džehennemu, ili nešto drugo. Bilo kako bilo, u ovom ajetu Svemogući Allah objasnio je da mnogobošci neće moći doprijeti do svojih idola, koje su na dunjaluku smatrali božanstvima, i da će na Ahiretu biti odvojeni jedni od drugih. Ni

⁴⁷⁷ Ibid, str. 41.

⁴⁷⁸ Ibid, str. 46.

⁴⁷⁹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhereti*, str. 460.

⁴⁸⁰ Ovo predanje zabilježio imam Bejheki u djelu *El-Ba'su ven-nušur*, str. 261.

⁴⁸¹ Ibid, str. 450.

⁴⁸² Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhereti*, str. 450.

jedni ni drugi neće se moći izbaviti i među njima će biti stratište i strahote.⁴⁸³

7. Džehennemsko brdo

U Džehennemu postoji brdo koje se zove Saud. Uzvišeni Allah kaže:

سَأْرَهُنَّ صَعُودًا.

... a opteretit ću Ja njega Saudom... (El-Muddessir, 17) Komentirajući ove Allahove riječi, Ibn Abbas, radijallahu anhum, kazao je: "Saud je brdo u Džehennemu."⁴⁸⁴

8. Džehennemski zidovi

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَعِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي
الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا.

Mi smo nevjernicima pripremili vatru čiji će ih es-suradik sa svih strana obuhvatiti; ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći. Užasna li pića i grozna boravišta! (El-Kehf, 29) Izraz es-suradik označava zid, ogradu, krila šatora, to jest sve ono što nešto obuhvata sa svih strana.⁴⁸⁵ Tu je i sljedeći hadis: "Džehennemski es-suradik su četiri gusta zida; svaki zid iznosi četrdeset godina pješackog hoda."⁴⁸⁶ Ti su zidovi poduprti dugim stupovima, baš kao što Allah kaže:

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ. فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ.

Ona će iznad njih biti zatvorena, plamenim stupovima zasvođena, (El-Humeze, 8–9)

⁴⁸³ Ibid, str. 451.

⁴⁸⁴ Ovo predavanje zabilježio imam Bejheki u djelu *El-Ba'su ven-nušur*, str. 268.

⁴⁸⁵ Mubarek b. Esir, *En-Nihajetu fi garibil-hadis*, 2/359.

⁴⁸⁶ Tirmizi, 2854. Ovaj hadis pouzdanim je ocijenio imam Hakim, kako je to navedeno u djelu *Tuhfetul-ahvezi*, 7/258.

9. Dubina Džehennema

Džehennem je veoma dubok. Na to nas upućuju mnogi vjerski dokazi. Jedan od tih dokaza jeste to da se Džehennem naziva Havija, Bezdan. Ebu Hurejre, radijallahu anhu, pripovijeda: “Jednom, bili smo s Allahovim Poslanikom, alejhisselam, kad se začu kao da je nešto palo. Vjerovjesnik, alejhisselam, upita: ‘Znate li šta je ono?’ Mi smo odgovorili: ‘Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.’ On reče: ‘To je kamen koji je bačen s vrha Džehennema prije sedamdeset godina i propadao je kroz Vatru sve dosad; tak sad je dopro na dno Vatre.’”⁴⁸⁷

Na to ukazuje i činjenica da će nevjernici biti izuzetno krupni u džehennemskoj vatri. U hadisu stoji da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Kutnjak⁴⁸⁸ nevjernika bit će veličine brda Uhud, a debljina njegove kože iznosi tri dana putovanja.”⁴⁸⁹ Naime, ako će u Vatru biti bačen toliki broj nevjernika i ako će njihova tijela biti toliko velika, to ukazuje na veličinu Džehennema, koji ne samo da se neće napuniti nego će tražiti još. Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَىٰ عَتِيدٍ.

Na Dan kad upitamo Džehennem: “Jesi li se napunio?” – on će odgovoriti: “Ima li još?” (Kaf, 30)

Na to da je Džehennem velik ukazuje i činjenica da će ga dovući izuzetno mnogo meleka. Uzvišeni Allah kaže: ... *i kad se tog Dana donese Džehennem...* (El-Fedžr, 23) Poslanik, alejhisselam, objasnio je rekavši: “Tog Dana Džehennem će biti dovučen za sedamdeset hiljada povodaca – svaki će povodac vući sedamdeset hiljada meleka.”⁴⁹⁰

⁴⁸⁷ Muslim, br. 2844.

⁴⁸⁸ Ili je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Očnjak nevjernika...”

⁴⁸⁹ Muslim, br. 2851.

⁴⁹⁰ Muslim, br. 2842.

10. Određene karakteristike kazne u Džehennemu

Onaj ko razmišlja o uzvišenim kur'anskim ajetima zapazit će da je Uzvišeni Allah kazni u džehennemskoj vatri dao mnoge i različite karakteristike. Iz toga slijedi da je kazna u Vatri teška, golema i nepodnošljiva. Na ovom mjestu iznijet ćemo neke od tih karakteristika. Džehennemska patnja je najteža koja može biti. Uzvišeni Allah kaže:

لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَعَذَابٌ الْأٰخِرَةِ اَشَقُّ وَمَا لَهُمْ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَاقٍ.

Oni će se u životu na ovom svijetu mučiti, ali će patnja na Onom svijetu, sigurno, teža biti, od Allaha ih niko neće odbraniti. (Er-Ra'd, 34)

وَكَذٰلِكَ نَجْزِي مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيٰتِ رَبِّهٖ وَعَلٰٓءَ الْاٰخِرَةِ اَشَدُّ وَاَبْقٰى.

I tako ćemo Mi kazniti sve one koji se pohotama previše odaju i u dokaze Gospodara svog ne vjeruju. A patnja na Onome svijetu bit će, uistinu, bolnija i vječna. (Ta-Ha, 127) Patnja u Vatri stalnog je karaktera. Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اَصْرَفْ عَلَيْنَا عَذَابَ جَهَنَّمَ اِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا.

... i oni koji govore: "Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, stalna." (El-Furkan, 65) Izraz el-garam, koji je upotrijebljen u ovom ajetu, označava nešto što se ne odvaja od nečeg, nešto što je stalno prisutno. Tako su kazali Ibn Arabi, Ibn Arefa i neki drugi lingvisti.⁴⁹¹

Džehennemska je patnja sramna. Uzvišeni Allah kaže:

بِئْسَمَا اَشْتَرُوْا بِهٖۤ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَّكْفُرُوْا بِمَا اَنْزَلَ اللّٰهُ بَعِيًّا اَنْ يُّنَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖۤ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖۤ فَبَآءُ وَّ بَعَضٍ عَلٰى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِیْنٌ.

Jadno je to za šta su se prodali: da ne vjeruju u ono što Allah objavljuje, samo iz zlobe što Allah, od dobrote Svoje, šalje Objavu onom kome On hoće od robova Svojih; i navukli su na sebe gnjev za gnjevom – a nevjernike čeka sramna patnja. (El-Bekara, 90) Također Uzvišeni Allah kaže:

وَلِلْكَافِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِیْنٌ.

⁴⁹¹ Ahzemi Džezuli, *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, 1/274.

... a nevjernike čeka sramna patnja. (El-Bekara, 90) Možemo reći to da su ih zloba i zavist doveli do nevjerovanja, a zloba i zavist, opet, nastaju iz oholosti, pa su dobili sramnu i ponižavajuću kaznu na ovom i Budućem svijetu, kao što Allah kaže:

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ.

Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati!" Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi. (Gafir, 60)⁴⁹²

Patnja u Vatri je ponižavajuća. Uzvišeni Allah kaže:

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحْسَاتٍ لِنَذِيقَهُمْ عَذَابَ الْحُزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنصُرُونَ

I Mi poslasmo protiv njih, u danima nesretnim, vjetar leden, da bismo im još na ovom svijetu dali da osjete ponižavajuću patnju – patnja na Onom svijetu bit će, zaista, još više ponižavajuća – i niko im neće u pomoć priteći. (Fussilet, 16)

رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ.

Gospodaru naš, onog koga Ti budeš u Vatru bacio Ti si već ponizio... (Ali Imran, 192) Džehennemska je patnja velika. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يَحْزُنكَ الَّذِينَ يُسْرِعُونَ فِي الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَنْ يَصُرُوا اللَّهَ شَيْئًا يُرِيدُ اللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِي الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ.

Neka te ne žaloste oni koji srljaju u nevjerstvo, oni nimalo neće Allahu nauditi. Allah ne želi da im da bilo kakvu nagradu na Onome svijetu, i njih čeka patnja velika. (Ali Imran, 176)

Patnja u Vatri je strahovita, jer je Allah rekao:

أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ.

Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zaklanjati od strahovite patnje? "Trpite ono što ste zaslužili!", mnogobošcima će se reći. (Ez-Zumer, 24)

⁴⁹² Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 1/112.

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ.

Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se od strahovite patnje iskupili. A Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti... (Ez-Zumer, 47) Patnja u Džehennemu je najveća. O tome Uzvišeni Allah kaže:

كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَتْهُمْ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ. فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْعَذَابُ الْأَخِرَةَ أَكْبَرَ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ.

Oni prije njih koji su poricali, pa ih je stigla kazna odakle nisu očekivali. Allah je dao da osjete poniženje u životu na ovom svijetu, a patnja na drugom svijetu bit će, zaista, još veća – kad bi oni samo znali! (Ez-Zumer, 25–26)

كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْأَخِرَةُ أَكْبَرَ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ.

Eto takva je bila kazna, a na Onom svijetu je, nek znaju, Tvoja je kazna još veća! (El-Kalem, 33)

فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ. لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ. فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابُ الْأَكْبَرَ

Ti poučavaj da poučavaš, ti vlast nad njima nemaš! A onog koji glavu okreće i neće da vjeruje, njega će Allah najvećom mukom mučiti. (El-Gašija, 21–24)⁴⁹³

1) Kako će nevjernici ući u Džehennem

Kako će nevjernici ući u Džehennem? Uzvišeni Allah objavio je ajete u kojima detaljno govori o tome kako će Džehennemlije ući u Džehennem. Naime, Gospodar će narediti melekima da okuju nevjernika:

حُدُوهُ فَعُلُوهُ.

Držite ga i u okove okujte... (El-Hakka, 30) Okovi će mu biti stavljeni na vrat. Uzvišeni Allah kaže:

⁴⁹³ Ahzemil Džezuli, *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*. 1/272–281.

وَإِنْ تَعَجَبَ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا أَلَمْ يَخْلُقْ جَدِيدًا ۗ وَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ
وَأُولَٰئِكَ الْأَعْلَىٰ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A ako se čudiš, pa čudo su riječi njihove: “Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?” Oni ne vjeruju u Gospodara svog; na njihovim vratovima bit će sindžiri i oni će stanovnici Džehennema biti, u njemu će vječno ostati. (Er-Ra’d, 5)

وَجَعَلْنَا الْأَعْلَىٰ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

... a Mi ćemo na vratove nevjernika sindžire staviti. Zar će biti kažnjeni drukčije nego prema onome kako su radili? (Sebe, 33)

الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ. إِذِ الْأَعْلَىٰ فِي أَعْنَاقِهِمْ
وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ. فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ.

Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima saznat će posljedice toga kad s okovima o vratu i sindžirima budu vučeni po ključalnoj vodi, a zatim u vatri prženi... (Gafir, 70–72) Nakon toga, meleki će smotati nevjernike tako što će ih dohvatiti za kike i noge. Uzvišeni Allah kaže:

يُعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَصِي وَالْأَقْدَامِ.

A grešnici će se po biljezima svojim poznati, pa će za kike i noge ščepani biti... (Er-Rahman, 41) Tumačeći ovaj uzvišeni kur’anski ajet, Ibn Abbas, radijallahu anhumu, rekao je: “Nevjernik će biti skupljen tako što će ga se dohvatiti za kike i noge, a potom će biti bačen kao što se drvo baci.”⁴⁹⁴ Potom će prema džehennemskoj vatri biti povedeni bez imalo milosti i u nju grubo gurnuti. Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يَدْعُونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعَاً. هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ.

Na Dan kad će grubo u vatru džehennemsku biti gurnuti: “Ovo je vatra koju ste poricali.” (Et-Tur, 13–14) Kad se primaknu Džehennemu, njegove će se kapije odjednom pred njima pootvarati i oni će se silno prepasti. Allah o tome kaže:

⁴⁹⁴ Bejheki, *El-Ba’su ven-nušur*, str. 286.

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا فَتَبَحَثُوا بِأَبْوَابِهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا قَالُوا بَلَىٰ ۖ وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ. قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ.

Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u Džehennem biti natjerani. I kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari njegovi će ih upitati: “Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali i opominjali vas da ćete ovaj vaš Dan doživjeti?” “Jesu”, reći će oni, ali još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti. I reći će se: “Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti! Grozna li prebivališta onima koji su se oholili!” (Ez-Zumer, 71–72) Zatim će, vezani, biti bačeni na veoma tijesno mjesto u paklenoj vatri, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّبِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا.

... a kad budu bačeni u nju, u tjesnac, vezanih ruku, propast će tamo prizivati. (El-Furkan, 13) Bit će čvrsto vezani⁴⁹⁵, i to okovima, kako Allah kaže: Tog Dana ćeš vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove... (Ibrahim, 49) A u džehennemsku će vatru biti naglavačke bačeni. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

A oni koji budu zlo činili u Vatru će naglavačke biti gurnuti. “Zar se već kažnjavate za ono što ste radili?” (En-Neml, 90) U Vatru će biti bačeni jedni na druge, jer je Allah rekao:

فَكُبِّكِبُوا فِيهَا هُمْ وَالْغَاوِرُونَ. وَخُنُودٌ يُبْلِسُ أَجْمَعُونَ.

... pa će i oni i oni koji su ih u zabludu doveli u njega biti bačeni jedni na druge, i vojske Iblisove – svi zajedno. (Eš-Šu'ara, 94–95) Nakon toga, stanovnici Vatre bit će izloženi raznim patnjama koje će biti vječne i nesnosne.⁴⁹⁶

⁴⁹⁵ Ragib el-Asfehani, *Mufredatu elfazil-Kur'an*, str. 667.

⁴⁹⁶ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 458.

2) Kojim će kategorijama ljudi biti potaknuta džehennemska vrata

Ebu Hurejre, radijallahu anhu, govorio je: “Čuo sam Vjerovjesnika, alejhisselam, gdje govori: ‘Prvi kome će na Sudnjem danu biti presuđeno jeste čovjek koji je poginuo na Allahovom putu. Nakon što ga dovedu, Allah će ga podsjetiti na Svoje blagodati. On će ih priznati, a Allah će ga upitati: ‘Šta si učinio da se odužiš za Moje blagodati?’ On će odgovoriti: ‘Borio sam se u Tvoje ime dok nisam poginuo.’ ‘Lažeš!’, Allah će reći. ‘Borio si se kako bi ljudi rekli da si hrabar; eto, rekli su.’ Zatim će biti naređeno da ga vuku s licem okrenutim nadolje i bace u Vatru. Zatim će Allah presuditi čovjeku koji je stjecao znanje i učio Kur’an. I njega će dovesti, pa će ga Allah podsjetiti na Svoje blagodati. On će ih priznati, a Allah će ga upitati: ‘Šta si učinio da se odužiš za Moje blagodati?’ Taj će odgovoriti: ‘Stjecao sam znanje, njemu ljude podučavao i učio Kur’an u Tvoje ime.’ ‘Lažeš!’, reći će Allah. ‘Znanje si stjecao kako bi ljudi rekli da si učen, a Kur’an si učio kako bi rekli da si dobar učaj; eto, rekli su.’ Zatim će biti naređeno da ga vuku s licem okrenutim nadolje i bace u Vatru. Naposljetku, Allah će presuditi čovjeku kome je dao obilan i svakovrstan imetak. I njega će dovesti, pa će ga podsjetiti na Svoje blagodati. On će ih također priznati, a Allah će ga upitati: ‘Šta si učinio da se odužiš za Moje blagodati? Odgovorit će: ‘Nisam ostavio niti jedan način za koji sam znao da si Ti njime zadovoljan a da u Tvoje ime nisam udijelio.’ ‘Lažeš!’, Allah će reći. ‘Udjeljivao si kako bi ljudi rekli da si izuzetno darežljiv; eto, rekli su.’ Zatim će biti naređeno da ga vuku s licem okrenutim nadolje i bace u Vatru.”⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁷ Muslim, br. 1905.

TREĆE: ŠTA JE SVEVIŠNJI ALLAH PRIPREMIO ZA STANOVNIKE VATRE

Uzvišeni Allah pripremio je Džehennemlijama razne oblike patnje, a navest ćemo neke.

1. Džehennemlije će biti izloženi užasnoj patnji

Gospodar svih svjetova pripremio je stanovnicima Džehennema užasnu patnju. Na to ukazuje činjenica da bi samo dašak te kazne bio dovoljan da stanovnici Vatre priznaju svoja nedjela. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَيْنَ مَسْتَهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَوَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ

A da ih samo dašak kazne Gospodara tvog dotakne, sigurno bi povikali: "Teško nama, doista smo sami sebi nepravdu učinili!" (El-Enbija, 46)

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ. نَارُ اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ. الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ. إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ. فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ.

A ne valja tako! On će, sigurno, biti bačen u Hutamu! A znaš li ti šta je Hutama? Vatra Allahova razbuktana, koja će do srca dopirati. Ona će iznad njih biti zatvorena, plamenim stubovima zasvodena. (El-Humeza, 4–9) Ova sura, iako veoma kratka, na sedam načina ukazuje na strahotu i težinu patnje u džehennemskoj vatri. Ovdje ćemo te načine i objasniti.

Prvi način opisan je u riječima:

كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ.

On će, sigurno, biti bačen... (El-Humeze, 4) Glagol *nebeze*, koji je upotrijebljen u ovom ajetu, upotrebljava se u smislu nipođaštavanja i ponižavanja nekog. Dakle, stanovnici Džehennema, uz tjelesnu patnju koju će trpjeti, bit će izloženi i duševnoj patnji tako što će ih se nipođaštavati i ponižavati.

Drugi način jeste to da se u ovoj suri Džehennem naziva imenom Hutama. Ovo ime znači da će u Džehennemu vatra drobiti kosti i glavu onih koji se u njemu budu nalazili.

Treći način sadržan je u riječima gdje Allah kaže:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطْمَةُ.

A znaš li ti šta je Hutama? (El-Humeze, 5) Ovim se načinom izražavanja ukazuje na važnost onog o čemu se govori. Primjer za taj način izražavanja jesu ajeti:

الْحَاقَّةُ. مَا الْحَاقَّةُ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ.

Čas neizbježni! Šta je Čas neizbježni, i otkud ti znaš šta je Čas neizbježni? (El-Hakka, 1–3)

Uzvišeni Allah kaže:

الْقَارِعَةُ. مَا الْقَارِعَةُ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ.

Smak svijeta! Šta je Smak svijeta? I šta ti znaš o Smaku svijeta? (El-Karia, 1–3)

Četvrti način opisan je u riječima:

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ.

Vatra Allahova razbuktana... (El-Humeza, 6) Ovdje je Svevišnji Allah Vatru Sebi pripisao, kao što Sebi pripisuje kuću i devu; time ukazuje na težinu patnje u Vatri.

Peti način jeste upotreba izraza *mukadetun*, čiji oblik ukazuje na to⁴⁹⁸ da se džehennemaska vatra, zbog svoje žestine, a kako ne bi jenjala, sama sobom raspaljuje i potiče, jer je znano da se ovozemaljska vatra nečim drugim raspaljuje i potiče. Uzvišeni Allah kaže:

مَّا أُولَئِمُّمْ جَهَنَّمَ كُلَّمَا حَبَّتْ زِدْنَهُمْ سَعِيرًا.

Boravište njihovo bit će Džehennem – kad god mu plamen jenja, pojačat ćemo im oganj. (El-Isra, 97)

Šesti način sadržan je u riječima:

⁴⁹⁸ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 495.

الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ.

... koja će do srca dopirati. (El-Humeza, 7) Džehennemska je vatra toliko žestoka da, osim što peče i sagorijeva kožu, do samog srca dopire.

Sedmi način sadržan je u riječima:

إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ. فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ.

Ona će iznad njih biti zatvorena, plamenim stupovima zasvodena. (El-Humeze, 8–9) Džehennem je savršeno dobro zatvoren, njegova su vrata zatvorena i poduprta dugim stubovima, pa iz njega nema izlaska niti bježanja.⁴⁹⁹

2. Vatra će Džehennemlije obuhvatiti sa svih strana

Vatra će Džehennemlije obuhvatiti sa svih strana. Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا وَإِنَّ لِلظَّالِمِينَ لَشَرَّ مَنَابٍ. جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَيَنسَأُ الْمِهَادُ.

Eto toliko! A one koji budu zlo činili čeka najgore prebivalište: Džehennem, u kojem će gorjeti – a grozne li postelje! (Sad, 55–56)

لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الظَّالِمِينَ.

U Džehennemu će im ležaj i pokrivači od vatre biti. Eto tako ćemo Mi nevjernike kazniti. (El-Araf, 41) Dakle, vatra će ih i odozdo i odozgo obuhvatiti.⁵⁰⁰ Uzvišeni Allah kaže:

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونَ عَنْ وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.

A da nevjernici znaju da tad neće moći otkloniti vatru od lica svojih i leđa svojih, i da im niko neće moći pružiti pomoć... (El-Enbija, 39)

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ. يَوْمَ يَعْسَبُهُمُ الْعَذَابُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُقُوا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

⁴⁹⁹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 495.

⁵⁰⁰ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li abkamil-kur'an*, 7/133.

Oni traže od tebe da ih što prije stigne kazna, a Džehennem će sigurno sve nevjernike obuhvatiti na Dan kad ih patnja i odozgo i odozdo obuzme, a melek rekne: "Ispaštajte za ono što ste radili!" (El-Ankebut, 54–55)

لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ذَلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهَ بِهِ عِبَادَهُو يَعْبَادُو فَاَتَّقُوْنَ.

Nad njima će biti naslage vatre, a i ispod njih naslage – time Allah straši robove Svoje: "O robovi Moji, bojte se Mene!" (Ez-Zumer, 16) Ispod nevjernika bit će naslage od vatre, kao i iznad njih.⁵⁰¹

3. Stanovnici Džehennema bit će povezani u okove i bit će udarani maljevima

Svemogući Allah pripremio je stanovnicima Vatre okove i sindžire u koje će biti povezani, kao i maljeve kojima ce biti udarani. Gospodar će nevjernike povezati i okovati – niko kao On to ne može učiniti. Uzvišeni Allah kaže:

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابُهُ أَحَدًا. وَلَا يُوثِقُ وَتَاقُهُ أَحَدًا.

Tog Dana niko kao On neće mučiti, i niko kao On neće u okove okivati! (El-Fedžir, 25–26) Uzvišeni Allah kaže:

وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَعْلَلَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

I svi će prikriti tugu kad vide da će kažnjeni biti, a Mi ćemo na vratove nevjernika sindžire staviti. Zar će biti kažnjeni drukčije nego prema onome kako su radili? (Sebe, 33) Uzvišeni Allah kaže:

وَتَرَى الْمَجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ مُّقْرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ.

Tog ćeš Dana vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove. (Ibrahim, 49) Uzvišeni Allah kaže:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنِّي يُصْرَفُونَ. الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ. إِذِ الْأَعْلَلَ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ. فِي الْحَمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ. ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ. مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُوا مِنْ قَبْلُ شَيْئًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ.

⁵⁰¹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 496.

Zar ne vidiš kako se okreću oni koji o Allahovim dokazima raspravljaju? Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima – saznat će posljedice toga kad s okovima o vratu i sindžirima budu vučeni po ključalov vodi, a zatim u vatri prženi, i potom upitani: “Gdje su oni kojima ste se klanjali, a ne Allahu?” “Izgubili su nam se iz vida”, odgovorit će, “ta mi se prije, ustvari, nikome nismo ni klanjali.” Eto tako Allah ostavlja u zabludi nevjernike. (Gafir, 69–74)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلًا وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا.

Mi smo za nevjernike okove i sindžire i oganj razbuktali pripremili. (El-Insan, 4) Dužina tih sindžira iznosi sedamdeset lakata, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ. ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ.

... zatim ga samo u vatri pržite, a onda ga u sindžire sedamdeset lakata duge vežite. (El-Hakka, 31–32) Dužina ovih sindžira uopće nije začudna: nevjernik će u džehennemskoj vatri biti ogroman, toliko da će mu kutnjak biti veličine brda Uhud.⁵⁰²

Također, Allah će stanovnike Džehennema kažnjavati tako što će biti udarani gvozdenim maljevima. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَهُمْ مَقْلِعٌ مِّنْ حَدِيدٍ. كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ.

... a gvozdenim maljevima bit će mlaćeni; kad god pokušaju zbog teškog jada iz nje izaći, bit će u nju vraćeni: “Iskusite patnju u užasnoj vatri!” (El-Hadždž, 21–22) Značenje je sljedeće: kad god neko od stanovnika Vatre pokuša izaći iz Džehennema, bit će udaren gvozdenim maljem te će se u vatru sunovratiti.

⁵⁰² Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 497.

4. Stanovnici Džehennema bit će u Vatri zajedno sa svojim božanstvima i šejtanima

Gospodar Zemlje i nebesa kaže:

أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ. مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ.

Sakupite nevjernike i drugove njihove i one kojima su se klanjali mimo Allaha, i pokažite im put koji u Džehennem vodi. (Es-Saffat, 22–23)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ. لَوْ كَانَ هُوَ لِآءِءِ الْهَيْئَةِ مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ.

I vi, i oni kojima se, pored Allaha, klanjate bit ćete gorivo u Džehennemu, a u njega ćete doista ući. Da su oni bogovi, ne bi u njega ušli, i svi će u njemu vječno boraviti (El-Enbija, 98–99)

Budući da nevjernici obožavaju lažna božanstva, vjeruju u to da će se ona za njih zauzeti kod Allaha i približiti ih Njemu, oni, nevjernici, bit će kažnjeni tako što će božanstva koja su obožavali biti bačena s njima u džehennemsku vatru, da bi se ponizili i da bi njihova tuga bila još veća. Tako je, jer ako čovjek kaznu podnosi zajedno s onim zbog koga ju je zaslužio, osjeti još veću bol i kajanje.⁵⁰³ Iz tog razloga Sunce i Mjesec bit će na Sudnjem danu bačeni u džehennemsku vatru i njima će vatra biti potaknuta, što će biti svojevrsna kazna onima koji su Sunce i Mjesec, a ne Allaha, na dunjaluku obožavali. U hadisu je rečeno: “Suncu i Mjesecu bit će oduzet sjaj u vatri džehennemskoj.”⁵⁰⁴

Da bi ljudi osjetili veću kaznu i bol, s njima će u Džehennemu biti šejtani. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يَعْتَسِ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِصَّ لَهُ سَيِّطَاتًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ. وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ. حَتَّى إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ. وَلَنْ يَنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذْ ظَلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ.

⁵⁰³ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 499.

⁵⁰⁴ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 3/213.

Onom ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; oni će ih od Pravog puta odvrćati, a ljudi će misliti da su na Pravom putu. I kad koji dođe pred Nas, reći će: “Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!” Tog dana neće vam biti od koristi to što ćete u mucu zajedno biti, kad je jasno da ste druge Allahu ravnim smatrali. (Ez-Zuhruf, 36–39)

5. Zatvor u Džehennemu

Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفَجَارِ لَفِي سِجِّينٍ. وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ.

Uistinu, knjiga grešnika je u Sidždžinu. A znaš li ti šta je Sidždžin? (El-Mutaffifin, 7–8) Rekavši:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ.

A znaš li ti šta je Sidždžin? (El-Mutaffifin, 8), Sveznajući Allah stavio je do znanja da se radi o strahotnoj, stalnoj i bolnoj kazni u paklenoj vatri.⁵⁰⁵

Vjerovjesnik, alejhisselam, kaže: “Oholi će na Sudnjem danu biti oživljeni u ljudskom liku, ali poput sitnih mrava. Bit će ponižavani na svakom mjestu i odvedeni u džehennemski zatvor koji se zove Bules, u kojem će gorjeti u velikoj vatri. A bit će napajani gnojem stanovnika Džehennema.”⁵⁰⁶

6. Hrana stanovnika Vatre

U kur’anskim ajetima Svevišnji Allah govori o tome šta će biti hrana stanovnicima Džehennema, a navest ćemo neke.

Vatra će biti hrana stanovnika Džehennema. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتُرُونَ بِهِ تَمَنَّا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

⁵⁰⁵ Ahmed el-Benna, *El-Fathur-rebbani*, 7/77.

⁵⁰⁶ Tirmizi, 2493.

Oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio i to zamjenjuju za nešto što malo vrijedi trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo do vatru. Na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti – njih čeka patnja nesnosna (El-Bekara, 174) Značenje je sljedeće: Zbog toga što taje istinu, na Sudnjem danu, u Džehennemu, jest će vatru. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتِيمِ ظُلْمًا إِنَّهُمْ يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا.

Oni koji bez ikakva prava jedu imetke siročadi – doista jedu vatru i oni će u ognju gorjeti. (En-Nisa, 10) U hadisu stoji: “Onaj ko pije iz srebrene posude u svoj stomak ustvari unosi džehennemsku vatru.”⁵⁰⁷

Plodovi drveta Zekkum bit će hrana stanovnika Vatre. U Džehennemu raste drvo Zekkum, u kojem nikakva dobra nema, pa ne pruža hlad u kojem bi stanovnici Džehennema našli odušak. Ovo drvo veoma ružno izgleda jer su njegovi plodovi poput glava šejtanskih. Napokon, šta misliti o drvetu koje usred Ognja raste!? Drvo Zekkum u Džehennemu i postoji da bi nevjernici bili pomoću njega kažnjeni: mislit će da će im od koristi biti, a ustvari će im samo još veću muku donijeti. Pošto pojedu plodove ovog drveta, oni će im početi ključati u utrobama. Utom će se prestraviti i zatražit će vodu kojom bi ugasili to ključanje. Bit će im data provrela voda, koja će im potrgati utrobu.

Eto tako će njihova patnja biti još veća.⁵⁰⁸

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ شَجَرَتَ الرَّقُومِ. طَعَامُ الْأَثِيمِ. كَأَلْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ. كَعَلِي الْحَمِيمِ. خُدُّهُ فَأَعْتَلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ. ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ.

Drvo Zekkum bit će hrana grešniku, u trbuhu će kao rastopljena kovina (el-muhl) vreti, kao što voda ključala vri. “Ščepajte ga i usred Ognja odvcuite, a zatim mu, za kaznu, na glavu ključalu vodu izlijevajte!” (Ed-Duhan, 43–48) Prema jednom tumačenju, izraz el-muhl

⁵⁰⁷ Buhari, 5311.

⁵⁰⁸ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 447.

označava talog ulja⁵⁰⁹, dok prema drugom tumačenju označava rastopljenu kovinu⁵¹⁰, koja će u utrobi vriti kao što ključala voda vri.

Uzvišeni Allah kaže:

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ. لَأَكُونَنَّ مِنْ شَجَرٍ مِّن رِّقْمٍ. فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ. فَشَرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ. فَشَرِبُونَ شُرْبَ الْهَيْمِ. هَذَا نُزْلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ.

... i tad ćete vi, o zabludjeli, koji poričete ožvljenje, sigurno, s drveta Zekkum jesti, i njime ćete trbuhe puniti, pa zatim na to ključalu vodu piti, poput kamila koje ne mogu žeđ ugasiti – to će na onom svijetu biti gošćenje njihovo! (El-Vakia, 51–56) Stanovnici Vatre pit će vrelu vodu nakon jedenja plodova drveta Zekkum kako bi ugasili njihovo ključanje. U ovim ajetima kazano je da će Džehennemlije piti ključalu vodu, poput kamila koje ne mogu žeđ ugasiti, to jest poput kamila koje su oboljele od bolesti uslijed koje nikad ne mogu žeđ ugasiti – tako će biti i sa stanovnicima Džehennema: nikad vreloom vodom neće moći žeđ ugasiti.⁵¹¹

Uzvišeni Allah kaže:

أَذَلِكَ خَيْرٌ نُزْلًا أَمْ شَجَرَةُ الرِّقْمِ. إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِلظَّالِمِينَ. إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ. طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ. فَإِنَّهُمْ لَأَكُونَنَّ مِنْهَا فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ. ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّن حَمِيمٍ. ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ.

A je li bolja ta gozba ili drvo Zekkum koje smo nevjernicima kao kaznu odredili? To je drvo koje će usred Džehennema rasti, plod će mu poput glava šejtanskih biti. Oni će se njime hraniti i trbuhe svoje njime puniti, zatim će to s ključalom vodom izmiješati, a potom će se, sigurno, opet u vrelu vatru vratiti. (Es-Saffat, 62–68) Nakon što Džehennemlije budu napojeni vreloom vodom, bit će vraćeni u vatru. To će biti svojevrsno kruženje:

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ. يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتِنِ.

⁵⁰⁹ Ragib el-Asfehani, *Mufredatu elfazil-Kur'an*, str. 781.

⁵¹⁰ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džemiu li ahkamil-kur'an*, 16/100.

⁵¹¹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 447.

*Evo, to je Džehennem, koji su grešnici poricali! I između vatre i ključale vode oni će kružiti... (Er-Rahman, 43–44)*⁵¹²

El-gislin će također biti ono što će stanovnici Džehennema konzumirati. Uzvišeni Allah kaže:

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ. وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غَسِيلِينَ. لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ.

... zato on danas ovdje nema prisna prijatelja ni drugog jela osim el-gislina koji će samo nevjernici jesti. (El-Hakka, 35–37) El-gislin je tekućina koja će izlaziti iz tijela stanovnika Vatre⁵¹³, to jest krv i sukrvica koji će iz njihovih tijela curiti.⁵¹⁴

Ed-dari je hrana stanovnika Džehennema, Uzvišeni kad se Allah kaže:

لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيحٍ. لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنَ جُوعٍ.

... kad drugog jela osim ed-darija neće imati, koje neće ni ugojiti ni glad utoliti (El-Gašija, 6–7) Ed-dari je biljka s velikim bodljama koja raste u Hidžazu. Dok je svjež, naziva se eš-šerik, a osuši, naziva se ed-dari.

Džehennemlije će se hraniti jelom koje u grlu zastaje. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا. وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا.

Bit će u Nas, doista, okova i ognja, i jela koje u grlu zastaje, i patnje nesnosne... (El-Muzzemmil, 12–13) Tumačeći sintagmu jelo koje u grlu zastaje, Ibn Abbas, radijallahu anhum, kaže: “To je trnje koje će zastati u grlu, pa niti će ga paćenik moći progutati, niti izbaciti.”⁵¹⁵

7. Piće stanovnika Džehennema

U kur'anskim ajetima Uzvišeni Allah, govori o tome šta će Džehennemlije piti u Vatri; navest ćemo ta njihova pića.

⁵¹² Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 448.

⁵¹³ Ibid, str. 502.

⁵¹⁴ Dželaluddin es-Sujuti, *El-Budurus-safira*, str. 493.

⁵¹⁵ Ibn Ebu Dun'ja, *Sifetun-nar*, str. 64.

El-hamim, voda koja je dostigla krajnji stepen u vrelini, bit će piće stanovnika Džehennema.⁵¹⁶ Uzvišeni Allah kaže:

أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ.

Oni će, zbog onoga što su radili, biti u mucu zadržani; njih čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što nisu vjerovali. (El-En'am, 70)

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ. يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آتٍ.

Evo, to je Džehennem, koji su grešnici poricali! I između vatre i ključale vode oni će kružiti... (Er-Rahman, 43–44)

تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ عَائِنِيَّةٍ.

... s vrela uzavrelog piti... (El-Gašija, 5)

فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ. وَظِلٌّ مِّنْ يَّحْمُومٍ. لَا بَارِدٌ وَلَا كَرِيمٍ.

Oni će biti u vatri užarenoj i vodi ključaloj i u sjeni dima čađavog, u kojoj neće biti svježine ni ikakve dobrine. (El-Vakia, 42–44)

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَعَسَاقًا.

... u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti, osim vrela vode i kapljevine... (En-Nebe, 24–25)

El-hamim, koji će Džehennemlije konzumirati, kidat će njihova crijeva. Uzvišeni Allah kaže:

كَمَنْ هُوَ خَلِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ.

Zar je to isto što i patnja koja čeka one koji će u Vatri vječno boraviti, koji će se uzavreлом vodom poжити, koja će im crijeva kidati!?! (Muhammed, 15) Ukoliko el-hamim pak ne budu htjeli piti, on će se lijevati na njihove glave, te će im se zato koža i utrobe istopiti:

هَذَانِ حَصْمَانٍ اٰخْتَصَمُوْا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّنْ نَّارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمْ اَلْحَمِيْمُ.

Ova dva protivnička tabora spore se oko Gospodara svog. Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od vatre odsječena, a ključala voda

⁵¹⁶ Ragib el-Asfehani, *Mufredatu elfazil-Kur'an*, str. 254; Muhammed b. Mezur, *Lisanul-Areb*, 12/153.

bit će na glave njihove lijevana; od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim, i koža... (El-Hadždž, 19–20)

Vjerovjesnik, alejhisselam, kaže: “Uistinu će se ključala voda lijevati na glave Džehennemlija! Prodrijet će kroz njihove utrobe, trgajući i topeći ono što je u njima, a onda će izbiti na njihova stopala! Potom će sve biti vraćeno onako kako je bilo prije.”⁵¹⁷

Es-sadid je također piće stanovnika Džehennema. Uzvišeni Allah kaže:

مِنْ وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَى مِنْ مَاءٍ صَدِيدٍ.
يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ وَمِنْ وَرَائِهِ عَذَابٌ
غَلِيظٌ.

pred njim će Džehennem biti – i on će biti pojen es-sadidom, mučit će se da ga proguta, ali ga nikako neće moći proždrijeti i smrt će mu sa svih strana prilaziti, ali on neće umrijeti; njega će teška patnja čekati. (Ibrahim, 16–17)

Es-sadid je gnoj i krv.⁵¹⁸ Gnoj i krv curit će iz stanovnikā Džehennema toliko da će od toga nastati rijeka Habal. O tome ćemo navesti predanje. Abdullah b. Omer, radijallahu anhuma, kaže da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ko bude pio alkohol, neće mu namaz biti primljen četrdeset dana. Ako se pokaje, Allah će mu oprostiti. Ako opet počne piti, Allah mu neće primiti namaz četrdeset dana. Ako se pokaje, Allah će mu oprostiti. Ako ponovo počne piti, Allah mu neće primiti namaz četrdeset dana. Ako se pokaje, Allah će mu oprostiti. A ako se vrati alkoholu i po četvrti put, Allah mu neće primiti namaz četrdeset dana. Ako se pokaje, Allah mu više neće oprostiti i napojit će ga iz rijeke Habal.” Neko je Ibn Omera, radijallahu

⁵¹⁷ Tirmizi, 2493. Ovaj hadis je hasen, tj. Sahihun garib – prihvatljiv.

⁵¹⁸ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 504.

anhuma, upitao: “Kakva je to rijeka Habal, Ebu Abdurrahmane?”, na šta je odgovorio: “To je rijeka od gnoja stanovnika Džehennema.”⁵¹⁹

El-muhl je, isto tako, piće koje će piti Džehennemlije. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِنْ يَسْتَعِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي
الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا.

Mi smo nevjernicima pripremili vatru čiji će ih es-seradik sa svih strana obuhvatiti; ako zamole pomoć, pomoći će im se el-muhlom koji će lica ispeći. Užasna li pića i grozna boravišta! (El-Kehf, 29) El-muhl je talog ulja.⁵²⁰ To je gusta tekućina i razlikuje se od vrele vode el-hamim.

I *el-gassak* – kapljevina piće je stanovnikā Vatre. Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا.

... u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti, osim vrele vode i kapljevine. (En-Nebe, 24–25)

Eto toliko! Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevину smrdljivu i druge slične ovima muke, mnogostruke (Sad, 57–58)

El-hamim, kako smo to rekli, jeste ključala voda, a *el-gassak* je hladna kapljevina koja se, zbog hladnoće, ne može piti. Uzvišeni Allah kaže: *i druge slične ovima muke, mnogostruke (Sad, 58)*, a smisao je da će stanovnici Džehennema biti kažnjavani suprotnostima.⁵²¹

Čuveni mufesir Mudžahid rekao je: “*El-gassak* je hladna kapljevina koju stanovnici Džehennema neće moći piti jer će biti previše hladna.”⁵²² Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا.

⁵¹⁹ Tirmizi, 1862. Ovaj hadis je ocijeno Albaini pouzdanim u djelu *Sahihu sunenit-timizi*, 2/169.

⁵²⁰ Muhammed b. Menzur, *Lisanul-Areb*, 3/166.

⁵²¹ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/41.

⁵²² Dželaluddin es-Sujuti, *El-Budurus-safira*, str. 441.

... u njemu svježine neće osjetiti, ni pića okusiti, osim vrele vode i kapljevine. (En-Nebe, 24–25) Ebu Alija je rekao: “Svevišnji Allah iz pića je izuzeo vrelu vodu (el-hamim), a iz svježine hladnu kapljevinu (el-gassak).”⁵²³

8. Odjeća stanovnika Džehennema

Ljudi će biti oživljeni bos i goli, pa će biti u potrebi za odjećom. Odjeća koju će nevjernici odjenuti na Sudnjem danu neće služiti za pokrivanje stidnih dijelova tijela niti kao ukras, nego će to biti odjeća od vatre koja će nevjernicima donijeti još veću patnju. Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا نِ حَصْمَانِ أَحْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن تَارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ. يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ.

Ova dva protivnička tabora spore se oko Gospodara svog. Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od vatre odsječena, a ključala voda bit će na glave njihove lijevana; od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim, i koža... (El-Hadždž, 19–20) Nakon što bi proučio ovaj ajet, Ibrahim et-Tejmi rekao bi: “Neka je slavljen Onaj koji je od vatre odjeću odsjekao!”⁵²⁴

Uzvišeni Allah kaže: ... košulje će im od katirana biti, a vatra će lica njihova obavijati. (Ibrahim, 50) Izraz *el-katiran* označava istopljeni bakar.⁵²⁵ Dakle, stanovnici Vatre imat će košulje od istopljena bakra, a bakar se može istopiti samo kad ga se podvrgne veoma visokoj temperaturi, i tad on sam dostigne golemu vrelinu. Ebu Malik el-Ešari, radijallahu anhu, prenio je sljedeće Poslanikove, alejhisselam, riječi: “Četiri paganske karakteristike moj ummet neće ostaviti: hvalisanje porijeklom, rukanje tuđem porijeklu, predviđanje kiše na osnovi položaja zvijezda i naricanje za umrlima. A ako se narikača ne pokaje

⁵²³ Ibid, str. 441.

⁵²⁴ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str 97.

⁵²⁵ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba'su ven-nušur*, str. 284.

prije smrti, doći će na Sudnji dan a na njoj će biti košulja katirana i oklop koji izaziva svrab.”⁵²⁶

9. Neki oblici džehennemske patnje

Stanovnici Vatre bit će izloženi različitim oblicima kazne, a razmatrat ćemo samo neke.

Džehennemlijama će gorjeti koža. Budući da je koža dio tijela u kojem se nalaze receptori boli, Uzvišeni Allah zamijenit će Džehennemlijama kožu kad god se ispeče, da bi se opet pekla i da bi grešnici osjetili bol. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصَلِّيهِمْ نَارًا كَلَّمًا تَضَجَّتْ جُلُودُهُمْ بَدَلَتْهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا.

One koji ne vjeruju u dokaze Naše Mi ćemo sigurno u vatru baciti. Kad im se kože ispeku, zamijenit ćemo im ih drugim kožama da osjete pravu patnju. – Allah je, zaista, silan i mudar. (En-Nisa, 56)

Uzvišeni Allah kaže:

وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاءَ فَلْيُكْفُرْ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا.

Mi smo nevjernicima pripremili vatru čiji će ih es-suradik sa svih strana obuhvatiti; ako zamole pomoć, pomoći će im se tekućinom poput rastopljene kovine koja će lica ispeći. Užasna li pića i grozna li boravišta! (El-Kehf, 29)

Džehennemlijama će se istopiti crijeva i utroba jer će im na glave biti lijevana vrela voda. Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا نَحْوَانِ أَحْتَضِمُوا فِي رَبِّهِمْ فَأَلَّذِينَ كَفَرُوا قُطِعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ. يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ.

Onima koji ne budu vjerovali bit će odijela od vatre odsječena, a ključala voda bit će na glave njihove lijevana; od nje će se istopiti ono što je u trbusima njihovim, i koža... (El-Hadždž, 19–20) Tu je i hadis: “Uistinu će se ključala voda lijevati na glave Džehennemlija! Ključala

⁵²⁶ Muslim. 934.

voda prodrijet će kroz njihove utrobe, trgajući i topeći ono što je u njima, a onda će izbiti na njihova stopala! Potom će sve biti vraćeno onako kako je bilo prije.”⁵²⁷

Džehennemlijama će biti prženo lice. Lice je najčasniji dio čovjekovog tijela. Iz tog razloga Poslanik, alejhissellam, zabranio je udaranje po licu. Allah Istiniti izložit će poniženju stanovnike Vatre i na taj način što će ih oživiti na licima. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمِّيًّا وَبُكَمًّا وَصَمًّا مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا.

Mi ćemo ih, na Sudnjem danu, sakupiti, licem zemlji okrenute, slijepe, nijeme i gluhe. Boravište njihovo bit će Džehennem – kad god mu plamen jenja, pojačat ćemo im oganj. (El-Isra, 97) I tako što će ih u paklenu vatru baciti na lice. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وَجُوهُهُمْ فِي النَّارِ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

A oni koji budu zlo činili, u vatru će naglavačke biti gurnuti. “Zar se već kažnjavate za ono što ste radili?” (En-Neml, 90)

Zatim, džehennemska vatra peći će njihova lica vječno i zauvijek, neće je nikako moći od lica odagnati. Uzvišeni Allah kaže:

لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكْفُونَ عَنْ وُجُوهِهُمُ النَّارَ وَلَا عَنْ ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ.

A da nevjernici znaju da tad neće moći otkloniti vatru od lica svojih i leđa svojih, i da im niko neće moći pružiti pomoć... (El-Enbija, 39)

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ حَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ.
تَلْفَحُ وُجُوهُهُمْ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ.

... a oni čija dobra djela budu lahka, oni će posve izgubljeni biti, u Džehennemu će vječno boraviti, vatra će im lica pržiti i iskeženih zuba će u njemu ostati. (El-Mu'minun, 103–104) U ovom je ajetu posebno istaknuto prženje lica kao kazna zato što je lice najčasniji dio čovjeka

⁵²⁷ Tirmizi, 2493.

i kad je čovjek svjestan toga šta će s njegovim licem biti, više će se sustezati od činjenja grijehā, koji vode u Vatru.⁵²⁸ Džehennemska će vatra obavijati njihova lica, a na tijelima će im biti košulje od katirana, baš kao što Sveznajući Allah kaže: *Tog ćeš Dana vidjeti grešnike povezane u zajedničke okove; košulje će im od katirana biti, a vatra će lica njihova obavijati...* (Ibrahim, 49–50)

يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَلَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ.

Na Dan kad se njihova lica u vatri budu prevrtala, govorit će: “Kamo sreće da smo se Allahu pokoravali i da smo Poslanika slušali!” (El-Ahzab, 66) Vatra će biti sa svih strana njihovih lica. To je prizor koji dovoljno govori o očaju i boli onih koji su grijeshili. Ovim se izrazom željelo ukazati na to da će nevjernici još veću bol osjetiti zbog toga što će vatra dopirati do oba njihova obraza.⁵²⁹

Od kazni kojim će biti kažnjavani stanovnici Džehennema je i to da će, licima okrenuti prema dolje, biti vučeni po džehennemskoj vatri. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ. يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ.

Prestupnici su, doista, u zabludi i patnji bili, i bit će na Dan kada budu u Vatru odvučeni, s licima dolje okrenutim: “Iskusite dodir Ognja!” (El-Kamer, 47–48) Njihovu patnju, poniženje i bol će povećati to što će oni u tom stanju biti svezani u okove i sindžire. Uzvišeni Allah kaže:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ أَنِّي يُصْرَفُونَ. الَّذِينَ كَذَبُوا بِالْكِتَابِ وَمِمَّا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ. إِذِ الْأَغْلُلُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلْسِلُ يُسْحَبُونَ. فِي الْحَيْمِيمِ ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ.

Zar ne vidiš one koji raspravljaju o Allahovim ajetima i znakovima; kuda se oni okreću?! Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima?! A saznat će oni! Kada okovi budu na vratovima njihovim, i

⁵²⁸ Ebu Suud Muhammed b. Muhammed el-Imadi, *Iršadul-aklis-selim*, 6/151.

⁵²⁹ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur’an*, 5/2883.

lanci, a oni vučeni u ključalu vodu, a zatim u Vatri prženi! (Gafir, 69–72) Katade kaže: “Oni će jedanput biti vučeni po vatri, a jedanput po ključaloj vodi.”⁵³⁰

Od kazne kojom će biti kažnjavani stanovnici Džehennema je i to da će njihova lica postati crna onoga trenutka kada vide posljedicu svojih djela i kaznu u koju će biti gurnuti. Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَّا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ غَاصِرٍ كَأَنَّمَا
أَغْشَيْتَ وُجُوهَهُمْ قِطْعًا مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A one koji počiniše loša djela čeka kazna srazmjerna onom što su učinili i njih će potištenost prekrivati. Nikoga neće imati da ih od Allaha zaštiti, lica će im biti tamna kao da su prekrivena dijelovima mrklo noći, stanovnici Vatre će oni biti, i u njoj će vječno boraviti. (Junus, 27) I rekao je Allah Uzvišeni:

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بِاسْرَةٍ. تَنظُرُونَ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ.

Taj dan neka lica smrknuta će biti, znat će da će ih snaći velika nesreća! (El-Kijame, 24–25) To su lica stanovnika Vatre koja će izgledati kao da se na njih spustila mrkla noć u kojoj nema nikakvog svjetla, ni mjesječevog ni svjetla zvijezda. Njihova lica će postati crna zbog težine nevolje u kojoj će se naći. I ne samo da će im zbog patnje biti iskeženi zubi, nego će njihovo lice izgledati kao da očekuju nevolju koja će ih dokrajčiti, a iščekivanje nevolje je teže i gore od same nevolje.⁵³¹

Od kazne stanovnika Vatre je i to da će im u Džehennemu ispasti utroba. Usame ibn Zejd, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Na Sudnjem danu biće doveden čovjek i biće bačen u Vatru, pa će mu crijeva ispasti i on će oko njih kružiti kao što magarac kruži u mlinskoj okretaljci. Stanovnici Vatre će se skupiti oko njega i upitaće ga: “Šta to bi s tobom čovječe? Zar nam nisi naređivao dobro i zabranjivao zlo?” A on će odgovoriti: “Jesam, naređivao sam vam dobro, ali ga sam nisam činio, zabranjivao sam vam zlo, ali

⁵³⁰ *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, (1/286).

⁵³¹ *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, (1/287).

sam ga sam činio.” Zatim će kružiti oko svojih crijeva kao što magarac kruži u mlinskoj okretaljci.⁵³²

Od kazni kojoj će biti izloženi stanovnici Džehennema je i to da će ih ujedati zmije. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.

Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje, nikako ne misle da je to dobro za njih. Naprotiv, to je zlo za njih. Na Kijametskom danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili. A Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje i Allah dobro zna ono što vi radite. (Ali Imran, 180) Poslanik, alejhisselam, nas je obavijestio da ono što će im biti omotano oko vrata su zmije. Abdullah ibn Mesu'd, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da je rekao: “Ko god ne bude davao zekat na svoju imovinu, Allah će mu na Sudnjem danu o vrat objesiti zmiju otrovnicu.” A zatim je proučio Allahove riječi:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخُلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ.

Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje, nikako ne misle da je to dobro za njih. Naprotiv, to je zlo za njih. Na Kijametskom danu bit će im oko vrata omotano ono čime su škrtarili. A Allahu pripada nasljedstvo nebesa i Zemlje i Allah dobro zna ono što vi radite. (Ali Imran, 180)

Abdullah ibn Mesu'd je jedne prilike rekao: “Poslanik, alejhisselam, kao potvrdu tome proučio je Allahove riječi: *Na Sudnjem danu biće im obješeno ono čime su škrtarili. (Ali Imran, 180)*

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “Ko prisvoji imetak brata muslimana lažnom zakletvom, srešće Allaha, a On će na njega biti srdit.” Nakon toga je kao potvrdu tome proučio Allahove riječi: *Oni koji*

⁵³² Buhari, 3267; Muslim, 2989. *Miškatul-Mesabih*, 2139.

*obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi...*⁵³³

Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Onaj kome Allah da imetak, pa on na njega ne bude davao zekat, taj će mu imetak na Sudnjem danu biti prikazan u liku velike zmiје otrovnice koja će imati očnjake. Ona će se oko njega smotati toga dana, uzeće ga ustima i reći: “Jas am tvoj imetak, ja sam tvoje bogatstvo koje si gomilao!” Zatim proučio Allahove riječi:

وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۚ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ.

Neka oni koji škrtare u onome što im Allah iz obilja Svoga daje nikako ne misle da je to dobro za njih... (Ali Imran, 180)⁵³⁴

I rekao je Poslanik, alejhisselam: “U Džehennemu postoje zmiје debljine vrata deve. Onaj koga ujedu, osjetiće žestinu otrova četrdeset godina. U Džehennemu postoje škorpioni veličine noseće mazge. Onaj koga ujedu osjetiće žestinu otrova četrdeset godina.”⁵³⁵

Stanovnika Džehennema će biti veoma mnogo, a dokaz za to nalazimo u Kur’anu. Uzvišeni Allah kaže:

إِلَّا مَنْ رَجِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

Ispuniće se riječ Gospodara tvoga: “Napuniću, zaista, Džehennem ljudima i džinima zajedno.” (Hud, 119)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدًىهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

A kad bismo htjeli, svakom čovjeku bismo uputu dali, ali obistinile su se Moje riječi: “Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno!” (Es-Sedžda, 13)

Uzvišeni Allah kaže:

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ. لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ.

⁵³³ Tirmizi, 3012. Hadis je hasenun-sahih.

⁵³⁴ Buhari, 1338.

⁵³⁵ *El-Ihsan*, Ibn Redžeb, br. 7417.

“Istinom se kunem i istinu govorim”, reče Allah, “sigurno ću svima, tobom i onima koji se budu povelili za tobom, Džehennem napuniti!” (Sad, 84–85)

Ebu Sei'd el-Hudri, radijallahu anhu, prenosi od Poslanika, alejhisselam, da će Allah reći: “O Ademe!” “Odazivam Ti se i stojim Ti na raspolaganju, a svako dobro je u Tvojim rukama”, odgovori Adem. Allah će mu reći: “Idi i izdvoj one koji će u Džehennem!” “A koliko će biti onih koji će u Džehennem?”, upita Adem. “Od svake hiljade devet stotina devedeset i devet”, reče mu Allah. Tada će dijete posijediti i svaka će trudnica svoj plod pobaciti, i ti ćeš vidjeti ljude pijane, ali oni neće biti pijani, već će Allahova kazna strašna biti. Tada ashabi upitaše Poslanika, alejhisselam: “O Allahov Poslaniče, a ko će od nas biti taj jedan?” Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Radujte se, jer će od te skupine koja će u Vatru jedan čovjek biti od vas, a hiljadu od Jedžudža i Medžudža”, a zatim je dodao: “Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, nadam se da ćete vi biti četvrtina stanovnika Dženneta.” Pa smo izgovorili tekbir, a zatim je rekao: “Nadam se da ćete biti trećina stanovnika Dženneta.” Pa smo ponovo izgovorili tekbir, a zatim je rekao: “Nadam se da ćete biti polovina stanovnika Dženneta.” Pa smo ponovo izgovorili tekbir, a zatim je rekao: “Vi ste u odnosu na ostale ljude poput crne dlake na koži bijelog bika, ili poput bijele dlake na koži crnog bika.”⁵³⁶

ČETVRTO: ZAHTJEVI STANOVNIKA VATRE

1. Traženje otkupa

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا تُقْبَلُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. يُرِيدُونَ أَنْ يُخْرِجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنْهَا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيمٌ.

⁵³⁶ Buhari, 3170.

Kad bi sve ono što je na Zemlji bilo u posjedu nevjernika, i još toliko, i kad bi se htjeli otkupiti od patnje na Onom svijetu, ne bi im se primilo. Njih čeka muka nenasno. Zaželjet će oni da iz vatre izađu, ali im iz nje neće izlaska biti, za njih će biti patnja neprestana. (El-Maida, 36–37) Najviše što čovjek pomoću mašte može zamisliti i pretpostaviti je to da nevjernici na Ahiretu imaju sve ono što se nalazi na Zemlji, ali im se u ovom kontekstu hipotetički daje više od toga – daje im se ono što se nalazi na Zemlji i još toliko, te se pokazuje kako se žele time iskupiti od teške patnje na Sudnjem danu i oslikava prizor kako žele izaći iz džehennemske vatre, ali to nisu u stanju, te ostaju u bolnoj i stalnoj patnji. Ovi ajeti, dakle, slikovito pokazuju stanje nevjernika kad se budu željeli iskupiti od kazne svime što postoji na Zemlji i sa još toliko, i stanje kad njihova ponuda bude odbijena a oni razočarani, i stanje kad budu ulazili u džehennemsku vatru, i stanje kad iz nje budu htjeli izaći, i stanje kad budu primorani da u teškoj kazni ostanu, onda kad sve bude završeno.⁵³⁷

Uzvišeni Allah kaže:

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ الْخَيْرَ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ، لَوْ أَنَّ لَهُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ، لَافْتَدَوْا بِهِ، أَوْ لَسِيكَ لَهُمْ سُوءُ الْحِسَابِ وَمَأْوَهُمْ جَهَنَّمُ وَيَبْسُ إِلَيْهَا.

Onima koji se Gospodaru svom odazovu – nagrada najljepša, a onima koji Mu se ne odazovu – kad bi sve što je na Zemlji njihovo bilo, i još toliko, rado bi se time otkupili. Njih čeka mučno polaganje računa, prebivalište njihovo bit će Džehennem, a grozna je on postelja! (Er-Ra'd,18)

Ove Allahove riječi znače sljedeće: Od onog ko umre kao nevjernik neće biti primljeno ni kad bi udijelio zlata koliko su teška brda i doline, zemlja i pijesak, kopno i more, da se iskupi od kazne.⁵³⁸ Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُغْنِي عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ.

⁵³⁷ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dunja sel-ahina*, str. 18; Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 2/882.

⁵³⁸ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 1/280.

One koji ne vjeruju – od Allahove kazne neće nimalo odbraniti ni imeci njihovi, ni djeca njihova, i oni će biti gorivo za vatru... (Ali Imran, 10) Na ovom svijetu, za očekivati je da čovjek zaštitu i sigurnost nađe u imetku i djeci, ali na Danu sudnjem, u koji nema nimalo sumnje, ni imetak ni djeca neće biti ni od kakve koristi – Allah Istiniti Svoje obećanje neće iznevjeriti. Tog Dana nevjernici će biti gorivo za vatru. Kur'anski izraz *gorivo za vatru* pokazuje da će im biti oduzete odlike i karakteristike čovjeka kao bića, a date im osobine goriva za vatru. Kao što na Sudnjem danu neće biti od koristi imetak ni djeca, isto tako od koristi neće biti ni ugled, a ni vlast.⁵³⁹

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ مِنْ سُوءِ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ.

Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili. A Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti i predočit će im se loša djela njihova koja su radili i snaći će ih baš ono čemu su se izrugivali! (Ez-Zumer, 47–48) Ove Allahove riječi nose dvije strašne prijetnje. Prva prijetnja sadržana je u činjenici da bi nevjernici na Ahiretu dali da se sve što je na Zemlji – imetak za kojim silno žude – i još toliko, iskupe od teške patnje na Sudnjem danu. Druga prijetnja je kada Uzvišeni Allah kaže:

وَبَدَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ.

A Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti... (Ez-Zumer, 47) Nije rekao kakva ih kazna čeka, nego samo to da će biti kažnjeni onako kako nisu mogli ni pretpostaviti.

Uzvišeni Allah kaže:

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِءُونَ

... i predočit će im se hrđava djela njihova koja su radili i snaći će ih baš ono čemu su se izrugivali! (Ez-Zumer, 48) Kad im se predoče njihova

⁵³⁹ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dunja sel-ahina*, str. 20; Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 1/373.

loša djela i kad ih snađe upravo ono čemu su se rugali, situacija će postati još gora i teža.⁵⁴⁰

2. Traženje povratka na dunjaluk radi činjenja dobrih djela

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبُ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ. بَلْ بَدَأ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ.

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: “Da nam je da vraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!” “Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kad bi i bili vraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci... (El-En’am, 27–28)

Uzvišeni Allah kaže:

بَلْ بَدَأ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ.

Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kad bi i bili vraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci. (El-En’am, 28) U ovom ajetu se kaže da Svevišnji Allah zna kakvi su nevjernici i da su ustrajni u slijedenju neistine, i da ih je težina strašnog prizora kad budu zadržani pred džehennemskom vatrom navela na to da se požele vratiti na dunjaluk i da obećaju da bi, kad bi se vratili, činili dobra djela. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ.

a kad bi i bili vraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci... (El-En’am, 28) Ove Allahove riječi dovoljne su kao pokazatelj da nevjernici lažu i da će biti nadasve poniženi i unesrećeni.⁵⁴¹

Uzvišeni Allah kaže:

⁵⁴⁰ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur’an*, 5/3056.

⁵⁴¹ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur’an*, 2 /1067–1068.

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِينَ نَسُوهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا مِنْ شَفَعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ قَدْ حَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَصَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ.

Čekaju li oni da se obistine prijetnje njene? Onoga dana kad se obistini, reći će oni koji su na njih prije zaboravili: "Istinu su poslanici Gospodara našeg donosili! Da nam je zagovornika kakva, pa da se za nas zauzme ili da nam je da budemo vraćeni, pa da postupimo drukčije nego što smo postupili!" Ali, oni su sami sebe upropastili, a neće im biti ni onih koje su izmišljali. (El-A'raf, 53) Prijetnje će se obistiniti na Sudnjem danu, to jest nagrada i kazna, Džennet i Džehennem – sve će se to obistiniti tog Dana.⁵⁴²

Uzvišeni Allah kaže:

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ. لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ.

Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: "Gospodaru moj, vrati me da uradim kakvo dobro u onom što sam ostavio!" – Nikad! To su riječi koje će on uzalud govoriti, pred njima će Berzah biti sve do Dana kad će oživljeni biti. (El-Mu'minun, 99–100) Ovi ajeti govore o prizoru koji sadrži poniženje i kajanje prilikom suočavanja sa smrtni, kao i traženje povratka na zemaljski život da bi se nadoknadilo propušteno u vezi s imetkom i popravilo stanje u vezi s porodom. I kao da je taj prizor u jednom trenutku pokazan i istaknut svima, ali odgovor na tu zakašnjelu nadu ne biva upućen onom koji se nada. Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا.

Nikad! To su riječi koje će on uzalud govoriti... (El-Mu'minun, 100), to jest to su samo isprazne i besmislene riječi na koje se ne treba osvrnuti, kao što se ne treba osvrnuti ni na onog koji ih izgovara. To su riječi izrečene uslijed straha, a ne uslijed iskrenog kajanja; riječi koje se govore u tjeskobi, a ne iz srca, i kojima se završava umiranje.

⁵⁴² Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun'ja vel-ahira*, str. 35.

Između onog koji te riječi govori i ovog svijeta prepreka je: ovozemni je život završen, njegova su vrata zatvorena, zastor je njegov spušten. Uzvišeni Allah kaže: *Pred njima će prepreka (Berzah) biti sve do Dana kad će oživljeni biti.* (El-Mu'minun, 100), pa niti pripadaju ovom svijetu, niti Ahiretu, nego se do Dana oživljenja u Berzahu nalaze.⁵⁴³

Uzvišeni Allah kaže:

قَالُوا رَبَّنَا عَلَبْنَاكَ يَا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ. رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ.
قَالَ أَحْسَبُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ. إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا
وَأَرْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ. فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِحْرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوَكُم ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِّنْهُمْ
تَضْحَكُونَ. إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَآئِزُونَ.

“Gospodaru naš”, reći će, “savladala nas je nesreća naša, te smo postali narod zalutali. Gospodaru naš, izbavi nas iz nje. Ako bismo ponovo zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili.” “Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!”, reći će On.” Kad su neki robovi Moji govorili: “Gospodaru naš, mi vjerujemo, zato oprost i smiluj nam se, jer Ti si najmilostiviji!” – vi ste im se toliko rugali da ste zbog toga na Mene zaboravljali i uvijek ste ih ismijavali. Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, postigli ono što su željeli.” (El-Mu'minun, 106–111)

Najprimjerenije Allahovih riječi: ... *savladala nas je nesreća naša...* (El-Mu'minun, 106) jeste tumačenje mufesira koji kažu da one znače sljedeće: Naše strasti i prohtjevi bili su jači od nas. Naime, strasti i prohtjevi imenovani su nesrećom zato što u nju vode. Uzvišeni Allah kaže: ... *te smo postali narod zalutali.* (El-Mu'minun, 106) to jest živjeli smo daleko od Pravog puta. Ove njihove riječi neće predstavljati ispriku, nego priznanje, čemu u prilog govori to što će, tražeći povratak na dunjaluku, kao što su ga tražili prilikom smrti. Uzvišeni Allah kaže: *Gospodaru naš, izbavi nas iz nje. Ako bismo ponovo zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili.* (El-Mu'minun, 107) Značenje je: Ako bismo se vratili u nevjerstvo, time bismo sebi nepravdu nanijeli. Nakon hiljadu godina dobit će od Uzvišenog

⁵⁴³ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun'ja vel-ahira*, str. 38; Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 4/2480–2481.

Allaha ovaj odgovor: *Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!* (El-Mu'minun, 108) to jest bestraga u Džehennemu bili.⁵⁴⁴

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخْرَجْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نَحْبُ
دَعْوَتِكَ وَتَتَّبِعِ الرَّسُولَ ۖ أُولَٰئِكَ تَكُونُوا آفَاسَتُمْ مِمَّن قَبْلُ مَا لَكُمْ مِّن زَوَالٍ ۚ وَسَكَنتُمْ فِي
مَسَكِينِ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمْ الْأَمْثَالَ.

*Ti opominji ljude Danom kad će im kazna doći, kad će oni koji su se ogriješili prema sebi govoriti: "Gospodaru naš, ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvom i slijedit ćemo poslanike!" "A zar se prije niste zaklinjali da nećete na Onaj svijet? I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili." (Ibrahim, 44–45) Ovi ajeti imaju sljedeće značenje: Opomeni ljude Danom u kojem će im doći kazna o kojoj im je govoreno, kad će oni koji su grijeha činili svoju nadu usmjeriti ka Uzvišenom Allahu moleći: *Gospodaru naš...* (Ibrahim, 44) Zar će Mu se tada obratiti, a prije toga nevjernici bijahu i druge Njemu ravnim smatrahu!? Zamolit će: ... *ostavi nas još samo kratko vrijeme, odazvat ćemo se pozivu Tvom i slijedit ćemo poslanike!* (Ibrahim, 44) Do ovog mjesta kontekst je imao narativnu formu, a od ovog mjesta ima formu direktnog obraćanja – kao da se grešnici nalaze na stajalištu – mahšeru i ukočenih pogleda mole Gospodara svjetova da udovolji njihovom zahtjevu, i kao da se i mi nalazimo na stajalištu, a dunjaluk je nestao sa svime što se na njemu nalazi. Na takvu njihovu molbu dolazi odgovor od Uzvišenog Allaha, u obliku prijekora, osude i podsjećanja na njihova nedjela koja su činili: *A zar se prije niste zaklinjali da nećete na onaj svijet?!* (Ibrahim, 44) To jest zar se niste zaklinjali da ćete na dunjaluku vječno živjeti, da ga nikad nećete napustiti? Govorili ste to, a znali ste za uništene narode i znali ste da je uništenje neminovni kraj svih zlikovaca. Uzvišeni Allah kaže: *I nastanili ste se bili u kućama onih**

⁵⁴⁴ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil-Kur'an*, 6/102–103; Redžeb Mahmud Behit, *Teammulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fi-dunja vel-ahira*, str. 40.

koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupili, i primjere smo vam navodili. (Ibrahim, 45) Bilo je začudno da praznim vidite mjesta onih koji su nepravdu činili, nastambe koje ste naslijedili, pa se i pored toga zaklinjete da nećete s ovog svijeta nestati. Ovim ukorom završava se ovaj prizor, i posve nam je jasno kako su oni završili, šta se dogodilo nakon molbe koju su uputili, i čime je njihova nada okončana. Navedeni primjer ponavlja se u životu na ovom svijetu: koliko je zulumčara koji žive u nastambama zulumčara koji su živjeli prije njih – možda su prvi nastradali zbog potonjih – i provode silu oholeći se i dosljedno idući ka propasti. Eto, njih se uopće ne dotiču tragovi prvih zulumčara – njihove nastambe u kojima borave, a koje su slikoviti svjedok propasti i tragičnog kraja. I njih isti kraj čeka. Tako će se događaji odvijati sve dok zulumčari ne budu iskorijenjeni.⁵⁴⁵

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا كَذَلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَافِرٍ. وَهُمْ يَصْطَرِحُونَ فِيهَا رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُم مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ.

A nevjernike čeka vatra džehennemska, oni neće biti na smrt osuđeni, i neće umrijeti, i neće im se patnja u njemu ublažiti – eto tako ćemo svakog nevjernika kazniti. Oni će u njemu jaukati: “Gospodaru naš, izbavi nas, činit ćemo dobra djela, drukčija od onih koja smo činili.” “A zar vas nismo ostavili da živite dovoljno dugo da bi onaj koji je trebao razmisliti imao vremena razmisliti, a bio vam je došao i onaj koji opominje? Zato iskusite patnju, nevjernicima nema pomoći!” (Fatir, 36–37) Nevjernici će u vatri džehennemskoj glasno pomagati i jaukati, pokušat će svojim glasovima postići da im se Allah smiluje.⁵⁴⁶ Uzvišeni Allah kaže:

وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ. أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ يَحْسَرْتَنِي أَعْلَىٰ مَا فَرَطْتُ فِي جَنبِ اللَّهِ وَإِنْ كُنْتُ لِمِنَ السَّخِرِينَ.

⁵⁴⁵ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 4/2112.

⁵⁴⁶ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun'ja vel-ahira*, str. 45–46.

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ. أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ. بَلَى قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكٰفِرِينَ.

I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati, da čovjek ne bi uzviknuo: "Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio, čak sam se i izrugivao!" Ili da ne bi rekao: "Da me je Allah Pravim putem uputio, sigurno bih se Njegove kazne sačuvao!" Ili da ne bi rekao kad doživi patnju: "Da mi se samo vratiti – dobra djela bih činio!" "Nikad! Dolazile su ti pouke Moje, pa si ih poricao i oholio se, i nevjernik si bio." (Ez-Zumer, 55–59) Uzvišeni Allah kaže: Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio. (Ez-Zumer, 56) I one pokazuju da će se grešnik koji se nije kajao i nije se Gospodar daru ponizno obraćao kajati zbog toga i da će željeti da je bio iskreni poslušni vjernik.⁵⁴⁷

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ وَجِيٍّ مِنْ بَعْدِهِ وَتَرَى الظَّالِمِينَ لَمَّا رَأَوْا الْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِنْ سَبِيلٍ. وَتَرَهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَشِيعِينَ مِنَ الدَّلِّ يَنْظُرُونَ مِنْ ظُرْفٍ خَفِيٍّ وَقَالَ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ الْخٰسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۗ أَلَا إِنَّ الظَّالِمِينَ فِي عَذَابٍ مُّقِيمٍ.

Onaj koga Allah bez podrške ostavi neće poslije Njega imati nikog da ga podrži. I ti ćeš vidjeti kako će nasilnici, kad dožive patnju, povikati: "Postoji li ikakav način da se vratimo?" I vidjet ćeš kako ih ponižene i klonule vatri izlažu, a oni je ispod oka gledaju. Oni koji su vjerovali, reći će: "Pravi su stradalnici oni koji na Sudnjem danu i sebe i čeljad svoju upropaste!" A zar nevjernici neće neprekidno patiti! (Eš-Šura, 44–45)

Poniženje je sasvim odgovarajuća kazna zulumčarima koji su prelazili granice u činjenju nereda i nasilju prema drugima. Pošto ugledaju kaznu, njihove će gordosti nestati i upitat će: Postoji li ikakav način da se vratimo? (Eš-Šura, 44) pokazujući krajnji stepen očaja

⁵⁴⁷ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmalal-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dunja vel-ahira*, str. 47.

i klonulosti i želeći izbavljenje. Kad budu vatri izlagani, bit će skršeni, ali ne uslijed bogobožnosti ili stida, nego uslijed poniženja i bezvrijednosti; njihovi će pogledi spuštteni biti, od sramote i poniženja također. U svjetlu ovog prizora upućuje se opomena oholim inadžijama da se odazovu svom Gospodaru prije nego što ih snađe ovakav kraj, te ne mogu naći utočište i pomagača koji bi ih od bolne kazne uzeo u okrilje.⁵⁴⁸

Uzvišeni Allah kaže:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ. وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ. وَلَنْ يُؤَخَّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ.

O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine, bit će izgubljeni. I od onog čime vas Mi opskrbljujemo udjeljujte prije nego što nekom od vas smrt dođe, pa da onda rekne: "Gospodaru moj, da me još samo kratko vrijeme zadržiš, pa da milostinju udjeljujem i da dobar budem!" Allah, sigurno, neće ostaviti u životu nikog kome smrtni čas njegov dođe. A Allah dobro zna ono što vi radite. (El-Munafikun, 9–11)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ. وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هَدًىٰ وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ. فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

A da ti je vidjeti grešnike kako će, oborenih glava pred Gospodarom svojim, reći: "Gospodaru naš, vidjeli smo i čuli smo, pa nas povrati da dobra djela činimo, mi doista čvrsto vjerujemo!" A kad bismo htjeli, svakog čovjeka bismo na Pravi put uputili, ali Ja sam već istinu rekao: "Napunit ću, zaista, Džehennem džinima i ljudima zajedno!" Pa trpite zato što

⁵⁴⁸ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 5/3168.

ste zaboravljali da ćete ovaj Dan doživjeti – i Mi ćemo vas zaboraviti – i vječnu patnju trpiti zbog onoga što ste radili. (Es-Sedžda, 12–14)

3. Traženje osvete

Stanovnici Džehennema tražit će da se Allah osveti glavešinama i vođama. Ovdje ćemo navesti neke ajete koji o tome govore.

Uzvišeni Allah kaže:

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْحَيِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّى إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرِنُهُمْ لِأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَعَذَابُ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنَّ لَا تَعْلَمُونَ. وَقَالَتْ أَوْلَاهُمْ لِأَخْرِنُهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ.

“Ulazite u Džehennem s narodima, s džinima i ljudima koji su prije vas bili i nestali!”, reći će On. I kad god neki narod uđe, proklinjat će onaj za kojim se u nevjerovanju poveo. A kad se svi u njemu iskupe, tad će običan puk reći o glavešinama svojim: “Gospodaru naš, ovi su nas u zabludu odveli, zato im podaj dvostruku patnju u Vatri! Za sve će biti dvostruka”, reći će On, “ali vi ne znate.” A glavešine će reći običnom puku: “Pa vi nemate nikakve prednosti pred nama!” Zato iskusite patnju za ono što ste radili! (El-A’raf, 38–39) Uzvišeni Allah kaže: A kad se svi u njemu iskupe... (El-A’raf, 38) znače sljedeće: Kad se u Džehennemu iskupe prvi i potonji, počet će prepirka.⁵⁴⁹

Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا وَإِنَّ لِلظَّالِمِينَ لَشَرَّ مَعَابٍ. جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَيَبْسُ الْمِهَادُ. هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَعَسَاقٌ. وَءَاخِرُ مِنْ شَكْلِهِ أَرْوَجُ. هَذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ لَا مَرْحَبًا بِهِمْ إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ. قَالُوا بَلْ أَنْتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ أَنْتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا فَيَبْسُ الْقَرَارُ. قَالُوا رَبَّنَا مَنْ قَدَّمَ لَنَا هَذَا فَرَدَّهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ.

Eto toliko! A one koji budu zlo činili čeka najgore prebivalište: Džehennem, u kojem će gorjeti – a grozne li postelje! Eto toliko! Pa neka okušaju vodu ključalu i kapljevinu smrdljivu i druge slične ovima muke,

⁵⁴⁹ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmalal-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dunja vel-ahira*, str. 65.

mногоstruke. “Ova će gomila zajedno s vama tiskajući se u Džehennem ući!” “Ne bilo im prostrano! U vatri će oni, doista, gorjeti!” “Vama ne bilo prostrano”, reći će oni. “Vi ste nam ovo pripremili, a grozna li bora-višta!” “Gospodaru naš”, reći će, “udvostruči patnju u Vatri onima koji su nam ovo priredili!” (Sad, 55–61)

Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرْنَا الَّذِينَ أَضَلَّانَا مِنَ الْحَيِّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلُهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ.

I nevjernici će reći: “Gospodaru naš, pokaži nam džine i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše neka budu najdonji!” (Fussilet, 29) Ove Allahove riječi ukazuju na to da postoje dvije vrste šejtana: šejtani iz džinskog i šejtani iz ljudskog roda.⁵⁵⁰

Uzvišeni Allah kaže: ... da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji. (Fussilet, 29) Ove riječi očite su kao dokaz da će stanovnici Vatre silno željeti da se osvete onima koji su ih doveli u taj položaj varajući ih, ubacujući im ružne misli i uljepšavajući im neistinu.⁵⁵¹

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا. خٰلِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وِلِيًّا وَلَا نَصِيرًا. يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يٰلَيْتَنَّا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ. وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا. رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمْ لَعْنَا كَبِيرًا.

Allah je nevjernike prokleo i za njih oganj razbuktali pripremio, u njemu će vječno i zauvijek boraviti, ni zaštitnika ni pomagača neće naći. Na Dan kad se njihova lica u vatri budu prevrtala, govorit će: “Kamo sreće da smo se Allahu pokoravali i da smo Poslanika slušali!” I govorit će: “Gospodaru naš, mi smo prvake naše i starješine naše slušali, pa su nas oni s Pravog puta odveli. Gospodaru naš, podaj im dvostruku patnju i prokuni ih prokletstvom velikim!” (El-Ahzab, 64–68)

Uzvišeni Allah kaže:

⁵⁵⁰ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmalal-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dunja vel-ahira*, str. 70.

⁵⁵¹ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 5/3120.

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ
 وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ إِذْ تَبَرَّأَ
 الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَفَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ. وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ
 أَنَّ لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَلَهُمْ حَسْرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ
 بِخَالِجِينَ مِنَ النَّارِ.

Ima ljudi koji su umjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha. A da znaju mnogobošci da će onda kad dožive patnju, svu moć samo Allah imati i da će Allah strahovito kažnjavati – kad će se glavešine, za kojima su se drugi povodili, svojih sljedbenika odreći i kad će veze koje su ih vezale prekinute biti, i oni patnju doživjeti, kad će sljedbenici njihovi uzviknuti: “Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekemo kao što su se oni nas odrekli!” Eto, tako će Allah njima djela njihova, po njih, kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti. (El-Bekara, 165–167) Ovdje se govori o onima koji su umjesto Allaha za božanstvo kumire prihvatili, čime su skrnavili Allahovo pravo i sebi nepravdu nanijeli. Kad bi, međutim, mogli vidjeti svoj položaj pred Allahom, Jednim Jedinim, i kad bi mogli vidjeti kaznu koja čeka zulumćare, znali bi da sva moć pripada jedino Allahu, Koji nema saučesnika, i da Allah strašno kažnjava. Kad bi mogli vidjeti kako će se glavešine odreći svojih pristalica, znali bi kako veza između njih puca i kako je svako, bez obzira na to radilo se o glavešini ili pristalici, sobom zaokupljen. Također bi vidjeli da vlastodršci koje su zavedeni slijedili nemaju više nikakvu moć i da čak ni sebi ne mogu pomoći, a kamoli svojim sljedbenicima. Isto tako, vidjeli bi da je Uzvišeni Allah jedini bog i jedini kojem vlast i moć pripadaju, te da su vlastodršci slabi i nemoćni pred Gospodarom svjetova i pred kaznom koja ih čeka. Uzvišeni Allah kaže: ... kad će sljedbenici njihovi uzviknuti: “Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekemo kao što su se oni nas odrekli!” (El-Bekara, 167) Ove Allahove riječi pokazuju svu želju za osvetom i sav gnjev prevarenih pristalica prema zalutalim vođama, kao što pokazuju želju da im vrate milo za drago na dunjaluku – da se vrate na njega – to jest

da se odreknu nemoćnih i slabih glavešina koji su ih prevarili i njih se odrekli kad su se suočili s kaznom. Strašan je prizor u kojem će se pristalice i glavešine, oni koji su voljeli i oni koji su bili voljeni jedni drugih odreći, iskazati jedni drugima neprijateljstvo i prepirati se. Ovdje dolazi bolan zaključak: *Eto, tako će Allah njima djela njihova, po njih, kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti.* (El-Bekara, 167)⁵⁵²

4. Traženje pomoći od lašnih božanstava i zaštitnika

Uzvišeni Allah kaže:

وَبَرُّوْا لِلَّهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفَاؤُ لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُّغْنُوْنَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ؕ قَالُوْا لَوْ هَدٰنَا اللّٰهُ لَهٰدٰيْنٰكُمْ سَوَآءٌ عَلَيْنَا اَجْرَعْنَا اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَّحِيْصٍ. وَقَالَ الشّٰيْطٰنُ لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدٰكُمْ وَعَدَ الْحَقُّ وَوَعَدْتُمْ فَآخَلَفْتُمْ ؕ وَمَا كَانَ لِيْ عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ اِلَّا اَنْ دَعَوْتُكُمْ فَاَسْتَجَبْتُمْ لِيْؕ فَلَا تَلُوْمُوْنِيْ وَلُوْمُوْا اَنْفُسَكُمْ ؕ مَا اَنَاێ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا اَنْتُمْ بِمُصْرِخِيْۗ اِنِّيْ كَفَرْتُ بِمَاۤ اَشْرَكْتُمْوْنَ مِنْ قَبْلُ اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ.

I izaći će svi pred Allaha, pa će oni koji su bili tlačeni reći glavešinama svojim: “Mi smo bili vaše pristalice, možete li nam imalo Allahovu kaznu olakšati?” “Da je nas Allah uputio”, odgovorit će oni, “i mi bismo uputili vas. Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti.” I kad bude sve riješeno, šejtan će reći: “Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio. Ali ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazivali. Zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim!” Nevjernike, sigurno, čeka bolna patnja. (Ibrahim, 21–22)

Uzvišeni Allah kaže: ...niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni... (Ibrahim, 22). Ove Allahove riječi imaju sljedeće značenje: Niti ja mogu vama pomoći, pa da vas izbavim iz teškog položaja u kojem se nalazite, a niti vi meni možete imalo pomoći i osloboditi me kazne

⁵⁵² Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 1/153–154.

u kojoj se nalazim.⁵⁵³ Tumačeći ove ajete, imam Kurtubi je zapisao: “Značenje je ovo: Niti ja mogu vas spasiti, niti vi mene spasiti možete.”⁵⁵⁴

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ. قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ. وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ.

A na Dan kad ih On pozove i upita: “Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?” – reći će oni na kojima će se riječ obistinuti: “Gospodaru naš, ove što smo na stranputicu naveli – naveli smo zato što smo i sami na stranputici bili; mi ih se pred Tobom odričemo, oni se nama nisu klanjali.” “Pozovite božanstva vaša!”, reći će im se, pa će ih oni pozivati, ali im se ona neće odazvati, i patnju će doživjeti i zažaliti će što na Pravom putu nisu bili. (El-Kasas, 62–64)

Uzvišeni Allah upitat će mnogobošce: *Gdje su oni koje ste Meni ravnim smatrali?* (El-Kasas, 62), a znat će da tog Dana lažnim božanstvima neće biti nikakva traga i da oni koji su ih obožavali o njima ništa ne znaju te da do njih ne mogu doći. Tim će pitanjem Svemogućći Allah pred svim svjedocima osramotiti i poniziti nevjernike. Budući da ovo pitanje neće biti postavljeno kako bi nevjernici na njega odgovorili, oni odgovor neće ni ponuditi, nego će se pokušati odreći onih koje su odveli na stranputicu i odvratili od slijeđenja Allahovog puta, kao što su, naprimjer, velikani plemena Kurejš odvrćali ljude od islama. Uzvišeni Allah kaže: *Gospodaru naš, ove što smo na stranputicu naveli – naveli smo zato što smo i sami na stranputici bili; mi ih se pred Tobom odričemo, oni se nama nisu klanjali.* (El-Kasas, 62) Značenje je ovo: Gospodaru, mi ih nismo nasilu odveli u zabludu, utoliko jer nismo imali vlast nad njihovim srcima, već su oni sami, uz učešće svoje volje i s velikim zadovoljstvom, skrenuli na krivi put, isto kao što smo i mi, uz učešće vlastite volje i s velikim zadovoljstvom,

⁵⁵³ Redžeb Mahmud Behit. *Termalul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun’ja vel-ahira*, str. 85.

⁵⁵⁴ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džiamiu li ahkamil-kur’an*, 9/233–234.

na stranputicu skrenuli! Gospodaru, mi pred Tobom ne snosimo posljedice toga što smo ih naveli na krivi put! Oni nisu nas obožavali, nego su obožavali kipove, idole i neka Tvoja stvorenja; mi im se nismo nametali kao božanstva koja bi oni obožavali. Uzvišeni Allah kaže... *i patnju će doživjeti...* (El - Kasas, 64) dokazuju da će oni patnju doživjeti u tom razgovoru, kao i kasnije, u Vatri, jer nakon tog razgovora jedino patnja slijedi. Tad, kad prizor bude na svom vrhuncu, zažalit će što su odbijali slijediti Pravi put. Bit će to njihova želja u tom teškom trenutku. Željet će da su na dunjaluku, pa da žurno krenu Pravom stazom.⁵⁵⁵

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا.
وَرَعَا الْمُجْرِمُونَ النَّارَ فَظَنُّوا أَنَّهُمْ مُوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا مَصْرِفًا.

A na Dan kad On rekne: "Pozovite one za koje ste tvrdili da su ortaci Moji!" – i kad ih pozovu, oni im se neće odazvati i Mi ćemo načiniti među njima Mevbik, i grešnici će ugledati vatru i uvjerit će se da će u nju pasti, i da im iz nje neće povratka biti. (El-Kehf, 52–53) U ovom ajetu Svemogućí Allah objasnio je da mnogobošci neće moći doprijeti do svojih idola, koje su na dunjaluku smatrali božanstvima, i da će na Ahiretu biti odvojeni jedni od drugih. Ni jedni ni drugi neće se moći izbaviti, i među njima će biti stratište i strahote.⁵⁵⁶

Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ نُؤْمِنَ بِهَذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْتُوفُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتَضَعَفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لَوْلَا أَنكُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ. قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتَضَعَفُوا أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ بَلْ كُنْتُمْ مُجْرِمِينَ.

⁵⁵⁵ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-kur'an*, 5/2706.

⁵⁵⁶ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dunja vel-ahira*, str. 95.

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَنْ نَكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَنْدَادًا وَأَسْرُوا الْقَدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

A oni koji ne vjeruju govore: “Mi nećemo vjerovati u ovaj Kur’an niti u one prije njega!” A kad bi samo vidio kad oni koji su učinili zlo pred Gospodarom svojim budu zadržani i kad stanu među sobom razgovarati: “Da vas nije bilo, sigurno bismo bili vjernici”, reći će oni koji su bili tlačeni onima koji su bili oholi. “A zar smo vas mi od Pravog puta odvratili nakon što vam je bilo na njega ukazano? Ne, sami ste vi grešnici bili”, reći će oni koji su bili oholi onima koji su bili tlačeni. “Nije bilo tako”, odgovorit će oni koji su bili tlačeni onima koji su bili oholi, “nego ste danju i noću spletkarili kad ste od nas tražili da u Allaha ne vjerujemo i da Mu druge jednakim smatramo.” I svi će prikriti tugu kad vide da će kažnjeni biti, a Mi ćemo na vratove nevjernika sindžire staviti. Zar će biti kažnjeni drukčije nego prema onome kako su radili? (Sebe, 31–33)

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلْأِكَةِ أَهْوَأَ لَكُمْ أَنْ تَعْبُدُونَ. قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ وَإِنَّا مِنْ دُونِهِمْ بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْحَيَّ الَّذِي أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ. فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُم لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ.

A na Dan kad ih sve sabere, pa meleke upita: “Zar su se ovi vama klanjali?”, oni će odgovoriti: “Hvaljen neka si, Ti si Gospodar naš, između nas i njih nije bilo prijateljstva; oni su se džinima pokoravali i većina njih je vjerovala u njih.” Tog Dana jedni drugima nećete moći ni koristiti ni nauditi, a Mi ćemo onima koji su se prema sebi ogriješili reći: “Trpите patnju u vatri koju ste poricali!” (Sebe, 40–42)

Uzvišeni Allah kaže:

وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعْفَىٰ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنْتُمْ مُعْتَدُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ. قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا كُلٌّ فِيهَا إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ.

I kad se u Vatri budu prepirali, pa oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: “Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar

malo vatre osloboditi?” onda će glavešine reći: “Evo nas, svi smo u njoj, jer Allah je presudio robovima Svojim.” (Gafir, 47–48)

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ. قَالُوا إِنَّكُمْ كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ. قَالُوا بَلْ لَمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ. وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طَالِعِينَ. فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَنَاقُونَ. فَأَعْوَيْنَكُمْ إِذَا كُنَّا غَوِينَ. فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ. إِنَّا كَذَلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ.

... i jedni drugima predbacivati: “Upravo vi ste nam zdesna dolazili (vi ste nas varali)!” “Nismo”, odgovorit će, “nego vi niste htjeli vjerovati. A nikakve vlasti nad vama nismo imali, obijestan narod ste bili. I riječ Gospodara našeg da ćemo, doista, kaznu iskusiti na nama se ispunila. A u zabludu smo vas pozivali jer smo i sami u zabludi bili. “I oni će tog Dana zajedno na mucu biti, jer Mi ćemo tako s mnogobošcima postupiti.” (Es-Saffat, 27–34) Tumačeći Allahove riječi: Upravo vi ste nam zdesna dolazili! (Es-Saffat, 28), kazao je: “Oni će kazati: Vi ste nas, pomoću vlasti koju ste nad nama imali, prisiljavali da slijedimo zabludu. Tako ste činili jer smo mi bili potlačeni, a vi ponosni.”⁵⁵⁷

5. Traženje izlaska iz Džehennema

Uzvišeni Allah kaže:

حَتَّىٰ إِذَا أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمْ بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْعَرُونَ. لَا تَجْعَرُوا أَلْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِنَّا لَا تُنصَرُونَ. قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُنلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِبُونَ. مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ سَمِيرًا تَهْجُرُونَ.

A kad na muke stavimo one među njima koji su raskošnim životom živjeli, oni će odmah zapomagati. Sad ne zapomažite, Mi vam nećemo pomoć ukazati! Vama su ajeti Moji kazivani, ali vi ste uzmicali – dičeći se Hramom i sijeleći – vi ste ružne riječi govorili! (El-Mu'minun, 64–67) Uzvišeni Allah kaže: A kad na muke stavimo one među njima koji su raskošnim životom živjeli... (El-Mu'minun, 64) znače: Kad na muke

⁵⁵⁷ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun'ja vel-ahira*, str. 106.

u džehennemskoj vatri stavimo one koji su na dunjaluku uživali i kad se na njih izruči Allahova kazna, oni će zapomagati i tražiti izlaz. Uzvišeni Allah kaže: *ali vi ste uzmicali nose ovo značenje: Kad ste se pozivali da budete vjernici, vi ste to odbijali i od toga se sustezali.*⁵⁵⁸ Oholili ste se zbog Kabe, koju niste u duhovnom smislu održavali, nego ste je zapostavljali.⁵⁵⁹

Uzvišeni Allah kaže:

وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَلَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا. يَوَيْلَ لِي لَيْتَنِي لَمْ أَخَذْ
فُلَانًا خَلِيلًا. لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا.

Na Dan kada nevjernik prste svoje bude grizao govoreći: “Kamo sreće da sam se uz Poslanika Pravog puta držao, kamo sreće, teško meni, da tog i tog za prijatelja nisam uzeo, on me je od Kur’ana odvratio nakon što mi je priopćen bio!” – a šejtan čovjeka uvijek ostavlja na cjedilu. (El-Furkan, 27–29)

Uzvišeni Allah kaže: *Koliko smo Mi naroda prije njih uništili. I oni su za pomoć vapili, ali je bilo kasno!* (Sad, 3) Značenje je ovo: Vapili su za pomoć svjedočeći da je Allah jedini bog, ali nakon isteka ovozemaljskog života, i htjeli su se pokajati za grijehе onda kad pokajanje ne može biti primljeno.⁵⁶⁰

Uzvišeni Allah kaže:

قَالُوا رَبَّنَا أَمَتْنَا أُمَّتُنَا وَأَحْيَيْتَنَا أَتْنَتَيْنِ فَأَعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ. ذَلِكُمْ
بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرَكَ بِهِ تَوُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ.

“Gospodaru naš”, reći će oni, “dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio. Mi priznajemo grijehе naše, ima li ikakva načina da se izađe?” “To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Velikom.” (Gafir, 11–12) Uzvišeni Allah kaže: “...

⁵⁵⁸ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun’ja vel-ahira*, str. 116.

⁵⁵⁹ Ibid. str. 116; Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*, 3/257.

⁵⁶⁰ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*, 4/26; Redieb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun’ja vel-ahira*, str. 127.

pa ima li ikakva načina da se izađe?” (Gafir, 11) znače: Gospodaru, hoćeš li nam udovoljiti u tome da nas vratiš na dunjaluk, jer si Ti to kadar učiniti, kako bismo postupili drukčije, a ako bismo opet ista djela činili, tad bismo sebi zaista nanijeli nepravdu! Bit će im odgovoreno da se na dunjaluk ne mogu vratiti, i to iz razloga što njihov karakter ne prihvata istinu i ne može je podnijeti, nego je odbacuje i negira. Zato Uzvišeni Allah kaže: *To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Velikom.* (Gafir, 12) Eto, to što ste vjerovali u lažna božanstva, a poricali Allahovu jednoću dovelo vas je do ponižavajućeg položaja.

Uzvišeni Allah kaže: *Odluka pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Velikom.* (Gafir, 12) Allahova uzvišenost i veličina jesu dva atributa koja u potpunosti odgovaraju situaciji u kojoj se donose posljednja presuda i odluka.⁵⁶¹ Uzvišeni Allah kaže:

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ الَّتِي كُنْتُمْ بِهِءَ تُكَذِّبُونَ. وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْأَلَدِّ ذُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ.

... a one koji nisu vjerovali čeka vatra u kojoj će prebivati – kad god pokušaju iz nje izaći, bit će u nju vraćeni i bit će im rečeno: “Trpite kaznu u Vatri koju ste poricali.” I Mi ćemo učiniti da blažu kaznu iskuse, prije one najveće, ne bi li se pokajali. (Es-Sedžda, 20–21)

6. Traženje blaže kazne

O tome da će stanovnici Džehennema tražiti da im se ublaži kazna govori se u sljedećim ajetima:

وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَتِهِمْ جَهَنَّمَ ادْعُوا رَبَّكُمْ يُحَقِّقْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ. قَالُوا أَوَلَمْ تَكُنْ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا بَلَى قَالُوا فَأَدْعُوا وَمَا دَعَا الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ.

I oni koji će u Vatri biti govorit će stražarima džehennemskim: “Zamolite Gospodara svog da nam bar jedan dan patnju ublaži!” “A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?”, upitao će oni. “Jesu”,

⁵⁶¹ Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur'an*, 5/3072.

odgovorit će. “Molite onda vi!”, reći će oni. Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti. (Gafir, 49–50)

7. Traženje smrti

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابٍ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ. لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ. وَمَا ظَلَمْتَهُمْ وَلَكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ. وَنَادَوْا بِمَمْلِكِكَ لِيَقْضَ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُمْ مَكِينُونَ. لَقَدْ جِئْتَكُمْ بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ.

A nevjernici će u patnji džehennemskoj vječno ostati, ona im se neće ublažiti i nikakve nade u spas neće imati. Nismo im nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli. Oni će dozivati: “O Malik, neka Gospodar tvoj učini da umremo!”, a on će reći: “Vi ćete tu vječno ostati!” Mi vam istinu šaljemo, ali većini vam je istina odvratna. (Ez-Zuhruf, 74–78)

8. Traženje vode i hrane

Stanovnici Vatre tražit će vodu i hranu. Uzvišeni Allah kaže:

وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رَجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَانِهِمْ قَالُوا مَا أَعْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ. أَهْلُوا لَاءَ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ. وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهَا عَلَيَّا كَافِرِينَ. الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَلُهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ.

Oni koji će po vrhovima bedema biti zovnut će neke ljude, koje će po obilježju njihovom poznati, i reći će: “Šta vam koristi ono što ste zgrtali i to što ste se oholo držali? Zar nisu ovo oni za koje ste se zaklinjali da ih Allahova milost neće stići?” A Allah im je rekao: “Uđite u Džennet, nikakva straha za vas neće biti, i ni za čim vi nećete tugovati!” I stanovnici Vatre dozivat će stanovnike Dženneta: “Prolijte na nas vode ili nešto od onog čime vas je Allah obdario!” A oni će reći: “Allah je to dvoje nevjernicima zabranio, kojima je vjera njihova bila igra i zabava i koje je život na Zemlji bio obmanuo.” – Sad ćemo Mi njih zaboraviti, zato što su zaboravljali da će na ovaj Dan pred Nama stajati i zato što su dokaze Naše poricali. (El-A'raf, 48–51)

9. Traženje svjetla

Uzvišeni Allah kaže:

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا
وَرَاءَكُمْ فَأَلْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ
قَبْلِهِ الْعَذَابُ. يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَىٰ وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ
وَأَرْبَبْتُمْ وَعَرَّيْتُمْ الْأُمَانِيَّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَعَرَّيْتُمْ بِاللَّهِ الْعُرُورُ.

Na Dan kad će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: “Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!” “Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite!”, reći će se. I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja. “Zar nismo s vama bili?”, dozivat će ih. “Jeste”, odgovarat će, “ali ste se prijetvornošću upropastili, i iščekivali ste, i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova odredba, a šejtan vas je o Allahu obmanuo.” (El-Hadid, 13–14) Licemjeri i licemjerke bit će izbezumljeni i izgubljeni, poniženi i zanemareni kad budu išli za vjernicima i vjernicama. Uzvišeni Allah kaže: Na Dan kad će licemjeri i licemjerke vjernicima govoriti: “Pričekajte nas da se svjetlom vašim poslužimo!” (El-Hadid, 13) Kamo god vjernici pogledaju, vidjet će svoje svjetlo, ali otkud da se licemjeri, koji su cijeli život u tminama zablude proveli, posluže tim svjetlom!? Uzvišeni Allah kaže: Vratite se natrag, pa drugo svjetlo potražite! (El-Hadid, 13) Čini se da će im ove riječi biti upućene kao izraz ismijavanja i podsjećanja na licemjerstvo i tmine u kojima su proveli zemaljski život. Uzvišeni Allah kaže: Vratite se natrag, na dunjaluk, i u onom što ste radili tražite svjetlo! Vratite se, jer svjetlo privlači svjetlo! (El-Hadid, 13) Domalo zatim, vjernici i vjernice bit će odvojeni od licemjera i licemjerki, zato što je Sudnji dan dan u kojem će jedni od drugih biti odvojeni premda su na dunjaluku zajedno bili. Uzvišeni Allah kaže: I između njih će se pregrada postaviti koja će vrata imati; unutar nje bit će milost, a izvan nje patnja. (El-Hadid, 13) Čini se da zbog ove pregrade jedni druge neće vidjeti, ali da će jedni druge čuti dvoličnjaci će dozivati vjernike. Uzvišeni Allah kaže: Zar nismo s vama bili? (El-Hadid, 14) Zašto smo sad od vas odvojeni kad smo na

dunjaluku zajedno živjeli i kad smo na Ahiretu zajedno oživljeni!?”⁵⁶²

Uzvišeni Allah kaže: “*Zar nismo s vama bili?*”, *dozivat će ih. “Jeste”, odgovarat će, ali ste se prijetvornošću upropastili, i iščekivali ste, i sumnjali ste, i puste želje su vas zavaravale, dok nije došla Allahova odredba, a šejtan vas je o Allahu obmanuo.*” (El-Hadid, 14) Ovaj uzvišeni kur’anski ajet ima sljedeće značenje: Vi ste sebe upropastili slastima, grijesima i udovoljavanjem svojim prohtjevima, i pokajanje ste neprestano odlagali. Sumnjali ste u oživljenje nakon smrti i govorili ste: “Bit će nam oprošteno!” Dozvolili ste da vas dunjaluk zavara, te ste u takvom stanju živjeli sve dok vas smrt nije pohodila i dok vas šejtan u potpunosti nije obmanuo.⁵⁶³

PETO: GRIJESI KOJI ĆE POČINIOCE UVESTI U DŽEHENNEM

U djela koja će počinioce odvesti u Džehennem spadaju i ova: činjenje širka, poricanje Allahovih poslanika, nevjerstvo, zavist, laganje, pronevjera, nepravda, razvrat, varanje, kidanje rodbinskih veza, izostajanje iz borbe na Allahovom putu, škrtost, nepodudaranje nutrine i vanjštine, gubljenje nade u Allahovu milost, sigurnost od Allahove kazne, nerazumno ponašanje u iskušenjima, hvalisavost i oholost u izobilju, izostavljanje vjerskih naredbi, prelaženje granica Allahovog šerijata, strahovanje od ljudi a ne od Gospodara, činjenje djela radi pokazivanja i reputacije, suprotstavljanje Kur’ani-kerimu i hadisu u vjerovanju i djelima, pokornost ljudima u grijehu, pristranost neistini, ruganje Allahovim ajetima, poricanje istine, skrivanje znanja i svjedočenja koji se ne smiju skrivati, bavljenje crnom magijom, neposluš prema roditeljima, nepravedno ubistvo, prisvajanje imetka siročadi, poslovanje uz kamatu, bježanje s bojnog polja, potvaranje čestitih nedužnih vjernica.⁵⁶⁴

⁵⁶² Sejjid Kutb, *Fi zilalil-Kur’an*, 6/3486.

⁵⁶³ Redžeb Mahmud Behit, *Teemmulul-ferki bejne metalibiz-zalimine fid-dun’ja vel-ahira*, str. 159.

⁵⁶⁴ Omer el-Eškar, *El-Džennet ven-nar*, str. 57–58.

ŠESTO: NAJVEĆI GRIJESI ZBOG KOJIH ĆE SE U DŽEHENNEMU VJEČNO OSTATI

Onaj ko razmišlja o porukama Časnog Kur'ana zaključit će da Allah u mnogim ajetima navodi nedjela koja ljudi čine, a zbog kojih će u džehennemskoj vatri zauvijek ostati. Ovdje ćemo se osvrnuti samo na ta najvažnija.

1. Nevjerstvo i širk

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ.

Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci bit će, sigurno, u vatri džehennemskoj, u njoj će vječno ostati – oni su najgora stvorenja. (El-Bejjina, 6)

2. Poslušnost lošim drugovima

Uzvišeni Allah kaže:

وَقَبَضْنَا لَهُمْ قُرْآنَهُ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أَمْرِ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ. وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَعْلَبُونَ. فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ. ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَأْتِينَنَا يَجْحَدُونَ.

Mi smo im bili odredili loše drugove koji su im lijepim prikazivali i ono što su uradili i ono što će uraditi. I na njima se obistinilo ono što je rečeno za narode, džine i ljude koji su prije njih bili i nestali – doista su nastradali. Oni koji ne vjeruju govore: “Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!” Zato ćemo Mi, sigurno, dati da nevjernici iskuse nenasnosnu patnju, i kaznit ćemo ih najgorom kaznom za djela koja su počinili. To je kazna za Allahove neprijatelje, vatra u kojoj će im vječna kuća biti, kao naplata što su dokaze Naše stalno poricali. (Fussilet, 25–28)

3. Licemjerstvo

Uzvišeni Allah kaže:

وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللَّهُ
وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ.

Licemjerima i licemjerkama i nevjernicima Allah prijeti džehennemskom vatrom, vječno će u njoj boraviti, dosta će im ona biti! Allah ih je prokleo, i njih čeka patnja neprekidna. (Et-Tevba, 68) Uzvišeni Allah kaže:

وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّالِمِينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءَ عَلَيْهِمْ
دَآئِرَةٌ السَّوْءِ وَعَظِيبٌ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعْنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا.

... i da bi kaznio licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje koji o Allahu zlo misle neka zlo njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih i pripremio im Džehennem, a grozno je on boravište! (El-Feth, 6)

4. Oholost

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A oni koji dokaze Naše budu poricali, i od njih se budu oholo okretali, bit će stanovnici u Vatri, u njoj će vječno ostati. (El-A'raf, 36) Uzvišeni Allah kaže:

قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ.

I reći će se: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti!" Grozna li prebivališta onima koji su se oholili! (Ez-Zumer, 72) Uzvišeni Allah kaže:

ذَٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ. ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ
خَالِدِينَ فِيهَا فَبِئْسَ مَثْوًى الْمُتَكَبِّرِينَ.

To vam je zato što ste bez ikakve osnove na Zemlji bahati bili i što ste likovali. Ulazite kroz kapije Džehennema, u njemu ćete vječno ostati – a ružno je prebivalište oholih! (Gafir, 75–76)

5. Neizvršavanje vjerskih dužnosti

Neizvršavanje vjerskih dužnosti i neslijeđenje vjerskih normi, uz poricanje Dana sudnjeg, ima za posljedicu vječni boravak u džehennemskoj vatri. Svevišnji Allah obavijestio nas je razgovoru između Džennetlija i Džehennemlija. Uzvišeni Allah kaže:

مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ. قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ. وَلَمْ نَكُ نَطْعُمُ الْمِسْكِينِ. وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَاطِئِينَ. وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ. حَتَّىٰ آتَيْنَا الْيَقِينَ.

“Šta vas je u Sekar dovelo?” “Nismo”, reći će, “bili jedni od onih koji su namaz obavljali i od onih koji su siromahe hranili, i u besposlice smo se sa besposlenjacima upuštali, i Sudnji dan smo poricali, sve dok nam smrt nije došla.” (El-Muddessir, 42–47)⁵⁶⁵

SEDMO: ONI ZA KOJE SE ZNA DA SU DŽEHENNEMLIJE

Sveznajući Allah spomenuo je u Časnom Kur'anu neke ljude i rekao da će biti u džehennemskoj vatri. Mi muslimani ne tvrdimo da će u Džehennemu gorjeti iko do onaj za koga su Allah i Njegov Poslanik kazali da će biti stanovnici Vatre.⁵⁶⁶ Ovdje ćemo i navesti neke od njih.

1. Faraon i njegove vojske

Uzvišeni Allah kaže:

وَجَعَلْنَاهُمْ آيَةً يُدْعُونَ إِلَى الْتَارِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ. وَأَتَّبَعْنَاهُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُمْ مِنَ الْمَقْضُوحِينَ.

A bili smo ih učinili vođama koji su pozivali u ono zbog čega se ide u Vatru – a na Sudnjem danu niko im neće pomoći – i popratismo ih prokletstvom na ovom svijetu, a na Onom svijetu bit će od svakog dobra udaljeni. (El-Kasas, 41–42) Uzvišeni Allah kaže:

⁵⁶⁵ Ahzemi Džezuli, *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, 1/269; Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 55.

⁵⁶⁶ Abdulmuhsin el-Mutajir, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ve-sun-netil-mutahhera*, str. 466.

فَوَقَدَهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَّا مَكْرُوهًا وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ. النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ.

I Allah ga je sačuvalao nevolje koju su mu oni snovali, a faraonove ljude zla kob zadesi. Oni će se ujutro i navečer u vatri pržiti. A kad nastupi Čas: Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu! (Gafir, 45–46)

2. Karun i Haman

Uzvišeni Allah kaže:

وَقُرُونٌ وَفِرْعَوْنَ وَهَلْمَنَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ. فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ فَمِنْهُمْ مَن أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَّن أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّن حَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُمْ مَن أَعْرَفْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ.

I Karuna i faraona i Hamana; Musa im je jasne dokaze donio, ali su se oni na Zemlji oholo ponijeli i kaznu nisu izbjegli. I sve smo prema grijesima njihovim kaznili: na neke vjetar pun pijeska poslali, a neke strašnim glasom uništili; neke u zemlju utjerali, a neke potopili. – Allah im nije učinio nepravdu, sami su sebi nepravdu nanijeli. (El-Ankebut, 39–40) Uzvišeni Allah kaže:

فَحَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُونَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ.

I Mi smo i njega i dvorac njegov u zemlju utjerali, i niko ga od Allahove kazne nije mogao odbraniti, a ni sam sebi nije mogao pomoći. (El-Kasas, 81) Uzvišeni Allah kaže:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ. إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَلْمَنَ وَقُرُونًا فَقَالُوا سِحْرٌ كَذَّابٌ. فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ وَمَا كَيْدُ الْكٰفِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ.

Mi smo poslali Musaa, sa znamenjima Našim i dokazom jasnim, faraonu i Hamanu i ali su oni rekli: “Čarobnjak i lažov!” A kad im je on Karunu, donio istinu od Nas, rekli su: “Ubijajte opet mušku djecu onih koji vjeruju u ono što on govori, a ostavljajte u životu njihovu žensku

djecu!" Ali, lukavstva nevjernika uvijek su uzaludna. (Gafir, 23–25) Svevišnji Allah rekao je za njih da su nevjernici.⁵⁶⁷

3. Iblis i Ademov sin Kabil

Mnogo je ajeta u kojima se kaže da će Iblis biti stanovnik u Vatri. To da će on ući u Džehennem i u njemu boraviti nužno je poznato u islamu, štaviše, i u svim drugim vjerama. Uzvišeni Allah kaže:

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ.

Slični su šejtanu kad kaže čovjeku: "Budi nevjernik!" – pa kad postane nevjernik, on onda rekne: "Ti se mene više ne tičeš, ja se zaista Allaha, Gospodara svjetova, bojim! "Obojicu ih na kraju čeka Vatra, u kojoj će vječno boraviti, a to će biti kazna za sve nevjernike." (El-Hašr, 16–17) Uzvišeni Allah kaže Iblisu:

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقُّ أَقُولُ. لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ. فَكَانَ عَقِبَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ.

Istinom se kunem i istinu govorim, sigurno ću svima, tobom i onima koji se budu povelili za tobom, Džehennem napuniti! (Sad, 84–85)

4. Nuhova žena i Lutova žena

Žena poslanika Nuha, alejhisselam, i žena vjerovjesnika Luta, alejhisselam, bit će stanovnici Vatre. Uzvišeni Allah kaže:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّٰخِلِينَ.

Allah navodi kao pouku onima koji ne vjeruju ženu Nuhovu i ženu Lutovu: bile su udate za dva čestita roba Naša, ali su prema njima lice-mjerne bile – i njih dvojica neće im ništa moći kod Allaha pomoći, i reći će se: "Ulazite vas dvije u Vatru, s onima koji ulaze!" (Et-Tahrīm, 10)

⁵⁶⁷ Abdulmuhsin el-Mutajir, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ve-sun-netil-mutahhera*, str. 467.

5. Nevjernici iz džinskog roda

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ
بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ.

Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju – a njima ne shvataju, oni oči imaju – a njima ne vide, oni uši imaju – a njima ne čuju; oni su kao stoka čak i gori – oni su zaista nemarni.
(El-A'raf, 179) Uzvišeni Allah kaže:

وَأَنَا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا. وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا
لِجَهَنَّمَ حَطَبًا.

I ima nas muslimana, a ima nas zalutalih – oni koji islam prihvate Pravi su put izabrali, a nevjernici će u Džehennemu gorivo biti.
(El-Džinn, 14–15)

6. Jedan od sinova Poslanika Nuha

Uzvišeni Allah kaže:

وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ يَا بُنَيَّ أَرْكَبْ مَعَنَا وَلَا
تَكُن مَعَ الْكَافِرِينَ. قَالَ سَوَاوِي إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ
اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ.

I ona ih je ponijela na valovima velikim kao brda. I Nuh zovnu sina svog koji se nalazio podaleko: "O sinko moj, ukrcaj se s nama, ne budi s nevjernicima!" – a on reče: "Sklonit ću se na kakvo brdo koje će me od vode zaštititi. Niko danas Allahove kazne neće pošteđen biti, osim onog kome se On smilovao!", reče Nuh, i val ih razdvoji, i on potopljen bi.
(Hud, 42–43)

7. Nuhov narod

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَوْحَىٰ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدَّ عَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ.
وَأَصْنَعِ الْفُلَكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُّغْرَقُونَ.

I Nuhu bi objavljeno: "Osim onih koji su već vjernici, niko više iz naroda tvog neće vjernik postati, zato se ne žalosti zbog onog što oni stalno čine i gradi lađu pred Našim očima i po Našem nadahnuću, i ne obraćaj Mi se više zbog nevjernikā – oni će, sigurno, biti potopljeni!" (Hud, 36–37)

8. Narod Ad

O Hudovu, alejhisselam, narodu Uzvišeni Allah kaže:

وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ. وَاتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَّا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَّا بُعْدًا لِعَادٍ قَوْمٍ هُودٍ.

Eto, to je bio Ad, on je dokaze Gospodara svog poricao i bio neposlušan poslanicima svojim, i pristajao uz svakog silnika, inadžiju. I prokletstvo je na ovom svijetu stalno bilo s njime, a bit će i na Sudnjem danu. Ad, doista, nije vjerovao u Gospodara svog – daleko neka je Ad, narod Hudov! (Hud, 59–60)

9. Narod Semud

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جِثِيمِينَ. كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا أَلَّا إِنَّ ثَمُودًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَّا بُعْدًا لَثَمُودٍ.

A one koji su činili zlo pogodio je strašan glas i oni su u zemlji svojoj osvanuli mrtvi, nepomični, kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Semud, doista, u Gospodara svog nije vjerovao, daleko neka je – Semud! (Hud, 67–68) Uzvišeni Allah iznio je sud da su Semudani nevjernici, a ranije smo kazali da će nevjernici i mnogobošci u džehennemskoj vatri vječno boraviti.⁵⁶⁸

10. Lutov narod

Uzvišeni Allah kaže:

⁵⁶⁸ Abdulmuhsin el-Mutajir, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ve-sun-netil-mutahhera*, str. 472.

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَلَيَّهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنصُودٍ. مُسَوِّمَةً
عِنْدَ رَبِّكَ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ.

I kad pade naredba Naša, Mi sve prevrnusmo, ono što je bilo gore – bi dolje, i na njih spustismo kao kišu grumenje od pečena blata, koje je neprekidno sipalo, obilježeno od Gospodara tvog – a ono nije daleko ni od jednog nasilnika. (Hud, 82–83)

11. Šuajbov narod

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ
فَأَصْبَحُوا فِي دِيرِهِمْ جُثَمِيمِينَ. كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدَّيْنٍ كَمَا بَعَدَتْ ثَمُودُ.

I kad je pala naredba Naša, Mi smo, iz milosti Naše, Šuajba i vjernike s njime spasili, a koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli, kao da na njoj nikad nisu ni postojali. Daleko bio Medjden, kao i Semud! (Hud, 94–95) Uzvišeni Allah kaže:

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمَ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابٌ يَوْمٍ عَظِيمٍ.

I oni su nastavili utjerivati ga u laž, pa ih je stigla kazna iz oblaka – a to je bila kazna jednog strašnog dana. (Eš-Šuara, 189) Znano je da je utjerivanje poslanika u laž jedan od oblika nevjerstva.⁵⁶⁹

12. Jevrejsko pleme Nadir

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَوْلَا أَن كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبْنَا فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ.

Da nije već bio odredio da će biti protjerani, Allah bi ih još na ovom svijetu kaznio. Ali njih na Onome svijetu čeka patnja u Ognju. (El-Hašr, 3) Ovaj uzvišeni kur'anski ajet odnosi se na pripadnike jevrejskog plemena Nadir i objavljen je nakon što su prekršili ugovor s Resulullahom, alejhisselam, tako što su ga htjeli ubiti gurnuvši na njega kamen sa zida – Svemogući Allah zaštitio ga je od njihovog zla. Nakon toga

⁵⁶⁹ Ibid. str. 473.

Vjerovjesnik, alejhisselam, stavio je ovo pleme pod opsadu i protjerao ga iz Medine.⁵⁷⁰

Stanovnici Džehennema neće biti samo pripadnici plemena Nadir, nego će to biti svaki jevrej i svaki kršćanin koji čuje za islam i poslanika Muhammeda, a islam ne prihvati.⁵⁷¹ U hadisu stoji da je Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao: “Tako mi Onog u Čijoj je ruci Muhammedova duša, bit će stanovnik u Džehennemu svaki jevrej i svaki kršćanin iz ovog ummeta koji čuje za moje poslanstvo i umre ne povjerovavši u Objavu koju sam donio!”⁵⁷²

13. Ebu Leheb i njegova žena

Uzvišeni Allah kaže:

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ. مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ. سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ. وَأُمْرَأَةٌ
حَمَالَةٌ الْخُطْبِ. فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ.

Neka propadne Ebu Leheb, i propao je! Neće mu biti od koristi blago njegovo, a ni ono što je stekao, ući će on, sigurno, u vatru rasplamsalu, i žena njegova, koja spletkari – o vratu njenu bit će uže od ličine usukane! (El-Leheb, 1–5)

14. Velid b. Mugira

Uzvišeni Allah kaže:

دَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا. وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا. وَبَيْنَ يَدَيْهِ شُهُودًا. وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا. ثُمَّ
يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ. كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا. سَأُرْهِقُهُ صُعُودًا. إِنَّهُ فَكَرَّ وَقَدَّرَ. فُقْتِلَ كَيْفَ
قَدَّرَ. ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ. ثُمَّ نَظَرَ. ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ. ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ. فَفَالَ إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ
يُؤْتَرُ. إِنَّ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ. سَأُصْلِيهِ سَقَرَ.

Meni ostavi onog koga sam Ja izuzetkom učinio i bogatstvo mu ogromno dao i sinove koji su s njime i čast i ugled mu pružio – i još žudi da uvećam! Nikako! On, doista, prkosi ajetima Našim, a natovarit ću Ja njemu teškoće, jer je smišljao i računao i, proklet bio, kako je proračunao!

⁵⁷⁰ Safijjurrachman el-Mubarekfuri, *El-Rahikul-mahtum*, str. 293.

⁵⁷¹ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 473.

⁵⁷² Muslim, 153.

I još jednom, proklet bio, kako je proračunao! Zatim je pogledao, pa se onda smrknuo i namrštiio i potom se okrenuo i uzoholio, i rekao: "Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se nasljeđuje, ovo su samo čovjekove riječi!" U Sekar ću Ja njega baciti! (El-Muddessir, 11–26)

Jednom, Velid b. Mugira posjetio je Vjerovjesnika, alejhisselam, i on mu je proučio određene kur'anske ajete, pa je Velid osjetio sklonost ka Objavi. Pošto je to čuo, Ebu Džehl je posjetio Velida i provokativno mu se obratio: "Amidža, tvoji su sunarodnjaci odlučili da ti sakupe novca!" "Zbog čega bi to učinili?", Velid upita, a Ebu Džehl reče: "Da ti ga poklone jer si posjetio Muhammeda i izložio se onome što govori." Velid kaza: "Pleme Kurejš zna da sam ja najbogatiji čovjek!" "Onda u pogledu Muhammeda", reče mu Ebu Džehl, "izjavi nešto što će tvojim sunarodnjacima staviti do znanja da poričeš ono što propovijeda ili da ga mrziš." Velid na to reče: "A šta da izjavim? Allaha mi, među vama nema niko ko poeziju, obične stihove i poeziju koja se od džinā prenosi poznaje bolje od mene, ali ono što Muhammed uči nije slično ničemu od toga. Allaha mi, ono što on govori tako je pitko, i slatko, i moćno!" Ebu Džehl je insistirao: "E, tvoji sunarodnjaci neće biti tobom zadovoljni sve dok Muhammeda ne oklevetaš!" Velid reče: "Daj mi malo vremena za razmišljanje!" Nakon što je neko vrijeme razmišljao, kazao je: "Ono što govori Muhammed čarolija je koju prenosi od drugih ljudi!" – Uzvišeni Allah kaže: *Meni ostavi onog koga sam Ja izuzetkom učinio!* (El-Muddessir, 11)⁵⁷³

Neka onaj ko želi saznati više detalja o onima za koje se zna da će biti stanovnici u Vatri vidi knjigu *Kitabu ehlin-nar*.⁵⁷⁴

⁵⁷³ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 473.

⁵⁷⁴ Jusuf el-Hadždž Ahmed, *Kitabu ehli-nar*, str. 145–269.

TREĆE POGLAVLJE

DJELA KOJIMA SE ŠTITI OD KAZNE

Islamski su učenjaci pisali o tome zbog čega će na Ahiretu biti pošteđen kazne onaj ko ju je zaslužio, te su se osvrnuli na nekoliko djela zbog kojih će kazna izostati, a navest ćemo neka.

POKAJANJE

Pokajanje za sve grijehе djelo je koje će čovjeka sačuvati kazne na Ahiretu. Na to nas upućuju uzvišeni kur'anski ajeti i Poslanikovi hadisi. Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ يٰعِبَادِىَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰى اَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا
اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ.

Reci: "O robovi Moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehе oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv." (Ez-Zumer, 53) to jest Uzvišeni Allah oprostit će sve grijehе onom ko se pokaje.⁵⁷⁵

Uzvišeni Allah kaže:

وَالسَّارِقِ وَالسَّارِقَةَ فَاقْطَعُوْا اَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللّٰهِ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ. فَمَنْ
تَابَ مِنْۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَاَصْلَحَ فَاِنَّ اللّٰهَ يَتُوْبُ عَلَيْهِ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ.

⁵⁷⁵ Muhammed b. Džerir et-Taberi, *Džamiul-bejan*, 24/17; Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/58.

Kradljivcu i kradljivici odsijecite ruke njihove, neka im to bude kazna za ono što su učinili i opomena od Allaha! – A Allah je silan i mudar. A onom ko se poslije nedjela svoga pokaje i popravi – Allah će, sigurno, oprostiti. Allah doista prašta i samilostan je. (El-Maida, 38–39)

Ebu Musa el-Eš'ari, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Zaista, Allah pruža Svoju ruku noću kako bi primio pokajanje onog koji je griješio danju, kao što pruža Svoju ruku danju kako bi primio pokajanje onog što je griješio noću. Tako će biti sve dok Sunce ne izađe na zapadu.”⁵⁷⁶

Ibn Omer, radijallahu anhuma, prenio je sljedeće Poslanikove, alejhisselam, riječi: “Allah prima pokajanje sve dok čovjeku duša ne dođe do grkljana.”⁵⁷⁷

Islamski su učenjaci jednoglasni u mišljenju da će Svemogući Allah primiti pokajanje za nevjerstvo, to jest prihvatanje islama, od svakog ko se pokaje prije nego što mu nastupi smrt, pokajanje za blud, homoseksualizam, konzumiranje alkohola, kao i pokajanje za svaki grijeh kojim je čovjek skrnatio neko Allahovo pravo, odnosno grijeh koji se ne veže za materijalno pravo druge osobe i kojim nije drugome nanio nepravdu.⁵⁷⁸

Dakle, pokajanje je sveobuhvatno djelo zbog kojeg će izostati kazna za sve grijeha, pa i za nevjerstvo. I jedino je pokajanje sveobuhvatno djelo kad se o tome radi.⁵⁷⁹ Valja znati da osim pokajanja ne postoji djelo uslijed kojeg se brišu svi grijesi.⁵⁸⁰

TRAŽENJE OPROSTA

Uzvišeni vjerski tekstovi ukazuju na to da je traženje oprosta djelo zbog kojeg će kazne na Ahiretu biti pošteđen onaj ko ju je zaslužio.

Uzvišeni Allah kaže:

⁵⁷⁶ Muslim, 2113.

⁵⁷⁷ Tirmizi, 3537.

⁵⁷⁸ Dr. Isa es-Sa'di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 41.

⁵⁷⁹ Dr. Isa es-Sa'di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 41.

⁵⁸⁰ Ahmed b. Tejmija el-Harrani, *Minhadžus-sunna*, 3/180.

وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ اللَّهُ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ. أُولَٰئِكَ جَزَاءُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ.

... i za one koji se, kada grijeh poćine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehne svoje zamole – a ko će oprostiti grijehne ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih ćeka nagrada – oprost od Gospodara njihova i džennetske bašće, kroz koje rijeke teku, u kojima će vjećno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili! (Ali Imran, 135–136) Uzvišeni Allah kaće:

وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَّحِيمًا.

Onaj ko kakvo zlo učini ili se prema sebi ogriješi, pa poslije zamoli Allaha da mu oprosti – naći će da Allah prašta i da je milostiv. (En-Nisa, 110)

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا لِيُطَاعَ بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا.

A da oni koji su se sami prema sebi ogriješili dođu tebi i zamole Allaha da im oprost, a da i Poslanik zamoli za njih, vidjeli bi da Allah zaista prima pokajanje i da je milostiv. (En-Nisa, 64)

U hadisu se kaće da je Poslanik, alejhissellam, rekao: “Jedan je rob poćinio grijeh, pa je rekao: ‘Allahu, oprost, mi moj grijeh!’ Uzvišeni Allah rekao je: ‘Moj je rob poćinio grijeh, zatim se sjetio da ima Gospodara, Koji oprašta grijeh i kaćnjava za njega.’ Ćovjek je ponovo poćinio grijeh i rekao: ‘Gospodaru, oprost, mi moj grijeh!’, pa je Allah rekao: ‘Moj je rob poćinio grijeh, zatim se sjetio da ima Gospodara, Koji prašta grijeh i kaćnjava za njega. Nakon toga, ćovjek je opet poćinio grijeh i rekao: ‘Gospodaru, oprost, mi moj grijeh!’, pa je Allah rekao: ‘Moj je rob poćinio grijeh, zatim se sjetio da ima Gospodara, Koji prašta grijeh i kaćnjava za njega. Oprostio sam Svom robu, pa neka radi šta hoće!’”⁵⁸¹

⁵⁸¹ Buhari, 7507.

Tu su i Poslanikove, alejhisselam, riječi: “Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, kad ne biste grijehili, Allah bi vas uništio i stvorio bi narod koji griješi i traži oprost, te bi im opraštao!”⁵⁸²

Eto, iz ovih jasnih vjerskih tekstova slijedi da je traženje oprosta djelo zbog kojeg će na Ahiretu izostati kazna onom ko ju je zaslužio.⁵⁸³

DOBRA DJELA

Brojni vjerski tekstovi dokazuju da Uzvišeni Allah neće kazniti neke ljude zbog dobrih djela koja su činili na dunjaluku. Navest ćemo samo neke od tih tekstova.

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي الْتَهَارِ وَرُفَعًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى
لِلذَّكِرِينَ.

I obavljaj namaz početkom i krajem dana, i u prvim časovima noći! Dobra djela zaista poništavaju hrdava. To je pouka za one koji pouku žele. (Hud, 114)

Ebu Zerr, radijallahu anhu, kaže: “Poslanik, alejhisselam, rekao mi je: ‘Boj se Allaha ma gdje se nalazio, nakon lošeg djela učini dobro djelo koje će ga poništiti i prema ljudima se lijepo ophodi!’”⁵⁸⁴

Ubade ibn Samit, radijallahu anhu, kaže: “Čuo sam Poslanika, alejhisselam, gdje govori: ‘Allah neće dozvoliti da uđe u Vatru onaj ko je posvjedočio da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik.’”⁵⁸⁵

Osman b. Affan, radijallahu anhu, kaže da je Poslanik, alejhisselam, jednom prilikom rekao: “Kad čovjek pažljivo uzme abdest, grijesi izađu iz njegovog tijela, pa čak i ispod noktiju.”⁵⁸⁶

⁵⁸² Muslim; Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 4/2106.

⁵⁸³ Dr. Isa es-Sa’di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 56.

⁵⁸⁴ Nasiruddin el-Albani, *Sahihul-džamiis-sagir*, 1/81.

⁵⁸⁵ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 1/58.

⁵⁸⁶ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 1/216.

Jednom, Poslanik, alejhisselam, upitao je ashabe: “Šta mislite, kad bi ispred čovjekove kuće tekla rijeka u kojoj bi se svaki dan kupao pet puta, da li bi na njegovom tijelu ostalo imalo prljavštine?” “Na njegovom tijelu ne bi ostalo nimalo prljavštine”, odgovoriše ashabi. Poslanik, alejhisselam, na to reče: “Eto, tome je čovjeku sličan onaj ko obavlja pet propisanih namaza – pomoću njih Allah briše grijeha.”⁵⁸⁷

“Onom ko isposti mjesec ramazan vjerujući u obaveznost posta i nadajući se nagradi bit će oprosteni svi raniji grijesi.”⁵⁸⁸

“Ko obavi hadž ne govoreći bestidne riječi i ne griješeći, taj će se vratiti kući čist od grijeha kao što je bio na dan rođenja.”⁵⁸⁹

“Onom ko isposti mjesec ramazan vjerujući u obaveznost posta i nadajući se nagradi bit će oprosteni svi raniji grijesi.”⁵⁹⁰

“Ko obavi hadž ne govoreći bestidne riječi i ne griješeći, taj će se vratiti kući čist od grijeha kao što je bio na dan rođenja.”⁵⁹¹

DOVA KOJU UPUĆUJU VJERNICI

Vjerski tekstovi koji ukazuju na to da je propisano moliti Uzvišenog Allaha da se smiluje i oprost vjernicima i da ih uvede u okrilje Svoje milosti definitivno ukazuju na to da onaj za koga se dova upućuje ima koristi od dove. Ta se korist u najvećoj mjeri ogleda u tome da Allah ne kazni onog za koga se dova upućuje i za koga se oprost moli, ali dova ne može spasiti kazne i prijetnje onoga za koga se ona uči ukoliko je on umro kao nevjernik, mnogobožac ili dvoličnjak koji se pokazivao kao musliman a zapravo nije vjerovao. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ
إِثْمًا عَظِيمًا.

⁵⁸⁷ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/197.

⁵⁸⁸ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 1/524.

⁵⁸⁹ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 2/553.

⁵⁹⁰ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 1/524.

⁵⁹¹ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 2/553.

Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijeha od toga kome On hoće. (En-Nisa, 48) Isto tako, vjerski tekstovi upućuju na to da je zabranjeno za onog ko je umro kao nevjernik tražiti oprost svih ili samo nekih djela. Uzvišeni Allah kaže:

مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولَىٰ قُرْبَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْحَجِيمِ.

Vjerovjesniku i vjernicima nije dopušteno da mole oprost za višebošce, makar im bili i rod najbliži, kad im je jasno da će oni stanovnici u Džehennemu biti. (Et-Tevbe, 113)

Ono što se ovim želi reći jeste to da onaj ko je preselio kao nevjernik neće imati nikakve koristi od toga što će neko za njega tražiti oprost, kao i to da traženje oprosta za njega neće ga sačuvati od prijetnje. Da bi od dove bilo koristi, moraju se ispuniti određeni uvjeti i moraju nestati određene prepreke. Jedan od tih uvjeta jeste da je ono što se u dovi moli vjerom dozvoljeno tražiti, a jedna od prepreka jeste da se u dovi ne prelaze granice. U pogledu traženja oprosta za onog ko je umro kao nevjernik nisu ispunjeni svi uvjeti i nisu otklonjene sve zapreke.⁵⁹² Ajeti i hadisi upućuju na to da je potrebno da vjernici mole Gospodara svjetova da oprost i ukaže Svoju milost živim i mrtvim muslimanima. Navest ćemo ovdje samo neke od tih ajeta i hadisa. Uzvišeni Allah kaže:

وَأَسْتَغْفِرْ لِدُنْيَاكَ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۗ

Traži oprosta za svoje grijeha i za vjernike i za vjernice! (Muhammed, 19)

Uzvišeni Allah kaže:

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ۗ

Zato im praštaj i moli da im bude oprosteno i dogovaraj se s njima... (Ali Imran, 159)

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ.

⁵⁹² dr. Isa es-Sadi, *Mevaniu infazil-veid*, str. 100.

Oni koji poslije njih dolaze govore: "Gospodaru naš, oprosti nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla.." (El-Hašr, 10) Jednom, Allahov Poslanik, alejhisselam, obratio se ashabima: "Danas je umro dobri čovjek u Abesiniji! Pođite da mu klanjate dženazu!"⁵⁹³ Tu je i hadis: "Ako muslimanu dženazu klanja četrdeset ljudi koji Allahu nikog ne smatraju ravnim, Allah će dati da oni za njega budu zagovornici."⁵⁹⁴

Zauzimanje za umrlog, to jest upućivanje dove Allahu da umrlom oprosti grijeha i ukaže mu Svoju milost osnovna je svrha dženaze namaza. Iz tog je razloga Allahov Poslanik, alejhisselam, naredio: "Kad klanjate dženazu namaz, za umrlog uputite iskrenu dovu."⁵⁹⁵ A Resulullah, alejhisselam, učio je prilikom dženaze i sljedeću dovu: "Allahu, oprosti mu, smiluj mu se, sačuvaj ga, pređi preko hrđavih djela njegovih, počasnim ga mjestom daruj, širokim mu učini ulazak u kabur, očisti ga vodom, snijegom i gradom, očisti ga od grijeha kao što bijelu odjeću čistiš od prljavštine! Podari mu kuću bolju od njegove ovosvjetske, i porodicu bolju od njegove ovosvjetske, i suprugu bolju od ove ovosvjetske! U Džennet ga uvedi, sačuvaj ga od kaburske kazne i od džehennemske kazne!"⁵⁹⁶ Tu je i hadis: "Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijeha od toga kome On hoće. Ja sam svoje zauzimanje za velike grešnike odložio za Sudnji dan."⁵⁹⁷

Valja znati da čovjek ne može biti siguran u to da će Svevišnji Allah zbog traženja oprosta za vjernike i onog što je u tom smislu zasigurno oprostiti grijeha onom za koga se moli i poštediti ga kazne, utoliko što to ima status dove, a dova ne bude uslišena ako nisu ispunjeni svi njeni uvjeti, odnosno ako za njeno uslišenje postoji neka prepreka, odnosno Gospodar je ne usliši iz neke samo Njemu poznate mudrosti. Pa ipak, na osnovu vjerskih dokaza, prevladava očekivanje da će

⁵⁹³ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/443.

⁵⁹⁴ Muslim, 2/655.

⁵⁹⁵ Muslim, 2/662–663.

⁵⁹⁶ Muslim, 2/662–663.

⁵⁹⁷ Ali El-Hejsemi, *Medžmeuz-zevid*, 10/620. Ovaj hadis je zabilježio Bezar, s prihvatljivim lancem prenosilaca.

Plemeniti Allah uslišiti tu dovu, a vjera preporučuje da se postupa u skladu s onim što preovladava. Eto zbog čega je potrebno izuzetno se truditi u upućivanju dove Uzvišenom Allahu da oprostí vjernicima i smiluje im se. Nije nemoguće da zbog jedne tvoje dove Gospodar svjetova mnogim ljudima olakša položaj u Berzahu i na Ahiretu te ih oslobodi muka.

Uzvišeni Allah kaže:

مَنْ يَشْفَعُ شَفَعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا.^ط

Onaj ko se bude za dobro zalagao – bit će i njemu udio u nagradi...
(En-Nisa, 85)

Ebu Musa el-Eš'ari, radijallahu anhu, prenosi da je Resulullah, alej-hisselam, rekao: "Zauzimajte se, i bit ćete nagrađeni."⁵⁹⁸ Zauzimanje u dobru proteže se na zauzimanje da se izvrši nečija potreba, upućivanje Allahu Svemogućem dove da se nekom dá dobro na ovom i Budućem svijetu i tako dalje. Imat će udio u nagradi onaj ko se bude zauzimao za dobro svog brata, a na dovu koju čovjek u tajnosti uputi za drugog muslimana meleki aminuju i govore: "I tebi isto to Allah dao!"⁵⁹⁹

POKLANJANJE SEVAPA OD DOBRIH DJELA

Vjerski tekstovi dokazuju da nagrada, odnosno kazna slijede za ono što čovjek uradi ili za posljedice djela koja je uradio. Uzvišeni Allah kaže:

لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ.^ط

... u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. (El-Bekara, 286) Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا.

Što god ko uradi, sebi uradi (El-En'am, 164)

Uzvišeni Allah kaže:

⁵⁹⁸ Buhari, 1432.

⁵⁹⁹ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li akamil-kur'an*, 5/295.

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَرَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ.

Mi ćemo, zaista, mrtve oživiti i Mi smo zapisali ono što su uradili i djela koja su iza sebe ostavili. (Jasin, 12) što znači: Mi smo zapisali ono što su sobom uradili i posljedice djela koja su iza sebe ostavili, te ćemo ih za dobro nagraditi, a za zlo kazniti.⁶⁰⁰

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ko uvede u islam lijep običaj imat će nagradu za to i nagradu onih koji ga budu prakticirali, a njihova se nagrada neće umanjiti. Ko uvede u islam ružan običaj ponijet će grijeh zbog toga, kao i grijeh onih koji ga budu prakticirali, a njima se grijeh neće umanjiti”⁶⁰¹ “Ko poziva u dobro imat će nagradu onih koji ga čine, a to njihovu nagradu neće umanjiti; ko poziva u zlo ponijet će grijeh onih koji ga čine, a to njihove grijehe neće umanjiti.”⁶⁰² “Za svako nepravedno ubistvo sin Ademov bit će grešan jer je on prvi počinio ubistvo.”⁶⁰³ “Kad umre čovjek, njegova djela prestaju teći osim u tri slučaja: u slučaju trajne milostinje, znanja koje koristi ljudima i čestitog djeteta koje za njega upućuje dovu.”⁶⁰⁴

“Što se tiče djela koja čine drugi ljudi i onog što iz tih djela nastaje, iz navedenih ajeta i hadisa slijedi da čovjek neće biti kažnjen za zlo koje neko drugi čini, odnosno neće biti nagrađen za dobro koje neko drugi čini. Uzvišeni Allah kaže *da nijedan grešnik tuđe grijehe neće nositi, i da je čovjekovo samo ono što sam uradi* (En-Nedžm, 38–39). Ovaj kur’anski ajet, međutim, ne znači da čovjek neće imati koristi od tuđih djela, već znači da ne zaslužuje tuđa djela.⁶⁰⁵ Prema vanjskom značenju navedenih ajeta, čovjeku pripada samo ono što sam uradi, i to je istina: posjeduje i zaslužuje samo ono što je lično uradio, a tuđa djela ne posjeduje i ne zaslužuje ih, što, ipak, nije prepreka da Allah da čovjeku korist od tih tuđih djela i ukaže mu zbog njih

⁶⁰⁰ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*, 3/565.

⁶⁰¹ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 4/2059.

⁶⁰² Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 4/2060.

⁶⁰³ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 3/1213.

⁶⁰⁴ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 3/1255.

⁶⁰⁵ dr. Isa es-Sa’di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 113.

Svoju milost, utoliko prije jer On, slavljjen neka je i uzvišen, uvijek ljudima ukazuje Svoju milost zbog uzroka koje oni uopće nisu kadri poduzeti.⁶⁰⁶

Vjerski tekstovi upućuju nas na to da čovjek može imati koristi od djela koja uradi neko drugi. Jedan od tih tekstova jeste predanje koje je, sa svojim lancem prenosilaca, zabilježio imam Buhari preko Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, da je majka Sa'da b. Ubade, radijallahu anhu, umrla dok je on bio odsutan. Sa'd je rekao: "Allahov Poslaniče, moja je majka umrla dok sam bio odsutan. Hoće li imati ikakve koristi ako na njeno ime udijelim milostinju?" "Da, imat će", Poslanik, alejhisselam, odgovori. Na to Sa'd, radijallahu anhu, reče: "Eto, uzimam te za svjedoka da svoj plodni palmovik dajem kao milostinju na njeno ime." Umrli od milostinje koja se udijeli na njegovo ime ima koristi u smislu kao da je on taj koji je istu tu milostinju udijelio – milostinja se udijeli, a sevap se umrlom piše.⁶⁰⁷

Još je vjerskih tekstova koji na općenit i detaljan način dokazuju da se ima korist od tuđih djela kad je riječ o oslobađanju od obaveza. Dokaz koji na to ukazuje na općenit način jeste predanje koje je, sa svojim lancem prenosilaca, zabilježio imam Buhari preko Ibn Abbasa, radijallahu anhumu, koji je ispričao da je neka žena iz plemena Džuhejna došla Poslaniku, alejhisselam, i upitala ga: "Moja se majka zavjetovala da će obaviti hadž, ali ju je smrt pretekla! Hoću li hadž ja umjesto nje obaviti?" Na što je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Obavi hadž umjesto nje. Da je tvoja majka umrla pod dugom, bi li ti njen dug vratila? Vratite dug Allahov, najpreče je da Njegov dug vratite!"⁶⁰⁸ Premda je ovaj hadis ograničen na hadž kao dobro djelo, poenta je u općenitosti izraza, a nije u posebnom povodu njegovog izricanja, što je pravilo koje su ustanovili islamski učenjaci. Otuda je hafiz Ibn Hadžer el-Askalani zapisao: "U tom pogledu status hadža

⁶⁰⁶ Ahmed b. Tejmija el-Harrani, *Medžmmul-fetava*, 7/449.

⁶⁰⁷ Muhammed er-Remli, *Nihajetul-muhtadž*, 6/92.

⁶⁰⁸ Buhari, 1852.

ima svaka obaveza koju čovjek nije izvršio a zatekla ga je smrt, kao što je iskup, zavjet, zekat i tako dalje.”⁶⁰⁹

Što se tiče dokaza koji na to upućuju na detaljan način, izdvojit ćemo neke hadise.

Aiša, radijallahu anha, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Za onog ko umre a ostao je dužan postiti, napostit će njegov nasljednik.” (Buhari)

Ibn Abbas, radijallahu anhuma, pripovijeda: “Sa’d b. Ubada upitao je Poslanika, alejhisselam, u vezi sa zavjetom koji je učinila njegova majka i umrla prije nego što je zavjet ispunila. Poslanik, alejhisselam, odgovorio mu je: ‘Ispuni taj zavjet umjesto nje.’”⁶¹⁰

Burejda, radijallahu anhu, ispričao je: “Dok sam sjedio kod Poslanika, alejhisselam, došla je neka žena i rekla: ‘Ja sam majci na ime milostinje dala robinju, a majka je umrla!’ Poslanik, alejhisselam, reče joj: ‘Zasluzila si nagradu, a robinja će ti biti vraćena kao nasljedstvo.’ Ta žena reče: ‘Allahov Poslaniče, majka mi je bila dužna postiti mjesec dana, pa hoću li ja za nju postiti?’, na šta je Poslanik, alejhisselam, odgovorio: ‘Posti za nju.’ Ona, opet, reče: ‘Moja majka nikad nije obavila hadž, hoću li ja za nju obaviti hadž?’ ‘Obavi za nju hadž’, Poslanik, alejhisselam, odgovori.”⁶¹¹

Kad su posrijedi obaveze prema ljudima, kao što je dug, vjerski tekstovi i jednoglasno mišljenje islamskih učenjaka upućuju na to da čovjek u tom pogledu ima koristi od tuđih djela, to jest da se uslijed tuđeg djelovanja može osloboditi istih tih obaveza.

Tu je i predanje koje je, sa svojim lancem prenosilaca, zabilježio imam Buhari preko Seleme b. Ekvaa, radijallahu anhu, da je Poslaniku, alejhisselam, donesena dženaza te on upita: “Je li ovaj čovjek umro pod dugom?” Neko odgovori: “Nije”, i on mu klanja dženazu. Nakon toga donesena je druga dženaza pa on upita: “Je li

⁶⁰⁹ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 4/66.

⁶¹⁰ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 3/1260.

⁶¹¹ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 2/805.

ovaj čovjek umro pod dugom?” “Jest, umro je pod dugom!” Tad je Poslanik alejhisselam, rekao: “Vi klanjajte svom drugu dženazu!” Ebu Katada reče: “Allahov Poslaniče, ja preuzimam njegov dug na sebe!”, i Poslanik, alejhisselam, klanjao mu je dženazu.⁶¹² Na temelju ovog predanja, muslimani su jednoglasni u mišljenju da umrli biva oslobođen duga koji neko, makar tuđinac bio i makar dug bio vraćen iz imetka koji nije ostavština umrlog, vrati na njegovo ime. Također su jednoglasni u mišljenju da umrli biva oslobođen obaveze koju nije ispunio, a koju mu živi halali i nje je oslobodi, kao da se o živom radi.⁶¹³

Iz vjerskih tekstova koje smo ovdje naveli izvlači se zaključak da je, u načelu, dozvoljeno poklanjati sevape za dobra djela⁶¹⁴ i da umrli ima koristi od svih dobrih djela koja se urade na njegovo ime, osim od djela koja niko ni za koga ne može učiniti, kao što su, naprimjer, vjerovanje, pokajanje za grijeha.⁶¹⁵

ZAUZIMANJE ZA VELIKE GREŠNIKE

Moguće je da Svevišnji Allah zbog valjanog i primljenog zauzimanja ne kazni velike grešnike. Da bi zauzimanje bilo primljeno, moraju se ispuniti tri uvjeta. Prvi uvjet jeste to da Svevišnji Allah dozvoli zagovaranje. Uzvišeni Allah kaže:

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ.

Allah je – nema boga osim Njega – Živi i Vječni! Ne obuzima Ga ni drijemež ni san! Njegovo je ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji! Ko se može pred Njim zauzimati za nekog bez dopuštenja Njegova!? (El-Bekara, 255)

Drugi uvjet jeste to da Allah Istiniti bude zadovoljan zagovornikom. Uzvišeni Allah kaže:

⁶¹² Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 2/803

⁶¹³ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Er-Ruh*, str. 165.

⁶¹⁴ dr. Isa es-Sa'di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 117.

⁶¹⁵ dr. Isa es-Sa'di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 129.

يَوْمَئِذٍ لَا تَنْفَعُ الشَّفَعَةُ إِلَّا مَنْ أِذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا.

Tog Dana će biti od koristi posredovanje samo onog kome Milostivi dopusti i dozvoli da za nekog govori. (Ta-Ha, 109) Odnosno, zauzimati će se samo onaj kome to Milostivi Allah dopusti.⁶¹⁶

Treći je uvjete to da Gospodar bude zadovoljan onim za koga se zauzima. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى.

... i oni će se samo za onog kojim On bude zadovoljan zauzimati. (El-Enbija, 28) Uzvišeni Allah može biti zadovoljan samo onima koji ispovijedaju tevhid, makar bili i veliki grešnici.⁶¹⁷

Uzvišeni Allah kaže:

وَكَمْ مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى.

A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikom neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onom kome hoće i u korist onog kojim je zadovoljan. (En-Nedžm, 26) Allahovo zadovoljstvo, koje je spomenuto na kraju ovog ajeta, obuhvata i zagovornika i onog za koga se zagovara.⁶¹⁸

ISKUŠENJA I NEVOLJE

Izraz *iskušenja* odnosi se na sve duševne i tjelesne boli koje pogađaju čovjeka. Iskušanja se mogu podijeliti na: sudbinska i vjerska.

U pogledu mjesta na kojem se mogu dogoditi, sudbinska iskušanja, opet, dijele se na: iskušanja koja se događaju na ovom svijetu, kao, naprimjer, gubitak imovine, dragih osoba i manjak ljetine; iskušanja koja se događaju u Berzahu, kao, naprimjer, kaburski ispit, kaburski stisak i strava koja će čovjeka obuzeti u kaburu; iskušanja

⁶¹⁶ Muhammed eš-Ševkani, *Fethul-Kadir*, 3/387.

⁶¹⁷ Ibid, 3/406.

⁶¹⁸ Abdurrahman es-Sa'di, *Tefsirul-Kerimir-Rahmani fi tefsiri kelamil-Mennan*, 5/191.

koja će se događati na Ahiretu, kao, naprimjer, strahote i nevolje tokom Sudnjeg dana.⁶¹⁹

Vjerski tekstovi svojim porukama stavljaju nam do znanja da Gospodar svjetova oprašta vjernicima grijeha zbog iskušenja koja ih pogađaju. Navest ćemo ovdje neke hadise u kojima se o tome govori.

“Nijedno iskušenje, čak ni u ubod trna, ne snađe muslimana a da mu Allah zbog toga ne oprostí neke grijeha.”⁶²⁰

“Muslimana neće zadesiti ni umor ni bolest, ni briga ni tuga, ni neprijatnost ni zabrinutost, pa čak ni ubod trna, a da mu zbog toga Allah neće oprostí dio njegovih grijeha.”⁶²¹

“Svakog muslimana koga zadesi neprijatnost zbog bolesti ili bilo koje drugo iskušenje, Allah će osloboditi grijeha kao što se lišće oslobađa i pada sa stabla.”⁶²²

“Nijedan musliman kojem umre troje djece neće ući u džehennemsku vatru, osim što će se ostvariti Allahovo obećanje (da će svi preći preko Sirat-čuprije, kada će vidjeti Džehennem).”⁶²³

Većina islamskih autoriteta smatra da se zbog iskušenja samih po sebi stječe privilegija oprosta grijeha i nagrade. Uzvišeni Allah kaže:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْئُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ
الْكَفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ.

... jer njih neće zadesiti ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovom putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, niti će ikakvu nevolju od neprijatelja pretrpjeti, a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti. (Et-Tevba, 120) Dakle, Uzvišeni Allah ovdje je nagradu doveo u zavisan odnos o nekoliko pojava – neke od njih su iskušenja, kao, naprimjer, umor, što upućuje na to da čovjek biva nagrađen zbog

⁶¹⁹ dr. Isa es-Sa'di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 160.

⁶²⁰ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 5/2137.

⁶²¹ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 5/2137.

⁶²² Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 5/2139.

⁶²³ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/422.

iskušenja samih po sebi.⁶²⁴ Poslanik alejhisselam, kaže: “Nijednog muslimana neće ubosti trn niti će ga snaći veće iskušenje od toga a da mu zbog toga neće biti data jedna razina više i oprostjen grijeh.”⁶²⁵

Dakle, vjerniku će Allah oprostiti neke grijeha zbog iskušnja i patnji koje doživi na ovom svijetu, u Berzahu i na Sudnjem danu.⁶²⁶

Pod sintagmom *vjerska iskušnja* podrazumijevaju se neprijatnost i bolovi uslijed izvršenja vjerom preciziranih kazni i kazni koje vjerom nisu precizirane a koje određuje kadija. Tako je, jer su te kazne nešto čime se ljudi odvrćaju od nevaljalih djela i nešto zbog čega prijestupniku bude oprostjen prijestup.

Očito je to da se pomoću izvršavanja kazni ljudi odvrćaju od kršenja vjerskih zabrana i izostavljanja vjerskih naredbi ljudi vide izvršavanje kazne i sustežu se od zla. Uzvišeni Allah kaže:

وَلْيَشْهَدْ عَذَابُهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ.

... i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (En-Nur, 2) Prisustvo skupine vjernika kažnjavanju bludnikā ima za rezultat da njih dvoje izvuku veću pouku i ne počine isto djelo opet, kao što ima za rezultat i to da se drugi ljudi od bluda sustežu.

Kazne su nešto zbog čega prijestupniku bude oprostjen prijestup, i ne postoji potreba za drugim djelom u vidu otkupa. Do tog zaključka dolazimo na temelju predanja u kojem stoji da je Ubada b. Samit, radijallahu anhu, ispričao: “Sjedili smo s Poslanikom, alejhisselam, i on reče: ‘Dajte mi prisegu da Allahu nikog i ništa nećete smatrati ravnim, i da nećete činiti blud, i da nećete krasti, i da nećete nikog bespravno ubiti! Allah će nagraditi onog ko tu prisegu vjerno ispuni, a onaj ko počini neki od tih grijeha i Allah sakrije Allah će njegov slučaj riješiti: ako bude njegovu sramotu pa, htio, oprostit će mu; ako bude htio, kaznit će ga.’”⁶²⁷

⁶²⁴ dr. Isa es-Sa’di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 157.

⁶²⁵ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 4/1991.

⁶²⁶ Ahmed b. Tejmijja el-Harrani, *Medžmmul-fetava*, 24/375.

⁶²⁷ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 3/1333.

Iz ovog hadisa izvodi se zaključak da izvršenje kazne samo po sebi briše grijeh za prijestup, bez obzira radilo se o kaznama koje su šerijatom precizirane ili se, pak, radilo o onima koje nisu precizirane.⁶²⁸

ALLAHOV OPROST

Autentični šerijatski tekstovi, koje je prenio toliki broj ljudi da je nemoguće da se dogodila omaška, kategorički upućuju na to da je Allah milostiv i da prašta grijehе onima koji su zaslužili kaznu. Uzvišeni Allah kaže:

وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ.

Gospodar tvoj ljudima prašta i uprkos zulumu njihovu. (Er-Ra'd, 6)
Uzvišeni Allah kaže:

هُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَن عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ.

On prima pokajanje od robova Svojih i prašta hrđave postupke. (Eš-Šura, 25) Uzvišeni Allah kaže: ... i preko čega će i preći. (El-Ma-ida, 15) Uzvišeni Allah kaže: *Allah je onaj koji grijehе poništava i koji ih prašta.* (El-Hadždž, 60) Uzvišeni Allah kaže: *Allah, zaista, briše grijehе i prašta.* (En-Nisa, 43)

Ovi ajeti, kao i oni koji su u njihovom značenju, kategorički pokazuju da neće biti izvršena kazna nad onim kome Svevišnji Allah oprosti grijehе.⁶²⁹ A nevjernicima neće biti oprosteno i oni će biti kažnjeni. Ovu konstataciju dokazuju Kur'ani-kerim i hadis. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ.

Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim! (En-Nisa, 48) Uzvišeni Allah kaže:

مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَهُ النَّارُ.

Ko drugog Allahu smatra ravnim, Allah će mu ulazak u Džennet zabraniti i boravište njegovo će Džehennem biti. (El-Ma-ida, 72)

⁶²⁸ Ibn Redžeb el-Hanbeli, *Džamiul-ulumi vel-hikem*, str. 161.

⁶²⁹ dr. Isa es-Sa'di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 175.

U tom je smislu i hadis u kojem se kaže: “Vatra će biti boravište onog ko umre a za života se molio drugom bogu mimo Allaha.”⁶³⁰

Valja znati da su muslimani jednoglasni u mišljenju da Allah neće oprostiti grijehе onom ko umre kao nevjernik.⁶³¹

Allahov oprost prepreka je da budu kažnjeni samo veliki grešnici muslimani. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ
إِثْمًا عَظِيمًا.

Allah neće oprostiti da Mu se neko drugi smatra ravnim, a oprostit će manje grijehе od toga kome On hoće. (En-Nisa, 48) Ovaj uzvišeni kur’anski ajet jasan je pokazatelj da će svaki veliki grešnik musliman biti prepušten Allahovoj volji: htjedne li, Allah će mu oprostiti; htjedne li, kaznit će ga. Uvjet je da se ne radi o širku.⁶³²

Ibn Omer, radijallahu anhumā, rekao je: “Čuo sam Poslanika, alejhisselam, gdje govori: ‘Vjernik će se na Sudnjem danu približiti Uzvišenom Gospodaru, te će On sakriti njegova djela. Allah će ga pitati u vezi s grijesima: ‘Sjećaš li se tog i tog grijehа?’ ‘Sjećam se, Gospodaru’, vjernik će odgovoriti. Na koncu će Gospodar reći: ‘Sakrio sam tvoje grijehе na dunjaluku, a danas ti ih opraštam!’”⁶³³

Enes, radijallahu anhu, kazuje da je čuo Poslanika alejhisselam, kako kaže: “Svevišnji Allah rekao je: ‘Sine Ademov, dok god Me budeš molio i od Mene se nadao, Ja ću ti praštati šta god budeš radio, i na to se neću obazirati! Sine Ademov, kad bi tvoji grijesi dosegli do neba, pa Me ti zamolio za oprost, oprostio bih ti! Sine Ademov, kad bi mi pristupio s greškama velikim poput Zemlje, zatim Me sreo ne smatrajući drugog ravnim Meni, Ja bih ti pristupio s isto toliko oprosta!’”⁶³⁴

⁶³⁰ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 4/1636.

⁶³¹ Muhammed eš-Ševkani, *Fethul-Kadir*, 1/475; dr. Isa es-Sa’di, *Mevaniu infazil-veid*, str. 176.

⁶³² Muhammed b. Džerir et-Taberi, *Džamiul-bejam*, 5/126.

⁶³³ Muslim.

⁶³⁴ Tirmizi, 5/548.

ČETVRTO POGLAVLJE

DŽENNET

PRVO – PUT DO DŽENNETA

Put prema Džennetu započni sviješću o tome zbog čega te Uzvišeni Allah stvorio. Imaj na umu riječi Uzvišenog Allaha:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ. مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُونَ.

Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju. Ja ne tražim od njih opskrbu niti želim da Me hrane. (Ez-Zarijat, 56–57) Ovi kur’anski ajeti nose sljedeće značenje: Uzvišeni Allah stvorio je ljude i džine da samo Njega, Koji nema saučesnika, obožavaju – savršenom će nagradom nagraditi onog ko bude poslušan, a teškom će kaznom kazniti onog ko Mu neposluh iskaže. K tome, Uzvišeni Allah nema nikakve potrebe za stvorenjima, već su oni uvijek i u svakoj situaciji u potrebi za Njime, Koji ih je stvorio i Koji im nafaku daje. U hadisi-kudsiju kaže se: “Čovječe, posveti se činjenju ibadeta, pa ću dati da budeš zadovoljan i udovoljit ću tvojim materijalnim potrebama! Ne postupiš li tako, dat ću da budeš zaokupljen i neću udovoljiti tvojim materijalnim potrebama.”⁶³⁵

⁶³⁵ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisis-sahiha*, 1359; Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*.

Robovanje Uzvišenom Allahu, dakle, svrha je čovjekovog postojanja na ovom svijetu, i ta svrha iziskuje da sva čovjekova djela, čak i njegov život, budu posvećeni Gospodaru, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ.

Reci: "Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, Koji nema saučesnika – to mi je naređeno i ja sam prvi musliman." (El-En'am, 162–163)

Od čovjeka se traži da Allahu robuje na savršen način, a to znači da ne nastupa, ni riječima ni djelima, sve dok ne zna jesu li iste te riječi, odnosno ista ta djela Allah i Poslanik Njegov dozvolili ili zabranili. Uzvišeni Allah kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَيْنَ يَدَيْ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَأَنْتُمْ ءَالِلَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.

O vjernici, ne odlučujte se ni za što dok za to ne upitate Allaha i Poslanika Njegova, i bojte se Allaha! Allah, zaista, sve čuje i sve zna. (El-Hudžurat, 1) Robovanje Gospodaru svjetova obuhvata i potpuno, beskompromisno činjenje onog što je donio Poslanik, alejhisselam, bez obzira na to radilo se riječima ili djelima, i to radi Allaha, Gospodara svjetova.⁶³⁶

Pomoću beskompromisnog slijeđenja Poslanika, alejhisselam, postiže se potpuno robovanje Allahu, Gospodaru svjetova, a time se uopće ne narušavaju ljudske potrebe na ovom svijetu.⁶³⁷

Za ulazak u Džennet potrebna su djela, jer su djela sastavni dio vjerovanja. Uzvišeni je Allah u nekoliko kur'anskih ajeta rekao da su djela uzrok čovjekovog ulaska u Džennet.

Uzvišeni Allah kaže:

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

⁶³⁶ dr. Abdulhamid Hindavi, *Mevsuatud-darli-ahira*, str. 494.

⁶³⁷ Ibid. str. 494.

Eto, to je Džennet, koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili. (Ez-Zuhruf, 72) Uzvišeni Allah kaže:

وَنُودُوا أَن تِلْكَمُ الْجَنَّةُ أَوْرِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

... i njima će se doviknuti: "Taj ste Džennet u nasljedstvo dobili za ono što ste činili!" (El-A'raf, 43)

Često se u Kur'ani-kerimu naglašava to da će stanovnici Dženneta biti oni koji su na dunjaluku bili vjernici što činjahu dobra djela. Vjervanje je ono što se nalazi u srcu, a djela su ono što se pokazuje na čovjekovoj vanjštini. Dakle, to je kompaktna cjelina sastavljena od vjerskih uvjerenja i propisa, islama i imana, djela srca i djela udova ne može se jednim od toga zadovoljiti. Onaj ko kaže da vjeruje, a ne čini dobra djela, ta je njegova tvrdnja lažna: da je istinski vjernik, tragovi vjerovanja očitovali bi se kroz činjenje dobrih djela. S druge strane, onaj ko čini dobra djela, a ne vjeruje, ista ta dobra djela neće mu biti od koristi na Ahiretu: iman je uvjet ispravnosti i primljenosti dobrog djela. To dokazuje predanje u kojem stoji da je Aiša, radijallahu anha, kazivala: "Jednom sam prilikom upitala: 'Allahov Poslanice, Ibn Džud'an je u preislamskom periodu održavao rodbinske veze i hranio bijednike, pa hoće li od toga imati koristi?' 'Od toga neće imati koristi jer on nijednom za života nije rekao: 'Gospodaru, oprosti mi grijeha na Dan polaganja računa!'"⁶³⁸ Tu je i predanje u kojem Enes b. Malik, radijallahu anhu, kazuje da je Poslanik alejhis-selam, rekao: "Allah vjerniku neće učiniti nažao u pogledu dobrog djela: za njega će vjernik biti nagrađen i na dunjaluku i na Ahiretu. A što se nevjernika tiče, njemu Allah za djela koja je iskreno učinio, na ovom svijetu daje nafaku, kad dođe na Ahiret, neće imati nijedno dobro djelo za koje bi mogao biti nagrađen."⁶³⁹

⁶³⁸ Muslim, 214.

⁶³⁹ Muslim, 2808.

Eto, u Džennet se ne može ući bez vjerovanja i dobrih djela. Onaj ko ta dva uvjeta ispuni zaslužuje da ga Allah iz Svoje milosti uvede u Džennet.⁶⁴⁰ Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

A oni koji budu vjerovali i dobra djela činili – oni će stanovnici Dženneta biti i u njemu će vječno boraviti. (El-Bekara, 82) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ. أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

Oni koji govore: “Naš Gospodar je Allah!” i ustraju na Pravom putu, neka se ničeg ne boje i ni za čim neka ne tuguju! Oni će stanovnici Dženneta biti i u njemu će vječno boraviti, i to će im biti nagrada za ono što su radili. (El-Ahkaf, 13–14)

Znalac svih tajni detaljno je govorio o dobrim djelima koja vode u Džennet, a ovdje ćemo navesti samo neka od njih.

1. Pokajanje

Uzvišeni Allah kaže:

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهْوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غِيًّا.

A njih smijeniše zli potomci, koji namaz napustiše i za požudama pođoše – oni će se u Gajju obresti – ali oni koji su se pokajali, i vjerovali, i dobro činili njima se neće nikakva nepravda učiniti, oni će u Džennet ući. (Merjem, 59)

2. Čišćenje duše od grijeha

Uzvišeni Allah kaže:

جَنَّاتٍ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى.

Edenski vrtovi, kroz koje rijeke teku, u njima će oni vječno ostati – i to će biti nagrada za one koji se budu od grijeha očistili. (Ta-Ha, 76)

⁶⁴⁰ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiruvfil-kur'anil-azimi ves-sun-netil-mutah-hera*, str. 537.

3. Bogobožnost

Uzvišeni Allah kaže:

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا.

Dat ćemo da takav Džennet naslijedi onaj od robova Naših koji bude bogobožazan. (Merjem, 63)

4. Strpljivost u neimaštini i bolesti

Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَاءُ وَزُلْزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصُرَ اللَّهُ أَإِنَّا نَصُرُ اللَّهَ قَرِيبٌ.

Zar vi mislite da ćete ući u Džennet a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale neimaštine i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi poslanik i oni koji su s njime vjerovali uzviknuli: ‘Kad će već jednom Allahova pomoć!?’ ‘Eto, Allahova pomoć je zaista blizu!’ (El-Bekara, 214)

5. Vođenje borbe na Allahovom putu

Uzvišeni Allah kaže:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ.

Zar mislite da ćete ući u Džennet a da Allah ne ukaže na one od vas koji se bore i na one koji su izdržljivi? (Ali Imran, 142) Uzvišeni Allah kaže:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ. تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. يَعْفِرَ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلِكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسْكِنٍ طَيِّبَةٍ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

O vjernici, hoćete li da vam ukažem na trgovinu, ona će vas spasiti patnje nesnosne: u Allaha i Poslanika Njegovog vjerujte i imecima svojim i životima svojim na Allahovom putu se borite – to vam je, da znate, bolje – On će vam grijeha vaše oprostiti i u džennetske bašče vas, kroz

koje rijeke teku, uvesti, i u divne dvorove u edenskim vrtovima; to će biti uspjeh veliki. (Es-Saff, 10–12)

6. Pogibija na Allahovom putu

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ. سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ. وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ.

On neće poništiti djela onih koji na Allahovom putu poginu, i On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati, i u Džennet ih uvesti, o kome ih je već upoznao (Muhammed, 4–6)

7. Sustezanje od činjenja velikih grijeha

Uzvišeni Allah kaže:

إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُدْخَلًا كَرِيمًا.

Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvest ćemo vas u divno mjesto. (En-Nisa, 31)

8. Obavljanje namaza i udjeljivanje na Allahovom putu

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِعَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةِ أُولَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ. جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ ءَابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ. سَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعَمَ عُقْبَى الدَّارِ.

... i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svog, i koji molitvu obavljaju, i koji od onog što im Mi dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvraćaju – njih čeka najljepše prebivalište, edenski vrtovi u koje će oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti i meleki će im ulaziti na svaka vrata: “Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!” (Er-Ra’d, 22–24)

9. Oslanjanje na Uzvišenog Allaha

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعَمَ أَجْرًا الْعَمِلِينَ. الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ.

One koji budu vjerovali i dobra djela činili smjestit ćemo u džennetske odaje, ispred kojih rijeke teku, u njima će vječno boraviti. Kako će divna biti nagrada onima koji su se trudili, onima koji su trpjeli i u Gospodara svoga se uzdali! (El-Ankebut, 58–59)

10. Obavljanje noćnog namaza

Uzvišeni Allah kaže:

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ. فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

Bokovi se njihovi postelja lišavaju i oni se Gospodaru svom iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju. (Es-Sedžda, 16–17) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ. ءَأَخِذِينَ مَا ءَاتَاهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ. كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ. وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ. وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ.

Oni koji su se Allaha bojali u džennetskim baščama će, među izvorima, boraviti, primat će ono što im Gospodar njihov bude darovao, jer oni su prije toga dobra djela činili: noću su malo spavali i u praskozorje oprost od grijeha molili, a u imecima njihovim bio je udio i za onoga koji ne prosi. (Ez-Zarijat, 15–19)

11. Strah od Gospodara svjetova

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَىٰ النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ. فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ.

A onom koji je pred dostojanstvom Gospodara svog strepio i dušu od prohtjeva uzdržao Džennet će boravište biti sigurno. (En-Naziat, 40–41)

Navest ćemo ovdje ajete u kojima su objedinjena brojna dobra djelima koja vode u Džennet.⁶⁴¹

Uzvišeni Allah kaže:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ. الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ. إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ. فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ. أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ. الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

Ono što žele vjernici će postići, oni koji namaz svoj ponizno obavljaju, i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju, i koji milostinju udjeljuju, i koji stidna mjesta svoja čuvaju osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu – oni, doista, prijekor ne zaslužuju, a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju – i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu, i koji namaze svoje na vrijeme obavljaju oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti. (El-Mu'minun, 1–11)

Uzvišeni Allah kaže:

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا. وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا. وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا. إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا. وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا. وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا. يُضَلَعُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخَلدُ فِيهِ مَهَانًا. إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا. وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا. وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا. وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يُخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا. وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا فُرَّةً أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا. أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا. خَالِدِينَ فِيهَا حَسَنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا.

⁶⁴¹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sun-netil-mutah-hera*, str. 537–540.

A robovi Milostivoga su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kad ih bestidnici oslove, odgovaraju: "Mir vama!" i oni koji provode noći pred Gospodarom svojim na tlo padajući i stojeći i oni koji govore: "Gospodaru naš, poštedi nas patnje u Džehennemu, jer je patnja u njemu, doista, stalna, on je ružno prebivalište i boravište!" i oni koji, kad udjeljuju, ne rasipaju i ne škrtare, već se u tome drže sredine i oni koji se mimo Allaha drugom bogu ne klanjaju i koji, one koje je Allah zabranio, ne ubijaju, osim kad pravda to zahtijeva, i koji ne bludniče; a ko to radi, iskusit će kaznu, patnja će mu na Onom svijetu udvostručena biti i vječno će u njoj ponižen ostati. Ali onima koji se pokaju i uzvjeruju dobra djela čine, Allah će njihova hrdava djela u dobra promijeniti, a Allah prašta i samilostan je. A onaj ko se bude pokajao i dobra djela činio, on se, uistinu, Allahu iskreno vratio. I oni koji ne svjedoče lažno i koji, prolazeći što ih se ne tiče, prolaze dostojanstveno; i oni pored onog koji, kad budu opomenuti dokazima Gospodara svog, ni gluhi ni slijepi ne ostanu; i oni koji govore: "Gospodaru naš, podari nam u ženama našim i djeci našoj radost i učini da se čestiti na nas ugledaju!" – oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani, u njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište! (El-Furkan, 63–76)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقْتُلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعَدَّا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْفُرْقَانِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بَبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ ۚ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. الَّذِينَ يَبْئِثُونَ الْوَعْدَ وَالْحَفِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ.

Allah je od vjernika kupio živote njihove i imetke njihove u zamjenu za Džennet koji će im dati – oni će se na Allahovom putu boriti, pa ubijati i ginuti. On im je to zbilja obećao u Tevratu, i Indžilu, i Kur'anu – a ko od Allaha dosljednije ispunjava obećanje svoje? Zato se radujte pogodbi svojoj koju ste s Njime ugovorili – i to je veliki uspjeh. Oni se kaju, i Njemu klanjaju, i Njega hvale, i poste, i molitvu obavljaju, i traže da se čine dobra

djela, a od nevaljalih odvrćaju i Allahovih propisa se pridržavaju. – A vjernike obraduj! (Et-Tevba, 111–112)

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَرْسَلْنَا الْجَنَّةَ لِّلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ. هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ. مَّنْ خَشِيَ الرَّحْمَنَ
بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ. ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ.

A Džennet će biti primaknut čestitima, neće biti ni od jednog daleko: “Ovo je ono što vam je obećano, svakom onom koji se kajao i čuvalo, koji se Milostivoga bojao, iako Ga nije vidio, i koji je srce odano donio. Uđite u njega, u miru, ovo je Dan vječni!” U njemu će imati što god zažele – a od Nas i više. (Kaf, 31–35)

Uzvišeni Allah kaže:

إِلَّا الْمُصَلِّينَ. الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ. وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ لِلسَّائِلِ
وَالْمَحْرُومِ. وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بَيِّمَاتِ الدِّينِ. وَالَّذِينَ هُمْ مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُّشْفِقُونَ. إِنَّ عَذَابَ
رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ. وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَٰفِظُونَ. إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ. فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِنَتِهِمْ
وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَتِهِمْ قَائِمُونَ. وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَٰفِظُونَ. أُولَٰئِكَ
فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ.

... osim vjernika koji namaze svoje budu na vrijeme obavljali, i oni u čijim imecima bude određen dio za onog koji prosi i za onog koji ne prosi, i oni koji u Onaj svijet budu vjerovali, i oni koji od kazne Gospodara: budu strahovali – a od kazne Gospodara svog niko nije siguran – i oni koji stidna mjesta svoja budu čuvali i živjeli jedino sa ženama svojim ili s onima koje su u vlasništvu njihovu – oni doista prijekor ne zaslužuju – a oni koji traže izvan toga, oni u grijeh upadaju, i oni koji povjerene im amanete budu čuvali i obaveze svoje ispunjavali, i oni koji iza svojih svjedočenja čvrsto stoje, i oni koji namaze svoje budu revnosno obavljali – oni će u džennetskim baščama biti počašćeni. (El-Me'aridž, 22–35)

Uzvišeni Allah kaže:

وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِّلْمُتَّقِينَ. الَّذِينَ
يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ وَالْكُتُمِينَ الْعَظِيمِ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ.
وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرِ الذُّنُوبَ

إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ. أُولَٰئِكَ جَزَاءُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ.

... i nastojte zaslužiti oprost Gospodara svog i Džennet prostran kao nebesa i Zemlja, pripremljen za one koji se Allaha boje, za one koji, i kad su u obilju i kad su u oskudici, udjeljuju, koji srdžbu savlađuju i ljudima praštaju – a Allah voli one koji dobra djela čine – i za one koji se, kad grijeh počine ili kad se prema sebi ogriješe, Allaha sjete i oprost za grijehe svoje zamole – a ko će oprostiti grijehe ako ne Allah? – i koji svjesno u grijehu ne ustraju. Njih čeka nagrada – oprost od Gospodara njihova i džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno ostati, a divne li nagrade za one koji budu tako postupili! (Ali Imran, 133–136)

Općenito uzevši, svaki oblik poslušnosti Allahu i Njegovom Poslaniku dobro je djelo, koje je uzrok ulaska u Džennet, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

وَمَن يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَن يَتَوَلَّ يَْعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا.

Onog koji se pokorava Allahu i Poslaniku Njegovu, On će u džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, uvesti, a onog ko leđa okrene patnjom nesnosnom će kazniti. (El-Feth, 17)

U mnogim se kur'anskim ajetima naglašava da je svaki oblik poslušnosti Allahu i Njegovom Poslaniku dobro djelo, koje je uzrok ulaska u Džennet, a dobro djelo počiva na trima osnovama: vjerovanju, bogobožnosti i iskrenosti prema Uzvišenom Allahu, kojoj se pridodaje slijedenje Poslanikovog primjera. Radosne vijesti pripadaju isključivo onima koji ova tri temelja ispune. Na tim temeljima i počivaju sve radovijesti u Kur'ani-kerimu i hadisu. Prema tome, oni se svode na dvije osnove: iskrenost u činjenju dobrih djela i činjenje dobročinstva stvorenjima. Suprotnost tim dvjema osnovama jeste činjenje djela radi pokazivanja pred svijetom i sustezanje od činjenja dobročinstva stvorenjima. Opet, iskrenost u činjenju dobrih djela i činjenje dobročinstva stvorenjima počiva na jednoj osnovi podudarnosti sa svim onim što Uzvišeni Gospodar voli. A to se ne može postići osim dosljednim slijedenjem Allahovog Poslanika,

alejhisselam, nutrinom i vanjštinom. Što se tiče djela koja sačinjavaju ovaj temelj, njih je sedamdeset i nekoliko ogranaka, od kojih je najvažniji svjedočenje da nema boga osim Allaha, a najmanji je ukloniti prepreku s puta – između toga smješteni su svi drugi ogranci koji počivaju na prihvatanju svega onog što je Resulullah, alejhisselam, donio i poslušnosti njemu u svemu što je preporučio ili naredio.⁶⁴² Kad su posrijedi djela koja vode u Džennet, njih je u Poslanikovim hadisima spomenuto toliko da ih je gotovo nemoguće pobrojati.⁶⁴³

DRUGO: DA LI JE DŽENNET NAGRADA ZA DJELA

Djela su nesumnjiv uzrok ulaska u Džennet, ali je Džennet veličanstveniji od naših djela i pomoću njih nismo kadri zaslužiti ga. Uzvišeni Allah uvest će vjernike u Džennet iz Svoje milosti, dat će da to bude njihov udio na Ahiretu, premda podbacuju u činjenju djela koja u Džennet vode. Zar je moguće da vjernici djelima zasluže Džennet, a Uzvišeni Allah je taj koji ih je uputio i potaknuo na činjenje istih tih djela, Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ.

... i oni će govoriti: “Hvaljen neka je Allah, Koji nas je na Pravi put uputio, mi ne bismo na Pravom putu bili da nas Allah nije uputio.” (El-A’raf, 43) Nadalje, Svemogućí Allah počasti vjernike i za postupanje sukladno uputi, koju im je upravo On dao, nagradi ih nezamislivo golemom nagradom – Džennetom, pa kako svojim djelima, za koja hvala pripada Allahu na početku i kraju svega, mogu zaslužiti Džennet!⁶⁴⁴

U predanju se kaže da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Nije-dan čovjek ne može svojim djelima zaslužiti Džennet!” Ashabi na

⁶⁴² Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efnah*, str. 444.

⁶⁴³ Ma’mer b. Abdulvehhab el-Asbehani, *Mudžibatul-dženna*; Abdullah el-Idrisi, *Temamul-minneti bi bijenil-hisalil-mudžibeti lil-dženna*.

⁶⁴⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiruwfil-kur’anil-azimi ves-sun-netil-mutah-hera*, str. 542.

to rekoše: “Čak ni ti, Allahov Poslaniče?!” “Čak ni ja! I neću ući u Džennet ako me Allah ne uzme u okrilje Svoje milosti i dobrote.”⁶⁴⁵

Aiša, radijallahu anha, kaže: “Vjerovjesnik, alejhisselam, rekao je: ‘Nastojte postupati ispravno, trudite se onoliko koliko možete i radujte se, znajući da nikog djela neće uvesti u Džennet!’ Ashabi na to rekoše: ‘Čak ni tebe, Allahov Poslaniče?!’ ‘Čak ni mene! I neću ući u Džennet ako me Allah ne uzme u okrilje Svoje milosti. A znajte da je Allahu najdraže ono djelo u kojem čovjek ustraje, makar i neznatno bilo.’”⁶⁴⁶

Džabir, radijallahu anhu, kazuje: “Čuo sam Poslanika, alejhisselam, gdje kaže: ‘Nijedan čovjek, čak ni ja, ne može svojim djelima zaslužiti Džennet i spasiti se Vatre, osim Allahovom milošću.’”⁶⁴⁷

Predanje u kojem se kaže da niko svojim djelima ne može zaslužiti Džennet dostiglo je stepen mutevatir-hadisa, to jest hadisa koji iz svake generacije prenosi toliki broj prenosilaca da je praktično nemoguće da se dogovore i to slažu.⁶⁴⁸

Uzvišeni Allah kaže: *Taj ste Džennet u nasljedstvo dobili za ono što ste činili!* (El-A'raf, 43) Uzvišeni Allah kaže:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُمْ مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju. (Es-Sedžda, 17) Sa navedenim hadisom nema oprečnosti: ovi ajeti ukazuju na to da su djela uzrok ulaska u Džennet, a navedeni hadis pokazuje da se djelima Džennet ne može zaslužiti, te bez Allahove milosti niko ne može postići taj golemi dar.⁶⁴⁹

⁶⁴⁵ Buhari, 5349.

⁶⁴⁶ Buhari, 2818.

⁶⁴⁷ Muslim, 2117.

⁶⁴⁸ Muhammed el-Kettani, *Nazmul-mutenasiri minel-hadisili-mutevatir*, str. 201.

⁶⁴⁹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiruwfil-kur'anil-azimi ves-sun-netil-mutah-hera*, str. 542.

TREĆE: KO ĆE PRVI, A KO POSljednji UĆI U DŽENNET

Uzvišeni Allah kaže:

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ. أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ. فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ.

I oni prvi – uvijek prvi! Oni će Allahu bliski biti u džennetskim baščama naslada. (El-Vakia, 10–12) Sintagma *oni prvi* odnosi se na vjernike koji su prvi u činjenju dobrih djela. Oni koji na dunjaluku budu prvi kad je riječ o činjenju dobra, oni će na Ahiretu biti prvi koji će poći ka Džennetu.

Nakon ove kategorije slijedi kategorija sretnih čestitih vjernika kojima će knjiga biti data u desnu ruku – imat će niži stepen u Džennetu od Allahu bliskih robova.⁶⁵⁰

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ. فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ. وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ. وَظِلِّ مَمْدُودٍ. وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ. وَفَلَاحَةٍ كَثِيرَةٍ. لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ. وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ. إِنَّا أَنشَأْنَهُمْ إِنشَاءً. فَجَعَلْنَاهُمْ أَبْكَارًا. عُرْبًا أَتْرَابًا. لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ. ثُلَّةٌ مِنَ الْأُولَى. وَثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ.

A oni sretni – ko su sretni!? Bit će među lotosovim drvećem bez bodlji, i među bananama plodovima nanizanim, i u hladovini prostranoj, pored vode tekuće, i usred voća svakovrsnog koje će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti, i na posteljama uzdignutim. Stvaranjem novim, Mi ćemo hurije stvoriti i djevicama ih učiniti milim muževima njihovim, i godina istih za one sretni; bit će ih od mnogo naroda drevnih, a mnogo i od kasnijih. (El-Vakia, 27–40) Bez imalo sumnje, naš Poslanik, alejhisselam, bit će prvi među Allahu bliskim robovima, i bit će prvi kome će biti raskriljene džennetske kapije te će stupiti u Džennet. Nakon njega u Džennet će ući njegov ummet, jer je naš ummet prvi ummet koji će ući u Džennet.⁶⁵¹ O tome se govori u brojnim hadisima, a samo neke ćemo ovdje navesti.

⁶⁵⁰ Ahzemi Džezuli, *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, 2/627.

⁶⁵¹ *Ibid.* 2/627.

Enes b. Malik, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ja sam vjerovjesnik koji će na Sudnjem danu imati najviše sljedbenika i ja ću biti prvi koji će tražiti da se otvore džennetske kapije.”⁶⁵²

“Na Sudnjem danu, doći ću do džennetskih vrata i tražiti da se otvore. Čuvar Dženneta upitat će: ‘Ko si ti?’ ‘Ja sam Muhammed’, odgovorit ću, na šta će on reći: ‘Naređeno mi je da vrata ne otvaram nikom osim tebi.’”⁶⁵³

“Mi smo posljednji, ali ipak prvi ummet na Sudnjem danu. Mi smo ummet koji će prvi ući u Džennet.”⁶⁵⁴

A što se tiče posljednjeg čovjeka koji će stupiti u Džennet, o njemu je Poslanik, alejhisselam, govorio. Abdullah, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ja, zaista, znam ko će posljednji izaći iz Vatre i ući u Džennet. To je onaj čovjek koji će iz Vatre izaći puzeći, pa će mu Allah reći: ‘Uđi u Džennet.’ On će tada doći do Dženneta, ali će mu se učiniti da je pun, te će se vratiti i reći: ‘Gospodaru, zatekao sam ga puna!’ Allah će mu ponovo reći: ‘Uđi u Džennet.’ On će opet doći do njega, ali će mu se učiniti da je pun, te će se vratiti i reći: ‘Gospodaru, zatekao sam ga puna!’ Gospodar će mu ponovo reći: ‘Uđi u Džennet! Tebi u Džennetu zaista pripada koliko dunjaluk i deset puta više!’ ‘Ti se’, reći će taj čovjek Allahu, ‘sa mnom šališ i ismijavaš me, a Vladar si!’” Vidio sam Poslanika, alejhisselam, kako se smije da su mu se vidjeli umnjaci. Govorilo se da je to Džennetlija na najnižem stupnju.⁶⁵⁵

ČETVRTO: KO ĆE U DŽENNET UĆI BEZ POLAGANJA

Prva skupina ovog ummeta koja će ući u Džennet predstavlja elitu kad je riječ o vjerovanju, bogobožnosti, činjenju dobrih djela i

⁶⁵² Muslim, 331.

⁶⁵³ Muslim, 333.

⁶⁵⁴ Muslim; En-Nevevi, *El-Minhadž*, 2/585.

⁶⁵⁵ Buhari, 6751.

ustrajnosti u slijedenju istine. U Džennet će ući svi zajedno, u jednom redu, a lica će biti sjajna poput Mjeseca.⁶⁵⁶ Evo šta je o toj skupini rekao Poslanik, alejhisselam: “Prva skupina koja će ući u Džennet svijetlit će poput Mjeseca u noći uštapa, a oni koji će uslijediti odmah iza njih, svijetlit će poput najsjajnije blistave zvijezde na nebesima. Oni neće obavljati ni malu ni veliku nuždu, niti će pljuvati, niti će im iz nosa ikakva tekućina curiti. Češljevi će im biti od zlata, a njihov znoj mirisat će poput miska. U kadionicama će im tinjati najmirisnije drvo. Svaki od njih imat će dvije žene hurije u kojih će se, zbog ljepote, vidjeti srž cjevanice. Među njima neće biti razilaženja niti mržnje, bit će jedinstveni kao srce jednog čovjeka. Allaha će slaviti ujutro i navečer.”⁶⁵⁷

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: “Data mi je počast da iz mog ummeta u Džennet uđe sedamdeset hiljada ljudi bez polaganja računa – njihova lica sijat će poput Mjeseca u noći uštapa, a srca će im biti kao srce jednog čovjeka. Tražio sam od Uzvišenog Gospodara da taj broj poveća, i On ga je povećao: uz svakog od njih bit će još sedamdeset hiljada.”⁶⁵⁸

Poslanik, alejhisselam, opisao je u jednom hadisu prvih sedamdeset hiljada. Abdullah b. Abbas, radijallahu anhumu, pripovijedao je da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Pokazani su mi narodi i među njima sam vidio kako neki poslanici prolaze sa skupinom svojih sljedbenika, sa nekima je manja skupina, neki je sa skupinom od deset ljudi, neki sa pet, a vidio sam i poslanika s kojim nije bilo nikoga. Tada mi je pokazano veliko crnilo i rekoše mi: ‘Ono je tvoj ummet. Iz njega će u Džennet ući sedamdeset hiljada ljudi bez prethodnog polaganja računa. Upitao sam zbog čega neće polagati račun na Sudnjem danu i bi mi odgovoreno: ‘Zato što se nisu liječili kauterizacijom, niti su tražili da im se uči rukja niti su imali zle slutnje i na Gospodara su se oslanjali.’” Ukkaša b. Mihsan, radijallahu anhu, skoči i reče:

⁶⁵⁶ Omer el-Eškari, *El-Džennetu ven-nar*, str. 123.

⁶⁵⁷ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 6/318.

⁶⁵⁸ Nasiruddin el-Albani, *Sahihul-džamiis-sagir*, 1068.

“Poslaniče, zamoli Allaha da ja budem jedan od njih!” “Allahu, daj da Ukkaša bude jedan od njih!”, Poslanik, alejhisselam, zamoli. Na to skoči drugi čovjek i reče: “Poslaniče, zamoli Allaha da i ja budem jedan od njih!” Njemu, međutim, Poslanik, alejhisselam, reče: “U tome te je pretekao Ukkaša.”⁶⁵⁹

PETO: IMENA KUĆE POČASTI

I Kuća počasti, koju je Uzvišeni Allah pripremio bogobojažnim vjernicima, ima mnogo imena, a samo neka ćemo na vesti.

Prvo i najpoznatije ime je Džennet. Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ.

Nisu jednaki stanovnici Džehennema i stanovnici Dženneta – stanovnici Dženneta će ono što žele postići. (El-Hašr, 20)

Drugo je ime Vječni džennet – Džennetul-huld. Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ أَدْرَاكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا.

Reci: “Je li bolje to ili Vječni džennet, koji je obećan onima koji se budu Allaha bojali? On će im nagrada i prebivalište biti!” (El-Furkan, 15) Džennetul-huld znači: Vječni džennet, a tako je nazvan zato što će njegovi stanovnici u njemu vječno i zauvijek boraviti.

Treće ime je Džennet naslada – Džennetun-neim. Uzvišeni Allah kaže:

وَأَجْعَلَنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ التَّعِيمِ.

I učini me jednim od onih kojima ćeš Džennet naslada darovati! (Eš-Šuara, 85) Džennet je ovim imenom nazvan jer se u njemu nalaze vječni užici i zanosne naslade.

Četvrto ime jeste Džennetsko prebivalište – Džennetul-me’va. Uzvišeni Allah kaže:

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى.

⁶⁵⁹ Buhari, 6541.

... kod kojeg je Džennetsko prebivalište. (En-Nedžm, 15) Džennet je nazvan ovim imenom jer će u njemu biti prebivalište pravovjernih.

Peto je ime Edenske bašče – Džennetu-adn. Uzvišeni Allah kaže:

جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَّفْتَحَاتٍ لَّهُمْ الْأَبْوَابُ.

Edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene... (Sad, 50) Edenski vrtovi zapravo je stepen u Džennetu.

Šesto ime je Kuća mira – Darus-selam. Uzvišeni Allah kaže: *Njih čeka Kuća mira u Gospodara njihova; On će biti zaštitnik njihov zbog onoga što su činili.* (El-En'am, 127) Uzvišeni Allah kaže: *Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na Pravi put onom kome On hoće.* (Junus, 25) Džennet je nazvan ovim imenom zbog toga što u njemu nema nedostataka ni iskušenja niti bilo šta što bi pokvarilo raspoloženje. Nazvan je tim imenom i zato što je Es-Selam jedno od Allahovih imena. Uzvišeni Allah kaže: *On je Allah – nema drugog boga osim Njega, Vladar, Sveti, Onaj koji je bez nedostataka (Es-Selam), Onaj koji svakog osigurava, Onaj koji nad svim bdi, Silni, Uzvišeni, Gordi. Hvaljen neka je Allah, On je vrlo visoko iznad onih koje smatraju Njemu ravnim!* (El-Hašr, 23) Isto tako, Džennet je nazvan imenom Darus-selam jer će selam u njemu biti pozdrav. Uzvišeni Allah kaže: *U njima će se riječju selam pozdravljati.* (Ibrahim, 23) Uzvišeni Allah kaže: *A na Dan kad oni pred Njega stanu, On će ih pozdravljati sa: "Mir vama!" i On im je pripremio nagradu plemenitu.* (El-Ahzab, 44) Tim je imenom nazvan i zato što će čuvari Dženneta sa selamom dočekivati Džennetlije. Uzvišeni Allah kaže: *I kad do njega dođu – a kapije njegove već širom otvorene čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u njega, u njemu ćete vječno boraviti!"* (Ez-Zumer, 73) Uzvišeni Allah kaže: *... i meleki će im ulaziti na svaka vrata: "Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!"* (Er-Ra'd, 23–24) Uzvišeni Allah, Koji će iznad Džennetlija biti, nazvat će im selam. Uzvišeni Allah kaže: *U njemu će imati voća, i ono što budu željeli. "Mir vama!" – bit će riječi Gospodara Milostivog.* (Jasin, 57–58) Tako je, jer stanovnici Dženneta neće u Džennetu nesuvisle, ružne i neistinite riječi ni slušati ni govoriti. Uzvišeni Allah kaže: *U njima*

prazne besjede neće slušati, već samo: “Mir!”, i u njima će i ujutro i navečer opskrbljeni biti. (Merjem, 62) Uzvišeni Allah kaže: *Tamo prazne besjede i neistinu neće slušati.* (En-Nebe, 35) Uzvišeni Allah kaže: *U njima neće slušati prazne besjede ni govor grešni, nego samo riječi: “Mir, mir!”* (El-Vakia, 25–26)

Sedmo ime je Kuća bogobojaznih – Darul-muttekin. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَنِعَمَ دَارَ الْمُتَّقِينَ.

O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali divno biti! (En-Nahl, 30)

Osmo je ime Onaj svijet, Drugi svijet – Darul-ahira. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ.

A Onaj svijet doista je bolji za one koji se budu Allaha bojali – zar se nećete opametiti!? (Jusuf, 109) Uzvišeni Allah kaže:

تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ.

Taj Drugi svijet dat ćemo onima koji se ne žele na Zemlji oholiti i nered činiti, a one koji se Allaha boje čeka sretan kraj. (El-Kasas, 83)

Deveto ime jest Najljepša nagrada – Husna. Uzvišeni Allah kaže:

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ.

One koji čine dobra djela čeka Najljepša nagrada, i više od toga! (Junus, 26)⁶⁶⁰ U hadisu stoji da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Husna je Džennet. A više od toga je gledanje u Allahovo lice.”⁶⁶¹

Deseto ime je Vječno boravište – Darul-mukama. Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ ۗ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ. الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِن فَضْلِهِ ۗ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ.

⁶⁶⁰ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sun-netil-mutah-hera*, str. 523–526.

⁶⁶¹ Muhammed el-Kettani, *Nazmul-mutenasiri minel-hadisi-l-mutevatir*, str. 253.

“Hvaljen neka je Allah”, govorit će, “Koji je od nas tugu odstranio – Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je – Koji nam je, od dobrote Svoje, Vječno boravište darovao, gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti.” (Fatir, 34–35) Ovo ime upućuje na vječno stanište.⁶⁶²

Jedanaesto je ime Firdevs. Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ. أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ. الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

... i koji namaze svoje na vrijeme obavljaju – oni su dostojni nasljednici, koji će Firdevs naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti. (El-Mu'minun, 9–11)

U širem smislu, Džennet se naziva i Divno mjesto – Mud halul-kerim. Uzvišeni Allah kaže:

إِن تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمًا.

Ako se budete klonili velikih grijeha, onih koji su vam zabranjeni, Mi ćemo preći preko manjih ispada vaših i uvest ćemo vas u Divno mjesto. (En Nisa, 31)

Kao što se naziva i Divno prebivalište. Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَقَابٍ. جَنَّاتٍ عَدْنٍ مُمْتَحَنَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ.

Ovo je lijep spomen! A one koji se grijeha budu klonili čeka Divno prebivalište: edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene. (Sad, 49–50)⁶⁶³

ŠESTO: OPIS DŽENNETA

Kako su se lijepo književnici pokušavali izraziti o Džennetu i ma kako ga ljudi zamišljali, Džennet je nezamislivo ljepši od toga. I nigdje nećeš naći opis Dženneta kao što je u Kur'anu-kerimu opisan. Neke od karakteristika Dženneta navest ćemo ovdje.

⁶⁶² Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sun-netil-mutah-hera*, str. 528.

⁶⁶³ Ibid. str. 528.

1. Džennetske kapije

O džennetskim kapijama Uzvišeni Allah kaže:

هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَقَابٍ. جَنَّاتٍ عَدْنٍ مُمْتَحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ.

Ovo je lijep spomen! One koji se grijeha budu klonili čeka divno prebivalište: edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene. (Sad, 49–50)

Uzvišeni Allah kaže:

وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ. سَلَّمَ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَبِعَمِّ عَقَبَى الْدَارِ.

I meleki će im ulaziti na svaka vrata: “Mir neka je vama zato što ste trpjeli, a divno je najljepše prebivalište!” (Er-Ra’d, 23–24) Uzvišeni Allah kaže:

وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ.

A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu - kapije njegove već širom otvorene - čuvari će im njegovi reći: “Selam vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u njega, u njemu ćete vječno boraviti!” (Ez-Zumer, 73)

Poslanik, alejhisselam, kaže: “Džennet ima osmoro vrata. Jedna od tih vrata zovu se Rejjan; na će njih u Džennet ući isključivo postači.”⁶⁶⁴ Poslanik, alejhisselam, kaže: “Onog ko posvjedoči da nema boga osim Allaha, Koji nema saučesnika, i da je Muhammed Njegov rob i poslanik, i da je Isa Allahov rob, sin robinje Njegove, riječ koju je Allah poslao Merjemi i duh od Njega, te da su Džennet i Džehennem istina – Allah će uvesti u Džennet na koja god od osam kapija bude htio.”⁶⁶⁵

Ebu Hurejra, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ko podijeli par od svojih životinja na Allahovom putu, u Džennet će biti prozvan: ‘Allahov robe, ovo je dobro!’ Ko bude jedan od onih koji su često klanjali bit će pozvan s vrata namaza. Ko bude jedan od onih što su se borili na Allahovom putu, bit će pozvan s

⁶⁶⁴ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 6/378.

⁶⁶⁵ Muslim, 46.

vrata džihada. Ko bude jedan od onih koji su često dijelili milostinju, bit će pozvan s vrata milostinje. Ko bude jedan od onih što su često postili, bit će pozvan sa vrata Rejjan.' Ebu Bekr, radijallahu anhu, reče: 'S kojih god vrata neko bude pozvan neće mu biti učinjeno našao. Ali, hoće li iko u Džennet biti pozvan sa svih vrata?' Poslanik, alejhisselam, odgovori: 'Da, bit će onih koji će u Džennet biti pozvani sa svih vrata, i nadam da ćeš ti biti jedan od njih.'⁶⁶⁶

2. Džennetski dvorci i šatori

Svevišnji Allah u Džennetu je stvorio ugodna staništa u kojima će Džennetlije biti sigurni i vječno stanovati. U nekoliko je kur'anskih ajeta staništa nazvao odajama (to su zapravo dvorci) – jedne iznad drugih sagrađene su, visoke, savršene i predivne.⁶⁶⁷ I na ovom svijetu visoka odaja počasnije je mjesto za gosta od prizemlja – to je uvriježena praksa kod ljudi. Osim toga, u Džennetu postoje začudni šatori od šupljeg bisera. Navest ćemo nekoliko kur'anskih ajeta u kojima se govori o džennetskim odajama.

Uzvišeni Allah kaže:

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكِنٍ طَيِّبَةٍ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

Allah obećava vjericima i vjericama džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti, i divne dvorove u vrtovima edenskim. A i malo naklonosti Allahove veće je od svega toga – to će, doista, uspjeh veliki biti! (Et-Tevba, 72) Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِنْدَنَا رُفْعًا إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءٌ أَضْعَفُ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْعُرْفَاتِ ءَامِنُونَ.

Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim. Samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti sigurni. (Sebe, 37) Uzvišeni Allah kaže:

⁶⁶⁶ Muslim; En-Nevevi, *El-Minhadž*, 7/115–116.

⁶⁶⁷ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/46.

أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْعُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا نَحِيَّةً وَسَلَامًا. خَالِدِينَ فِيهَا حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا
وَمَقَامًا. قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا.

Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama džennetskim nagrađeni i u njima će pozdravom i blagoslovom biti susretani, u njima će vječno ostati, a kako su one divno prebivalište i boravište! (El-Furkan, 75–76)
Uzvišeni Allah kaže:

لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ عُرفٌ مِّنْ فَوْقِهَا عُرفٌ مَّبْنِيَّةٌ تَجْرِى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَّ اللَّهُ
لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ.

A one koji se Gospodara svog boje čekaju odaje, sve jedne iznad drugih sagrađene, ispred kojih rijeke teku – obećanje je Allahovo, a Allah neće obećanje prekršiti. (Ez-Zumer, 20)

Uzvišeni Allah kaže: *hurija u šatorima skrivenih (Er-Rahman, 72)*, na suptilan način ukazujući na to da se vjernik u Džennetu neće morati pomjeriti radi bilo čega, nego će sve njemu dolaziti, pa će dobivati hranu i piće a da se uopće ne pomjeri s mjesta – posluga će mu donositi sve što poželi. A hurije će biti skrivene u šatorima. Arapi bi hvalili žene koje ne izlaze iz svojih odaja, čime se ističe njihova čednost.⁶⁶⁸ Šatori će biti u pokretu i nalazit će se ondje gdje se vjernici budu nalazili. Vjernici će u Džennetu imati dvorce u koje će hurije iz šatorā dolaziti.⁶⁶⁹

Poslanik, alejhisselam, govorio je o nekim karakteristikama džennetskih dvoraca koji će pripasti nekim ljudima što su živjeli u njegovo vrijeme. Ebu Hurejra, radijallahu anhu, ispričao je: “Džibril je došao Poslaniku, alejhisselam, i rekao mu: ‘Allahov Poslaniče, evo Hatidže; donijela je posudu s prismokom, pa kad uđe kod tebe, prenesi joj selam od Gospodara i od mene i obraduj je džennetskom kućom od velikog šupljeg bisera u kojoj nema buke ni umora.’”⁶⁷⁰

Jednom, Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ušao sam u Džennet i ugledao kuću (ili je rekao: dvorac) i upitao sam: ‘Kome ovo pripada?’

⁶⁶⁸ Ahmed el-Meragi, *Tefsirul-Meragi*, 9/129.

⁶⁶⁹ Muhammed er-Razi, *Mefatihul-gajb*, 29/118.

⁶⁷⁰ Buhari, 3821.

‘Omeru b. Hattabu’, bi mi odgovoreno. Htjedoh ući, ali sam se, Omere, sjetio da si ljubomoran, te nisam ušao.” Omer, radijallahu anhu, na to zaplaka i reče: “Allahov Poslaniče, zar na tebe da budem ljubomoran!”⁶⁷¹

Tu je predanje koje prenosi Ebu Bekr el-Eš’ari od svog oca koji pripovijeda da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “U Džennetu postoje šatori od šupljeg bisera i njihova je visina trideset milja. U svakom čošku tog šatora vjernik će imati ženu, a jedna drugu neće viđati.”⁶⁷²

3. Džennetska stabla i plodovi

Za Džennet je u Objavi rečeno da su to predivni vrtovi u kojima se nalaze brojna stabla, vinova loza, palme, šipak, plodovi nadohvat ruke. Mnogo je ajeta u kojima se govori o toj ljepoti. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَارًا. حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا.

A onima koji su se Allaha bojali želje će se ostvariti: bašče i vinogradi... (En-Nebe, 31–32) Prema tome, u Džennetu postoji nebrojeno mnogo raznovrsnog voća, kao, naprimjer, palmi i šipaka. Uzvišeni Allah kaže: ... u njima će biti voća, i palmi i šipaka... (Er-Rahman, 68)

Isto tako, u Džennetu ima lotosovog drveća bez bodlji – na ovom svijetu, lotos ima mnogo bodlji a malo plodova; na Ahiretu je, dakle, sasvim drukčije kad je o tome riječ. Tamo ima i banana nanizanih koje su slične ovosvjetskim bananama, ali su džennetske banane slađe od meda.⁶⁷³ Uzvišeni Allah kaže:

وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ. فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ. وَطَلْحٍ مَّنْضُودٍ. وَظِلِّ مَّمْدُودٍ. وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ. وَفَكَهْةٍ كَثِيرَةٍ. وَلَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ.

A oni sretni – ko su sretni!? Bit će među lotosovim drvećem bez bodlji, i među bananama plodovima nanizanim, i u hladovini prostranoj, pored vode tekuće, i usred voća svakovrsnog koje će uvijek imati i koje neće

⁶⁷¹ Muslim; En-Nevevi, *El-Minhadž*, 15/163.

⁶⁷² Buhari, 3243.

⁶⁷³ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*, 4/253.

zabranjeno biti. (El-Vakia, 27–33) Džennetsko voće neće biti zaklonjeno od vjernika, a kamoli određena vrsta tog voća koju vjernik poželi. Sveznajući Allah spomenuo je neke vrste – a vjernik će u Džennetu moći tražiti sve što poželi. Sve što poželi naći će se ispred njega. Uzvišeni Allah kaže: ... *u kojima će se odmarati i raznovrsno voće i piće tražiti.* (Sad, 50) Uzvišeni Allah kaže: ... *i voćem koje će sami birati.* (El-Vakia, 20)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعُيُونٍ. وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ. كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ.

Oni koji su se Allaha bojali bit će među izvorima, u gustim baščama, i među voćem koje budu željeli. "Jedite i pijte prijatno neka vam je za ono što ste radili." (El-Murselat, 41–43)

Treba znati i to da džennetska stabla uvijek daju plodove i hlad te da džennetsko voće nije sezonsko, kao voće na ovom svijetu. Džennetsko je voće blagodat u kojem će duše naći odmor i užitak.⁶⁷⁴

Uzvišeni Allah kaže:

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلُّهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ.

Ovakav Džennet obećan je onima koji se budu Allaha bojali: vrtovi s rijekama, s plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom; to će biti nagrada onima koji se budu zla klonili, a nevjernicima će kazna vatra biti. (Er-Ra'd, 35) Uzvišeni Allah kaže:

وَفَلَكَهَةٌ كَثِيرَةٌ. لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ.

... i usred voća svakovrsnog kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti. (El-Vakia, 32–33)

Znalac svih tajni rekao je u Knjizi da džennetska stabla imaju predivnu krošnju, da su modrozeleni i da će stanovnici Dženneta bez imalo napora ubirati plodove s tih stabala. Uzvišeni Allah kaže:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ. فَبِأَيِّ آلاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ. ذَوَاتَا أَفْنَانٍ.

⁶⁷⁴ Ahzemi Džezul, *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, 2/646.

A za onog koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao bit će dva perivoja – pa koju blagodat Gospodara svoga poričete! – puna stabala granatih. (Er-Rahman, 46–48) Uzvišeni Allah kaže:

وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ. قَبَائِيءَ الْآءِ رَبَّكُمْ تُكَذِّبَانِ. مُدَّهَامَّتَانِ.

Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja – pa koju blagodat Gospodara svoga poričete! – modrozeleni. (Er-Rahman, 62–64) Uzvišeni Allah kaže:

مُتَّكِيَيْنَ عَلَى فُرْشٍ بَطَّائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانِ.

Odmarat će se na posteljama čije će postave od kadife biti, a plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati. (Er-Rahman, 54) Uzvišeni Allah kaže:

فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ. فُطُوفُهَا دَانِيَةٌ.

... u Džennetu predivnom, čiji će plodovi nadohvat ruke biti. (El-Hakka, 23–23)

Poslanik, alejhisselam, naveo je začudne karakteristike nekih džennetskih stabala.⁶⁷⁵

Prvo od tih stabala jeste stablo čiji je hlad širok više od stotinu godina jahanja. To je, naime, stablo na koje se, prema Poslanikovom tumačenju, odnose Allahove riječi: *... i u hladovini prostranoj...* (El-Vakia, 30) Ebu Hurejra, radijallahu anhu, kazuje da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “U Džennetu postoji stablo čiji je hlad toliko prostran da ga jahač ni za stotinu godina ne može prevaliti. Uzvišeni Allah kaže: *... i u hladovini prostranoj...* (El-Vakia, 30)⁶⁷⁶ Sehl b. Sa’d, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik alejhisselam, jednom prilikom rekao: “U Džennetu, zaista, postoji stablo u čijem hladu jahač jaše stotinu godina i ne prevali ga.”⁶⁷⁷

Drugo je stablo Sidretul-munteha. Uzvišeni Allah kaže:

⁶⁷⁵ Ahzemi Džezul, *El-Hajatu fil-kur’anil-kerim*, 2/646.

⁶⁷⁶ Buhari, 3252.

⁶⁷⁷ Muslim; En-Nevevi, 17/167.

وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ. عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَىٰ. عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ. إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ.
مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ. لَقَدْ رَأَىٰ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ.

On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-muntehaa, kod kojeg je džennetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo – pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio, vidio je najveličanstvenija znamenja svog Gospodara. (En-Nedžm, 13–18) Uzvišeni Allah kaže:

فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ. وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ. وَظِلِّ مَمْدُودٍ.

Bit će među lotosovim drvećem bez bodlji, i među bananama plodovima nanizanim, i u hladovini prostranoj. (El-Vakia, 28–30) U njima je Sveznajući Allah naveo tri kategorije stabala – jedna od njih je lotos bez bodlji.⁶⁷⁸ Ibn Abbas, radijallahu anhumu, protumačio je 28. ajet sure El-Vakia rekavši da će lotos obilovati plodovima.⁶⁷⁹ Vanjsko značenje ajeta ukazuje na to da se podrazumijeva i to da džennetski lotos nema bodlji i da obiluje plodovima, utoliko prije što ovozemaljski lotos ima mnogo bodlji a malo plodova, pa će na Ahiretu biti sasvim suprotno: džennetski lotos bit će savijen od mnoštva plodova.⁶⁸⁰

Treće stablo je Tuba. To je stablo čija je posebnost da proizvodi odjeću stanovnicima Dženneta. Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, kazuje: “Neki se čovjek obratio Poslaniku, alejhisselam: ‘Blago onom ko je tebe vidio i povjerovao u te!’ Na to mu je Poslanik, alejhisselam, rekao: ‘Tuba pripada onom ko me je vidio i u me povjerovao! Zatim, Tuba, i opet Tuba, i još jednom, Tuba pripada onom ko povjeruje u mene, a nije me vidio!’ ‘A šta je Tuba?’, taj čovjek upita, na šta Poslanik, alejhisselam, odgovori: “Tuba je stablo u Džennetu čiji je hlad širok stotinu godina hoda i u čijim čaškama nastaje odjeća stanovnika Dženneta.”⁶⁸¹

Sva džennetska stabla imaju debelu hladovinu. Uzvišeni Allah kaže:

⁶⁷⁸ Muhammed b. Mezur, *Lisanul-Areb*, 3/163.

⁶⁷⁹ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba’su ven-nušur*, str. 172.

⁶⁸⁰ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*, 4/288.

⁶⁸¹ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-džamiis-sagir*, 1985.

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَّهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا.

A one koji vjeruju i čine dobra djela uvest ćemo, sigurno, u džennetske bašče, kroz koje rijeke teku – u njima će vječno i zauvijek ostati, a u njima će čiste žene imati – i u debelu ćemo ih hladovinu uvesti. (En-Nisa, 57)

Što više bude činio zikr: “Subhanallahi vel-hamdulillahi ve la ilahe illallahu vallahu ekber! – Slavljen neka je Allah, hvaljen neka je Allah, nema boga osim Allaha, Allah je najveći!”, to će vjernik u Džennetu imati više stabala. Potvrdu za to nalazimo u riječima Poslanika, alejhisselam: “U noći u kojoj sam uzdignut u više sfere sreo sam Ibrahima, i on mi reče: ‘Muhammede, prenesi svom ummetu da je džennetska zemlja mehka, da je njegova voda ugodna i da se džennetska ledina sije pomoću riječi: Subhanallahi vel-hamdulillahi ve la ilahe illallahu vallahu ekber.’”⁶⁸²

Kad je riječ o džennetskim stablima, treba znati da su njihova debla od zlata. Poslanik, alejhisselam, rekao je: “U Džennetu ne postoji stablo čije deblo nije od zlata.”⁶⁸³

Džennet će vječno postojati, nikad ga neće nestati, njegovi raznovrsni užici uvijek će trajati i nikad se neće prekidati. Stanovnici Dženneta u Džennetu će vječno i zauvijek ostati, neće nikud otići niti odseliti, neće ih nestati niti će pomrijeti.⁶⁸⁴

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا.

One koji vjeruju i čine dobra djela uvest ćemo u džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno i zauvijek ostati. Allahovo je istinito obećanje, a čije su riječi od Allahovih istinitije!? (En-Nisa, 122)

Uzvišeni Allah kaže:

⁶⁸² Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-džamiis-sagir*, 5028.

⁶⁸³ Ibid. 5/150.

⁶⁸⁴ Ahzemi Džezuli, *El-Hajatu fil-kur'anil-kerim*, 2/648.

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا. خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا.

Onima koji budu vjerovali i dobra djela činili – džennetske će bašče prebivalište biti, vječno će u njima boraviti i neće poželjeti da ih nečim drugim zamijene. (El-Kehf, 107–108) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ. فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ. يَلْبَسُونَ مِنْ سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ. كَذَلِكَ وَرَوَّجْتُهُمْ بِحُورٍ عِينٍ. يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَلَكَهَةٍ ءَامِنِينَ. لَا يَذُقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ وَوَقَّهْتُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ. فَضَلًّا مِّن رَّبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْرُ الْعَظِيمُ.

A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnom mjestu biti, usred bašči i izvora, u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima okrenuti. Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti. U njima će moći bezbjedno koju hoće vrstu voća tražiti, u njima, poslije one prve smrti, smrt više neće okusiti i On će ih patnje u Ognju sačuvati, blagodat će to od Gospodara tvog biti – to će, zaista, biti uspjeh veliki! (Ed-Duhan, 51–57)

4. Džennetske razine

Uzvišeni Allah kaže:

وَمَن يَأْتِهِ مَوْمِنًا فَدَّ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ.

A one koji pred Njega izađu kao vjernici, a koji su dobra djela činili – njih sve čekaju visoki stepeni... (Ta-Ha, 75)

U Džennetu postoje razine, među kojima je ogromna razlika. Allahovim šticienicima, vjernicima, bit će date razine koje su svojim vjerovanjem i bogobojaznošću zaslužili.

Uzvišeni Allah kaže:

مَن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصَلُّهَا مَدْمُومًا مَّدْحُورًا. وَمَن أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا. كُلًّا نُّبَدِّئُ هَسُولًا وَهَسُولًا مِّنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا. أَنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ وَلِلْآخِرَةِ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا.

Onom ko želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kojem će se

osramoćen i odbačen peći. A onaj ko želi Onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je, trud će mu hvale vrijedan biti. Svima njima, i jednima i drugima, dajemo darove Gospodara tvog; a darovi Gospodara tvog nikome nisu zabranjeni. Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima; a na onom svijetu razlika u stepenima i prednostima bit će, doista, veća. (El-Isra, 18–21)

U ovim ajetima Uzvišeni Allah je objasnio da Svoje darove daje i onima koji žele samo ovaj svijet i onima koji Ahiret žele, te da Svoje darove ne uskraćuje ni dobrima ni lošima. Uzvišeni Allah kaže:

أَنْظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَلِلْآخِرَةِ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا.

Gledaj kako jednima dajemo prednost nad drugima; a na Onom svijetu razlika u stepenima i prednostima bit će, doista, veća. (El-Isra, 21) A značenje je sljedeće: Stanovnici Dženneta razlikovat će se u stepenima u većoj mjeri nego što se ljudi na ovom svijetu razlikuju, jer su džennetske razine veličanstvenije od ovozemaljskih.⁶⁸⁵

Kao i vjernici, vjerovjesnici će se razlikovati u džennetskim stepenima. Uzvišeni Allah kaže:

تِلْكَ أَلْسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِّنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ.

Neke od tih poslanika odlikovali smo više nego druge. S nekima od njih Allah je govorio, a neke je za više stepeni uzdigao. A Isau, sinu Merjeminu, jasne smo dokaze dali i Džibrilom ga podržali... (El-Bekara, 253)

Uzvišeni Allah kaže:

هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ.

Oni su u Allaha – po stepenima. A Allah dobro vidi ono što oni rade. (Ali Imran, 163) Koji će stepen čovjek dobiti u Džennetu zavisi od djela koja je činio na dunjaluku. Što čovjek bude činio više dobrih djela i što njegova djela budu više u skladu sa Poslanikovom praksom, to će njegova razina u Džennetu biti veća. Uzvišeni Allah kaže:

وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَلِيُؤْفِيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ.

⁶⁸⁵ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 155.

Za sve će biti posebni stepeni prema tome kako su radili, da ih nagradi ili kazni za djela njihova - nepravda im se neće učiniti. (El-Ahkaf, 19)

Ljudi koji budu na visokim stepenima imat će veći užitak od onih koji će biti na nižim. Uzvišeni Allah obavijestio nas je da je bogobojaznima pripremio dva perivoja. Uzvišeni Allah kaže: *A za onog koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao bit će dva perivoja.* (Er-Rahman, 46) Zatim ih je opisao, a nakon toga rekao: *Osim ta dva, bit će još dva neznatnija perivoja.* (Er-Rahman, 62) Ti perivoji po položaju i vrijednosti nižeg su ranga od prva dva, što će uočiti onaj ko razmisli o perivojima koji su spomenuti nakon prvih, jer prvi su namijenjeni za Allahu bliske robove, a drugi za ashabul-jemin. Imam Kurtubi kazao je: "Nakon što je Uzvišeni Allah opisao oba perivoja, ukazao je na razliku među njima, kad je za prve kazao: *u kojima će biti dva izvora koja će teći* (Er-Rahman, 50), a za druge: *s izvorima koji prskaju, u svakom* (Er-Rahman, 66) – to jest u njima će biti dva izvora koja će prskati i koji neće biti poput tekućih, jer stajaća voda koja pršće nije na stupnju tekuće. Za prve perivoje Uzvišeni Allah kaže: *U njima će od svakog voća po dvije vrste biti...* (Er-Rahman, 52) to jest poznate i nepoznate vrste, svježe i suho. Ovo je Allah rekao ne izuzevši ništa od toga. A za druge perivoje kaže: *U njima će biti voća i palmi i šipaka...* (Er-Rahman, 68) To jest nije rekao da će od svakog voća biti po dvije vrste. Za prve perivoje također Uzvišeni Allah kaže: *Naslonjeni posteljama čije će postave od brokata biti...* (Er-Rahman, 54) A za druge kaže: *Oni će biti naslonjeni na uzglavlja zelena, prekrivena ćilimima čarobnim i prekrasnim...* (Er-Rahman, 76) U prvom ajetu spomenuo je brokat, a u drugom čarobne ćilime. Razlika je i ovdje uočljiva. Također je uočljiva između postelja i uzglavlja. Opisujući hurije koje će se nalaziti u prvim perivojima, Uzvišeni Allah kaže: *... bit će kao rubin i biser...* (Er-Rahman, 58) A za one koje će se nalaziti u drugim perivojima kaže: *U njima će biti ljepotica naravi divnih...* (Er-Rahman, 70) – nije svaka ljepota kao ljepota rubina i bisera. Za prve perivoje također kaže: *... puna stabala granatih...* (Er-Rahman, 48) A za druge perivoje kaže: *... modrozeleno...* (Er-Rahman, 64) to

jest zelena toliko da će se činiti kao crna stabla. U ovom ajetu za prve je rekao da će imati mnogo grana, a za druga dva perivoja samo to da su zelene boje.”⁶⁸⁶

Tu je još jedno predanje u vezi s džennetskim stepenima. Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, kazuje: “Allahov Poslanik, alejhisselam, rekao je: ‘Stanovnici Dženneta vidjet će jedni druge u odajama iznad sebe, zbog međusobne razlike, kao što se svijetleća zvijezda vidi pored slabe na nebu, na istoku ili zapadu.’ ‘Allahov Poslaniče, ta mjesta predviđena su za vjerovjesnike, ali ne i za druge ljude!’, rekoše ashabi. Resulullah, alejhisselam, kaza: ‘Ne, tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, ta su mjesta predviđena za ljude koji su vjerovali u Allaha i u Njegove poslanike.’”⁶⁸⁷

Najviši stepen u Džennetu jest Firdevs. Uzvišeni Allah kaže:

أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ. الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

... oni su dostojni nasljednici, koji će Firdevs naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti. (El-Mu'minun, 10–11)

Vrijednost tog stepena očituje se u predaji u kojoj je Ebu Hurejra, radijallahu anhu, ispričao: “Vjerovjesnik, alejhisselam, rekao je: ‘Allahovo je ko vjeruje u Njega i Njegovog Poslanika, obavlja namaz i posti ramazan uvede u Džennet, bez obzira na to borio se na Allahovom putu ili boravio u mjestu rođenja.’ Ashabi rekoše: ‘Allahov Poslaniče, hoćemo li tu radosnu vijest prenijeti ljudima!?’ Resulullah, alejhisselam, na to kaza: ‘Ipak, u Džennetu postoji stotinu razina koje je Allah pripremio borcima na Svom putu – između svake dvije razine onoliko je rastojanje koliko je između neba i Zemlje. Kad molite Allaha, molite Ga za Firdevs jer je on središnji i najuzvišeniji dio Dženneta.’ Iznad Firdevsa je Allahovo Prijestolje i iz njega izviru džennetske rijeke.”⁶⁸⁸

⁶⁸⁶ Muhammed el-Kurtubi, *Et-Tezkira*, str. 440; Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 159.

⁶⁸⁷ Buhari, 3083.

⁶⁸⁸ Buhari, 6987.

Dakle, Firdevs se nalazi u sredini Dženneta i najuzvišeniji je njegov dio, što nas navodi na zaključak da je u obliku brežuljka ili kupole. Iz toga, opet, slijedi da je džennetski krov poput kupole.⁶⁸⁹ Znameniti mufesir Ibn Kesir zapisao je: "... takvu karakteristiku ima samo ono što je u obliku kupole, jer je vrh kupole ujedno i njen središnji dio. Iz toga se izvodi zaključak da je cijeli Džennet u obliku kupole. A Uzvišeni Allah, opet, najbolje zna."⁶⁹⁰

Najuzvišeniji stepen u Firdevsu je *el-vesila*. To je, naime, stepen koji može pripasti samo jednom čovjeku – našem vjerovjesniku Muhammedu. Potvrdu za to nalazimo u predanju koje prenosi Abdullah b. Amr b. As, radijallahu anhumu, koji kazuje da je čuo Allahovog Poslanika, alejhisselam, gdje govori: "Kad čujete mujezina da uči ezan, ponavljajte za njim, a zatim donesite salavat na mene jer Allah donese deset salavata na onog ko tako postupi. Nakon toga zamolite Allaha da mi podari *el-vesilu*. To je položaj u Džennetu koji je predviđen za samo jednog Allahovog roba. Nadam da sam ja taj rob. Zauzimat ću se za onog ko Allaha zamoli da mi podari *el-vesilu*."⁶⁹¹

5. Džennetske rijeke

Uzvišeni Allah kaže:

وَبَيَّرَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ.

A one koji vjeruju i dobra djela čine obraduj džennetskim baščama, kroz koje rijeke teku. (El-Bekara, 25) Uzvišeni Allah kaže:

أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ.

... čekaju sigurno edenski vrtovi, kroz koje rijeke teku. (El-Kehf, 31)

U Džennetu, mimo rijeka od vode, postoje rijeke od mlijeka, i rijeke od vina, i rijeke od procijedenog meda. Uzvišeni Allah kaže:

⁶⁸⁹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 553

⁶⁹⁰ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 31.

⁶⁹¹ Muslim, 384.

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّرْبِ بَيْنَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ.

Zar je Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha boje, u kojem su rijeke od vode neustajale, i rijeke od mlijeka nepromijenjena ukusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procijeđenog i gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova – zar je to isto što i patnja koja čeka one koji će u Vatri vječno boraviti, koji će se uzavrelom vodom pojititi, koja će im crijeva kidati!? (Muhammed, 15)

Uzvišeni Allah spomenuo je ove četiri rijeke i isključio mogućnost da bilo koja od njih sadrži nedostatak sa ovog svijeta. Naime, na ovom svijetu, voda se promijeni od dugog stajanja, mlijeko se uslijed stajanja ukiseli i bude ljuto, vino je gorkog okusa i ne prija onom ko ga pije, a nedostatak u medu jeste to što ne bude procijeđen.⁶⁹²

Neka čovjek promisli o ove četiri rijeke i o tome da se sastoje od pića koja ljudi na dunjaluku konzumiraju u najvećoj mjeri. Voda im, naime, služi za gašenje žeđi i čišćenje, mlijeko za hranjenje i osnaživanje tijela, vino za užitek i radost, med za liječenje.⁶⁹³

Kevser je jedna od džennetskih rijeka. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ.

Mi smo ti, uistinu, Kevser dali... (El-Kevser, 1) Enes, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Kevser je rijeka u Džennetu.” I kazuje da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Vidio sam jednu rijeku na čijim se obalama nalaze šatori od šupljeg bisera, pa sam upitao: ‘Sta je ovo, Džibrile?’ ‘Ovo je Kevser, koji ti je Allah dao!’, odgovorio je.”⁶⁹⁴

⁶⁹² Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 218.

⁶⁹³ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 218.

⁶⁹⁴ Buhari, 4680.

6. Džennetski izvori

U Džennetu postoje brojni izvori, različitog je okusa voda na tim izvorima i svaki svoju slast ima. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ. أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ءَامِينَ.

Oni koji su se Allaha bojali i onog što im je zabranjeno klonili, oni će u džennetskim baščama pored izvorā biti. "Uđite u njih sigurni, straha oslobođeni!" (El-Hidžr, 45–46) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ. فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ.

A oni koji su se Allaha bojali, oni će na sigurnom mjestu biti, usred bašči i izvorā. (Ed-Duhan, 51–52)

Voda koja izvire iz nekih izvora teče po džennetskoj zemlji, baš kao što Uzvišeni Allah kaže: *U njemu koje teku...* (El-Gašija, 12) Opisujući dva perivoja koja su pripremljena za one što su strepjeli pred Gospodarom svojim, Uzvišeni Allah kaže: *... u kojima će biti dva izvora koja će teći...* (Er-Rahman, 50) Dok je, govoreći o druga dva, neznatnija perivoja, Uzvišeni Allah je rekao: *... sa izvorima koji prskaju, u svakom...* (Er-Rahman, 66) jer stajaća voda koja pršće nije na stupnju tekuće.

Znalac svih tajni spomenuo je u Kur'ani-kerimu tri izvora.

Prvi od tih izvora jeste izvor koji se zove Kafur. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا. عَيْنًا يُشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا.

Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće s izvora iz kojeg će samo Allahovi štitićenici piti i koji će kud hoće bez muke razvoditi. (El-In-san, 5–6) Dakle, čestiti će piti vodu pomiješanu s kamforom, a Allahu bliski robovi pit će s tog izvora vodu koja ni sa čim nije pomiješana.⁶⁹⁵ A zna se da kamfor pruža osvježanje i daje miris, uz slast koju će u Džennetu imati.⁶⁹⁶

⁶⁹⁵ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 559.

⁶⁹⁶ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/454.

Drugi izvor zove se Selsebil. Uzvišeni Allah kaže:

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا. عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا.

U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti s izvora u Džennetu, koji će se Selsebil zvati. (El-Insan, 17–18) Čestiti će piti iz čaša piće, to jest vino, koje će biti začinjeno inbirom. Piće koje će piti čestiti bit će ponekad pomiješano s kamforom, koji je hladan, a ponekad s inbirom, koji je vruć, kako bi se postigla ravnoteža. A piće koje će piti Allahu bliski robovi neće biti ni sa čim pomiješano, kako to kažu Katada i još neki mufesiri.⁶⁹⁷

Sevban, oslobođeni rob Poslanika, alejhisselam, ispričao je: “Stajao sam kod Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kad mu je došao jedan jevrejski rabin i rekao: ‘Es-selamu alejkum, Muhammede!’ Ja sam ga tako gurnuo da se skoro srušio na zemlju. Upitao me je: ‘Zašto si me gurnuo?’ Odgovorio sam mu: ‘Zar nisi trebao kazati: ‘Allahov Poslaniče!’” On reče: ‘Mi ga samo zovemo imenom kojim ga nazvala njegova porodica.’ Na to Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve selam, reče: ‘Moje ime je Muhammed, i to ime dala mi je moja porodica.’ Jevrej reče: ‘Došao sam da te pitam nešto.’ Poslanik ga upita: ‘A hoće li ti koristiti ako ti odgovorim?’ On odgovori: ‘Pomno ću slušati šta ćeš mi reći.’ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabo je štap u zemlju koji je imao u rukama te je rekao: ‘Pitaj!’ Jevrej je upitao: ‘Gdje će biti ljudi na Dan kad ova Zemlja i nebesa budu zamijenjena drugima? Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: “Bit će u mraku ispred Sirat-ćuprije.’ Jevrej je upitao: ‘A koji će ljudi prvi preći preko Sirat-ćuprije?’, na šta je Resulullah, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio: ‘Siromašni muhadžiri.’ Jevrej je, opet, upitao: ‘Čime će prvo biti ugošćeni kad uđu u Džennet?’ Na to je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio: ‘Vrhovima kitove džigerice.’ On je upitao: ‘A šta će nakon toga jesti?’ Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio je: ‘Bit će im zaklan džennetski bik koji je pasao po džennetskim prostranstvima.’ Jevrej

⁶⁹⁷ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/454.

upita: ‘A šta će na to piti?’ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: ‘S vrela zvanog Selsebil.’ Tad jevrej zaključi: ‘Istinu si rekao! Eto, došao sam da te upitam o nečemu što na Zemlji, osim vjerovjesnika, znaju jedan ili dvojica ljudi.’ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upitao ga je: ‘A hoće li ti koristiti ako ti odgovorim?’ Jevrej kaza: ‘Pažljivo te slušam! Došao sam da te upitam u vezi sa začecem djeteta.’ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ‘Sperma muškarca je bijela, a ejakulat žene je žut, i kad se spoje pa sperma muškarca nadvlada ejakulat žene, dijete će, inšallah, biti muško. A ako ejakulat žene nadvlada spermu muškarca, dijete će biti žensko, inšallah.’ Jevrej naposljetku zaključi: ‘Istinu si rekao, i ti si zaista vjerovjesnik!’ Zatim se okrenuo i otišao. Nakon toga Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: ‘Ovaj mi je čovjek, eto, postavio sva ona pitanja, a ja o njima ništa nisam znao Allah me je poučio.’⁶⁹⁸

Treći izvor jest Tesnim. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ. عَلَى الْأَرْيَافِ يَنْظُرُونَ. تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ. يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مُمْتَوٍ. خَتَمُهُمْ مِسْكًَ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ. وَمِمَّا جَاءُ مِنْ تَسْنِيمٍ. عَيْنًا يُشْرَبُ بِهَا الْمَقَرُّونَ.

Dobri će, zaista, u nasladama boraviti, s divana gledati, na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života, dat će im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mošus biti – i neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati – pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti, s izvora iz kojeg će Allahu bliski piti. (El-Mutaffifin, 22–28)

Ibn Abbas, radijallahu anhum, imao je običaj kazati: “Voda s vrela Tesnim najljepše je piće koje će biti dato Džennetlijama. Allahu bliski robovi pit će s njega nepomiješanu vodu, a sretni, s razinom niže od njih, pit će pomiješanu vodu (Tesnima s drugom vodom).”⁶⁹⁹

7. Džennetska svjetlost

Uzvišeni Allah kaže:

⁶⁹⁸ Muslim, 315.

⁶⁹⁹ Dželaluddin es-Sujuti, *El-Budurus-safira*, str. 544.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا.

U njima prazne besjede neće slušati, već samo: “Mir!”, i u njima će i ujutro i navečer opskrbljeni biti. (Merjem, 62) To jest Džennetlije će biti opskrbljivani onda kad bi trebalo biti jutro i onda kad bi večer trebala biti, jer u Džennetu ne postoje dan i noć, a protok vremena znat će po svjetlosti.⁷⁰⁰

Uzvišeni Allah kaže:

مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا.

... naslonjeni na divanima, oni u njemu ni mraz ni žegu neće osjetiti. (El-Insan, 13)

U Džennetu nema ni Sunca ni Mjeseca, ni noći ni dana, a kako smo rekli, protok vremena znat će po svjetlosti koja će dopirati od Arša.⁷⁰¹

Imam Kurtubi zapisao je: “Učenjaci kažu: ‘U Džennetu ne postoje dan i noć – Džennetlije će biti u stalnom svjetlu – ali će noć raspoznati po spuštenim zastorima i zatvorenim vratima.’ Tako navodi Ebu Feredž b. Dževzi.”⁷⁰²

A sama džennetska zemlja je bijela, kako se to jasno kaže u predanju u kojem Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, kazuje: “Poslanik, alejhisselam, upitao je Ibn Sajjada u vezi s džennetskom zemljom, na šta je on odgovorio: ‘Ona je bijela poput brašna i mirisna kao misk.’ Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ‘Istinu je rekao.’”⁷⁰³

8. Džennetski miris

Cijelim Džennetom širi se prelijep, ugodan miris. Vjernik će taj miris osjetiti na veoma velikoj udaljenosti.⁷⁰⁴ Poslanik, alejhisse-

⁷⁰⁰ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 3/129.

⁷⁰¹ Ahned b. Tejmiija el-Harrani, *Medžmuul-fetava*, 4/321.

⁷⁰² Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 174.

⁷⁰³ Muslim, 2928.

⁷⁰⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 562.

lam, rekao je: “Ko ubije šticeenika islamske države neće osjetiti miris Dženneta, a on se, uistinu, osjeti na udaljenosti od četrdeset godina hoda.”⁷⁰⁵

9. Džennetska zemlja

Ebu Hurejra, radijallahu anhu, kazuje: “Jednom sam prilikom upitao Poslanika, alejhisselam: ‘Allahov Poslaniče, od čega su stvorena stvorenja?’ ‘Od vode’, on je odgovorio. Upitali smo: ‘Od čega je konstruiran Džennet?’ Poslanik, alejhisselam, odgovori: ‘Jedan je čerpić od zlata, drugi od srebra, a malter je od ugodnog miska, pijesak je od bisera i rubina, zemlja od šafrana. Ko u Džennet uđe, uživat će, neće biti nesretan; živjet će vječno, nikad neće umrijeti, njegova odjeća neće se habati, a mladost mu neće nikad proći.’”⁷⁰⁶

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Uveden sam u Džennet, u njemu su kupole od bisera, a zemlja od mošusa.”⁷⁰⁷

10. Džennetske životinje i ptice

U Džennetu se nalaze brojne životinje koje će Džennetlije jahati i brojne ptice čije će meso jesti te uživati gledajući ih kako lete. Uzvišeni Allah kaže: *Onog Dana kad čestite kao uzvanike pred Milostivim sakupimo...* (Merjem, 85) Tumačeći ovaj ajet, Alija b. Ebu Talib, radijallahu anhu, rekao je: “Allaha mi, neće pred Milostivog Allaha kao uzvanici doći na nogama – uzvanici ne dolaze pješke – već će doći na devama kakve nikad niko vidio nije; na devama čija su sedla od zlata dojahat će do džennetskih vrata.”⁷⁰⁸

U pouzdanom predanju kaže se da je Abdullah b. Amr, radijallahu anhuma, rekao: “U Džennetu postoje najplemenitije pasmine konja, deva; jahat će ih stanovnici Dženneta.”⁷⁰⁹

⁷⁰⁵ Nasiruddin el-Albani, *Sahihul-džamiis-sagir*, 6333.

⁷⁰⁶ Muhammed el-Hatib, *Miškatul-Mesabih*, 2/635.

⁷⁰⁷ Buhari; Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 1/458–459.

⁷⁰⁸ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 3/137.

⁷⁰⁹ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 205.

Ove riječi imaju status predanja koje seže do Poslanika, alejhisselam.

Ebu Mesud el-Ensari, radijallahu anhu, kaže: “Neki je čovjek doveo devu koja je imala ular na nosu i rekao: ‘Allahov Poslaniče, dajem je za potrebe na Allahovom putu!’ Na to mu Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, reče: ‘Zbog nje ćeš na Sudnjem danu imati sedam stotina deva koje će također imati ular na nosu.’”⁷¹⁰ U ovoj se verziji ne naglašava da će te deve imati u Džennetu, ali se u drugoj verziji, koju je zabilježio imam Hakim, to precizira. Ta verzija glasi ovako: “Zbog nje ćeš u Džennetu imati sedam stotina deva koje će također imati ular na nosu.”⁷¹¹

Uzvišeni Allah kaže: ... *i mesom ptičijim kakvo budu željeli.* (El-Vakia, 21) Odnosno jest će koje god požele ptičije meso. Enes b. Malik, radijallahu anhu, pripovijeda: “Upitan je Poslanik, alejhisselam, šta je to Kevser, pa je odgovorio: ‘To je rijeka koju će mi Allah podariti u Džennetu, a koja je bjelja od mlijeka i slađa od meda. Pored nje bit će ptice čiji su vratovi poput devinih!’ Omer na to reče: “Te su ptice debele, ko će ih pojesti?’ Poslanik, alejhisselam, odgovori: ‘Oni koji će ih jesti deblji su od njih.’”⁷¹²

1. Džennetske ljepote nezamislive su i razumom nedokučive

Uzvišeni Allah kaže:

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً يَّمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ.

I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju. (Es-Sedžda, 17)

Poslanik, alejhisselam, prenio je sljedeći hadisi-kudsij: “Pripremio sam Svojim dobrim robovima ono što nikad niko vidio nije, ono za šta nikad niko čuo nije i ono što nikad nikom palo na um nije.” Zatim je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Učite, ako želite: *I niko ne*

⁷¹⁰ Muslim, 1892.

⁷¹¹ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisis-sahiha*, 2/227.

⁷¹² Tirmizi, 2542.

zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju. (Es-Sedžda, 17)”⁷¹³

Džennetlije će u Džennetu imati užitke kakve pozele i dobit će sve ono što budu tražili, pa i mnogo više od toga. Uzvišeni Allah kaže:

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ
الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ. جَنَّاتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا
يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ.

A onima koji su se Allaha bojali reći će se: “Šta je objavljivao Gospodar vaš?” “Dobro!”, odgovorit će. Oni koji čine dobra djela imat će još na ovom svijetu lijepu nagradu, a Onaj svijet je, sigurno, još bolji. O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali divno biti: edenski perivoji u koje će ući, kroz koje rijeke kojima će sve što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi. (En-Nahl, 30–31) Uzvišeni Allah kaže:

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ.

U njemu će imati što god zažele – a od Nas i više! (Kaf, 35)

Uostalom, šta čovjek da misli o Džennetu, u kojem je mjesto koliko zauzima jedan bič, odnosno jedan luk, vrednije od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi.

Sehl b. Sa’d es-Saidi, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Prostor koji zauzima jedan bič u Džennetu vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi.”⁷¹⁴ “Prostor koji zauzima luk u Džennetu vredniji je od svega dunjaluka.” “Jedan jutarnji ili večernji pohod na Allahovom putu vredniji je od ovog svijeta.”⁷¹⁵

Također, šta misliti o Džennetu, u koji će neko biti uveden na trenutak te će zaboraviti sve nesreće i patnje koje je doživio na dunjaluku. U vezi s tim Enes b. Malik, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Na Sudnjem danu bit će doveden čovjek koji je živio najudobnijim životom na ovom svijetu, pa će nakratko biti bačen u Džehennem te će biti upitan: ‘Sine Ademov, jesi li ikad

⁷¹³ Buhari, 3072.

⁷¹⁴ Buhari, 3078.

⁷¹⁵ Buhari, 2640.

vidio ikakvo dobro? Jesi li ikad doživio nešto dobro?’ On će odgovoriti: ‘Allaha mi, Gospodaru, nikad nisam vidio dobro niti sam ga doživio!’ Isto tako, bit će doveden čovjek koji je na ovom svijetu živio najtežim životom, pa će nakratko biti uveden u Džennet te će biti upitan: ‘Sine Ademov, jesi li ikad vidio kakvo zlo? Jesi li ikad doživio kakvo iskušenje?’ On će odgovoriti: ‘Allaha mi, Gospodaru, nikad nisam vidio zla niti sam doživio iskušenje!’” (Muslim)

SEDMO: KO ĆE BITI STANOVNICI DŽENNETA

Stanovnici Dženneta bit će vjernici monoteisti koji na dunjaluku čine dobra djela isključivo radi Uzvišenog Allaha i pritom ustrajavajući u vjeri, koji ispunjavaju obaveze, koji ne krše obećanja, koji revnosno obavljaju ono što je Allah zapovjedio da se obavlja, koji strepe od Gospodara, koji se plaše obračuna na Sudnjem danu, koji Allaha radi trpe, koji namaz obavljaju, koji udjeljuju imetak tajno i javno i koji na zlo dobrim uzvrate. Uzvišeni Allah kaže:

أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنَ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ۚ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنْفُضُونَ الْعَيْثَ ۚ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ۚ وَالَّذِينَ صَبَرُوا أَبْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرءُونَ بِالْحَسَنَةِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ۚ جَنَّتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۚ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ ۚ سَلَمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ ۖ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ ۚ

Zar je onaj koji zna da je istina ono što ti se objavljuje od Gospodara tvog kao onaj koji je slijep? A pouku samo razumom obdareni primaju: oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svog se boje i obračuna mučnog plaše; i oni koji trpe zarad lica Gospodara svog, i koji namaz obavljaju, koji od onog što im Mi dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvraćaju – njih čeka najljepše prebivalište, edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti – i meleki će im ulaziti na svaka vrata:

*'Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište. (Er-Ra'd, 19–24)*⁷¹⁶

Džennet je izuzetno vrijedna nagrada, a za postizanje nečeg izuzetnog treba ulagati golem trud. Put ka Džennetu sadrži suprotstavljanje prohtjevima duše i onom što ona voli – za to su potrebni snažna volja i velika odlučnost.

U hadisu se kaže: “Put prema Džehennemu zastrt je strastima, a put prema Džennetu teškoćama.”⁷¹⁷ Ovaj hadis primjer je rječitosti i konciznosti koje su date Poslaniku, alejhisselam. Značenje ovog hadisa je sljedeće: Do Dženneta se stiže jedino savladavanjem teškoća, a do Vatre ugađanjem prohtjevima. Također, i Džehennem i Džennet nečim su zastrti, i onaj ko ukloni zastor dopre do onog što je bilo zastrto. Zastor između čovjeka i Dženneta uklanja se podnošenjem teškoća, a zastor između njega i Džehennema uklanja se udovoljavanjem strastima. Izraz *teškoće* proteže se na ulaganje truda u činjenje dobrih djela, ustrajnost u ibadetu, strpljivo podnošenje teškoća koje to prate, susprezanje srdžbe, opraštanje ljudima, blagost, udjeljivanje milostinje, uzvratanje dobrim na zlo, strpljivo izbjegavanje ugađanju prohtjevima i tako dalje.⁷¹⁸

1. Džennetlije će prepoznati svoja staništa

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَلَهُمْ. سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ. وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ.

On neće poništiti djela onih koji na Allahovom putu poginu, i On će ih, sigurno, uputiti i prilike njihove poboljšati, i u Džennet ih uvesti, o kojem ih je već upoznao (Muhammed, 4–6) To jest kad stanovnici Dženneta stupe u Džennet, bit će im rečeno: “Neka svako ide u svoje stanište!”

⁷¹⁶ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 188.

⁷¹⁷ Mubarek b. Muhammed el-Džezeri, *Džamiul-usul*, 8069.

⁷¹⁸ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 17/165.

jer će znati gdje se ona nalaze bolje nego što ljudi koji napuste neki skup znaju gdje se njihove kuće nalaze.⁷¹⁹

U tom je smislu i sljedeći hadis: “Spasit će se vjernici od džehennemske vatre i bit će zadržani na mostu između Dženneta i Džehennema. Tu će biti poravnati njihovi međusobni računi zbog nepravdi koje su se među njima zbile na dunjaluku. A kad se očiste, dozvolit će im se da stupe u Džennet. Tako mi Onog čijoj ruci je Muhammedova duša, oni će bolje poznavati svoja boravišta u Džennetu nego što su poznavali svoje kuće na dunjaluku.”⁷²⁰

2. Ko će u Džennetu biti brojniji: muškarci ili žene

Za vrijeme ashabā, radijallahu anhum, muškarci i žene sporili su se oko toga hoće li u Džennetu biti brojniji muškarci ili žene. Imam Muslim zabilježio je da je Muhammed b. Sirin ispričao: “Muškarci i žene raspravljali su o tome ko će u Džennetu biti brojniji.”⁷²¹ S tim u vezi upitali su Ebu Hurejru i on je pomoću hadisa: ‘Prva skupina koja će ući u Džennet svijetlit će poput Mjeseca u noći uštapa, a oni koji će uslijediti odmah iza njih, svijetlit će poput najsajnije blistave zvijezde na nebesima. Svaki Džennetlija imat će dvije žene hurije kojih će se, zbog ljepote, vidjeti srž cjevanice. I u Džennetu neće biti neoženjenih.’⁷²² Ovaj hadis jasan je dokaz da će žene biti brojnije u Džennetu.

Neki su učenjaci pak kazali da će muškarci biti brojniji u Džennetu i to su dokazivali time da se Poslanik, alejhisselam, jednom prilikom obratio ženama i rekao im: “Vidio sam da ste vi najbrojnije u Džehennemu!” Međutim, to što će žene biti brojnije u Džehennemu ne znači nužno da će ih biti manje brojne od muškaraca u Džennetu, kako je to objasnio Ibn Hadžer el-Askalani.⁷²³

⁷¹⁹ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil-Kur’an*, 16/153.

⁷²⁰ Buhari, 2308.

⁷²¹ Prema drugoj verziji, hvalisali su se time ili su se prisjećali toga.

⁷²² Muslim, 2834.

⁷²³ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 6/325.

Prema tome, navedena dva hadisa mogu se uskladiti tako što će se kazati da će žene biti brojnije i u Džehennemu i u Džennetu, jer su u osnovi brojnije od njih.⁷²⁴

3. Djeca pravovjernih u Džennetu

Uzvišeni Allah kaže:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِّنْ عَمَلِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ
كُلُّ أُمَّرٍ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنٌ.

Onima koji su vjerovali i za kojima su se djeca njihova u vjerovanju povelala priključit ćemo djecu njihovu, a djela njihova nećemo nimalo umanjiti – svaki je čovjek odgovoran za ono što sam čini... (Et-Tur, 21) Ovaj kur'anski ajet svojim općim karakterom ukazuje na to da će djeca vjernikā biti sa svojim roditeljima u Džennetu, jer se dijete rodi u urođenoj prirodi, islamu, i ako umre, umrlo je kao musliman, te će u Džennetu biti sa svojim roditeljima. Uzvišeni Allah kaže:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ. إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِيْنِ.

Svaki je čovjek zalag za ono što je radio, osim sretnikā... (El-Mudde-sir, 38–39) Tumačeći ove ajete, Alija b. Ebu Talib, radijallahu anhu, rekao je: “Izraz sretnici odnosi se na muslimansku djecu koja umru maloljetna – nisu zgriješila, pa da budu zalag za svoja djela.”⁷²⁵

U pouzdanim se hadisima kaže da će djeca roditeljā muslimanā ući u Džennet. Imam Kettani navodi podatak da su hadisi u kojima se govori o tome dostigli stepen tevatura.⁷²⁶ Navest ćemo ovdje neke od tih hadisa.

Ebu Hasan je kazivao: “Rekao sam Ebu Hurejri: ‘Meni su umrla dva sina, pa možeš li nam ispričati neki hadis od Poslanika, alejhisselam, kojim ćeš nas oraspoločiti glede naših umrlih?’ On reče: ‘Mogu. Mala djeca u Džennetu su u povlaštenom položaju. Dijete će, naime,

⁷²⁴ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 195.

⁷²⁵ Muhammed el-Kurtubi, *Et-Tezkira*, 2/317; Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 573.

⁷²⁶ Muhammed el-Kettani, *Nazmul-mutenasiri minel-hadisili-mutevatir*, str. 127.

dočekati svog oca (ili je rekao: roditelje) pa će ga uzeti za odjeću (ili je kazao: za ruku) kao što ja, evo, držim tebe za kraj odjeće, i neće ga pustiti sve dok Allah i njega i njegovog roditelja ne uvede u Džennet.”⁷²⁷

Bera b. Azib, radijallahu anhumā, kazuje: “Nakon što je umro Poslanikov sin Ibrahim, Resulullah, alejhisselam, rekao je: ‘On će imati dovilju u Džennetu.’”⁷²⁸

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: “Svako muslimana kome umre troje maloljetne djece ta će ga dočekati na džennetskim kapijama, da u Džennet uđe na koju god kapiju želi.”⁷²⁹

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: “O djeci muslimanā u Džennetu brine se Ibrahim, alejhisselam.”⁷³⁰

Tu je i hadis: “Djeca muslimanā u Džennetu nalaze se na jednom brdu; o njima će brigu voditi Ibrahim i Sara sve dok ih ne predaju njihovim roditeljima na Sudnjem danu.”⁷³¹

4. Sastajanje i razgovori stanovnikā Dženneta

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ. قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ. فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا
وَوَقَّانَا عَذَابَ السَّمُومِ. إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ.

... obraćat će se jedni drugima i jedni druge će pitati: “Prije smo među svojim strahovali”, govorit će, “pa nam je Allah milost darovao i od patnje u Ognju nas sačuvalo. Mi smo Mu se prije klanjali, On je doista Dobročinitelj i Milostivi.” (Et-Tur, 25–28)

Stanovnici Dženneta razgovarat će, sjećajući se, o nevjernicima koji su u njima na dunjaluku nastojali izazvati sumnju u Allahovo postojanje i postojanje drugog svijeta. Uzvišeni Allah kaže:

⁷²⁷ Muslim, 2635.

⁷²⁸ Buhari, 1316.

⁷²⁹ Ibn Madže, 1604.

⁷³⁰ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisis-sahiha*, str. 603.

⁷³¹ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisis-sahiha*, 1467.

وَمَا تُحْزَنُونَ إِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ. إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ. أُولَئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ. فَوَاكِهَ وَهُمْ مُكْرَمُونَ. فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ. عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ. يُظَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ. بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ. لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُونَ. وَعِنْدَهُمْ قَصْرَاتُ الْظَّرْفِ عِينٌ. كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَكْنُونٌ. فَأَقْبَلْ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ. قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ. يَقُولُ أَأَنْتَ لِمَنِ الْمَصْدَقِينَ. أَعِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْمًا أَأَنْتَا لَمَدِينُونَ. قَالَ هَلْ أَنْتُمْ مُطَّلِعُونَ. فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ. قَالَ تَأَلَّوْا لِي كَيْدًا لَتُرْدِينَ. وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنْتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ. أَفَمَا نَحْنُ بِمَبْتَلِينَ. إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ. إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. لِيُثَلِّ هَذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ.

Kako ste radili, onako ćete kažnjeni biti! A Allahovi iskreni robovi posebnu će opskrbu imati, razno voće, i bit će poštovani u džennetskim baščama nasladā, na divanima, jedni prema drugima, bit će posluženi pićem – iz izvora koji će stalno teći – bistrim i prijatnim onima koji budu pili, od njega neće glava boljeti i od njega se neće pamet gubiti. Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih, kao da su jaja pokrivena. I oni će jedan s drugim razgovarati, i jedan od njih će reći: "Imao sam druga jednog koji je govorio: 'Zar i ti vjeruješ da ćemo, kada poumiremo i zemlja i kosti postanemo, doista račun polagati?' 'Hoćete li pogledati?', reći će. I oni će pogledati, i toga usred Džehennema ugledati. 'Allaha mi', reći će, zamalo me nisi upropastio! Da nije bilo milosti Gospodara mog, i ja bih se sad mučio.' A mi, je l' de, više nećemo umirati? Jednom smo umrli, više nećemo biti mučeni." To će, zaista, uspjeh veliki biti! Za ovakvo nešto neka se trude trudbenici! (Es-Saffat, 39–61)

Neka čovjek razmisli o počastima i užicima koji će biti darovani vjernicima, a o kojima se govori u ovim kur'anskim ajetima. U njima nam Uzvišeni Allah stavlja do znanja da će se vjernici sastati u Džennetu te da će sjediti na divanima jedni prema drugima okrenuti i biti služeni voćem. Dok budu razgovarali, posluša će im donositi voće, kao što se na ovom svijetu kraljevi dvore. Također će biti darovani ukusnim vinom, imat će pored sebe hurije... I tako, dok budu razgovarali, jedan će se Džennetlija sjetiti da je na dunjaluku imao druga što poričaše proživljenje i koji ga pokušavaše navesti na neposluh prema Uzvišenom Allahu. Utom će glasnik pozvati tog

Džennetliju: “Želiš li znati u kakvom je položaju tvoj drug?” i povest će ga da mu pokaže u kakvim se mukama, usred džehennemske vatre, ni živ ni mrtav, nalazi taj njegov drug. Džennetlija će mu se obratiti, koreći ga: “A mi, je l’ de, više nećemo umirati? I je l’ de nećemo biti oživljeni niti kažnjeni?” Zatim će uporediti ljepotu i naslade u kojima se on, Džennetlija, nalazi, s patnjom u kojoj se nalazi njegov drug, koji je postao džehennemsko gorivo, ustanovit će nezamislivo ogromnu razliku između ta dva stanja. Tad će, sav radostan i razdragan, kazati: “To će, zaista, uspjeh veliki biti! Za ovakvo nešto neka se trude trudbenici!”⁷³²

5. Džennetlije na najvišim razinama

Najviše razine u Džennetu imat će poslanici, pa pravednici, pa šehidi te dobri ljudi. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّادِقِينَ
وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا.

Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnikā, i pravednikā, i šehidā, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti! (En-Nisa, 69) Značenje je ovo: Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u Džennetu s vjerovjesnicima, pravednicima, šehidima i dobrim ljudima makar i ne bili na njihovoj razini.⁷³³

Mugira b. Šu’ba, radijallahu anhu, kazivaše: “Čuo sam Poslanika, alejhisselam, gdje govori: ‘Musa je upitao Gospodara: ‘Ko će imati najniži stupanj u Džennetu?’ Allah mu je odgovorio: ‘To je čovjek koji će se pojaviti nakon što Džennetlije uđu u Džennet. Bit će mu rečeno: ‘Uđi u Džennet!’ On će upitati: ‘A kako ću, Gospodaru, ući, kad su ljudi već zauzeli mjesta koja im pripadaju i dobili počasti?’ Bit će mu kazano: ‘Bi li bio zadovoljan da ti pripadne onoliko koliko je imao jedan od dunjalučkih vladara?’ On će odgovoriti: ‘Zadovoljan

⁷³² Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur’anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 571.

⁷³³ Ibid. str. 571.

sam time, Gospodaru!’ Allah će mu kazati: ‘Pripada ti toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko, i još toliko.’ Kad mu peti put to kaže, on će kazati: ‘Zadovoljan sam, Gospodaru!’ Zatim će mu Allah reći: ‘To je tvoje i još deset puta toliko, i ono što ti duša zaželi i sve ono čime se oči naslađuju.’ Taj će čovjek kazati: ‘Zadovoljan sam, Gospodaru!’ Musa je opet upitao: ‘A ko će imati najviši stupanj?’ Allah je odgovorio: ‘To su oni koje sam Ja odabrao i za koje sam Ja lično Svojom rukom nagradu stvorio. To sam sve za njih zapečatio. Ono što će njima biti dato nikad niko vidio nije, za takvo što nikad niko čuo nije, niti je takvo što ikad bilo kome moglo naumpasti.’ Poslanik, alejhisselam, kazao je: ‘Potvrda za ovo nalazi se u Allahovoj Knjizi: *I niko ne zna kakve ih skrivene radosti čekaju...* (Es-Sedžda, 17)’”

6. Džennetlije će naslijediti udio nevjernikā u Džennetu

Uzvišeni Allah kaže:

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ غَيْلٍ تَجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنَّ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَن تِلْكَمُ الْجَنَّةُ أُوْرثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

Iz njihovih grudi ćemo zlobu odstraniti; ispred njih će rijeke teći i oni će govoriti: “Hvaljen neka je Allah, Koji nas je na Pravi put uputio, mi ne bismo na Pravom putu bili da nas Allah nije uputio – poslanici Gospodara našeg zaista su istinu donosili!” I njima će se doviknuti: “Taj ste Džennet u nasljedstvo dobili za ono što ste činili!” (El-A’raf, 43) Uzvišeni Allah kaže:

وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

Eto, to je Džennet, koji vam je darovan kao nagrada za ono što ste radili. (Ez-Zuhruf, 72) Uzvišeni Allah kaže:

أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ. الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

Oni su dostojni nasljednici, koji će Firdevs naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti. (El-Mu’minun, 10–11)

Tu su i Poslanikove riječi: “Svaki čovjek ima dva staništa: stanište u Džennetu i stanište u Vatri. Ako umre i uđe u Vatru, Džennetlije naslijeđe njegovo stanište u Džennetu.”⁷³⁴

7. Žena vjernica bit će u Džennetu sa svojim suprugom vjernikom

Uzvišeni Allah kaže:

جَنَّتٌ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَسْكِينَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ.

... edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov oni koji su bili čestiti – i meleki će im ulaziti na svaka vrata... (Er-Rad, 23) Muževi i žene bit će zajedno u Džennetu, naslonjeni na divane i veseli i razdragani, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَّكِفُونَ.

Oni i žene njihove bit će u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni... (Jasin, 56) Uzvišeni Allah kaže:

أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ.

Uđite u Džennet, vi i žene vaše, radosni! (Ez-Zuhruf, 70)

8. Vjernici džini bit će stanovnici Dženneta

Vjernici iz reda džina bit će nagrađeni za činjenje dobrih djela i ući će u Džennet. Uzvišeni Allah govorio je o ljudima i džinima te je nakon toga kazao:

وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَفِيلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ.

Svima će pripasti nagrada ili kazna, već prema tome kako su postupali, jer je Gospodar tvoj bdio nad onim što su radili. (El-En'am, 132) Dakle, svima njima, i ljudima i džinima, pripast će nagrada u Džennetu, u skladu s djelima koja su činili.⁷³⁵

⁷³⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 584.

⁷³⁵ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 590.

Uzvišeni Allah kaže: *One koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo...* (Er-Rahman, 56) koje na sadržajan način ukazuju na to da će džini ući u Džennet i, kao i ljudi, naslađivati se hurijama.⁷³⁶

9. Ismijavanje Džennetlija stanovnicima Vatre

Nevjernici na ovom svijetu pokazuju neprijateljstvo prema vjernicima, rugaju im se i podvrgavaju ih podsmijehu – na Ahiretu bit će potpuno suprotno: vjernici će, dok budu uživali u nasladama, posmatrati grešnike u Vatri, smijati im se i rugati.⁷³⁷

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ. عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ. تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ. يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ. خِتْمُهُ مِسْكٌَ وَفِي ذَلِكَ فَلَيْتَاتِنَافِيسٍ الْمُتَنَفِّسُونَ. وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ. عَيْتًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ. إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ. وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ. وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ. وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ. وَمَا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَفِظِينَ. فَالْيَوْمَ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ. عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ. هَلْ تُؤِيبُ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ.

Dobri će, zaista, u nasladama boraviti, s divana gledati, na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života, dat će im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mošus biti – i neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati – iz kojeg će Allahu bliski piti. Grešnici se smiju onima koji vjeruju. Kad pored njih prolaze, jedni drugima namiguju; a kad se porodicama svojim vraćaju, šale zbijajući vraćaju se; kad ih vide, onda govore: "Ovi su, doista, zalutali!" Oni nisu poslani da motre na njih. Danas će se oni koji su pomiješano s vodom iz Tesnima će biti, s izvora vjerovali nevjernicima podsmijavati, s divana će gledati. Zar će nevjernici biti drukčije kažnjeni nego prema onom kako su postupali!?" (El-Mutafifin, 22–36)

⁷³⁶ Ibid. str. 590.

⁷³⁷ Ibid. str. 582.

OSMO: PRVACI MEĐU STANOVNICIMA DŽENNETA

1. Poslanici i vjerovjesnici

Prvaci među stanovnicima Dženneta bit će poslanik Muhammed, alejhisselam, i njegova braća poslanici i vjerovjesnici.

Uzvišeni Allah kaže:

وَأَذْكُرُ عَبْدَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولَى الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ. إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ. وَإِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنِ الْأَخْيَارِ. وَأَذْكُرُ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ^ط وَكُلٌّ مِنَ الْأَخْيَارِ. هَذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَقَابٍ. جَنَّاتٍ عَدْنٍ مَفْتَحَةً لَهُمُ الْأَبْوَابُ.

I sjeti se robova Naših Ibrahima i Ishaka i Jakuba, sve u vjeri čvrstih i dalekovidih. Mi ih posebno obdarismo vrlinom jednom: da im je uvijek bio na umu Onaj svijet. Oni su, zaista, u Nas od onih odabranih dobrih ljudi. I sjeti se Ismaila i El'jesea i Zulkifla – svi su oni bili dobri. Ovo je lijep spomen! A one koji se grijeha budu klonili čeka divno prebivalište: edenski vrtovi, čije će kapije biti za njih otvorene... (Sad, 45–50)

Uzvišeni Allah kaže:

الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ. وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ. وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ. وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ. وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ. وَمِن عَابَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ وَأَجْتَنَّبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ. ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَوَالَاءَ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَيُهْدِيهِمْ أَقْتَدِهِ قُلْ لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِن هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ.

Bit će sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju, oni će biti na Pravom putu. To su dokazi naši koje dadasmo Ibrahimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, Mudri i Sveznajući. I Mi

mu poklonismo i Ishaka i Jakuba, i svakog uputismo – a Nuha smo još prije uputili – i od potomaka njegovih Davuda, i Sulejmana, i Ejjuba, i Jusufa, i Musaa, i Haruna – eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine – i Zekerijaa, i Jahjaa, i Isaa, i Il’jasa – svi su oni bili dobri i Ismail, i El’jesea, i Junusa, i Luta – i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali – i neke pretke njihove, i potomke njihove i braću njihovu – njih smo odabrali i na Pravi put im ukazali. To je Allahovo uputstvo na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili. To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati. Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov Pravi put. Reci: “Ja od vas ne tražim nagradu za Kur’an, on je samo pouka svjetovima.” (El-En’am, 82–90)

Dakle, Znalac svih tajni okarakterizirao je poslanike i vjerovjesnike kao one koji su upućeni, odabrani i kao one koji su činili dobro, a u mnogim ajetima stavio nam je do znanja da će dobročinitelji biti nagrađeni Džennetom, a jedan od tih ajeta jeste i ovaj.

Uzvišeni Allah kaže:

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا أَحْسَنُ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati, oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti. (Junus, 26)

Da će poslanici i vjerovjesnici biti prvaci među stanovnicima Dženneta, to je nužno znano u vjeri islamu, štaviše i razum na to upućuje. Naime, Allah Istiniti nije poslao nijednog Svog izaslanika da dostavi vjeru a da isti taj izaslanik nije dostigao savršenstvo u izgledu i ponašanju, vjeri i dobroti onoliko koliko je ljudima dato da savršenstvo dostignu. K tome, nemoguće je da Gospodar svjetova kazni na Ahiretu Svoje izaslanike, koji su Njemu pozivali.⁷³⁸

⁷³⁸ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur’anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 585.

2. Ashabi, prvaci među Džennetlijama

Stanovnici Dženneta razlikovat će se međusobno u pogledu razina – Džennet čine različite razine – a najviše razine dobit će prvaci Džennetlija, kao što su Ebu Bekr i Omer, radijallahu anhuma, na osnovi hadisa u kojem je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Ebu Bekr i Omer bit će u Džennetu prvaci muškaraca među prvim i potonjim narodima.”⁷³⁹ Prvaci među mladićima bit će Hasan i Husejn, baš kao što je Resulullah, alejhisselam, rekao: “Hasan i Husejn bit će prvaci mladića u Džennetu.”⁷⁴⁰

U sljedećem hadisu, koji je pouzdan, Vjerovjesnik, alejhisselam, jasno kaže da će deset njegovih ashaba biti stanovnici Dženneta: “Ebu Bekr je Džennetlija, Omer je Džennetlija, Osman je Džennetlija, Alija je Džennetlija, Talha je Džennetlija, Zubejr je Džennetlija, Abdurrahman b. Avf Džennetlija je, Sa’d b. Ebu Vekkas Džennetlija je, Seid b. Zejd Džennetlija je i Ebu Ubejda b. Džerrah Džennetlija je.”⁷⁴¹ Postoje i hadisi u kojima se kaže da će neki drugi ashabi biti stanovnici Dženneta. Džafer b. Ebu Talib i Hamza b. Abdulmuttalib, radijallahu anhum, jesu Džennetlije. O njima dvojici rekao je Allahov Poslanik, alejhisselam: “Jučer sam ušao u Džennet i razgledao po njemu, pa sam vidio kako Džafer leti s melekima, a Hamza sjedi na divanu.”⁷⁴² U vezi s Hamzom prenesen je i pouzdan hadis u kojem je Vjerovjesnik, alejhisselam, rekao: “Prvak svih šehida bit će Hamza b. Abdulmuttalib.”⁷⁴³ Abdullah b. Selam, radijallahu anhu, stanovnik je Dženneta. Vjerovjesnik, alejhisselam, kaže: “Abdullah b. Selam deseti je od deseterice koji će ući u Džennet.”⁷⁴⁴

Zejd b. Harisa, radijallahu anhu, Džennetlija je i u vezi s njim Allahov Poslanik, alejhisselam, kazao je: “Ušao sam u Džennet i dočekala

⁷³⁹ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisi-sahiha*, 824.

⁷⁴⁰ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisi-sahiha*, 797.

⁷⁴¹ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisi-sahiha*, 50.

⁷⁴² Ibid. 3358.

⁷⁴³ Ibid. 3569.

⁷⁴⁴ Ibid. 33870.

me je mlada djevojka. Upitao sam je: ‘Kome ti pripadaš?’ ‘Zejdu b. Harisi’, ona odgovori.”⁷⁴⁵ Zejd b. Amr b. Nufejl, radijallahu anhu, također je Džennetlija. Resulullah, alejhisselam, kaže: “Ušao sam u Džennet i vidio dvije razine koje pripadaju Zejdu b. Amru b. Nufejlu.” Harisa b. Nu’man, radijallahu anhu, stanovnik je Dženneta. O njemu je Allahov Poslanik, alejhisselam, kazao: “Ušao sam u Džennet i čuo u njemu učenje Kur’ana. Upitao sam: ‘Ko ono uči?’ Bi mi odgovoreno: ‘To je Harisa b. Nu’man.’ Eto, to vam je posljedica dobročinstva! Eto, to vam je posljedica dobročinstva!”⁷⁴⁶

Bilal b. Ebu Rebah, radijallahu anhu, Džennetlija je, na temelju hadisa: “Ušao sam u Džennet i čuo ispred sebe nekakav tih zvuk. Upitao sam kakav je to zvuk i bi mi rečeno: ‘To je Bilal, hoda ispred tebe.’”⁷⁴⁷

3. Prvakinje žena u Džennetu

Merjema, kćerka Imranova, prvakinja je i najbolja žena uopće. Imam Taberani zabilježio je s pouzdanim lancem prenosilaca (koji ispunjava Muslimove kriterije) da je Džabir, radijallahu anhu, prenio sljedeće Poslanikove riječi: “Osim Merjeme, kćerke Imranove, prvakinje žena u Džennetu bit će Fatima, Hatidža i Asija, žena faronova.”⁷⁴⁸ Da je Merjema, kćerka Imranova, najbolja žena uopće – u Kur’anu se jasno kaže, u ajetu:

وَإِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ إِنَّنَا لٰللهٖ اَصْطَفٰكِ وَطَهَّرَكِ وَاَصْطَفٰكِ عَلٰٓى نِسَآءِ الْعٰلَمِيْنَ.

I kad meleki rekoše: “O Merjema, tebe je Allah odabrao i čistom stvorio, i boljom od svih žena na svijetu učinio...” (Ali Imran, 42) Ove četiri žene divan su primjer savršenih čestitih vjernica.

Merjemu je Allah pohvalio rekavši:

⁷⁴⁵ Nasiruddin el-Albani, *Sahihul-džamiis-sagir*, 3362.

⁷⁴⁶ Ibid. 3366.

⁷⁴⁷ Ibid. 3364.

⁷⁴⁸ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisisi-sahiha*, 1424.

وَمَرِّمَ أُبَيَّتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَقْتَ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا
وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِنِينَ.

... koja je nevinost svoju sačuvala, a Mi smo udahnuli u nju život i ona je u riječi Gospodara svog i knjige Njegove vjerovala i od onih koji provode vrijeme u namazu bila. (Et-Tahrim, 12) Hatidža, radijallahu anha, povjerovala je u Vjerovjesnikovo, alejhisselam, poslanstvo bez imalo dvoumljenja, bila mu potpora, pomagala mu tijelom i imetkom. Njoj je, dok je još bila živa, Svevišnji Allah poslao radosnu vijest da će u Džennetu imati kuću od velikog šupljeg bisera u kojoj nema buke ni umora.⁷⁴⁹ Ebu Hurejra, radijallahu anhu, ispričao je: “Džibril je došao Vjerovjesniku, alejhisselam, i rekao mu: ‘Allahov Poslaniče, evo Hatidže; donijela je posudu s prismokom, pa kad uđe kod tebe, prenesi joj selam od Gospodara i od mene i obveseli je džennetskom kućom od velikog šupljeg bisera u kojoj nema buke ni umora.’”⁷⁵⁰

Asija, žena faraonova, nije ovozemaljskoj vlasti i užicima poklanjala nimalo pažnje ni značaja, pa nije faraona prihvatila kao božanstvo. On ju je zbog toga držao na mukama sve dok nije ispustila dušu. Uzvišeni Allah kaže:

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ ءَامَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ
وَنَجِّنِي مِنَ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ.

A onima koji vjeruju Allah kao pouku navodi ženu faraonovu, kad je rekla: “Gospodaru moj, sagradi mi kod Sebe kuću u Džennetu i spasi me od faraona i mučenja njegovog, i izbavi me od naroda nepravednog!” (Et-Tahrim, 11) Fatima, mirisni cvijet, kćerka i dio Resulullaha, alejhisselam, učitelja čovječanstva, bila je strpljiva, nadala se Allahovoj nagradi, bila je bogobojazna.⁷⁵¹

Majke pravovjernih, Poslanikove žene, također će biti prvakinja žena u Džennetu, jer će biti s Vjerovjesnikom, alejhisselam. Uzvišeni Allah kaže:

⁷⁴⁹ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 211.

⁷⁵⁰ Buhari, 3821.

⁷⁵¹ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 212.

يَأْيُهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا. وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا.

O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: “Ako želite život na ovom svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite, dat ću vam pristojnu otpremu i lijepo ću vas otpustiti. A ako želite Allaha, i Poslanika Njegovog, i Onaj svijet – pa Allah je, doista, onima među vama koji čine dobra djela pripremio nagradu veliku.” (El-Ahzab, 28–29) Aiša, radijallahu anha, ispričala je: “Kad je Allah naredio Poslaniku, alejhisselam, da svojim suprugama dā pravo biranja, počeo je od mene. Došao je i rekao mi: ‘Nešto ću ti reći, a ti nemoj žuriti dok se ne posavjetuješ sa svojim roditeljima.’ Znao je da mi roditelji neće dopustiti razvod s njime. Uzvišeni Allah kaže:

يَأْيُهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا. وَإِنْ كُنْتُمْ تُرِيدُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا.

O Vjerovjesniče, reci ženama svojim: “Ako želite život na ovom svijetu i njegov sjaj, onda se odlučite: dat ću vam pristojnu otpremninu i lijepo ću vas otpustiti. A ako želite Allaha, i Poslanika Njegovog, i Onaj svijet – pa Allah je, doista, onima među vama koji čine dobra djela pripremio nagradu veliku. (El-Ahzab, 28–29) ‘O čemu da se savjetujem sa svojim roditeljima? Ja želim Allaha, Njegovog Poslanika i onaj svijet!’ rekoh mu.”⁷⁵² Ako, uza sve to, znamo i to da je Resulullah, alejhisselam, rekao: “Žena će na Ahiretu pripasti svom posljednjem suprugu”, prema drugoj verziji: “Žena će na Ahiretu pripasti svom posljednjem suprugu i bit će skupa u Džennetu.”⁷⁵³ Poslanikove će supruge biti s njime u Džennetu. No, ipak nije nužno da će biti na istoj razini, jer će, kako se to kaže u pouzdanom hadisu, Resulullah, alejhisselam, biti na razini *el-vesila*, koja može pripasti samo jednom čovjeku: Poslanikove će supruge biti blizu njega. Također, nije nužno da su majke pravo-

⁷⁵² Buhari, 4508.

⁷⁵³ Nasiruddin el-Albani, *Silsiletul-ehadisisi-sahiha*, 3/275.

vjernih bolje od svih ashaba, uključujući Ebu Bekra, Omera, Osmana i Aliju, radijallahu anhum, postoje mutevatir hadisi u kojima se kaže da je Ebu Bekr, radijallahu anhu, bolji od svih ashaba, uključujući i majke pravovjernih⁷⁵⁴, kao što postoje mutevatir predanja da je vladar pravovjernih Alija b. Ebu Talib, radijallahu anhu, rekao: “Najbolji u ovom ummetu, nakon Vjerovjesnika, alejhisselam, jeste Ebu Bekr, a zatim Omer, radijallahu anhum.”⁷⁵⁵

4. Prednost Džennetskih užitaka nad uživanjem na ovom svijetu

Uzvišeni Allah uporedio je džennetske užitke i užitke na ovom svijetu te je istakao da su džennetski užici bolji i od užitaka na ovom svijetu, kao što je u brojnim ajetima konstatirao bezvrijednost ovog, a vrijednost Budućeg svijeta, da bi se ljudi što više trudili da zasluže nagradu na Ahiretu i uživanje u Džennetu. U kur'anskim ajetima naći ćemo da Allah kudi dunjaluk, a hvali Ahiret te da daje prednost Ahiretu nad ovozemaljskim prolaznim užicima.⁷⁵⁶ Neki od tih ajeta su sljedeći:

Uzvišeni Allah kaže:

لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِّالْبَرَارِ.

A one koji se Gospodara svog boje čekaju džennetske bašče kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno ostati – takav će biti Allahov doček. A ono što ima u Allaha bolje je za one koji budu dobri. (Ali Imran, 198)

Uzvišeni Allah kaže:

وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ.

⁷⁵⁴ Muhammed el-Kettani, *Nazmul-mutenasiri minel-hadisi-l-mutevatir*, str. 202.

⁷⁵⁵ Ibid. str. 202.

⁷⁵⁶ Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 223.

I nikako ne gledaj dugo ljepote ovog svijeta koje Mi kao užitak raznim sortama nevjernika pružamo, da ih time na kušnju stavimo, ta nagrada Gospodara tvog bolja je i vječna. (Ta-Ha, 131)

Uzvišeni Allah kaže:

رُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَاقِ. قُلْ أُوْنِبْتُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذَلِكَ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ.

Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovom svijetu, a najljepše mjesto povratka je u Allaha. Reci: "Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imat će u Gospodara svog džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, u njima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost – a Allah poznaje robove Svoje." (Ali Imran, 14–15)

Prednost ahiretskih užitaka nad ovozemaljskim ogleda se u nekoliko aspekata, koje ćemo navesti.

Prvi aspekt: ovozemaljska su uživanja kratka. Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَىٰ وَلَا تُظَلِّمُونَ فَتِيلاً.

Reci: "Uživanje na ovom svijetu kratko je, a Onaj je svijet bolji za one koji se grijeha klone." (En-Nisa, 77) Poslanik, alejhisselam, naveo je slikovit primjer pomoću kojeg je objasnio neznatnost dunjalučkih užitaka u odnosu na one ahiretske. Mustevrid, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: "Tako mi Allaha, dunjaluk je u odnosu na Ahiret kao kad čovjek stavi ovaj svoj prst⁷⁵⁷ u more – neka vidi koliko će vode ostati na njemu."⁷⁵⁸ Koliko to vode ostane na prstu umočenom u ogromno more? Kap. Eto, ta kap u odnosu na more predstavlja kratki ovozemaljski užitak u odnosu na ahiretski.

⁷⁵⁷ Poslanik, alejhisselam, tom prilikom pokazao je kažiprstom.

⁷⁵⁸ Muslim, 2858.

Gospodar svjetova kori one koji dunjalučkim užicima daju prednost nad ahiretskim, Uzvišeni Allah kaže:

يَسَاءُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَنَاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ
بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَّعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلًا.

O vjernici, zašto ste neki oklijevali kada vam je bilo rečeno: “Krenite u borbu na Allahovom putu! – kao da ste za zemlju prikovani? Zar vam je draži život na ovom svijetu od Onog svijeta? A uživanje na ovome svijetu, prema onom na Ahiretu, nije ništa.” (Et-Tevba, 38)

Drugi aspekt: ahiretski su užici bolji od dunjalučkih. Uzvišeni Allah kaže: ... *a Onaj svijet bolji je i vječan je.* (El-A’la, 17) Uzvišeni Allah kaže: ... *ta nagrada Gospodara tvog bolja je i vječna.* (Ta-Ha, 131)

Naprimjer, odjeća, hrana, piće, nakit, dvorci stanovnikā Dženneta bolji su od odjeće, hrane, pića, nakita, dvoraca na ovom svijetu. Uzvišeni Allah kaže: *I kud god pogledaš, vidjet ćeš udobnost i carstvo prostrano.* (El-Insan, 20) Zapravo, preoskudna je svaka uporedba dunjalučkih i ahiretskih užitaka. Sehl b. Sa’d es-Saidi, radijallahu anhu, kazuje da je Poslanik alejhisselam, rekao: “Prostor koji zauzima jedan bič u Džennetu vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi.”⁷⁵⁹ “Prostor koji zauzima luk u Džennetu vredniji je od svega dunjaluka.” “Jedan jutarnji ili večernji pohod na Allahovom putu vredniji je od ovog svijeta.”⁷⁶⁰ Da bi saznao prednost Ahireta u odnosu na ovaj svijet, uporedi hurije sa ovozemaljskim ženama rukovodeći se pritom hadisom koji prenosi Enes b. Malik, radijallahu anhu, a u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Jedan jutarnji ili večernji pohod na Allahovom putu zacijelo je vredniji od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi. I prostor koji zauzima luk (ili je rekao: bič) u Džennetu vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi. Kad bi se hurija nadvirila na stanovnike Zemlje, svojim bi svjetlom obasjala prostor između nebesa i Zemlje i ispunila

⁷⁵⁹ Buhari, 3078.

⁷⁶⁰ Buhari, 2640.

bi ga mirisom. Eto, veo na njenoj glavi vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi.”⁷⁶¹

Uzvišeni Allah kaže: *Uđite u Džennet, vi i žene vaše, radosni!* (Ez-Zuhruf, 70) A radost se u srcu nalazi.⁷⁶²

Treći aspekt: za razliku od ovog svijeta, u Džennetu ne postoji ništa što bi umanjilo užitak i pokvarilo raspoloženje. Konzumiranje hrane i pića na ovom svijetu ima za posljedicu obavljanje male i velike prirodne potrebe i pojavu zadaha; ovisvjetsko vino opija i pomućuje razum; ovozemaljske žene dobivaju mjesečni ciklus, koji je neprijatnost, i rađaju... Džennet je iznad svega toga: u njemu se ne vrši ni mala ni velika prirodna potreba, ne postoji ni slina ni pljuvačka; džennetsko vino ne opija, nego je baš onakvo kakvim ga je Uzvišeni opisao: ... *bistrim i prijatnim onima koji budu pili...* (Es-Saffat, 46) Džennetska voda nije ustajala, niti je njegovo mlijeko promijenjena ukusa. Uzvišeni Allah kaže: ... *u kojem su rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromijenjena ukusa...* (Muhammed, 15)

Džennetske žene ne dobivaju mjesečni ciklus niti mogu imati postporođajni odljev krvi i uopće su daleko od svega čime žene na ovom svijetu budu iskušane: “*U njima će čiste žene imati...*” (El-Be-kara, 25)

Srca stanovnikā Dženneta bit će čista, oni će lijepo riječi govoriti, njihovi će postupci biti lijepi, u Džennetu se neće čuti ružna riječ koja bi pokvarila raspoloženje ili bilo koga isprovocirala. Tako je, jer je Džennet daleko iznad toga da se u njemu govori ružno ili čini ružno, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

يَتَنَزَّعُونَ فِيهَا كَأَسَا لَا لَعُوٌّ فِيهَا وَلَا تَأْتِيمٌ.

Jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati – zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh... (Et-Tur, 23)

⁷⁶¹ Buhari, 2643.

⁷⁶² Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 593.

Džennetlije će čuti samo istinite, lijepe besjede koje neće sadržati nedostatke koje sadrže neke besjede na ovom svijetu. Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِدَابًا.

Tamo prazne besjede i neistinu neće slušati... (En-Nebe, 35) Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا.

U njima prazne besjede neće slušati, već samo: "Mir!", i u njima će i ujutro i navečer opskrbljeni biti... (Merjem, 62) Uzvišeni Allah kaže: *... u kojem prazne besjede neće slušati.* (El-Gašija, 11)

Džennet je, dakle, kuća mira i savršeno boravište u kojem nema nikakvih nedostataka. Uzvišeni Allah kaže:

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْتِيهَا إِلَّا قِيْلًا سَلَامًا.

U njima neće slušati prazne besjede ni govor grešni, nego samo riječi: "Mir, mir!" (El-Vakia, 25–26) Među stanovnicima Dženneta neće biti nikakvog neslaganja niti međusobne mržnje, njihova će srca biti kao jedno, Allaha će slaviti ujutro i navečer.⁷⁶³ Uzvišeni Allah kaže:

وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ.

I Mi ćemo zlobu iz grudi njihovih istisnuti, oni će kao braća na divanima jedni prema drugima sjediti.. (El-Hidžr, 47)

Četvrti aspekt: zemaljski su užici prolazni, a ahiretski su vječni. Uzvišeni Allah kaže:

وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهُوٌّ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ.

Život na ovom svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo Onaj svijet je život, kad bi samo oni znali! (El-Ankebut, 64) Iz tog je razloga Uzvišeni Allah ovozemaljske ljepote, koje privlače ljude, nazvao prolaznim užitkom – čovjek se njime naslađuje i zatim istog tog užitka nestane, a ahiretski užici nisu prolaznog karaktera, baš kao što Uzvišeni Allah kaže: *Ono što je u vas – prolazno je, a ono što je u Allaha*

⁷⁶³ Ahmed el-Askalani, *Fethul-Bari*, 6/318; Omer el-Eškar, *El-Džennetu ven-nar*, str. 227.

– vječno je... (En-Nahl, 96) Uzvišeni Allah kaže: *To će, doista, blagodat Naša biti, koja nikad neće prestajati!* (Sad, 54) Uzvišeni Allah kaže: *... s plodovima kojih uvijek ima i s trajnom hladovinom...* (Er-Ra'd, 35) Uzvišeni Allah kaže: *Tu ih umor neće doticati, oni odatle nikad neće izvedeni biti.* (El-Hidžr, 48)

Uzvišeni Allah je u Časnom Kur'anu naveo primjere za to da ljepote ovog svijeta brzo prolaze i sasvim nestaju. Jedan od tih primjera Uzvišeni Allah kaže:

وَأَصْرِبُ لَهُمْ مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا. الْأَمْوَالُ وَالنِّبُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا.

Navedi im kao primjer da je život na ovom svijetu kao bilje, koje i poslije natapanja vodom, koju Mi s neba spuštamo, ipak postane suho, i vjetrovi ga raznesu. A Allah sve može! Bogatstvo i sinovi su ukras u životu na ovome svijetu, a dobra djela, koja vječno ostaju, bit će od Gospodara tvog bolje nagrađena i ono u što se čovjek može pouzdati. (El-Kehf, 45–46) Dakle, ljepote ovog svijeta nestaju brzo, isto kao što bilje, uslijed kiše, postane zeleno, procvjeta i da plodove te zatim brzo požuti, osuši se i nestane, pa ga vjetrovi raznose. Isto važi i za ukrase ovog svijeta, kao što su, naprimjer, mladost, imetak, sinovi, plodovi, žitarice: sve se to raspline i nestane. Mladost prođe i nastupi starost, zdravlja nestane i nastupe bolesti, imetak može propasti, djeca mogu otići od čovjeka... A kad je riječ o Ahiretu, nema odlaska, ni nestanka. Uzvišeni Allah kaže:

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ. جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَىٰ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزَى اللَّهُ الْمُتَّقِينَ.

A onima koji su se Allaha bojali reći će se: “Šta je objavljivao Gospodar vaš?” “Dobro!”, odgovorit će. Oni koji čine dobra djela imat će još na ovom svijetu lijepu nagradu, a Onaj svijet je, sigurno, još bolji. O kako će boravište onih koji su se Allaha bojali divno biti: edenski perivoji u koje će

ući, kroz koje rijeke teku, i u kojima će sve što zažele imati. Tako će Allah one koji Ga se budu bojali nagraditi... (En-Nahl, 30–31)

Peti aspekt: življenje radi ovozemaljskih užitaka, a zaboravljanje Ahireta ima za posljedicu kaznu u džehennemskoj vatri. Uzvišeni Allah kaže:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحِزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْعُرُورِ.

Svako živo biće smrt će okusiti! I samo na Sudnjem danu dobit ćete u potpunosti plaće vaše, i ko bude od Vatre udaljen i u Džennet uveden – taj je postigao šta je želio; a život na ovom svijetu samo je varljivo naslađivanje. (Ali Imran 185) S druge strane, ulaganje truda za Ahiret ima za rezultat spas na njemu.⁷⁶⁴

Uzvišeni Allah počastit će Džennetlije time što će se Džennet njima približiti, a ne oni njemu. Uzvišeni Allah kaže: *I Džennet će se čestitima približiti...* (Eš-Šuara, 90) Uzvišeni Allah kaže: *A Džennet će biti primaknut čestitima, neće biti ni od jednog daleko...* (Kaf, 31) Uzvišeni Allah kaže: *I kad se Džennet približi...* (Et-Tekvir, 13)⁷⁶⁵

DESETO: NASLADE U KOJIMA ĆE UŽIVATI STANOVNICI DŽENNETA

U Džennetu nema gladi ni žeđi, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ. وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَىٰ.

U njemu nećeš ni ogladnjeti, ni nag biti, u njemu nećeš ni ožeđnjeti, ni žegu osjetiti. (Ta-Ha, 118–119)

Džabir, radijallahu anhu, pripovijeda: “Čuo sam Poslanika, alej-hisselam, da kaže: ‘Stanovnici Dženneta jest će i piti, ali neće pljuvati, niti mokriti, niti obavljati veliku prirodnu potrebu, niti će se oseki-vati.’ Ashabi su upitali: ‘A šta će biti s hranom?’, na šta je Vjerovjesnik,

⁷⁶⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 595.

⁷⁶⁵ Ibid. str. 595.

sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio: ‘Što se tiče hrane koju su pojeli, nje će se oslobađati podrigivanjem i znojenjem – znoj će mirisati na mošus. Bit će nadahnuti da Allaha slave i da Ga hvale kao što su nadahnuti da dišu.’⁷⁶⁶

1. Hrana

Uzvišeni Gospodar spomenuo je u Kur’ani-kerimu mnogo vrsta hrane koju će konzumirati stanovnici Dženneta.

Voće, sa svim svojim vrstama i u velikim količinama, bit će hrana stanovnikā Dženneta. Uzvišeni Allah kaže: ... *i voćem koje će sami birati...* (El-Vakia, 20) Uzvišeni Allah kaže: *A onima koji su se Allaha bojali želje će se ostvariti: bašče i vinogradi...* (En-Nebe, 31–32) Uzvišeni Allah kaže: *U njemu ćete svakovrsnog voća imati od kojeg ćete nekô jesti.* (Ez-Zuhruf, 73)

Džennetlije će voće koje budu željeli dobivati bez imalo napora: čim ga zatraže, sluge će im ga donijeti. Uzvišeni Allah kaže: ... *u kojima će se odmarati i raznovrsno voće i piće tražiti.* (Sad, 51) Prema tome, da bi užitak Džennetlija bio potpun, sluge će im donositi upravo ono što budu željeli. Uzvišeni Allah kaže: ... *i voćem koje će sami birati, i mesom ptičijim kakvo budu željeli...* (El-Vakia, 20–21)

Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلِّ وَعُيُونٍ. وَقَوَاكِبٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ. كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ.

Oni koji su se Allaha bojali bit će među izvorima, u gustim baščama, i među voćem koje budu željeli. Jedite i pijte, prijatno neka vam je za ono što ste radili! (El-Murselat, 41–43)

Za razliku od ovozemaljskog voća, džennetskog će voća biti uvijek i u velikim količinama; stanovnicima Dženneta ono neće biti uskraćeno ni u jednom trenutku, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

وَمَاءٌ مَّسْكُوبٌ. وَفَلَكَهَةٌ كَثِيرَةٌ. لَا مَقْطُوعَةٌ وَلَا مَمْنُوعَةٌ.

⁷⁶⁶ Muslim, 2835.

... pored vode tekuće, i usred voća svakovrsnog kojeg će uvijek imati i koje neće zabranjeno biti... (El-Vakia, 31–33)

Kad stanovnik Dženneta poželi neko voće lično ubrati, to mu neće biti teško, jer će mu se grane poviti kako bi bez imalo napora i poteškoće dohvatio plod koji želi pojesti. Uzvišeni Allah kaže:

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلُّهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا.

... i blizu će im hladovina njegova biti, a plodovi njegovi će im nadohvat ruke stajati. (El-Insan, 14) Uzvišeni Allah kaže:

مُتَّكِنِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَّائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ.

Odmarat će se na posteljama čije će postave od kadife biti, a plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati... (Er-Rahman, 54)

Isto tako, ptičije meso bit će hrana stanovnikā Dženneta, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

وَفَلَكَهٖ مِمَّا يَتَخَبَّرُونَ. وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ.

... i voćem koje će sami birati, i mesom ptičijim kakvo budu željeli... (El-Vakia, 20–21) Enes b. Malik, radijallahu anhu, pripovijeda: “Upitan je Allahov Poslanik, alejhisselam, šta je to Kevser, pa je odgovorio: ‘To je rijeka koju će mi Allah podariti u Džennetu, a koja je bjelja od mlijeka i slađa od meda. Pored nje bit će ptice čiji su vratovi poput devinih!’ Omer na to reče: ‘Te su ptice debele, ko će ih pojesti?’ Poslanik, alejhisselam, odgovori: ‘Oni koji će ih jesti deblji su od njih.’”⁷⁶⁷

Ne samo da će ptičije meso biti hrana Džennetlijā nego će se hraniti svime onim što im duše i pozele i svime onim čime se oči naslađuju, jer Uzvišeni Allah kaže:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ^ط وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ^ط وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

⁷⁶⁷ Tirmizi, 2542.

Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti. (Ez-Zuhruf, 71)

2. Piće

Džennetlije će konzumirati čisto piće ugodnog okusa, a ne nečisto koje konzumiraju neki ljudi na ovom svijetu, pa piju vino, krv koja istječe, znoj i neke druge nečiste tekućine. U vezi s čistim pićem koje će piti stanovnici Dženneta Uzvišeni Allah kaže:

عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدِسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُوفٌ أَسَاوِرٌ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَنُهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا.

Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakićeni narukvicama od srebra, i dat će im Gospodar njihov da piju čisto piće. (El-Insan, 21)

Med, mlijeko i voda također će biti piće stanovnikā Dženneta. Uzvišeni Allah kaže:

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّرْبِ بَيْنَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ.

Zar je Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha boje, u kojem su rijeke od vode neustajale, i rijeke od mlijeka nepromijenjena ukusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procijeđenog i gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova – zar je to isto što i patnja koja čeka one koji će u Vatri vječno boraviti, koji će se uzavrelom vodom poжити, koja će im crijeva kidati!?! (Muhammed, 15)

Džennetlije će konzumirati i piće začinjeno kamforom. Uzvišeni Allah kaže:

عَلَيْهِمْ ثِيَابٌ سُنْدِسٌ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُوفٌ أَسَاوِرٌ مِنْ فِضَّةٍ وَسَقَنُهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا.

Čestiti će iz pehara piti kamforom začinjeno piće s izvora iz kojeg će samo Allahovi šticenici piti i koji će kud hoće bez muke razvoditi. (El-Insan, 21)

Džennetlije će konzumirati i piće začinjeno inbirom, baš kao što Uzvišeni Allah kaže:

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا. عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا.

U njemu će iz čaše piće inbirom začinjeno piti s izvora u Džennetu, koji će se Selsebil zvati. (El-Insan, 17–18) U ovom ajetu Istiniti Allah govori nam na početku ove sure o piću koje će biti začinjeno kamforom i govori na kraju sure o piću začinjenom inbirom. Konzumiranje pića začinjenog kamforom, koji je hladan i miomirisan, te konzumiranje pića začinjenog inbirom, koji je topao i popravlja raspoloženje, viši je užitak nego da ih konzumiraju zasebno: ta dva pića jedno će drugo dopunjavati kad se radi o okusu. Eto, u tome je tajna zašto je piće začinjeno kamforom spomenuto na početku sure El-Insan, a piće začinjeno inbirom na njenom kraju. I očigledno je da se ovdje radi o dvama različitim pićima.⁷⁶⁸

Piće s vrela Tesnim također će biti ono u čemu će uživati stanovnici Dženneta. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ. عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ. تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ. يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ. خَتَمُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُونَ. وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ. عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ.

Dobri će, zaista, u nasladama boraviti, s divana gledati, na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života, dat će im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mošus biti – i neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati – pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti, s izvora iz kojeg će Allahu bliski piti. (El-Mutaffifin, 22–28) Ibn Abbas, radijallahu anhuma, imao je običaj kazati: “Voda s vrela Tesnim najljepše je piće koje će biti dato Džennetlijama. Allahu bliski robovi pit će s njega nepomiješanu vodu, a sretni, s razinom niže od njih, pit će pomiješanu vodu.”⁷⁶⁹

Stanovnici Dženneta konzumirat će i vino. O džennetskom se vinu govori u nekoliko ajeta i ističe se da njegovo konzumiranje nema

⁷⁶⁸ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 224.

⁷⁶⁹ Dželaluddin es-Sujuti, *El-Budurus-safira*, str. 544.

negativne posljedice, za razliku od vina na ovom svijetu. Uzvišeni Allah kaže:

بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ. لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنَزَّفُونَ.

... s čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg – od kojeg ih glava neće boljeti i zbog kojeg neće pamet izgubiti... (El-Vakia, 18–19) Uzvišeni Allah kaže:

وَأَمَّا دَرَنَّهُمْ فَبِفَكْهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ. يَتَنَزَّعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَعْوُ فِيهَا وَلَا تَأْتِيمٌ.

... i još ćemo ih darovati voćem i mesom kakvo budu željeli. Jedni drugima će, u njemu, pune čaše dodavati – zbog njih neće biti praznih besjeda i pobuda na grijeh... (Et-Tur, 22–23) Uzvišeni Allah kaže: ... i rijeke od vina, prijatna onima koji piju... (Muhammed, 15)⁷⁷⁰ Ovosvjetsko vino nije ukusno, njegovo konzumiranje izaziva glavobolju, pomuti razum, prilikom njegovog konzumiranja galami se i govore se ružne riječi, pa štaviše, bez toga i nije ukusno, njegovo konzumiranje navodi čovjeka na činjenje velikih grijeha – oni koji ga piju ne sustežu se od činjenja ni onih najvećih grijeha koji imaju za posljedicu Allahovu srdžbu, a kako da se čovjek sustegne kad izgubi pamet konzumirajući vino! Ovih pet negativnosti koje su sadržane u ovozemaljskom vinu, prema Allahovim riječima nisu sadržane u džennetskom vinu. Naime, ono je ukusno onima koji ga piju, ne izaziva glavobolju, stoga ne pomućuje razum, nema za posljedicu ružne riječi i nema za posljedicu činjenje grijeha.⁷⁷¹

Uzvišeni Allah kaže:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ. بَيِّضَاءَ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ. لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنَزَّفُونَ.

... bit će posluženi pićem – iz izvora koji će stalno teći – bistrim i prijatnim onima koji budu pili, od njega neće glava boljeti (la fiha gavlun) i od njega se neće pamet gubiti. (Es-Saffat, 45–47) Neki su učenjaci kazali da konstrukcija *la fiha gavlun* znači: od njega neće stomak boljeti. Bilo kako bilo, konzumiranje džennetskog vina neće imati

⁷⁷⁰ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 603.

⁷⁷¹ Ibid. str. 604.

za posljedicu ni glavobolju ni bolove u stomaku. Isto tako, ono neće opijati.⁷⁷²

Konzumiranje džennetskog vina neće pamet pomutiti, a ostat će slast njegovog pijenja. Na vino se misli u Allahovim riječima:

يُسْقَوْنَ مِنْ رَجِيْقٍ مَخْتُوْمٍ خَتْمُهُ مِسْكٌ وَفِي ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَفِسُوْنَ. وَمِرَاجُهُ مِنْ تَسْنِيْمٍ.

... dat će im se pa će piće zapečaćeno piti, čiji će pečat mošus biti – i neka se za to natječu oni koji se hoće natjecati – pomiješano sa vodom iz Tesnima će biti... (El-Mutaffifin, 25–27) Slast konzumiranja džennetskog vina bit će i u tome što će se na kraju pijenja osjetiti mošus.⁷⁷³

Čini se da je najveća negativnost ovozemaljskog vina sadržana u tome da onaj ko ga bude konzumirao na dunjaluku, neće konzumirati džennetsko vino. S tim u vezi Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Ko bude konzumirao vino na ovom svijetu neće ga konzumirati na Ahiretu.” “Ko bude konzumirao vino na ovom svijetu neće ga konzumirati na Ahiretu, ako se ne pokaje.”⁷⁷⁴

Tu je i drugi hadis: “Svakog muslimana koji kupi odjeću muslimanu Allah će obući u zeleno džennetsko odijelo. Svakog muslimana koji napoji žednog muslimana Allah će napojiti zapečaćenim džennetskim pićem. Svakog muslimana koji nahrani gladnog muslimana Allah će nahraniti džennetskim plodovima.”⁷⁷⁵

3. Posude

Džennetlije će jesti i piti iz zlatnog i srebrenog posuđa. Uzvišeni Allah kaže:

⁷⁷² Muhammed b. Džuzej, *Et-Teshilu liulumit-tenzil*, 2/235; Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 604.

⁷⁷³ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 604.

⁷⁷⁴ Buhari, 5253.

⁷⁷⁵ Ebu Davud, 1682. Lanac ovog hadisa je prihvatljiv – dobar.

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti. (Ez-Zuhruf, 71) Bit će služeni iz čaša od zlata koje neće imati dršku niti uski dio na vrhu kroz koji se toči.⁷⁷⁶

Resulullah, alejhisselam, rekao je: “Prva skupina koja će ući u Džennet svijetlit će poput Mjeseca u noći uštapa, a oni koji će uslijediti odmah iza njih, svijetlit će poput najsjajnije blistave zvijezde na nebesima. Oni neće obavljati ni malu ni veliku nuždu, niti će pljuvati, niti će im iz nosa ikakva tekućina curiti. Češljevi će im biti od zlata, a njihov znoj mirisat će poput miska. U kadionicama će im tinjati najmirisnije drvo. Svaki od njih imat će dvije žene hurije u kojih će se, zbog ljepote, vidjeti srž cjevanice. Među njima neće biti razilaženja niti mržnje, bit će jedinstveni kao srce jednog čovjeka. Allaha će slaviti ujutro i navečer.”⁷⁷⁷

O posudu u Džennetu Uzvišeni Allah kaže:

بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّنْ مَّعِينٍ. لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزَفُونَ.

... čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg – od koga ih glava neće boljeti i zbog kojeg neće pamet izgubiti... (El-Vakia, 18–19) Bit će služeni iz čaša i ibrika, koji imaju dršku i uski dio na koji se pije, kao i iz čaša bez drške.⁷⁷⁸

Ti pehari bit će puni pića, baš kao što Uzvišeni Allah kaže: ... i pehari puni... (En-Nebe, 34) to jest bit će uvijek puni, jer stanovnicima Dženneta nikad ničeg neće nedostajati, i to je savršenstvo užitka koji će im biti pružen.

Uzvišeni Allah kaže:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِأَنْيَّةٍ مِّنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرًا. قَوَارِيرًا مِّنْ فِضَّةٍ قَدَرُوهَا تَقْدِيرًا.

⁷⁷⁶ Ibn Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 233.

⁷⁷⁷ Buhari, 3073.

⁷⁷⁸ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 113.

Služit će ih iz srebrenih posuda i čaša prozirnih, prozirnih, od srebra, čiju će veličinu prema željama njihovim odrediti. (El-Insan, 15–16) Stanovnici Dženneta bit će služeni iz srebrenih čaša koje su prozirne – takvo što na ovom svijetu uopće ne postoji.⁷⁷⁹ Veličina tih čaša bit će odgovarajuća količini pića koje je potrebno Džennetliji, Allahovom šticieniku, pa niti će u njih stati manje, a niti više od potrebne količine. Na taj način onaj koji pije osjeti veću slast. Da je pića manje nego što mu je potrebno, naslada pijenjem bila bi manja; da je pića više nego što je potrebno, osjetio bi nelagodu zbog onog što ne može popiti, što ostane u čaši. To nas, opet, upućuje na činjenicu da će o stanovnicima Dženneta biti vođena briga i da će im se počast ukazivati.⁷⁸⁰

Vjerovjesnik, alejhisselam, rekao je: “Nemojte oblačiti odjeću od svile i brokata i nemojte jesti i piti u posudama od zlata i srebra! To nevjernicima pripada na ovom, a vama će pripasti na Budućem svijetu.”⁷⁸¹

Tu je i hadis: “U Džennetu su dva perivoja u kojima su posude i sve drugo od srebra te dva perivoja u kojima su posude i sve drugo od zlata. A da gledaju u Gospodara, Džennetlije će u Dženneti-adnu sprečavati samo plašt gordosti na Allahovom licu.”⁷⁸²

4. Odjeća i nakit

U Džennetu niko neće biti bez odjeće. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ. وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَىٰ.

U njemu nećeš ni ogladnjeti, ni nag biti, u njemu nećeš ni ožeđnjeti, ni žegu osjetiti. (Ta-Ha, 118–119) Tu je i hadis u kojem Poslanik, alejhisselam, kaže: “Ko u Džennet uđe uživati će, neće biti nesretan; živjet će

⁷⁷⁹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 609.

⁷⁸⁰ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 113.

⁷⁸¹ Buhari, 5110; Muslim, 2067.

⁷⁸² Buhari, 4597; Muslim, 180.

vječno, nikad neće umrijeti, njegova odjeća neće se habati, a mladost mu neće nikad proći.”⁷⁸³

Džennetlije će imati najkvalitetniju odjeću, od svile, tanke i teške. Uzvišeni Allah kaže: *i Džennetom i svilom ih za ono što su trpjeli nagraditi* (El-Insan, 12) Uzvišeni Allah kaže *a odjeća će im svilena biti* (El-Hadždž, 23) Uzvišeni Allah kaže: *... čekaju sigurno edenski vrtovi, kroz koje rijeke teku, u njima će se narukvicama od zlata kititi i u zelena odijela od dibe i kadife oblačiti, na divanima će u njima naslonjeni biti. Divne li nagrade i krasna li boravišta!* (El-Kehf, 31) Uzvišeni Allah kaže: *... u dibu i kadifu obučeni i jedni prema drugima...* (Ed-Duhan, 53) Diba je mehki brokat i mehka svila, a kadifa je grubi brokat i gruba svila. Imam Zedžadž kazao je da su to dvije vrste svile, da je najljepša boja zelena i da je najudobnija odjeća svilena, u čemu je objedinjena naslada za oči i za tijelo.⁷⁸⁴

Uzvišeni Allah kaže: *Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile...* (El-Insan, 21) Ukoliko razmislimo o konstrukciji *na njima*, zaključit ćemo da se radi o odjeći koja se vidi i koja je istaknuta, kako bi Džennetlijama bila ukras, odnosno da se ne radi o odjeći koja se ne vidi.⁷⁸⁵

Stanovnici Dženneta imat će u Džennetu predivan nakit od zlata, baš kao što Uzvišeni Allah kaže: *... u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi* (Fatir, 33); odjeću od svile, na osnovi riječi Uzvišenog: *Na njima će biti odijela od tanke zelene svile, i od teške svile, nakićeni narukvicama od srebra, i dat će im Gospodar njihov da piju čisto piće* (El-Insan, 21); kao i nakit od bisera, jer Uzvišeni Allah kaže: *... edenske perivoje u koje će ući, u kojima će se zlatnim narukvicama, biserom ukrašenim, kititi, a haljine će im, u njima, od svile biti.* (Fatir,

⁷⁸³ Muslim, 2836.

⁷⁸⁴ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 237.

⁷⁸⁵ Ibid. str. 238

33) Prema tome, stanovnici Dženneta imat će nakit od srebra, od zlata i od bisera.⁷⁸⁶

5. Postelje

Uzvišeni Allah kaže: *Odmarat će se na posteljama čije će postave od kadife biti, a plodovi u oba perivoja nadohvat ruke će stajati...* (Er-Rahman, 54). Ako će postave tih postelja biti od kadife, od čega će onda biti njihov vanjski dio!? Postelje stanovnika Dženneta bit će uzdignute jer će biti napunjene. Uzvišeni Allah kaže: *i na posteljama uzdignutim* (El-Vakia, 34)

6. Čilimi

Uzvišeni Allah kaže: *... i čilimi rašireni.* (El-Gašija, 16) Čilimi u Džennetu bit će rašireni i skladno poredani. Uzvišeni Allah kaže: *Oni će biti naslonjeni na uzglavlja (er-refref) zelena, prekrivena čilimima čarobnim i prekrasnim.* (Er-Rahman, 76) Neki su učenjaci kazali da se izraz *er-refref* odnosi na džennetske bašče.⁷⁸⁷

7. Jastuci

U vezi s džennetskim jastucima Uzvišeni Allah kaže: *... i jastuci poredani, i čilimi rašireni.* (El-Gašija, 15–16) Jastuk je ono što se stavlja pod glavu, a može se, prema nekim učenjacima, ovdje raditi o jastucima koji će se stavljati iza leđa ili sa strane, radi ugodnijeg sjedenja. Moguće je da se ovaj kur'anski izraz odnosi na oboje.⁷⁸⁸

Jastuci u Džennetu, na koje će se Džennetlije naslanjati, uvijek će biti poredani, jer je ljepše vidjeti poredane jastuke nego razbacane. Eto tako će se stanovnici Dženneta naslađivati čak vizuelno.⁷⁸⁹

⁷⁸⁶ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 611.

⁷⁸⁷ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba'su ven-nušur*, str. 183.

⁷⁸⁸ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 123.

⁷⁸⁹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 613.

8. Divani

Uzvišeni Allah kaže: *Bit će naslonjeni na divanima poredanim, a oženit ćemo ih hurijama džennetskim.* (Et-Tur, 20) Divan je ono na čemu se sjedi.⁷⁹⁰

Sveznajući Allah naveo je tri karakteristike džennetskih divana.

Prva karakteristika jeste to da će oni biti poredani jedni pored drugih, ne jedni iza drugih i ne udaljeni jedni od drugih. Uzvišeni Allah kaže: *... na divanima izvezenim, jedni prema drugima na njima će naslonjeni biti.* (El-Vakia, 15–16) To jest sjedit će na divanima koji će biti izvezeni zlatom i ukrašeni biserom, rubinom i peridotom.⁷⁹¹

Uzvišeni Allah kaže: *... u njemu su i divani skupocjeni.* (El-Gašija, 13)

Uzvišeni Allah kaže: *Na divanima će u njima naslonjeni biti. Divne li nagrade i krasna li boravišta!* (El-Kehf, 31)

Uzvišeni Allah kaže: *U kojima će se odmarati i raznovrsno voće i piće tražiti.* (Sad, 51)

Uzvišeni Allah kaže: *Naslonjeni na divanima, oni u njemu ni mraz ni žegu neće osjetiti.* (El-Insan, 13) Uzvišeni Allah kaže: *... s divana gledati, na licima njihovim prepoznat ćeš radost sretna života.* (El-Mutaffifin, 23–24)

Uzvišeni Allah kaže: *Danas će se oni koji su vjerovali nevjernicima podsmijavati, s divana (el-eraik) će gledati.* (El-Mutaffifin, 34–35) Ibn Abbas, radijallahu anhumu, imao je običaj kazati: “El-erika je ono što se nalazi u mladinskoj sobi.”⁷⁹² Slično tome kazao je i mufesir Mudžahid.⁷⁹³ Ovdje se podrazumijeva ono što izgledom podsjeća na šator, a što se postavi na krevet mladenaca. Dakle, izraz *el-eraik* (jednina: *el-erika*) označava divan na kojem će vjernik sjediti sa svojom voljenom.⁷⁹⁴

⁷⁹⁰ Muhammed b. Menzur, *Lisanul-Areb*, 4/361; Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 614.

⁷⁹¹ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 614.

⁷⁹² Ahmed el-Bejheki, *El-Ba'su ven-nušur*, str. 182.

⁷⁹³ Ibid. str. 182.

⁷⁹⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 615.

9. Posluga

Uzvišeni Allah kaže:

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ. بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقٍ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ.

Služit će ih vječno mladi mladići, s čašama i ibricima i peharom punim pića iz izvora tekućeg... (El-Vakia, 17–18) Uzvišeni Allah kaže:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا.

Služit će ih vječno mlada posluga – da ih vidiš, pomislio bi da su biser prosuti. (El-Insan, 19)

Stanovnici Dženneta imat će sluge u Džennetu vječno mlade mladiće koji će uvijek isto izgledati i uvijek istih godina biti. Uzvišeni Allah kaže: *Da ih vidiš, pomislio bi da su biser prosuti.* (El-Insan, 19) Ove riječi imaju sljedeće značenje: Da ih vidiš kad budu, u svojoj brojnosti, vedrih lica, lijepo odjeveni i nakićeni, služili Džennetlije, pomislio bi da su biser prosuti. Ovo je poređenje od kojeg nema ljepšeg, jer ne postoji ljepši prizor od prosutih bisera.⁷⁹⁵

10. Okupljališta

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “U Džennetu postoji okupljalište na koje će Džennetlije dolaziti svake sedmice. Zapuhat će sjeverni vjetar i zapahnut će njihova lica i odjeću, pa će postati još ljepši. Vratit će se svojim porodicama još ljepši, i one će reći: ‘Tako nam Allaha, nakon što ste otišli, još ste ljepši postali!’ A i oni će reći svojim porodicama: ‘Tako nam Allaha, i vi ste, nakon što smo otišli od vas, još ljepši.’”⁷⁹⁶

Dakle, stanovnici Dženneta okupljat će se na jednom mjestu kao što se na ovom svijetu ljudi okupljaju na trgovima. Poslanikove, alejhisselam, riječi: “okupljalište na koje će dolaziti svake sedmice” znače da će Džennetlije na isto to okupljalište dolaziti onda kad bi trebalo

⁷⁹⁵ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/456.

⁷⁹⁶ Muslim, 2833.

da je protekla sedmica, jer u Džennetu ne protiče vrijeme – nema sunca, niti ima noći i dana.⁷⁹⁷

11. Šta će stanovnici Dženneta slušati

Uzvišeni Allah kaže: *...Oni koji su vjerovali i dobra djela činili u džennetskom perivoju će se radovati (juhberun).* (Er-Rum, 15) Uzvišeni Allah kaže: *Uđite u Džennet, vi i žene vaše, radosni (tuhberun).* (Ez-Zuhruf, 70) Jahja b. Kesir kazao je da predmetni glagol, upotrijebljen u ovom ajetu, označava naslađivanje i slušanje pjevanja.⁷⁹⁸ Uzvišeni Allah kaže: *...stanovnici Dženneta bit će tog Dana zauzeti, veseli...* (Jasin, 55) Ovo je Ibn Abbas, radijallahu anhumu, protumačio na sljedeći način: “Džennetlije će biti zaokupljeni slušanjem muzičkih instrumenata.”⁷⁹⁹ A riječi *...veseli...* (Jasin, 55) odnose se svaki ugodan razgovor u kojem se uživa.⁸⁰⁰

O tome šta će slušati stanovnici Dženneta govori se i u nekim hadisima, od kojih ćemo navesti sljedeće: “Džennetlije će se sastajati s hurijama, i one će pjevati glasno i ugodno, takvim glasom koji nikad niko nije čuo. Pjevat će ovako: ‘Mi smo vječne, i umrijeti nećemo nikad! S nama je uvijek sretno, nikad nesretno! Mi smo uvijek zadovoljne, nikad srdite! Blago onom ko nam pripada i kome mi pripadamo!’”⁸⁰¹ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: “Hurije će pjevati svojim muževima glasovima kakve nikada niko nije čuo, a od pjesama koje će im pjevati bit će i ova: ‘Mi smo ljepotice vrsne, naravi divnih, supruge muževa plemenitih, pogledi naši uvijek su veseli.’ Također će im pjevati: ‘Mi smo vječne, i umrijeti nećemo nikada, mi smo sigurne, ne plašimo nikoga, mi smo ovdje vječno,

⁷⁹⁷ Jahja b. Šeref en-Nevevi, *El-Minhadž*, 11/170.

⁷⁹⁸ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba’su ven-nušur*, str. 211; Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 291.

⁷⁹⁹ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur’anil-azim*, 3/575.

⁸⁰⁰ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil-Kur’an*, 15/31.

⁸⁰¹ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 137. Lanac prenosilaca ovog hadisa je prihvatljiv jer postoje druga predanja koja ga osnažuju.

i otići nećemo nikuda.’”⁸⁰² “Hurije će u Džennetu pjevati: ‘Mi smo hurije, naravi divnih, žene muževa plemenitih.’”⁸⁰³

12. Šta će Džennetlije dobiti u Džennetu

Džennetlije će u Džennetu dobiti sve što im duše požele. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ. لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ۗ وَهُمْ فِي مَا
أَشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ.

A oni kojima smo još prije lijepu nagradu obećali, oni će od njega daleko biti, huku njegovu neće čuti, i vječno će u onom što im budu duše željele uživati... (El-Enbija, 101–102) Uzvišeni Allah kaže:

لَهُمْ فِيهَا فَلَاحٌ ۗ وَلَهُمْ مَا يَدْعُونَ.

U njemu će imati voća, i ono što budu željeli. (Jasin, 57) Uzvišeni Allah kaže:

لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَالِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا.

U njemu će do vijeka sve što zažele imati – to je obećanje Gospodara tvoga oni će imati pravo to iskati od Njega. (El-Furkan, 16) Uzvišeni Allah kaže:

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ.

Sve što zažele u Gospodara svog naći će – to će biti nagrada onima koji su dobra djela činili... (Ez-Zumer, 34) Uzvišeni Allah kaže:

يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِّنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۗ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ ۗ وَأَنتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

Oni će biti služeni iz posuda i čaša od zlata, u njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti (Ez-Zuhruf, 71)

⁸⁰² Nasiruddin el-Albani, *Sahihul-džamiis-sagir*, 1557.

⁸⁰³ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba'su ven-nušur*, str. 211

13. Kako uživati u ovozemaljskim ukrasima i ujedno zaslužiti džennetske naslade

Ljepote ovog svijeta pogrdne su ako čovjeka odvrte od Ahireta. Međutim, ukoliko se čovjek koristi dobrima ovog svijeta kako bi stekao nagradu na Ahiretu, tad ona nisu pogrdna, kako to misle neki ljudi. Razmisli o tome šta su dobri ljudi, Karunovi sunarodnjaci, kazali Karunu, koji je zbog svog bogatstva zaboravio Ahiret. Kazali su mu:

وَأَبْتَعْ فِي مَاءِ آتَلَكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ
إِلَيْكَ وَلَا تَتَّبِعِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ.

I nastoj time što ti je Allah dao steći Onaj svijet, a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu i čini drugima dobro, kao što je Allah tebi dobro učinio, i ne čini nered po Zemlji, jer Allah ne voli one koji nered čine. (El-Kasas, 77) Naime, nisu mu rekli da se neizostavno mora odreći ovozemaljskih dobara, nego su mu kazali: *a ne zaboravi ni svoj udio na ovom svijetu.* Gospodar svjetova odobrio je riječi tih dobrih ljudi i ovjekovječio ih u Svojoj Knjizi kao geslo ispravnog pristupa ovom pitanju.⁸⁰⁴

Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ.

Reci: "Ko je zabranio Allahove ukrase, koje je On za robove Svoje stvorio, i ukusna jela!" Reci: "Ona su za vjernike na ovom svijetu, a na Onome svijetu su samo za njih." Eto, tako Mi podrobno izlažemo dokaze ljudima koji znaju. (El-A'raf, 32)

⁸⁰⁴ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 626.

JEDANAESTO: DŽENNETSKE LJEPOTICE

1. Ljepota

Kako bi dočarao ljepotu hurija, Uzvišeni Allah naveo je tri poređenja koja se odnose na njih. Uporedio ih je, naime, s pokrivenim jajima. Uzvišeni Allah kaže:

وَعِنْدَهُمْ قَصْرَاتُ الظَّرْفِ عَيْنٌ. كَأَنَّهِنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ.

Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih, kao da su one jaja pokrivena (bejdun meknun). (Es-Saffat, 48–49) Neki su učenjaci kazali da se ovdje misli na nojeva jaja, koja polaže u pijesak. Arapi su držali da nojeva jaja imaju najljepšu nijansu bijele boje. Ima i onih mufesira koji smatraju da se sintagma *bejdun meknun* odnosi na biser u školjci koja još nije otvorena.⁸⁰⁵

Uporedio ih je s biserom. Uzvišeni Allah kaže:

وَحُورٌ عَيْنٌ. كَأَمْثَلِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ.

U njima će biti i hurije očiju krupnih, slične biseru u školjkama skrivenom... (El-Vakia, 22–23) To jest slične biseru čiju bjelinu nisu dohvatile sunčeve zrake niti su je promijenile ljudske ruke. Skriveni biser jeste onaj biser koji nije izvađen iz školjke, i on je najljepši. Uzvišeni Allah uporedio je hurije sa skrivenim biserom zato što su zanosno lijepe, čiste, lijepo odjevene i zato što njihova tijela imaju najljepšu nijansu bijele boje. Štaviše, kad bi se hurija pojavila na ovom svijetu, njena bi svjetlost ispunila cijelu Zemlju.⁸⁰⁶ U vezi s tim Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Kad bi se hurija nadvirila na stanovnike Zemlje, svojim bi svjetlom obasjala prostor između nebesa i Zemlje i ispunila bi ga mirisom. Eto, veo na njenoj glavi vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi.”⁸⁰⁷ Ako je veo na glavi hurije

⁸⁰⁵ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 127.

⁸⁰⁶ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 627.

⁸⁰⁷ Buhari, 2643.

vredniji od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi, kakva je onda vrijednost same hurije, koja taj veo nosi!⁸⁰⁸

Naposljetku, uporedio ih je s rubinom i biserom. Uzvišeni Allah kaže:

كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ.

Bit će kao rubin i biser... (Er-Rahman, 58) Rubin i biser spadaju u drago kamenje predivnog, zapanjujućeg izgleda. Uzvišeni Allah uporedio je hurije sa sjajem kojim odiše rubin i s bjelinom kojom se odlikuje biser.⁸⁰⁹

2. Moralne karakteristike

Hurije preda se gledaju. Uzvišeni Allah kaže:

فِيهِنَّ قَصِرَتْ الظُّرُفُ لَمْ يَطْمِئِنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ.

U njima će biti one koje preda se gledaju (kasiratut-tarf), one koje, prije njih, ni čovjek ni džin nije dodirnuo... (Er-Rahman, 56) Uzvišeni Allah kaže:

وَعِنْدَهُمْ قَصِرَتْ الظُّرُفُ عَيْنٌ. كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ.

Pored njih će biti one koje će preda se gledati (kasiratut-tarf), očiju prekrasnih, kao da su one jaja pokrivena... (Es-Saffat, 48–49) Uzvišeni Allah kaže:

وَعِنْدَهُمْ قَصِرَتْ الظُّرُفُ أَتْرَابٌ.

Pored njih će biti hurije, istih godina, koje će preda se gledati (kasiratut-tarf). (Sad, 52) Svi mufesiri na stanovištu su da kur'anska konstrukcija *kasiratut-tarf* ukazuje na to da će hurije gledati isključivo svoje muževe i da neće željeti druge muškarce. Govoreći o predmetnoj sintagmi, znameniti mufesir Mudžahid kazao je: "Hurije će svoj pogled ograničiti na svoje muževe, kao što će svoje srce i dušu samo njima posvetiti. Samo njih će željeti." Ima i onih učenjaka koji kažu

⁸⁰⁸ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 628.

⁸⁰⁹ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/278.

da sintagma *kasiratut-tarf* ukazuje na to da će muževi hurija samo u njih gledati, te neće njihovu ljepotu i krasotu zanemariti a gledati u druge žene.⁸¹⁰

Hurije su mile svojim muževima. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً. فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا. عُرُبًا أَتْرَابًا.

Stvaranjem novim, Mi ćemo hurije stvoriti i djevicama ih učiniti milim muževima njihovim (uruben), i godina istih... (El-Vakia, 35–37) Izraz *el-urub* označava lijepu ženu koja se umiljava svom mužu i čezne za njime.⁸¹¹

Hurije imaju lijepo ponašanje i moralnu čistotu. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

U njima će čiste žene imati i u njima će vječno boraviti. (El-Bekara, 25) Hurije će, dakle, biti potpuno čiste, pa neće imati ružnih i negativnih osobina, niti će govoriti ružne riječi, niti će željeti nekog drugog muškarca, a ne svog muža, niti će njihova odjeća biti u bilo kojem smislu nečista.⁸¹²

3. Tjelesne karakteristike

Hurije su daleko od svakog tjelesnog nedostatka. Uzvišeni Allah kaže:

وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

U njima će čiste žene imati i u njima će vječno boraviti. (El-Bekara, 25) Iz ovog kur'anskog ajeta slijedi da hurije neće dobivati mjesečni ciklus, niti postporođajni odljev krvi, niti će obavljati veliku i malu prirodnu potrebu, niti će imati slinu i pljuvačku, ejakulat i bijelu sluzavu tekućinu koja izlazi uslijed nadražaja, niti će puštati vjetrove. Bit će daleko od svake neprijatnosti kojoj su izložene žene na ovom

⁸¹⁰ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 261.

⁸¹¹ Ragib el-Asfehani, *Mufredatu elfazil-Kur'an*, str. 557.

⁸¹² Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 258.

svijetu.⁸¹³ Štaviše, nakon što muž s njome završi spolni odnos, ona će biti čista kao što je bila prije spolnog odnosa. Zabilježeno je da je neko upitao Poslanika, alejhisselam, u vezi s tim hoće li u Džennetu postojati spolni odnos, i on je odgovorio: “Da, u Džennetu će postojati spolni odnos. Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, imat će silovit snošaj, a nakon snošaja hurija će biti čista i djevica.”⁸¹⁴

Hurije imaju krupne oči. Uzvišeni Allah kaže:

كَذَلِكَ وَرَوَّجْتُهُمْ بِحُورٍ عَيْنٍ.

Eto, tako će biti i Mi ćemo ih hurijama, krupnih očiju, ženiti. (Ed-Duhan, 54) Izraz *el-hurul-in* označava mlade, lijepe, žene bijelog tena⁸¹⁵ i krupnih očiju. *El-havra* (množina *el-hurun*) jeste crnooka žena, s izrazito crnom zjenicom i izrazito svijetlom bionjačom, a izraz *el-aj-nau* (množina *el-in*) odnosi se na ženu s izrazito krupnim očima. Ezheri je kazao da se izraz *el-havra* upotrebljava samo za ženu bijelog tena koja ima krupne oči.⁸¹⁶ Neki su islamski autoriteti kazali da je izraz *el-havra* izvedenica riječi *el-hajna* (zapanjenost, zbunjenost) jer će onaj ko bude gledao huriju biti zapanjen i zbunjen njenom ljepotom. Čuveni mufesir Mudžahid imao je običaj kazati: “Hurija je nazvana tim imenom jer će onaj ko je bude gledao biti opčinjen njenom ljepotom.”⁸¹⁷ Uzvišeni Allah kaže:

وَعِنْدَهُمْ قَصْرَاتُ الظَّرْفِ عَيْنٍ.

Pored njih će biti one koje će preda se gledati, očiju prekrasnih. (Es-Saffat, 48) to jest očiju velikih i zanosno lijepih.⁸¹⁸

Hurije su vršnjakinje. Uzvišeni Allah kaže:

وَعِنْدَهُمْ قَصْرَاتُ الظَّرْفِ أَتْرَابٍ.

⁸¹³ Dželaliddin es-Sujuti, *El-Budurus-safira*, str. 554; Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 258.

⁸¹⁴ Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 143.

⁸¹⁵ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 258.

⁸¹⁶ Muhammed b. Mezur, *Lisanul-Areb*, 4/219.

⁸¹⁷ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba'su ven-nušur*, str. 203.

⁸¹⁸ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 259.

Pored njih će biti hurije, istih godina, koje će preda se gledati. (Sad, 52) Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْسَاءً. فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا. عُرُبًا أَثْرَابًا.

Stvaranjem novim, Mi ćemo hurije stvoriti i djevicama ih učiniti milim muževima njihovim, i godina istih... (El-Vakia, 35–37) Hurije će imati isti broj godina i bit će iste ljepote. Među njima neće biti starica, čija je ljepota nestala, niti će one biti iscrpljene rađanjem, pa da ne mogu podnijeti snošaj.⁸¹⁹

Hurije su djevice. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْسَاءً. فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا.

Stvaranjem novim, Mi ćemo hurije stvoriti i djevicama ih učiniti... (El-Vakia, 35–36) Djevice su vrednije od onih koje to nisu, kao što je i parcela koja nije obrađivana vrednija od parcele koja je obrađivana. Svaki put nakon što muž s njome završi spolni odnos, ona će biti djevica kao što je bila prije spolnog odnosa. Zabilježeno je da je neko upitao Poslanika, alejhisselam, u vezi s tim hoće li u Džennetu postojati spolni odnos, i on je odgovorio: “Da, u Džennetu će postojati spolni odnos. Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, imat će silovit snošaj, a nakon snošaja hurija će biti čista i djevica.”⁸²⁰

Hurije imaju zaobljene grudi. Uzvišeni Allah kaže:

وَكَوَاعِبَ أَثْرَابًا.

...i djevojke zaobljenih grudi (el-kevaib), godina istih... (En-Nebe, 33) Ovaj kur’anski izraz označava ženu čije su grudi podignute i zaobljene.⁸²¹ Grudi hurija bit će podignute i čvrste poput nara, a neće biti opuštene.⁸²²

⁸¹⁹ Ibid. str. 261.

⁸²⁰ Ibn Hibban, s prihvatljivim lancem prenosilaca. Ismail b. Kesir, *Sifetul-dženna*, str. 143.

⁸²¹ Muhammed b. Mezur, *Lisanul-Areb*, 1/719; Ragib el-asfehani, *Mufredatul kur’an*, str. 713.

⁸²² Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 267.

U vezi sa zapanjujućom, krajnjom ljepotom hurija dovoljno je to što Uzvišeni Allah kaže za hurije:

فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ.

U njima će biti ljepotica naravi divnih... (Er-Rahman, 70)⁸²³

4. Ljubomora

Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Kad god žena svog muža uznemiri na ovom svijetu, njegova žena hurija rekne: ‘Ne uznemiruj ga, Allah te ubio! On je kod tebe privremeno i samo što nije došlo vrijeme da te napusti i nama dođe.’”⁸²⁴

5. Seksualni nagon muškaraca u Džennetu

Vjernik će u Džennetu imati seksualni nagon stotine ljudi na ovom svijetu. Potvrdu za to nalazimo u predanju u kojem se kaže da je Zejd b. Erkam, radijallahu anhu, ispričao: “Poslaniku, alejhisselam, došao je neki jevrej i obratio mu se: ‘Ebu Kasime, zar ti ne tvrdiš da će Džennetlije jesti i piti?’, a pritom je isti taj jevrej svojim drugovima rekao: ‘Ako ovo potvrdi, pobijedit ću ga u raspravi.’ Poslanik, alejhisselam, odgovorio mu je: ‘Naravno, tvrdim to. Tako mi Onog u Čijoj je ruci moja duša, Džennetlija će za hranom i pićem imati potrebu koliko ima stotinu ljudi, kao što će mu biti dati nagon i snaga prilikom snošaja koliko ima stotinu ljudi.’ Jevrej kaza: ‘Da, ali onaj ko jede i pije ima potrebu da obavlja prirodnu potrebu!’ Na to Poslanik, alejhisselam, reče: ‘Hrane će se oslobađati posredstvom znoja koji će mirisati na mošus. Eto tako će se prazniti njihovi stomaci.’”⁸²⁵

Džennetlija će se naslađivati hurijama. Naslađivat će se dodirom, razgovorom, slušanjem njihovog pjevanja, posmatranjem njihove ljepote, mirisanjem njihovog mirisa...

⁸²³ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 632.

⁸²⁴ Nasiruddin el-Albani, *Sahihul-džamiis-sagir*, 7069.

⁸²⁵ Ahmed, 19165. Lanac prenocilaca ovog hadisa je pouzdan.

Naslađivat će se, dakle, dodirujući hurije, grleći ih, ljubeći... Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهِونَ. هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلِّ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِونَ.

Stanovnici Dženneta bit će tog Dana zauzeti, veseli, oni i žene njihove bit će u hladovini na ukrašenim divanima naslonjeni... (Jasin, 55–56) Ibn Mesud i Ibn Abbas, radijallahu anhum, te Katada, Mudžahid i neki drugi mufesiri kazali su da će stanovnici Dženneta stalno imati odnos sa džennetskim djevicama.⁸²⁶

Naslađivat će se i razgovarajući s njima. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَاكِهِونَ.

Stanovnici Dženneta bit će tog Dana zauzeti, veseli... (Jasin, 55) znače i to da će Džennetlije biti zauzeti razgovorom s hurijama, šalom s njima, te će zbog ljepote tog razgovora potpuno zanemariti sve drugo.⁸²⁷ Imam Kurtubi kazao je da kur'anski izraz *veseli* obuhvata svaki ugodan razgovor.⁸²⁸

Naslađivat će se i slušanjem pjevanja hurija. Uzvišeni Allah kaže:

أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ.

Uđite u Džennet, vi i žene vaše, radosni (tuhberun). (Ez-Zuhruf, 70) Jahja b. Ebu Kesir kazao je da predmetni glagol označava naslađivanje i slušanje pjevanja.⁸²⁹

Naslađivat će se također i ljepotom hurija. Jedna od karakteristika hurija jeste i to da su one *kasiratut-tarf*, to jest da preda se gledaju. Ova sintagma može značiti i to da muževi hurija samo u njih gledaju jer su predivne, te iz tog razloga neće gledati u druge žene niti će na njih uopće obraćati pažnju. Potpunost i savršenstvo užitka u Džennetu ogleda se u tome da će Džennetlije toliko voljeti hurije i

⁸²⁶ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil-Kur'an* 15/30.

⁸²⁷ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-abiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 634.

⁸²⁸ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamii li ahkamil-Kur'an* 15/31.

⁸²⁹ Ahmed el-Bejheki, *El-Ba'su ven-nušur*, str. 211; Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 291.

toliko biti opsjednuti njima da neće imati potrebe za drugim ženama. Eto, Džennetlija će se u najvećoj mjeri naslađivati čak i vizuelnom percepcijom. Uzvišeni Allah kaže:

أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ مُخْبِرُونَ.

U njemu će biti sve što duše zažele i čime se oči naslađuju, i u njemu ćete vječno boraviti. (Ez-Zuhruf, 71)

Naposljetku, Džennetlija će se naslađivati i mirisom hurije. Nesumnjivo je da lijep i ugodan miris supruge dovodi do toga da je čovjek još više voli. I time će se upotpuniti užitak Džennetlije.⁸³⁰ A niko neće mirisati kao hurije. Da miris njen dopre do dunjaluka, ispunio bi mirisom mošusa.⁸³¹ Poslanik, alejhisselam, rekao je: “Jedan jutarnji ili večernji pohod na Allahovom putu zacijelo je vredniji od ovog svijeta što se na njemu nalazi. I prostor koji zauzima i svega onog luk (ili je rekao: bič) u Džennetu vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi. Kad bi se hurija nadvirila na stanovnike Zemlje, svojim bi svjetlom obasjala prostor između nebesa i Zemlje i ispunila bi ga mirisom. Eto, veo na njenoj glavi vredniji je od ovog svijeta i svega onog što se na njemu nalazi.”⁸³²

Kao rezime možemo kazati da će se Džennetlija naslađivati hurijom sa svih pet čula, i to je najveći užitak. To je užitak kojim će Džennetlija svim svojim bićem biti ispunjen.⁸³³

DVANAESTO: NAJVEĆI UŽITAK U DŽENNETU BIT ĆE GLEDANJE U ALLAHOVO LICE

Najveći užitak u Džennetu bit će gledanje u plemenito Allahovo lice. Ovo pitanje jedno je od najvažnijih pitanja islamskog vjerovanja, jer je gledanje u Allahovo lice najveći i krajnji cilj, najveća počast

⁸³⁰ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 636.

⁸³¹ Ibid. str. 636.

⁸³² Buhari, 2643.

⁸³³ Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutah-hera*, str. 637.

i najvredniji dar. Radi ostvarenja tog cilja nadmetali su se i trudili iskreni Allahovi robovi i pobožnjaci.

Mnogo je kur'anskih ajeta i pouzdanih Poslanikovih hadisa u kojima se ističe to da će vjernici u Džennetu očima vidjeti Uzvišenog Allaha, isto onako kako vide Mjesec u noći uštapa.⁸³⁴ Ajete i hadise koji se time bave možemo podijeliti u nekoliko kategorija.

Prva kategorija jesu oni ajeti u kojima se naglašava da je gledanje u Allahovo lice *više od toga*.

Uzvišeni Allah kaže:

لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ.

One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga! Lica njihova neće tama i sjeta prekrivati, oni će stanovnici Dženneta biti, u njemu će vječno boraviti. (Junus, 26) Suhejb, radijallahu anhu, kazuje: “Poslanik, alejhisselam, rekao je: ‘Nakon što stanovnici Dženneta uđu u Džennet, Uzvišeni Allah upitat će ih: ‘Želite li da vam dam više od toga?’ Oni će kazati: ‘Zar nisi naša lica učinio blistavim, zar nas nisi uveo u Džennet i sačuvaod od Vatre?’ Tad će Allah ukloniti zastor, i ništa od onog što je Džennetlijama dato neće im biti draže od gledanja u Uzvišenog Gospodara.’ Zatim je Poslanik, alejhisselam, proučio uzvišeni kur'anski ajet: ‘*One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!*’ (Junus, 26)”⁸³⁵ Poslanik, alejhisselam, rekao je: “*Husna je Džennet. A više od toga je gledanje u Allahovo lice.*” Hadisi u kojima se govori o viđenju Uzvišenog Allaha u Džennetu dostigli su stepen tevatura i zasigurno se zna da ih je izgovorio Poslanik, alejhisselam.⁸³⁶ Zabilježeno je da su Alija i Enes, radijallahu anhum, kazali da se Allahove riječi: *U njemu će imati što god zažele – a od Nas i više.* (Kaf, 35) odnose na gledanje u lice Uzvišenog Allaha.⁸³⁷ Čuveni mufesir Ibn

⁸³⁴ Abdulaziz b. Abdullah, *Akvalut-tabin fi mesailit-tevhidi vel-iman*, 3/1066.

⁸³⁵ Muslim, 181.

⁸³⁶ Muhammed el-Kettani, *Nazmul-mutenasiri minel-hadisi-l-mutevatir*, str. 253.

⁸³⁷ Hubetullah el-Lalikai, *Šerhu usuli i'tikadi ehli-sunneti vel-džemaa*, 3/519.

Kesir zapaža: “Allahove riječi: ... *a od Nas i više*. (Kaf, 35) imaju isto značenje kao i riječi: *One koji čine dobra djela čeka nagrada, i više od toga!* (Junus, 26)⁸³⁸

Druga kategorija su ajeti u kojima se jasno kaže da će vjernici gledati u Allahovo lice. Uzvišeni Allah kaže: *Tog Dana neka će lica blistava biti, u Gospodara će svog gledati*. (El-Kijama, 22–23) Njihova će lica biti blistava jer će gledati u Gospodara kako da zbog toga i ne budu blistava.⁸³⁹ Uzvišeni Allah kaže: *u Gospodara će svog gledati* (El-Kijama, 23) to jest gledat će očima u svog Stvoritelja, Onog koji svime upravlja. Ovim se ajetom želi kazati isto ono što se kaže u pouzdanim mutevatir-hadisima – da će ljudi na Ahiretu vidjeti Gospodara svjetova, kao što vide Mjesec u noći uštapa.⁸⁴⁰

Treća kategorija jesu ajeti u kojima se ističe da će nevjernici biti lišeni gledanja u Uzvišenog Allaha.

U tim ajetima Uzvišeni Allah stavio je do znanja da će nevjernici – to će im biti kazna za nevjerstvo – biti lišeni gledanja u Uzvišenog Allaha, što, po principu suprotnog razumijevanja, znači da će vjernici Uzvišenog Allaha vidjeti: da i vjernici neće vidjeti Allaha, tad bi ajeti u kojima se ističe da će te počasti nevjernici biti lišeni bili bespredmetni i ne bi nosili nikakvo značenje – takvo što nedopustivo je kad se radi o Allahovim riječima i šerijatu. Uzvišeni Allah kaže:

إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلْقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

Oni koji obavezu svoju prema Allahu i zakletve svoje zamjenjuju nečim što malo vrijedi – na Onom svijetu nikakva dobra neće imati, Allah ih neće ni osloviti, niti će na njih, na Sudnjem danu, pažnju obratiti, niti će ih očistiti – njih bolna patnja čeka. (Ali Imran, 77) Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ.

⁸³⁸ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/228.

⁸³⁹ Abdulaziz b. Abdullah, *Akvalut-tabiiin fi mesailit-tevhidi vel-iman*, 3/1074.

⁸⁴⁰ Muhammed eš-Ševkani, *Fethul-Kadir*, 5/336.

Uistinu, oni će tog Dana od Gospodara svog zaklonjeni biti... (El-Muttaffifin, 15)

Ovi su uzvišeni kur'anski ajeti očiti kao dokaz da će vjernici vidjeti Gospodara na Sudnjem danu. Da nije tako, oni ne bi imali nikakvog smisla i nikakvog smisla ne bi imalo to što će nevjernici biti u tako beznačajnom položaju što Allaha neće vidjeti. Uzvišeni Allah kaže:

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ.

Uistinu, oni će tog Dana od Gospodara svog zaklonjeni biti... (El-Muttaffifin, 15) Imam Malik kazao je: “Kako se zaklonio od Svojih neprijatelja, tako će se pokazati Svojim štićenicima.” Imam Šafija rekao je: “Budući da će se Allah zakloniti od onih na koje je srdit, pokazat će se onima kojima je zadovoljan. Da nisam uvjeren u to da ću vidjeti Allaha na Ahiretu, ne bih Mu se klanjao na dunjaluku.”⁸⁴¹

Ešheb kazuje: “Neki je čovjek upitao imama Malika: ‘Hoće li vjernici na Sudnjem danu vidjeti Gospodara?’, na šta je on odgovorio: ‘Da, vjernici neće vidjeti Uzvišenog Allaha na Sudnjem danu; On ne bi iznio to da će nevjernici biti lišeni te počasti.’ Zatim je imam Malik proučio riječi Uzvišenog Allaha:

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ.

‘*Uistinu, oni će tog Dana od Gospodara svog zaklonjeni biti.*’ (El-Muttaffifin, 15) Neko se, opet, obrati imamu Maliku: ‘Ebu Abdullahu, ipak neki ljudi tvrde da na Ahiretu niko neće Allaha vidjeti.’ On na to kaza: ‘Takvima se mora odlučno suprotstaviti! Njima se mora odlučno suprotstaviti!’⁸⁴²

Četvrta kategorija jesu ajeti u kojima se ističe izraz *kod*. Objašnjenje toga leži u predanju koje je prenio Ibn Mesud, radijallahu anhu. Naime, njega je tabiin Mesruk upitao šta znače riječi Uzvišenog Allaha:

وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرَرِّقُونَ.

⁸⁴¹ Muhammed el-Kurtubi, *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an*, 19/171.

⁸⁴² Hubetullah el-Lalikai, *Šerhu usuli i'tikadi ehli-sunneti vel-džemaa*, 3/518.

Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu izginuli! Ne, oni su živi i u obilju su kod Gospodara svog... (Ali Imran, 169) – i on mu je rekao: “Mi smo o značenju tog ajeta upitali Poslanika, alejhis-selam, na šta je odgovorio: ‘Njihove su duše u utrobama zelenih ptica koje se nalaze u kandiljima okačenim za Arš, i kreću se po Džennetu gdje god pozele; potom se vraćaju u te kandilje. Njihov Gospodar pogledao ih je i upitao: ‘Želite li nešto?’ Oni su Mu odgovorili: ‘Šta da želimo, a krećemo se po Džennetu gdje god poželimo!’ Gospodar ih je to upitao triput, i pošto su vidjeli da neće biti ostavljeni, rekli su: ‘Gospodaru, želimo da se naše duše vrate u naša tijela kako bismo i drugi put poginuli na Tvom putu.’ I On ih više nije oslovljavao jer nisu imali nikakve potrebe.”⁸⁴³

Peta kategorija su ajeti u kojima se naglašava susret s Uzvišenim Allahom. Uzvišeni Allah kaže:

وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّكُمْ مُلْقَوَةٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ.

I bojte se Allaha i znajte da ćete Ga sresti. A ti obraduj prave vjernike! (El-Bekara, 223) Uzvišeni Allah kaže:

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَامٌ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا.

A na Dan kad Ga oni sretnu, On će ih pozdravljati sa: “Mir vama!” – i On im je pripremio nagradu plemenitu. (El-Ahzab, 44) Uzvišeni Allah kaže:

وَيَقَوْمٌ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَا لَإِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَمَا أَنَا بِظَارِدِ الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّهُمْ مُلْقَوَةٌ رَبِّهِمْ وَلَكِنِّي أَرْسَلْتُكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ.

O narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će Gospodara svog sresti; ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna. (Hud, 29) Uzvišeni Allah kaže:

قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلْقَوُوا اللَّهَ كَم مِّن فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِتْنَةٌ كَثِيرَةٌ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّالِحِينَ.

⁸⁴³ Muslim, 1887. Abdulmuhsin el-Mutajri, *El-Jevmul-ahiru fil-kur'anil-azimi ves-sunnetil-mutahhera*, str. 644.

Ali oni koji su tvrdo vjerovali da će Allaha sresti rekoše: "Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!"

– A Allah je na strani izdržljivih. (El-Bekara, 249) Uzvišeni Allah kaže:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمُ اللَّهُ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ
عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖ أَحَدًا.

Ko se nada susretu s Gospodarom svojim neka čini dobra djela i neka, klanjajući se Gospodaru svom, Njemu nikoga ne pridružuje! (El-Kehf, 110) Ovo je Ibn Mesud, radijallahu anhu, protumačio rekavši: "Ko želi gledati u lice Uzvišenog Allaha, Stvoritelja, neka u strogoj tajnosti čini dobra djela."⁸⁴⁴ Uzvišeni Allah kaže:

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلتَقُوا رَبَّهُمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ.

... koji su uvjereni da će Gospodara svog sresti i da će se Njemu vratiti. (El-Bekara, 46)

U vezi s navedenim ajetima, važno je znati da je Ibn Kajjim kazao: "Svi su lingvisti na stanovištu da izraz *susret*, kad se dovede u vezu s dva živa bića od kojih nijedno nije slijepo, iziskuje njihovo međusobno viđenje."⁸⁴⁵

Šesta kategorija jesu Poslanikovi hadisi o viđenju Uzvišenog Allaha.

U pouzdanim hadisima, koji su, prema hadiskim stručnjacima, dostigli stepen mutevatir-predanja, kaže se da će vjernici na Ahiretu vidjeti Uzvišenog Allaha; isti ti hadisi ne mogu se ni odbiti niti se mogu drukčije protumačiti.⁸⁴⁶

Imam Muhammed el-Kettani, u djelu *Nazmul-mutenasiri minel-hadisil-mutevatir*, navodi da je hadise u kojima se govori o viđenju Allaha od Poslanika, alejhisselam, prenijelo ravnih dvadeset i osam ashaba. On je te hadise i naveo.⁸⁴⁷ Ibn Ebu Izz el-Hanefi zapisao je: "Hadise u

⁸⁴⁴ Muhammed b. Kajjim el-Dževzija, *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 372.

⁸⁴⁵ Ibid. str. 328.

⁸⁴⁶ Ismail b. Kesir, *Tefsirul-kur'anil-azim*, 4/450.

⁸⁴⁷ Muhammed el-Kettani, *Nazmul-mutenasiri minel-hadisil-mutevatir*, str. 250; *Hadil-ervahi ila biladil-efrah*, str. 337.

kojima se govori o viđenju Uzvišenog Allaha prenijelo je oko trideset ashaba. Ko je toga svjestan kategorički će tvrditi da je iste te hadise Poslanik, alejhisselam, zaista izgovorio.”⁸⁴⁸

Ovdje ćemo neke od tih hadisa i navesti.

Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, pripovijedao je: “Neki su ljudi za vrijeme Poslanika, alejhisselam, upitali: ‘Allahov Poslaniče, hoćemo li vidjeti Allaha na Sudnjem danu?’ Na to je Poslanik, alejhisselam, upitao: ‘Da, vidjet ćete Allaha na Sudnjem danu. Predstavlja li vam poteškoću vidjeti Sunce kad je vedro?’ ‘To nam ne predstavlja poteškoću’, odgovorili su oni. Poslanik, alejhisselam, ponovo upita: ‘Predstavlja li vam poteškoću vidjeti Mjesec u vedroj noći uštapa?’ Ashabi odgovoriše: ‘To nam ne predstavlja poteškoću.’ On tad kaza: ‘Neće vam predstavljati poteškoću ni da vidite Allaha na Sudnjem danu, kao što vam ne predstavlja poteškoću vidjeti Sunce ili Mjesec.’”⁸⁴⁹

Ebu Hurejra, radijallahu anhu, kazuje: “Neki ljudi upitali su: ‘Poslaniče, hoćemo li vidjeti Allaha na Sudnjem danu?’ Poslanik, alejhisselam, upitao ih je: ‘Predstavlja li vam poteškoću vidjeti Mjesec u noći uštapa?’ ‘To nam ne predstavlja poteškoću, Poslaniče’, oni su odgovorili. Potom ih je upitao: ‘Predstavlja li vam poteškoću vidjeti Sunce u vedrom danu?’ ‘Ni to nam ne predstavlja poteškoću, Poslaniče’, odgovorili su. Poslanik, alejhisselam, zaključio: ‘Eto tako ćete i Njega vidjeti.’”⁸⁵⁰

Džerir, radijallahu anhu, kazuje da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Vi ćete, uistinu, jasno Allaha vidjeti.”⁸⁵¹

Sedma kategorija su ajeti i hadisi u kojima se kaže da je Allahovo zadovoljstvo najveća blagodan. Uzvišeni Allah kaže:

وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكِنٍ طَيِّبَةٍ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

⁸⁴⁸ Muhammed b. Alauddin b. Ebu Izz ed-Demeški, *Šerhul-akidetit-tahavijja*, 1/217.

⁸⁴⁹ Buhari, 7002.

⁸⁵⁰ Buhari, 7000; Muslim, 182.

⁸⁵¹ Buhari, 6998.

Allah obećava vjernicima i vjericama džennetske bašče, kroz koje rijeke teku, u kojima će vječno boraviti, i divne dvorove u vrtovima eden-skim. A i malo naklonosti Allahove veće je od svega toga – to će, doista, uspjeh veliki biti! (Et-Tevba, 72) Znači, malo Allahove naklonosti vrednije je i veličanstvenije od svakog užitka u kojem će stanovnici Dženneta uživati. Ebu Seid el-Hudri, radijallahu anhu, prenosi da je Poslanik, alejhisselam, rekao: “Allah će pozvati Džennetlije: ‘O Džennetlije!’ ‘Odazivamo Ti se, Gospodaru naš, uvijek smo Ti na raspolaganju, svako je dobro u Tvojim rukama!’, reći će. ‘Jeste li zadovoljni?’, upitat će ih Allah. ‘Kako ne bismo bili zadovoljni, Gospodaru, kad si nam dao ono što nisi dao nikom od Svojih stvorenja!’, odgovorit će oni. Allah će ih upitati: ‘Želite li da vam dam nešto bolje od svega onog što ste dobili?’ Oni će odgovoriti: ‘Gospodaru, a šta je bolje od ovog!’ Allah će im reći: ‘Dat ću vam Svoje zadovoljstvo i nikad se na vas neću rasrditi.’”⁸⁵²

TRINAESTO: POSLJEDNJA MOLITVA STANOVNIKA DŽENNETA

Nakon što se završi polaganje računa, meleki će slaviti Gospodara. Uzvišeni Allah kaže:

وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيلَ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

I vidjet ćeš meleke kako Prijestol okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svog. I svima će se po pravdi presuditi i reći će se: “Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!” (Ez-Zumer, 75)

Vjernici će, nakon što stupe u Džennet, hvaliti Allaha. Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ. الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمَقَامَةِ مِن
فَضْلِهِ لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ.

⁸⁵² Buhari, 6549; Muslim, 2829.

“Hvaljen neka je Allah”, govorit će, “Koji je od nas tugu odstranio – Gospodar naš, zaista, mnogo prašta i blagodaran je – Koji nam je, od dobrote Svoje, vječno boravište darovao, gdje nas umor neće doticati i u kome nas klonulost neće snalaziti.” (Fatir, 34–35) Uzvišeni Allah kaže:

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقْنَا وَعَدَّهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَّبِعُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَمِلِينَ.

I oni će reći: “Hvala Allahu, Koji nam je obećanje Svoje ispunio i u Džennetu nam mjesto darovao, da se u njemu nastanimo gdje hoćemo!” Divne li nagrade onima koji su se trudili! (Ez-Zumer, 74) Posljednja molitva Džennetlija u Džennetu naslada bit će ova:

دَعْوَتُهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ وَعَآخِرُ دَعْوَتِهِمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo. Allah, dželle šanuhu, kaže: Molitva njihova bit će u njima: “Hvaljen neka si, Allahu!” – pozdrav njihov: “Mir vama!”, a njihova posljednja molitva: “Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo!” (Junus, 10)

POGOVOR

Ovo je sve što sam u ovoj knjizi uspio napisati o Ahiretu. Sve ono što sam ispravno kazao jeste čisto Allahova dobrota i Njegova blagodat, a za sve ono u čemu sam pogriješio molim Gospodara da mi oprost. Allah i Poslanik Njegov daleko su od mojih grešaka. Nadam se da je dovoljno to što nisam htio pogriješiti i nadam se da neću biti lišen nagrade. Gospodara molim da u ovoj knjizi da korist ljudima i da oni koji je budu čitali upućuju dove za mene – dovu koju musliman uputi za muslimana u tajnosti Svevišnji će Allah uslišiti.

Za kraj bih naveo uzvišeni kur'anski ajet:

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ.

Gospodaru naš, oprost. Nama i braći našoj koja su nas u vjeri pretekla i ne dopusti da u srcima našim bude imalo zlobe prema vjernicima! Gospodaru naš, Ti si zaista dobar i milostiv! (El-Hašr, 10)

SADRŽAJ

Dozvola za prijevod, štampanje i izdavanje knjiga doktora Alija Muhammeda es-Sallabija.....	5
Predgovor	7

PRVI DIO

ČINJENICE VEZANE ZA DUŠU, SMRT I ZAGROBNI ŽIVOT.....	21
---	-----------

PRVO POGLAVLJE

Činjenice vezane za dušu.....	23
Prvo: Riječ <i>ruh</i> (duša) u Kur'anu dolazi u nekoliko značenja:	23
1. <i>Da li je duša stvorena ili je oduvijek?.....</i>	25
2. <i>Da li je nefs isto što i ruh? .....</i>	28
3. <i>Vrste duša .....</i>	29
4. <i>Da li duše umiru?.....</i>	29
5. <i>Da li duša ima kakvoću koja je poznata .....</i>	30
Drugo: Uzimanje duše u toku sna	30
Treće: Vrata pokajanja su otvorena sve do gargare (dok duša ne dođe do ključne kosti)	31
Četvrto: Kako se uzima duša.....	32
Peto: Uzimanje vjerničke duše i njegove smrtne muke.....	34
Šesto: Uzimanje nevjerničke duše i njegove smrtne muke	37

DRUGO POGLAVLJE

Smrt	44
Mudrost smrti	45
Trenutak smrti je najteži trenutak i životu	47
Uzroci lijepog završetka.....	50
1. <i>Ispoljavanje vjerovanja u Allahovu jednoću (tevhid) .....</i>	50
2. <i>Ustrajnost u vjeri .....</i>	50

3. Bogobojaznost.....	51
4. Istinoljubivost	52
5. Pokajanje	53
6. Dova.....	54
7. Kratkoća nade i razmišljanje o bezvrijednosti dunjaluka	54
8. Često prisjećanje na smrt.....	55
9. Nada u Allahovu milost i lijepo mišljenje o Allahu.....	56
10. Udaljavanje od svega što može biti uzrok loše smrti.....	58
11. Pokazatelji lijepo završnice (smrti)	58
12. Djela koja su razlog loše završnice (smrti)	58
13. Uzimanje duše.....	59
14. Smrt je već određena i niko je ne može izbjeći	60
15. Smrtni čas je određen.....	62

TREĆE POGLAVLJE

Zagrobni život.....	65
Kur'anski ajeti koji dokazuju da u kaburu postoji kazna.....	66
Kabursko iskušenje i ispitivanje od strane meleka	68
1. Imena meleka koji su zaduženi za ispitivanje	69
2. Vraćanje duše u tijelo umrlog prilikom ispitivanja	70
3. Djela živih od kojih umrli ima koristi.....	73
4. Plač neba za umrlim.....	75
5. Stvari koje prate umrlog do njegovog kabura.....	76
6. Kabur je prva ahiretska stanica	76
7. Kaburska uživanja i kaznu će osjetiti svako, bio ukopan ili ne ...	76
8. Mudrost postojanja kaburskog uživanja i kaburske patnje.....	76
9. Da li je kaburska kazna stalna ili je prolazna	77
10. Razlozi kaburskog kažnjavanja.....	79
11. Neka djela zbog koji će čovjek biti kažnjavan u kaburu	81
12. Stvari (djela) zbog kojih će čovjek biti pošteđen kazne u kaburu.....	88
13. Gdje duše bivaju u zagrobnom životu.....	95

DRUGI DIO

MALI I VELIKI PREDZNACI SUDNJEG DANA I PUHANJE U ROG	99
---	-----------

PRVO POGLAVLJE

Mali predznaci Sudnjeg dana.....	101
Poslanikovo, alejhisselam, obavještavanje o stvarima koje će se desiti u budućnosti.....	101
1. <i>Hadis koji prenosi Huzejfe, Allah njime zadovoljan bio.....</i>	101
2. <i>Hadis koji prenosi Ebu Zejd Omer ibn Ahtab el-Ensari, Allah njime bio zadovoljan .....</i>	102
Znanje o Sudnjem danu (kada će nastupiti Sudnji dan)	102
Blizina Sudnjeg dana	103
Mali predznaci Sudnjeg dana	104

DRUGO POGLAVLJE

Veliki predznaci Sudnjeg dana koji su spomenuti u Kur'anu i Sunnetu.....	108
Silazak Isaa, alejhisselam:.....	108
Je'džudž i Me'džudž	111
Pojava dima	113
Izlazak Sunca sa zapada.....	113
Izlazak životinje iz zemlje	114
Pojava Mehdija.....	115
Pojava Dedžala	116
Kako se zaštititi od Dedžala.....	118
Tri pomračenja.....	119
Vatra koja će ljude goniti ka mjestu polaganja računa.....	120

TREĆE POGLAVLJE

Puhanje u Rog	121
Prvo: Šta je to Rog?.....	121
Drugo: Koliko puta će biti puhnuto u Rog	122
1. <i>Melek Israfil čeka naredbu da puhne u Rog .....</i>	124
2. <i>Kako da uživamo u životu a melek Israfil je spreman da puhne u Rog .....</i>	125
3. <i>Dan u kojem će biti puhnuto u Rog .....</i>	125
4. <i>Ko će biti pošteđen straha i smrti uslijed puhanja u Rog.....</i>	125
Treće: Ajeti koji se odnose na prvo puhanje u Rog	126

Četvrto: Ajeti koji se odnose na drugo puhanje u Rog.....	127
Peto: Ajeti koji se mogu odnositi na oba puhanja u Rog.....	128

TREĆI DIO

OŽIVLJENJE, SAKUPLJANJE STVORENJA I STRAHOTE SUDNJEG DANA.....	131
---	------------

PRVO POGLAVLJE

Oživljenje.....	133
Prvo: Dokazivanje oživljenja kroz primjere onih koje je Allah usmrtio, a zatim ih oživio	133
Drugo: Dokazivanje oživljenja pomoću prvog stvaranja.....	136
Treće: Dokazivanje oživljenja pomoću stvaranja nebesa i Zemlje	138
Četvrto: Dokazivanje oživljenja pomoću stvaranja raznolikog bilja.....	139
Peto: Dokazivanje oživljenja pomoću stvaranja vatre iz zelenog drveća.....	141
Šesto: Dokazivanje oživljenja time da Allahova mudrost i pravednost nalažu postojanje oživljena i polaganje računa	143
Sedmo: Allahova obavijest da će se Sudnji dan dogoditi	144
Osmo: Upoređivanje oživljenja sa spavanjem	147
Deveto: Urođena priroda čovjeka ukazuje na oživljenje	148
Deseto: Imena Sudnjeg dana.....	149

DRUGO POGLAVLJE

Sakupljanje stvorenja, strahote Sudnjeg dana i stanje ljudi.....	150
Prvo: Sakupljanje stvorenja na Sudnjem danu radi presude i polaganja računa.....	150
1. Mjesto sakupljanja	151
2. Kako će ljudi izgledati kada budu sabrani.....	152
3. Stanje ljudi općenito	153
Drugo: Strahote Sudnjeg dana	156
1. Zemlja će biti zdrobljena, a planine u prah pretvorene	156
2. Zemlju će Allah u šaku staviti, a nebesa će Svojom desnicom smotati	158

3. Mora će biti pomiješana i vatrom ispunjena	159
4. Nebo će se uzburkati i rascijepati	159
5. Sunce će sjaj izgubiti, Mjesec će se pomračiti, a zvijezde će popadati.....	160
6. Zemlja će biti zamijenjena drugom zemljom	161
7. Sva stvorenja će Allahu pasti na sedždu kada dođe da im presudi i dolazak meleka	162
Treće: Stanje nevjernika na Sudnjem danu	164
1. Nevjernici će biti poniženi, potišteni i očajni	164
2. Njihova lica će biti crna	165
3. Djela nevjernika će biti uništena	165
4. Allah će nevjernike osramotiti pred ostalim stvorenjima	166
5. Međusobna rasprava među nevjernicima.....	166
6. Nevjernici će osjećati odvratnost prema sebi	169
7. Stanje nevjernika na Sudnjem danu kada budu oživljeni	170
Četvrto: Stanje velikih grijешnika muslimana na Sudnjem danu	172
1. Oni koju ne daju zekat	172
2. Oni sa kojima Allah neće razgovarati i koje neće očistiti	174
3. Oni koji kriju ratni plijen.....	175
4. Oni koji se ohole.....	176
5. Oni koji su se odali užicima.....	177
6. Oni koji su skloni pronevjeri.....	177
7. Onaj koji otima zemlju	178
8. Čovjek sa dva lica (munafik)	178
9. Vladar koji ne vodi brigu o svom narodu.....	178
10. Oni koji prose, a nisu siromašni niti imaju potrebu za prosjačenjem	179
11. Oni koji izmišljaju snove	179
Peto: Stanje bogobojaznih na Sudnjem danu	179
1. Neće se plašiti niti će tugovati	179
2. Njihova lica će bijela biti.....	180
3. Oni koji će biti u hladu Arša.....	181
4. Oni koji pomažu muslimanima u njihovim potrebama i pomažu siromašne	181
5. Oni koji olakšavaju dužnicima	182

6. Oni koji su pravedni u suđenju, svojoj porodici i onome za šta su zaduženi	182
7. Šehidi i oni koji stražare na Allahovom putu	182
8. Oni koji srdžbu savlađuju	183
9. Oslobođanje roba muslimana	183
10. Nagrada mujezina.....	183
11. Oni koji osijede u islamu.....	184
12. Oni koji su bili pod abdestom	184

TREĆE POGLAVLJE

Zagovaranje – Šefaa't	185
Prvo: ajeti i hadisi koji ukazuju na postojanje zagovaranja – šefaa'ta	185
Drugo: vrste zagovaranja na Sudnjem danu	187
1. Punovažno zagovaranje	187
2. Ništavno zagovaranje	188
Treće: uslovi zagovaranja	188
Četvrto: vrste zagovaranja	190
1. Glavno (najveće) zagovaranje	190
2. Zagovaranje da se otvore džennetska vrata, a to je specifično samo za Muhammeda, alejhisselam	191
3. Zagovaranje da se, nekim Džennetlijama, povećaju deređže u Džennetu	191
4. Zagovaranje da nekim nevjernicima bude smanjena kazna	192
5. Zagovaranje za velike grijешnike.....	193
6. Zagovaranje za ljude koji će u Džennet ući bez polaganja računa	193
7. Zagovaranje Poslanika, alejhisselam, za ljude čija su dobra djela i grijesi isti	194
Peto: zagovornici mimo Poslanika, alejhisselam	194
1. Meleki	194
2. Vjerovjesnici i dobri vjernici.....	194
3. Šehidi	195
4. Djeca vjernika	195
5. Kur'an Časni	195
Šesto: stvari pomoću kojih će čovjek zaslužiti zagovaranje.....	196

1. Tevhid i iskrenost u ibadetima	196
2. Post	196
3. Dova koja se uči poslije ezana	197
4. Boravak u Medini i podnošenje njenih tegoba	197
5. Donošenje salavata na Poslanika, alejhisselam	197
6. Dženaza namaz	197
7. Mnoštvo sedždi	198

ČETVRTO POGLAVLJE

Polaganje računa, vaganje djela, havd (izvor Poslanika alejhisselam) i Sirat-ćuprija	199
Prvo: ljudima će biti data knjiga djela	200
Drugo: svaki čovjek će biti pitan za svoja djela	203
1. Uspostavljanje dokaza nad njima i Allahova pravednost	205
2. Allah će im suditi kako bi ih kaznio i prekorio zbog djela na dunjaluku	205
3. Nevjernicima je, na dunjaluku, naređeno da izvršavaju osnovne dijelove Šerijata, kao i sastavne	206
4. Nevjernici će se u svom nevjerstvu i grijesima međusobno razlikovati	206
Treće: stvari zbog kojih će čovjek polagati račun na Sudnjem danu	207
1. Nevjerstvo i širk	207
2. Iznošenje laži na meleke	207
3. Blagodati koje im je Allah dao na dunjaluku	207
4. Ugovori i ispunjavanje obaveza	208
5. Znanje, sluh, vid i srce	208
6. Odvođenje ljudi u zabludu	208
7. Odnos prema vjeri, Kur'anu i rad po njemu	208
8. Čovjek će biti pitan za svoj namaz	208
9. Svaki će čovjek biti pitan za nekoliko stvari	209
Četvrto: neka pravila na osnovu kojih će ljudima biti suđeno na Sudnjem danu	209
1. Allahova pravda je potpuna	209
2. Niko neće biti odgovoran za tuđe grijeh	210
3. Ljudi će vidjeti ono što su radili	211

4. Dobra djela će biti uvećana, a loša ne.....	211
5. Allah će loša djela zamijeniti dobrim	213
Peto: postavljanje svjedoka protiv ljudi	213
1. Svjedočenje meleka	214
2. Poslanici kao svjedoci protiv njih	215
3. Ummet Muhammeda, alejhisselam, kao svjedoci.....	215
4. Svjedočenje našeg poslanika Muhammeda, alejhisselam	217
5. Noge, ruke i jezik će svjedočiti.....	217
6. Zemlja će svjedočiti	218
7. Najveći i najveličanstveniji svjedok.....	218
8. Čovjek će svjedočiti protiv sebe	219
Šesto: ravnanje računa među robovima za učinjene nepravde ...	219
1. Opasnost prolijevanja tuđe krvi	221
2. Prvo za šta će biti sveden obračun među ljudima jeste krv	221
Sedmo: Havd	222
Osmo: Vaga	227
1. Preciznost mizana (vage)	228
2. Vjernici će biti spašeni	229
3. Djela koja će biti teška na vagi	229
Deveto: Sirat-ćuprija	230
1. Prelazak preko Sirat-ćuprije	232
2. Emanet i rodbinska veza na Sirat-ćupriji.....	233
3. Čišćenje vjernika prije ulaska u Džennet.....	235
4. Prelazak preko Sirat-ćuprije – velika pouka	236

ČETVRTI DIO

DŽENNET I DŽEHENNEM	237
----------------------------------	------------

PRVO POGLAVLJE

Objašnjenja	239
Prvo: Vječnost Dženneta i Džehennema.....	239
1. Džennet: dokazi koji ukazuju na vječnost Dženneta	239
2. Vječnost Vatre	241
3. Da li izraz vječnost može značiti dug vremenski period.....	241

4. Hoće li Džehennema nestati, hoće li Džehennemlije umrijeti i hoće li im kazna biti ublažena	244
Drugo: Džennet i Džehennem su stvoreni	247
Treće: Gdje se nalazi Džennet.....	248
Četvrto: Gdje se nalazi Džehennem.....	249
Peto: Stanovnici bedema.....	251
DRUGO POGLAVLJE	
DŽEHENNEM	253
Prvo: Imena Džehennema	253
1. Vatra	253
2. Seir – Oganj.....	253
3. Džehennem – Pakao	253
4. Leza – Buktinja	254
5. Sekar	254
6. Havija – Bezdan	254
7. Hutama – Vatra razbuktana	255
8. Džehim – Žestoka vatra	255
Drugo: Čuvari džehennemske vatre	257
1. Broj čuvara džehennemske vatre	257
2. Imena čuvara džehennemske vatre	258
3. Karakteristike čuvara džehennemske vatre	259
Treće: Opis Džehennema.....	261
1. Džehennemske kapije.....	261
2. Džehennemska jama.....	263
3. Džehennemsko gorivo	265
4. Vrelina džehennemske vatre, veličina njenog dima i iskri	265
5. Džehennem govori, vidi i srđi se	267
6. Džehennemske doline	268
7. Džehennemsko brdo	270
8. Džehennemski zidovi.....	270
9. Dubina Džehennema.....	271
10. Određene karakteristike kazne u Džehennemu	272
Treće: Šta je Svevišnji Allah pripremio za stanovnike Vatre	278
1. Džehennemlije će biti izloženi užasnoj patnji	278

2. Vatra će Džehennemlje obuhvatiti sa svih strana	280
3. Stanovnici Džehennema bit će povezani u okove i bit će udarani maljevima	281
4. Stanovnici Džehennema bit će u Vatri zajedno sa svojim božanstvima i šejtanima.....	283
5. Zatvor u Džehennemu	284
6. Hrana stanovnika Vatre	284
7. Piće stanovnika Džehennema	287
8. Odjeća stanovnika Džehennema	291
9. Neki oblici džehennemske patnje	292
Četvrto: Zahtjevi stanovnika Vatre.....	298
1. Traženje otkupa	298
2. Traženje povratka na dunjaluk radi činjenja dobrih djela	301
3. Traženje osvete.....	308
4. Traženje pomoći od lašnih božanstava i zaštitnika	311
5. Traženje izlaska iz Džehennema	315
6. Traženje blaže kazne	317
7. Traženje smrti	318
8. Traženje vode i hrane.....	318
9. Traženje svjetla.....	319
Peto: Grijesi koji će počiniocce uvesti u Džehennem	320
Šesto: Najveći grijesi zbog kojih će se u Džehennemu vječno ostati	321
1. Nevjerstvo i širk.....	321
2. Poslušnost lošim drugovima	321
3. Licemjerstvo	322
4. Oholost.....	322
5. Neizvršavanje vjerskih dužnosti.....	323
Sedmo: Oni za koje se zna da su Džehennemlje	323
1. Faraon i njegove vojske	323
2. Karun i Haman.....	324
3. Iblis i Ademov sin Kabil.....	325
4. Nuhova žena i Lutova žena	325
5. Nevjernici iz džinskog roda	326
6. Jedan od sinova Poslanika Nuha	326
7. Nuhov narod.....	326

8. <i>Narod Ad</i>	327
9. <i>Narod Semud</i>	327
10. <i>Lutov narod</i>	327
11. <i>Šuajbov narod</i>	328
12. <i>Jevrejsko pleme Nadir</i>	328
13. <i>Ebu Leheb i njegova žena</i>	329
14. <i>Velid b. Mugira</i>	329

TREĆE POGLAVLJE

DJELA KOJIMA SE ŠTITI OD KAZNE	331
Pokajanje	331
Traženje oprosta	332
Dobra djela	334
Dova koju upućuju vjernici	335
Poklanjanje sevapa od dobrih djela	338
Zauzimanje za velike grešnike	342
Iskušenja i nevolje	343
Allahov oprost	346

ČETVRTO POGLAVLJE

DŽENNET	348
Prvo – Put do Dženneta	348
1. <i>Pokajanje</i>	351
2. <i>Čišćenje duše od grijeha</i>	351
3. <i>Bogobojznost</i>	352
4. <i>Strpljivost u neimaštini i bolesti</i>	352
5. <i>Vođenje borbe na Allahovom putu</i>	352
6. <i>Pogibija na Allahovom putu</i>	353
7. <i>Sustezanje od činjenja velikih grijeha</i>	353
8. <i>Obavljanje namaza i udjeljivanje na Allahovom putu</i>	353
9. <i>Oslanjanje na Uzvišenog Allaha</i>	354
10. <i>Obavljanje noćnog namaza</i>	354
11. <i>Strah od Gospodara svjetova</i>	354
Drugo: Da li je Džennet nagrada za djela	359
Treće: Ko će prvi, a ko posljednji ući u Džennet	361
Četvrto: Ko će u Džennet ući bez polaganja	362
Peto: Imena Kuće počasti	364

Šesto: Opis Dženneta	367
1. Džennetske kapije	368
2. Džennetski dvorci i šatori	369
3. Džennetska stabla i plodovi	371
4. Džennetske razine.....	376
5. Džennetske rijeke.....	380
6. Džennetski izvori	382
7. Džennetska svjetlost	384
8. Džennetski miris	385
9. Džennetska zemlja.....	386
10. Džennetske životinje i ptice.....	386
1. Džennetske ljepote nezamislive su i razumom nedokučive	387
Sedmo: Ko će biti stanovnici Dženneta	389
1. Džennetlije će prepoznati svoja staništa	390
2. Ko će u Džennetu biti brojniji: muškarci ili žene.....	391
3. Djeca pravovjernih u Džennetu	392
4. Sastajanje i razgovori stanovnikā Dženneta	393
5. Džennetlije na najvišim razinama	395
6. Džennetlije će naslijediti udio nevjernikā u Džennetu	396
7. Žena vjernica bit će u Džennetu sa svojim suprugom vjernikom	397
8. Vjernici džini bit će stanovnici Dženneta	397
9. Ismijavanje Džennetlija stanovnicima Vatre	398
Osmo: Prvaci među stanovnicima Dženneta	399
1. Poslanici i vjerovjesnici	399
2. Ashabi, prvaci među Džennetlijama	401
3. Prvakinje žena u Džennetu	402
4. Prednost Džennetskih užitaka nad uživanjem na ovom svijetu ..	405
Deseto: Naslade u kojima će uživati stanovnici Dženneta.....	411
1. Hrana	412
2. Piće	414
3. Posude.....	417
4. Odjeća i nakit.....	419
5. Postelje.....	421
6. Čilimi	421
7. Jastuci	421

---

8. <i>Divani</i>	422
9. <i>Posluga</i>	423
10. <i>Okupljališta</i>	423
11. <i>Šta će stanovnici Dženneta slušati</i>	424
12. <i>Šta će Džennetlije dobiti u Džennetu</i>	425
13. <i>Kako uživati u ovozemaljskim ukrasima i ujedno zaslužiti džennetske naslade</i>	426
Jedanaesto: Džennetske ljepotice	427
1. <i>Ljepota</i>	427
2. <i>Moralne karakteristike</i>	428
3. <i>Tjelesne karakteristike</i>	429
4. <i>Ljubomora</i>	432
5. <i>Seksualni nagon muškaraca u Džennetu</i>	432
Dvanaesto: Najveći užitek u Džennetu bit će gledanje u Allahovo lice	434
Trinaesto: Posljednja molitva stanovnika Dženneta	441
POGOVOR	443